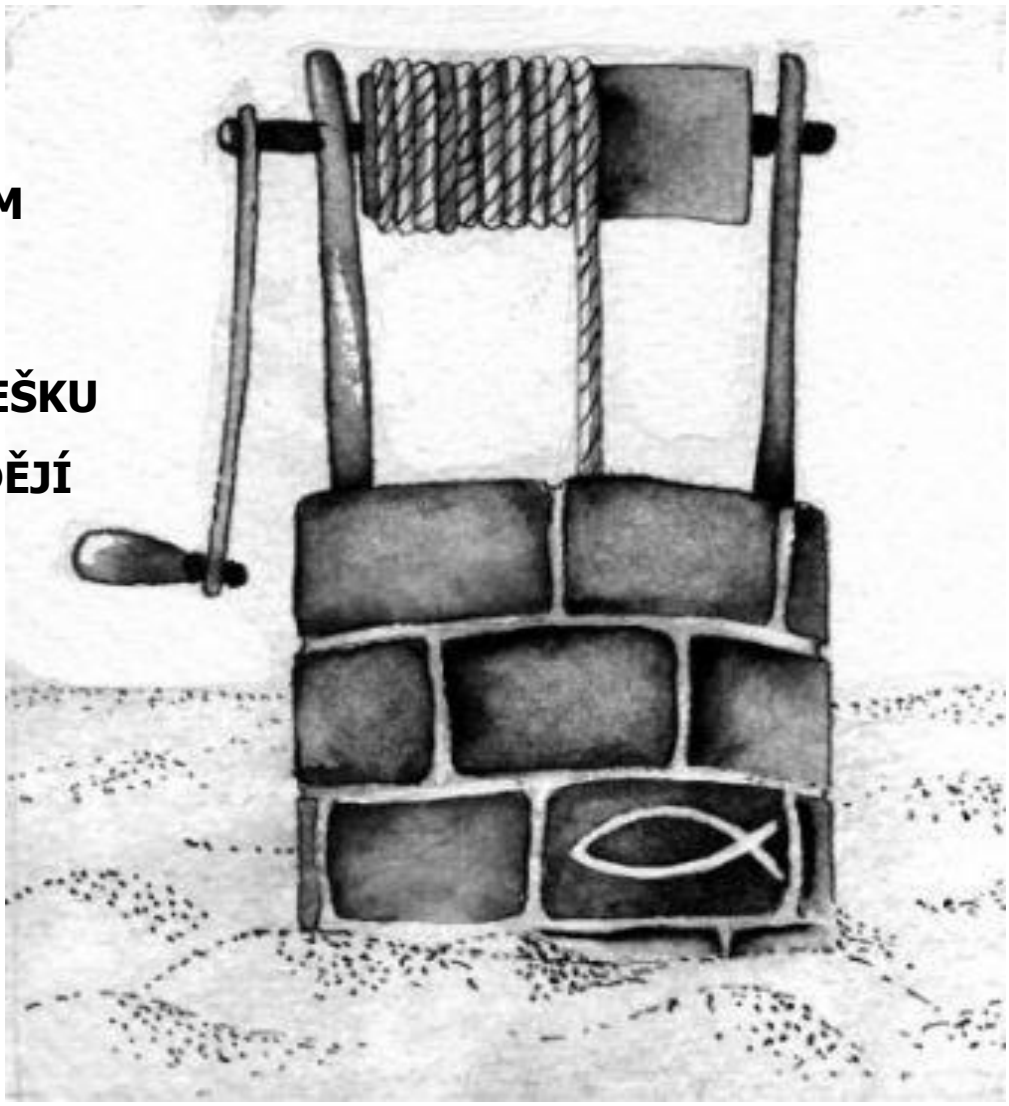
KONCEPCE SPRÁVCOVSTVÍ
ŘÍMSKOKATOLICKÉ FARNOSTI CHEB

ŽÍT
S TĚMI ZDE
I S TĚMI TAM

BÝT
LÁSKOU DNEŠKU
ZÍTŘKU NADĚJÍ

ŽÍT
TÍM CO ŽIJE
A TO
CO UMÍRÁ

PROVÁZET
K SMRTI
CO ŽIVOT
OTVÍRÁ

BLAHOSLAVENÍ DĚLÍCÍ SE

Verze 4.1 s aktualizací článku 2.3.2 odd. 7 ze 17. října 2019

Pastorační rada Řk farnosti Cheb

OBSAH

ÚVOD **5**

1 SOUČASNÁ SITUACE FARNOSTI **7**

1.1 HISTORICKÝ KONTEXT 7
1.1.1 Dědictví „tíživého bohatství“ 7
1.1.2 Konsolidační strategie 8

1.2 EKONOMICKÝ KONTEXT 8
1.2.1 Struktura příjmů a výdajů 9
1.2.2 Ekonomické zabezpečení církve v ČR 11

1.3 SOUČASNÝ STAV SPRÁVCOVSTVÍ V CHEBSKÉ FARNOSTI 12
1.3.1 Správcovství farníků 13
1.3.2 Správcovství farního týmu 13
1.3.3 Správcovství farnosti 13

1.4 SPRÁVCOVSTVÍ V PRIORITÁCH FARNOSTI 14

1.5 ZÁVĚR SITUAČNÍ ANALÝZY 16

2 ZÁKLADNÍ PRINCIPY **17**

2.1 SPRÁVCOVSTVÍ FARNÍKŮ 17
2.1.1 Vize správcovství farníků 17
2.1.2 Principy pro správcovství farníků 18

2.2 SPRÁVCOVSTVÍ FARNÍHO TÝMU 21
2.2.1 Vize správcovství farního týmu 21
2.2.2 Principy správcovství farního týmu 21

2.3 SPRÁVCOVSTVÍ FARNOSTI 22
2.3.1 Vize v oblasti správcovství farnosti 22
2.3.2 Principy správcovství farnosti 22

3 PRAKTICKÉ KROKY **29**

3.1 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ JEDNOTLIVÝCH FARNÍKŮ 29
3.1.1 Hlouběji zmapovat situaci v oblasti správcovství 29
3.1.2 Systematicky zapojit faráře do procesu rozvoje správcovství 29
3.1.3 Dále posílit vědomí identity, poslání a vize farnosti 29
3.1.4 Udržet vyváženost dárcovství času, schopností a financí 30
3.1.5 Začít s trvalou formací k učednickému správcovství 30
3.1.6 Iniciovat a rozvinout nástroje „závazného dárcovství“ 31
3.1.7 Rozvíjet a zdůrazňovat příležitosti ke štědré solidaritě formou sbírek 31
3.1.8 Citlivě podporovat možnost dárcovství skrze pozůstalost 32

3.2 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ ČLENŮ FARNÍHO TÝMU 32
3.2.1 Prohloubit hospodárnost v konkrétních oblastech 32
3.2.2 Rozvinout komunitnější sdílení materiálních statků 32
3.2.3 Učit se být modelem správcovství pro ostatní farníky 32

3.3 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ FARNOSTI JAKO CELKU 33
3.3.1 Zavést rozvojové nástroje 33
3.3.2 Konsolidovat realizační nástroje 33
3.3.3 Personálně zabezpečit správcovství 34

ZÁVĚR **39**

4 PŘÍLOHA: TEORETICKÁ VÝCHODISKA - 2 -

4.1 BIBLICKÁ PERSPEKTIVA - 2 -
4.1.1 Bohatství v době První smlouvy aneb „blahoslavení bohatí“ - 2 -
4.1.2 Majetek podle Krista aneb „blahoslavení chudí“ - 5 -
4.1.3 Solidarita v prvotní církvi aneb „blahoslavení dělící se“ - 9 -

4.2 HISTORICKÁ PERSPEKTIVA - 10 -
4.2.1 Období finanční solidarity a pronásledování - 10 -
4.2.2 Období financování z veřejných rozpočtů Římské říše - 11 -
4.2.3 Církevní finance a desátky ve středověku - 13 -
4.2.4 Církevní finance od reformace po vznik ČSR - 15 -
4.2.5 Ekonomika církve v období první republiky - 17 -
4.2.6 Současné modely vztahů státu a církve a jejího financování - 18 -
4.2.7 Ekonomická dimenze stávajícího modelu v České republice - 21 -
4.2.8 Závěrečná reflexe historických procesů - 22 -

4.3 TROJIČNÍ PERSPEKTIVA - 23 -
4.3.1 Moudré správcovství (ZELENÁ) - 23 -
4.3.2 Sloužící správcovství (ČERVENÁ) - 24 -
4.3.3 Inspirované správcovství (MODRÁ) - 24 -
4.3.4 Cesta k trojbarevnosti církve - 25 -

4.4 EKLEZIOLOGICKÁ PERSPEKTIVA - 25 -

4.5 PRAKTICKO-TEOLOGICKÁ PERSPEKTIVA - 28 -
4.5.1 Souhrn poslání farnosti - 28 -
4.5.2 Správcovství ve světle poslání farnosti - 29 -
4.5.3 Souhrn dlouhodobé vize farnosti - 30 -
4.5.4 Správcovství ve světle vize farnosti - 30 -

4.6 UČEDNICKÁ PERSPEKTIVA - 31 -
4.6.1 Správcovství jako součást učednictví - 31 -
4.6.2 Od „dávání na nějakou potřebu“ k rozvinutí „potřeby dávat“ - 31 -
4.6.3 Součást procesu konverze a evangelizace - 32 -
4.6.4 Správcovství času, schopností a financí - 32 -
4.6.5 Správcovství a liturgie - 32 -
4.6.6 Správcovství a „desátky“ - 33 -
4.6.7 Správcovství a fundraising - 33 -
4.6.8 Souhrn - 34 -

4.7 MAKROEKONOMICKÁ PRESPEKTIVA - 34 -
4.7.1 Utilitaristický přístup - 34 -
4.7.2 Realistický přístup - 35 -
4.7.3 Institucionalistický přístup - 36 -
4.7.4 Další přístupy - 36 -
4.7.5 Souhrn - 36 -

4.8 PRÁVNÍ PERSPEKTIVA - 36 -
4.8.1 Kanonické právo katolické církve - 37 -
4.8.2 Partikulární právo diecéze - 39 -
4.8.3 Právo České republiky - 41 -

4.9 ORGANIZAČNÍ PERSPEKTIVA - 42 -
4.9.1 Farnost ve světle typologie neziskových organizací - 43 -
4.9.2 Místo správcovství v organizační struktuře - 47 -
4.9.3 Fundraising v rámci správcovství - 48 -
4.9.4 Druhy finančních zdrojů - 48 -
4.9.5 Finanční strategie NNO - 49 -
4.9.6 Alokace finančních prostředků - 50 -

BIBLIOGRAFIE - 51 -

ÚVOD

Dokument, který držíte v ruce, vznikl z praktické potřeby naší chebské farnosti. Její vedení se totiž jednoho krásného letního dne roku 2005 rozhodlo, že chce farní hospodaření postavit na trochu pevnější základ, než tomu bylo doposud. Postupně jsme ale zjišťovali, že nám k tomu chybí jak zasazení do celkové pastorační koncepce farnosti, tak teoretické znalosti z ekonomiky neziskových a specificky církevních organizací.

Práci na ekonomické koncepci jsme tedy prozatím odložili a spolu s pastorační radou jsme se věnovali formulaci celkové pastorační vize farnosti. Teprve v jejím rámci nám pomalu začal krystalizovat jasnější obraz toho, o co vše ve správcovství financí a majetku farnosti jde. S překvapením jsme ale zjišťovali, že pokud se chceme pustit do solidnější prakticko-teologické reflexe farního hospodaření, akutně nám k tomu chybějí potřebné teoretické zdroje věnující se ekonomice farnosti jak z odborného, ekonomického hlediska, tak z hlediska teologického. A tak nezbylo nic jiného, než se po nich začít pídit jak v zahraniční literatuře, na internetu i v univerzitních kruzích u nás.

V jádře tohoto dokumentu však zůstal materiál vytvořený již ve zmíněných počátcích členy našeho farního týmu, kteří do něj vložili své praktické zkušenosti s hospodařením jak chebské, tak ostatních farností, ve kterých působili. Z literatury jsme se zpočátku nechali inspirovat některými prameny o správcovství v evangelikálních církvích, v pozdějších fázích práce jsme pak více naslouchali některým pracím na toto téma z katolického prostředí.

Dokument pak byl v různých fázích svého vzniku průběžně konzultován s některými odborníky (např. s doc. Ing. Jaroslavem Rektoříkem, CSc. a Ing. Františkem Svobodou, PhD., kteří se financování církví věnují či věnovali na Masarykově univerzitě v Brně a dodali nám také důležité studijní prameny, s Mgr. Jiřím Zajícem, na základě jehož diskusí na ChristNetu jsme se ve farnosti začali o hospodaření církve více zajímat, a s Ing. Jindřichem Fenclem, který se svým ekonomickým vzděláním a vhledem do chodu diecéze přímo z nitra biskupství nám byl cennou zpětnou vazbou). Jeho konečná podoba je však výsledkem procesu prakticko-teologické reflexe probíhajícího v naší farnosti, jehož zmínění odborníci nebyli přímými účastníky, a na této podobě či jejích nedokonalostech toto odborníci nenesou žádnou „vinu“.

V několika fázích byly praktické části dokumentu také studovány a konzultovány s naší pastorační radou, která svými příspěvky z praxe také podstatně přispěla k její současné podobě a při svém lednovém pracovním setkání tuto verzi přijala a doporučila jako podklad pro práci farního týmu.

Vlastní z praxe vycházející a pro praxi určený dokument obsahuje tři části: V první z nich jsme se snažili popsat současnou situaci ve farnosti v oblasti hospodaření s majetkem (*1. Současná situace*). Tuto situaci jsme následně reflektovali ve světle základních principů shrnutých ve druhé části (*2. Základní principy*). Z této reflexe pak nakonec vyplynuly konkrétní návrhy a doporučení shrnuté ve třetí části (*3. Praktické kroky*). Protože jsou tyto části zpracovány víceméně heslovitě a vycházejí z obsáhlého studijního materiálu, na který bylo zapotřebí průběžně odkazovat, rozhodli jsme se základní výsledky našeho studia v dané oblasti zachytit do poměrně rozsáhlé přílohy (*4. Příloha: Teoretická východiska*; z technických důvodů je kvůli zachování provázanosti odkazů příloha číslována jako 4. část dokumentu, je však stránkována samostatně). V této příloze navíc také v jejím závěru naleznete rozsáhlou *bibliografii*, kde se můžete seznámit s prameny, které jsme při práci na dokumentu použili nebo které nás při této práci ovlivnily.

Tímto tedy dáváme náš dokument k dispozici i širší veřejnosti. A to ne proto, aby od nás někdo kopíroval naše chebské hospodaření, ale především ze dvou důvodů:

1. Možná, že v tomto dokumentu někdo najde nějakou závažnou chybu či nedomyšlenost a tím, že nás na ní upozorní, zachrání naši farnost před bankrotem, vyčerpáním, vyhořením či rozhádáním se mezi sebou navzájem či s našimi nadřízenými.
2. Možná, že někdo pracuje na podobných tématech, podobně jako my marně shání relevantní prameny a v naší studii třeba nalezne něco, co se mu bude hodit.

Za farní tým Řk farnosti Cheb
Petr Bauchner & Petr Hruška
V Chebu, 1. února 2008

Reflexe Koncepce správcovství z r. 2014

Na přelomu let 2013 a 2014 se naše pastorační rada po dva měsíce věnovala zpravování odpovědi na *Osobní list biskupa všem věřícím plzeňské diecéze CREDIDIMUS CARITATI,* kterou pod názvem *Budeš mít poklad v nebi aneb Restituce jako šance* vydala dne 30. ledna 2014. V tomto textu se ve třetí části nazvané „Co vidíme za důležité v oblasti financování církve aneb ‚Blahoslavení dělící se'" pastorační rada kromě jiného věnovala také obnovené četbě této v roce 2008 zpracované *Koncepce správcovství Řk farnosti Cheb*. Z této četby vyplynuly konkrétní podněty rozdělené do čtyř oddílů:

1. Přizpůsobení komunitního a organizačního prostředí
2. Oblasti vhodných, možných či nutných úspor
3. Rozvoj a zacílení finančních zdrojů
4. Praktické kroky k transformaci správcovství farnosti

Na závěr naše PRF doporučila pro celodiecézní uvažování o financování farností zvážit zavedení tří podpůrných nástrojů:

1. Zavedení výkonných správců farního majetku
2. Poskytování poradenství, podpory a supervize v oblasti správcovství
3. Podpora vzniku funkčních, odborně zdatných a správcovsky citlivých ekonomických rad

Aktualizace Koncepce správcovství z r. 2019

Na základě reflexe nového nastavení povinných odvodů pro Biskupství plzeňské (10% ze všech neúčelových sbírek a neúčelových darů + nový systém proporciálně rostoucích odvodů z nájmů a další hospodářské činnosti) naše pastorační rada dne 17. 10. 2019 přijala aktualizaci článku 2.3.2 odd. 7 této Koncepce správcovství (viz str. 27).

V odstavci „Komunitní závazné dárcovství" se první odrážka nahrazuje tímto textem:

- V praxi to znamená, že farnost dlouhodobě každoročně odvádí pevný desetiprocentní (nebo jiný pastorační radou odsouhlasený) podíl svých *neúčelových sbírek a darů* jako projev podpory růstu Božího království (dle definice sem nespadají ani povinné odvody z prodejů, nájmů či jiné hospodářské činnosti farnosti, ani odeslané účelové sbírky).

V odstavci „Komunitní závazné dárcovství" se třetí odrážka zcela vypouští.

V odstavci „Komunitní závazné dárcovství" se čtvrtá odrážka nahrazuje tímto textem:

- Komunitní závazné dárcovství bude ve farnosti strukturováno takto: Farnost každý rok věnuje jednu část svého „komunitního závazného dárcovství" pastorační radou vybranému projektu či organizaci na lokální, regionální či celostátní úrovni (např. některému z projektů diecézní charity, ale také v rámci ekumeny či širší občanské společnosti) a druhou částí bude podporovat opět pastorační radou vybraný humanitární, misijní či charitativní projekt v chudších (rozvojových) zemích (s preferencí projektů, na které máme osobní důvěryhodné kontakty, kde je možná nějaká osobní spolupráce, které jsou vedené v křesťanském duchu a které jsou ve využití darovaných prostředků zcela transparentní).

Po odstavci „Komunitní závazné dárcovství" se přidávají dva nové odstavce tohoto znění:

Solidarita vyjádřená účelovými sbírkami: Kromě „komunitního závazného dárcovství" farnost svoji solidaritu s potřebnými vyjadřuje také příležitostnými či pravidelnými účelovými (vlastními či celodiecézními) sbírkami na předem vyhlášený účel (např. v reakci na nějakou akutní nouzi).

Solidarita vyjádřená odvody do diecézních fondů: Dalším rozměrem finanční solidarity farnosti jsou svým způsobem také povinné odvody do diecézních fondů, ze kterých je jak financována služba biskupství coby servisní organizace, tak také podporovány různé projekty chudších farností.

1 SOUČASNÁ SITUACE FARNOSTI

V této první části studie je velmi stručně načrtnuta současná situace chebské farnosti včetně některých historických kořenů či širších ekonomických souvislostí. Tato situace se má stát později ve třetí části studie předmětem hlubší reflexe ve světle teoretických východisek zachycených ve druhé části studie.

1.1 HISTORICKÝ KONTEXT

Chebská farnost se nachází v oblasti extrémně poznamenané nejen totalitním „hospodařením" komunistického režimu, ale také událostmi druhé světové války a následného jak divokého vyhnání, tak řízeného odsunu německého obyvatelstva.

1.1.1 Dědictví „tíživého bohatství"

Starší i nedávná minulost dnešní farnosti zanechala v oblasti správcovství zvláštně rozporuplné dědictví, které lze označit paradoxním názvem „tíživé bohatství" (nebo snad dokonce „danajský dar"?).

Laciné vnější zdroje: Z této situace však pro farnost v ekonomické oblasti po politické změně v r. 1989 vyplynuly nejen negativní, ale i pozitivní důsledky. Především biskupstvím plzeňským zprostředkovaná spolupráce s řezenským biskupstvím, panem Antonem Hartem iniciovaná přeshraniční spolupráce se spolkem Maria Loreto z Waldsassenu a panem Kyznarem zprostředkovaná spolupráce se starousedlíky z Dolního Žandova přinášela v posledních 15 letech své velké finanční plody. Další důležité příjmy pak po revoluci plynuly z turistického ruchu díky zpřístupnění kostela sv. Mikuláše v Chebu. V neposlední řadě je pak komunistickému dědictví třeba také přičíst stav, kdy až dodnes jsou pastorační pracovníci farnosti placeni ze státního rozpočtu, z prostředků spravovaných Ministerstvem kultury ČR.

Milionové investice: Díky této spolupráci byly v posledních 15 letech nesčetné miliony korun (přesná evidence neexistuje) a podobně nesčetné stovky hodin a energie pracovníků farnosti a biskupství a dalších dobrovolných spolupracovníků z obou stran hranic investovány především do poutního místa Maria Loreto, v dalším období pak také do fary v Dolním Žandově a v posledních letech také do kostela v Dolním Žandově a do fary v Chebu.

Neudržované budovy: Negativní plody nemožnosti zdravého hospodaření církve za komunismu jsou naopak očividné v zátěžovém dědictví neudržovaných a léta nepoužívaných kostelů na území dnešní farnosti, stejně jako v donedávna velmi zchátralých budovách far jak v Chebu, tak v Dolním Žandově. I v následných letech po politické změně dlouho neexistující koncepce ekonomiky jak na úrovni diecéze, tak na úrovni farnosti, navíc přispěla i k pokračujícímu chátrání kostelů sv. Mikuláše a sv. Václava.

Správcovská pasivita: Dalším, paradoxně negativním důsledkem tohoto stavu poměrně slušné finanční zajištěnosti farnosti v období po roce 1989 je situace, kdy si jak většina farníků, tak někteří ze správců farnosti tak zvykli na stálý tok příjmů z těchto vnějších finančních zdrojů, že donedávna nebyla vyvíjena téměř žádná systematická snaha o prohloubení vlastní finanční spoluúčasti na zabezpečení života a služby farnosti. V podstatě jedinou cestou ke spoluúčasti byly po léta kostelní liturgické či mimořádné účelové sbírky. Tato situace navíc s sebou nesla nepřítomnost jakéhokoli vnitřního či vnějšího tlaku na zprůhlednění a vykazatelnost hospodaření farnosti, čehož důsledkem byla zas ještě větší pasivita v oblasti dárcovství farníků. V neposlední řadě k této situaci přispěla i neexistence jakékoli dlouhodobě nosné finanční strategie ze strany biskupství a neprojasněné kompetenční vztahy mezi farnostmi a biskupstvím.

Dohánění správcovských dluhů: I v posledních letech, včetně roku 2004, byl hlavní důraz v ekonomice farnosti kladen na získání prostředků nutných ke konsolidaci majetkových vztahů kolem fary v Dolním Žandově, k započetí prací na rekonstrukci fary v Chebu a k výstavbě toalet na

Loretě. Nejvýznamnějším vlastním finančním zdrojem farnosti se tak stalo provozování kostela sv. Mikuláše pro turistický ruch. Dalším přínosem byl prodej starého a nepotřebného inventáře především z fary a odkladních prostor kostelů, případně také radikální snížení nákladů na provoz fary v Chebu. K běžným kostelním sbírkám začali i někteří farníci přispívat přímými převody ze svých kont na konto farnosti. I tak však všechny tyto investiční akce byly z největší části kryty zahraničními dary z řezenského biskupství, Kirche in Not, Renovabis a od starousedlíků.

1.1.2 Konsolidační strategie

V lednu 2005 byla ve farnosti zformulována tzv. „konsolidační strategie" na období od ledna 2005 do června 2006, ve které byly stanoveny tyto priority:[1]

1. *Vztah k Bohu a k sobě navzájem:* Podstatné prohloubení *duchovní* a *vztahové* vitality farnosti jako celku s důrazem na vyváženost obou těchto rozměrů, s cílem připravit půdu pro hlubší proces proměny farní pastorace.
2. *Farní tým a pastorační rada:* Formace funkčního farního týmu a zralé pastorační rady s velkou důvěrou farníků, s cílem připravit půdu pro jejich další dlouhodobou plodnou službu.
3. *Dlouhodobá pastorační vize:* Získání hlubšího a komplexního vhledu do situace farnosti a rozlišení silné pastorační vize sdílené jádrem farnosti, s cílem připravit půdu pro její širší sdílení s celou farností.
4. *Organizačně-správní prostředí:* Zásadní ozdravění organizačně-správního prostředí farnosti, s cílem připravit půdu pro jeho další rozvoj ve spolupráci s okolními farnostmi, biskupstvím a dalšími spolupracujícími organizacemi.
5. *Klíčové či zátěžové budovy:* Jednoznačné vyřešení pastoračně smysluplného využití a zodpovědného financování rekonstrukce a provozu klíčových či zátěžových budov, s cílem připravit půdu pro jejich dlouhodobé využití, pronájem či prodej.

Hlavním mottem této strategie, jak plyne z výše uvedeného, byla „příprava půdy" pro další růst a rozvoj. Z pohledu rozdělení do základních oblastí našeho poslání z tohoto náčrtu plyne, že kromě důrazu na rozvíjení základny pro jakoukoli další proměnu farnosti spočívající v prohloubení oblastí „svatosti" a „společenství" (bod 1 výše uvedené strategie) byla energie nasměrována především do podpůrných či servisních oblastí: „správy" (body 2 a 3), „struktur" (bod 4) a „správcovství" (bod 5). Přímo se tedy našeho tématu správcovství týkal pátý bod této strategie, nepřímo však i všechny ostatní.

Vyhodnocení reálného stavu farnosti v oblasti správcovství po uplynutí tohoto konsolidačního období je zachyceno níže.

1.2 EKONOMICKÝ KONTEXT

Farnost je součástí širšího, dvě tisíciletí se již rozvíjejícího[2] ekonomicko-organizačního systému církve, především pak systému hospodaření plzeňské diecéze, ale také součástí celkového systému ekonomického zabezpečení církve v ČR.[3]

Současný způsob financování církví v ČR je dán zákonem č. 218/1949 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který *zakládá automatický nárok registrovaných církví na podíl na státním rozpočtu* na dotování vlastní náboženské činnosti. Ne všechny registrované církve či náboženské společnosti však toto využívají (státní příspěvek např. nepožadují Křesťanské sbory, jehovisté a mormoni.

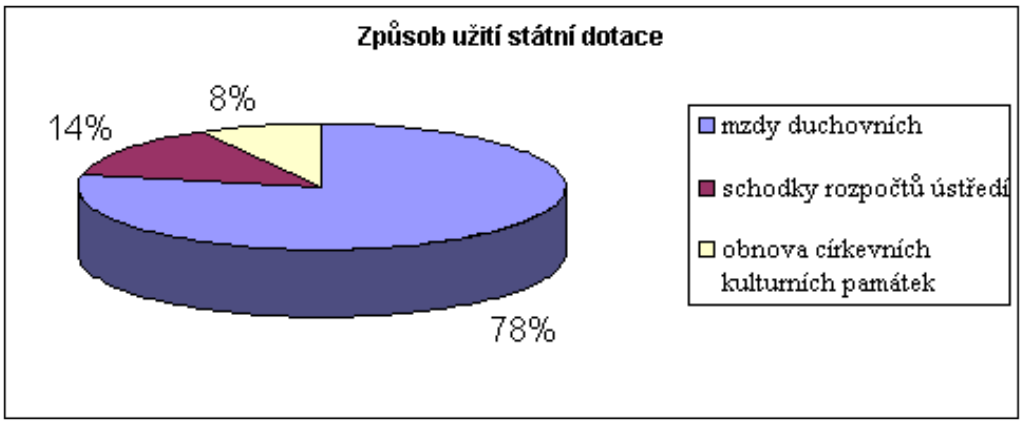
[1] Viz především dokument PR naší farnosti „Pastorační situace Řk farnosti Cheb" uvedený v Bibliografii.

[2] Pro přehled metamorfózy ekonomického systému církve během dvou tisíc let její historie viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve* (viz Bibliografie).

[3] Následující odstavce jsou téměř doslovně převzaty z J. Rektořík, „Církve a náboženské společnosti"; viz také např. J. Rektořík, *Ekonomická postavení církví*, J. Rektořík, *Úvod do problematiky financování církví a náboženských společností,* J. Květon, *Problémy financování církví a náboženských společností,* V. Dobal, *Církve a majetek: K restituci majetku církví a náboženských organizací*, M. Kalný, *Církevní majetek a restituce,* M. Kalný, *Církve a majetek I.* a II. (vše viz Bibliografie).

Některé církve se již několik let systematicky připravují na ekonomickou nezávislost, dotací se později zřekly Novoapoštolská církev a Bratrská jednota baptistů (kde ovšem dnes probíhají opětné diskuse o využívání tohoto příspěvku). Státní příspěvek na náboženskou činnost v současnosti využívá 15 církví, ale Církev adventistů sedmého dne využívá jen příspěvek na provoz svého ústředí. Podíl prostředků ze státního rozpočtu na celkových nákladech se u jednotlivých církví pohybuje mezi 20 % až 80 % (u římskokatolické církve to je kolem 50 %), v závislosti na ekonomické situaci dané církve, obětavosti jejích členů a snaze církve obejít se bez finanční pomoci státu.

V průměru se ze státního rozpočtu na vlastní náboženskou činnost církví a náboženských společností vyčleňuje kolem 0,5 mld. Kč ročně. Tato částka je schvalována Parlamentem při schvalování státního rozpočtu a rozděluje ji ministerstvo kultury, přičemž pro rozdělovací proces není kodifikována žádná závazná norma. Největší část této částky pokrývá mzdy duchovních (78 %), dále se z ní hradí schodky rozpočtů základní administrativy církevních ústředí (14 %) a některé nejnaléhavější opravy církevních objektů (8 %). Pro zajištění potřeb nad tento rámec (např. pastoračních středisek, center pro rodinu) si církve musejí zajišťovat dodatečné zdroje.

Pramen: Květon, J.: Problémy financování církví a náb. Společností, DP, ESF MU, Brno 1996

Vlastním zdrojem financování církví jsou příspěvky věřících, které mají formu tradičních nedělních sbírek nebo různých darů. Doposud významný zdroj některých církví se silným mezinárodním zázemím – finanční pomoc ze zahraničí – se každoročně snižuje, protože se přesunuje do oblastí, kde je pomoc nyní potřebnější. Příjmy z ostatních vlastních zdrojů (nájemné, podnikání – ediční činnost …) jsou velice různé a v celkové finanční situaci jednotlivých církví nemají podstatný význam. Výrazným zdrojem příjmů nejsou ani daňově zvýhodněné sponzorské dary, které i v ekonomicky rozvinutých zemích nekryjí více než 5 % nákladů na náboženskou činnost církví.

1.2.1 Struktura příjmů a výdajů

Níže spíše jen pro zajímavost uvádíme některá čísla z finančních statistik.[4]

Finanční zdroje diecéze: Struktura finančních zdrojů plzeňské diecéze za rok 2004 byla následující:

40% státní příspěvek;[5] 22% granty; 20% příjmy ze zahraničí; 10% sbírky; 7% výnosy z majetku; 1% kapitálové výnosy; 0% (spíše mínus) podnikatelská činnost (zdroj: Výroční zpráva Plzeňské

[4] Následující údaje jsou čerpány spíše namátkově, především z příspěvků Jiřího Zajíce (viz http://cs.wikipedia.org/wiki/Jiří_Zajíc) uvedených v Bibliografii na závěr studie a z vlastních přehledů o hospodaření naší farnosti.

[5] J. Rektořík na základě svých podrobných přehledů mluví o 44% podílu příjmů církve v r. 1997 plynoucích z veřejných rozpočtů, což charakterizuje jako „vysokou existenční závislost církve na státních a obecních dotacích“. Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 113.

diecéze za rok 2004; toto je zatím jediná výroční zpráva diecéze, která je k dispozici na diecézním webu).

Z hlediska zdrojů příjmů tedy naše diecéze byla v r. 2004 více než z 80% závislá na vnějších zdrojích.[6] To je však třeba chápat s tím, že velká část těchto vnějších zdrojů byla účelových a šla na konkrétní investiční akce, které by si církev bez těchto zdrojů dovolit nemohla. Podrobnější přehled hospodaření očištěný od těchto investic bohužel nemáme k dispozici.

Finanční zdroje chebské farnosti: Pokud se podíváme na hospodaření chebské farnosti, tentokrát po očištění od investičních výdajů a zdrojů vázaných na tyto investiční výdaje (rekonstrukce FC a stavba sálu), pak lze konstatovat, že momentálně (r. 2007, celkem příjmy kolem 2 mil. Kč) se podíl státního příspěvku na financování farnosti pohybuje kolem 44% (platy dvou kněží a pastorační asistentky – přesto, že momentálně nejsou součástí rozpočtu farnosti, ale biskupství, zde s nimi s výhledem na samofinancování farností počítáme jako s příjmovou i výdajovou položkou),[7] z dalších grantů či ze zahraničních zdrojů na činnost či provoz jsme zatím nečerpali, podíl sbírek a darů od farníků a sympatizantů činí kolem 24%, podíl výnosů z majetku je 9% a podíl výnosů spojených s činností je kolem 23% (zde zatím nejde o klasické „podnikání", ale o činnosti, které přinášejí konkrétní finanční dary, jako např. hlídání kostela umožňující jeho otevření po celý den či nabídka svíček k zapálení s prosbou o účelový dobrovolný příspěvek; vlastní podnikání realizované ubytovacími službami farního penzionu není ve ztrátě, ale ani nepřináší zisk).

I na úrovni farnosti lze tedy konstatovat podobnou závislost na státním příspěvku jako na úrovni diecéze (44%), protože jsme však přehled očistili od dotačních položek na mimořádné investice, všechny ostatní zdroje (56%) jsou již „vnitřní", z čehož jde na naše poměry poměrně slušné procento ze sbírek a darů věřících či sympatizantů (24%). Ve srovnání s jinými zeměmi je však toto procento stále relativně nízké.[8]

Výdaje katolické církve v ČR: U římskokatolické církve v ČR to z hlediska ročních výdajů pro zajímavost vypadá takto (podle Jiřího Zajíce): 53% na opravy a údržbu památek a ostatních objektů; 43% na mzdy a odvody; 6% vše ostatní (opět je však třeba zohlednit, že tato procenta zahrnují i velké investiční akce řešící historickou zanedbanost majetkového fondu církve).[9]

Z hlediska využití finančních prostředků lze tedy katolickou církev u nás v současné době označit jako *údržbářku stavebních památek*. Dále je naše církev podle těchto kritérií *neziskovkou s extrémně vysokou režií***.** To je také, jak se zdá, jeden z důvodů,[10] proč je významná část společnosti přesvědčena, že církev je mnohem více „vzájemně prospěšnou", než „veřejně prospěšnou" organizací. Opět je však zde třeba zdůraznit problém netransparentnosti hospodaření, pokud od sebe

---

[6] Tyto údaje je zajímavé srovnat se strukturou zdrojů v jiných zemích, kde např. v USA činí sbírky věřících 50% příjmů církve, ve Francii dokonce 75%; v Nizozemí, Rakousku či Německu je 70 – 85% příjmů církve z církevních daní či církevních příspěvků (viz tabulka v oddíle 4.9.6).

[7] J. Rektořík na základě svých podrobných přehledů mluví o 44% podílu příjmů církve v r. 1997 plynoucích z veřejných rozpočtů, což charakterizuje jako „vysokou existenční závislost církve na státních a obecních dotacích". Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 113.

[8] Viz pozn. 6, srov. 4.9.5.

[9] Katolická církev u nás hospodaří ročně zhruba s 1,75 miliardou Kč. Z toho stát hradí 650 milionů Kč na mzdové náklady zaměstnanců církve, především více než 2700 duchovních. Dalších asi 250-300 milionů Kč na opravy a údržbu kulturních památek jde z rozpočtů státu, krajů a obcí. Zbytek - tedy kolem 50% celkových nákladů - hradí církev z vlastních prostředků, získaných sbírkami při bohoslužbách (v r. 2000 to bylo asi 300 milionů Kč) a z dalších darů (cca 300 milionů). Částka 150 milionů je z pronájmů, zbytek (cca 100 - 150 milionů Kč) pak z jiných zdrojů (půjčky, úroky atd.). Naprosto rozhodující částkou z vlastních zdrojů (kolem 550 milionů Kč) přitom „dotujeme" údržbu kulturního dědictví. I přesto např. v plzeňské diecézi je kolem 50% církevních staveb ve špatném či havarijním stavu. V předchozím přehledu vycházíme z posledních zveřejněných souhrnných dat o hospodaření katolické církve z r. 2000 a z dat, která poskytuje Ministerstvo kultury, jak je uvedl Cyril Svoboda ve svém článku „Pokračujme dál" zaslaném týdeníku Respekt, kde vyšel v upravené verzi dne 26. 8. 2007; k dispozici např. na http://www.cyrilsvoboda.cz; pro starší čísla viz práce uvedené v pozn. č. 3.

[10] Druhým důvodem může být fakt, že typické společensky atraktivní činnosti jsou „vytaženy" mimo strukturu „diecézí" do charit či jiných církevně-právních osob se speciálním určením, dalším pak skutečnost, že míra „veřejné prospěšnosti" je v případě dlouhodobého působení církve velmi těžko měřitelná nějakými krátkodobými ukazateli.

nejsou účetně oddělené pastorační, diakonické či vzdělávací projekty, běžné provozní a režijní náklady a řešení vnitřní zanedbanosti fondu budov.

Výdaje chebské farnosti: Pro srovnání, výdaje naší farnosti, zde ovšem již opět očištěné od mimořádných investičních výdajů (rekonstrukce farního centra a stavba sálu) jsou momentálně (r. 2007, celkem výdaje kolem 2 mil. Kč) strukturalizovány takto: vlastní příspěvek na velké investice 12%; režie a běžné opravy budov 33%; ostatní režie 14% (telefony, kancelář, PHM apod.); mzdy a odvody 36% (zprostředkovaně přes biskupství plzeňské); bohoslužby a ostatní pastorační výdaje 2%; finanční solidarita s diecézí a charitativně-sociálními projekty 3% (svépomocný fond, fond oprav a investic, podpora farní charity, podpora jiných neziskovek – z účelově nevázaných příjmů to činilo 7%).

Z takto o mimořádné investice očištěného přehledu se zdá, že na rovině farnosti není výše uvedené hodnocení církve jakožto „údržbářky stavebních památek s extrémně vysokou režií“ již tolik oprávněné, ale přesto tento přehled potvrzuje dojem z předchozí analýzy struktury příjmů, že i naše farnost má ještě daleko do zdravého a dlouhodobě udržitelného rozložení svého hospodaření.[11]

1.2.2 Ekonomické zabezpečení církve v ČR

Rozhovory církve – stát: V rámci katolické církve v ČR se nyní na celostátní úrovni vedou rozhovory mezi zástupci církví a ministerstvem kultury o možnostech nápravy některých majetkových křivd minulosti. Hodně nadějí se vkládá do návrhu, který (zjednodušeně řečeno) počítá s finanční rentou pro diecéze a materiální restitucí pro řeholní komunity, jež by pak obojí zajistilo církvím dostatečně dlouhé období (20 let?), ve kterém by se postupně snižovaly státní dotace a církev by se tak mohly připravit na různé způsoby, jak rozvinout vlastní samofinancování, kromě jiného také za pomocí podnikání s prostředky plynoucími z renty.[12] S tímto restitučním tématem pak také úzce souvisejí kroky k nalezení dlouhodobě životaschopného modelu financování církví v České republice. Ačkoli je zcela jistě možné se inspirovat některými již zaběhlými ekonomickými modely ze zahraničí (přehledně viz např. tabulka v příloze 4.9.4),[13] bude třeba tyto inspirace velmi dobře zvažovat a hledat takový model, který by odpovídal konkrétní politicko-kulturně-ekonomické situaci u nás.

Je však již dnes téměř jisté, že ať už bude ekonomický model jakýkoli a výše případné restituce jakákoli, vždy se v naší situaci budeme více podobat zemím, ve kterých se počítá s vyšším podílem přímých dobrovolných finančních příspěvků samotných věřících (Francie, USA), spíše než zemím, které příspěvky na financování církví putují skrze nějaké povinné poplatky, daně či daňové asignace (Německo, Rakousko, Itálie).

Doplňkové návrhy kroků k samofinancování: Jak však vyplývá např. z článků Cyrila Svobody „Nebojme se konečně začít“ a „Pokračujme dál“,[14] ne všichni souhlasili s tím, že je třeba nejprve vyčkat, jak vše dopadne, a teprve pak začít tvořit nějaké vnitrocírkevní koncepce hospodaření. Jak navrhoval Svoboda, nějaký urychlený intenzivnější jednostranný krok katolické církve, který by prohloubil její schopnost samofinancování (např. dobrovolné posílání 1% z příjmů každého praktikujícího katolíka či sympatizanta na účet farnosti navíc k současnému přispívání do sbírek) by mohl pomoci další jednání se státem odblokovat, přispěl by k prohloubení důvěry a následně také k širším možnostem využití dotačních státních prostředků pro financování záchrany kulturního

---

[11] Srov. 4.9.6.

[12] K historii vztahů církev – stát a různých modelů financování viz např. studie Občanského institutu, *Církve a majetek* (studie OI č. 1) či J. R. Tretera, *Stát a církve v České republice* (viz Bibliografie); viz také práce uvedené v pozn. č. 3.

[13] Existují některé dobré přehledy ekonomických modelů financování církví v zahraničí, jako např. P. Kolář, *Postavení církví ve vybraných zemích Evropy*, H. Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA,“ Občanský institut, *Církve a majetek: K restituci majetku církví a náboženských organizací*, nebo P. Horák, *Církev a stát v kontextu historického i současného ústavního a právního systému Evropy a USA se zřetelem na řešení problému na území Čech v období 1918-1997* (vše viz Bibliografie).

[14] Viz „Nebojme se konečně začít“, otevřený dopis Cyrila Svobody k financování katolické církve a „Pokračujme dál,“ článek Cyrila Svobody zaslaný týdeníku Respekt (obojí viz Bibliografie).

dědictví a části vnějších služeb církve.[15] Zdá se však, že tento návrh obecně nepadl na úrodnou půdu a zdá se, že církevní představitelé s hledáním nových modelů ekonomického fungování církve čekají až na to, jak dopadne hlasování o návrhu restitučního zákona.

Shrnující poznámka: Pokud navrhovaný zákon o církevní restituci schválen parlamentem nebude, lze počítat s tím, že v dohledné době se nic podstatného nepohne, protože to představitelé církve nejspíše, jak slibují, „poženou" k evropskému soudu… Pokud zákon nakonec přeci jen projde v navrhované podobě, je stále nebezpečí, že v církvi převládne tendenci pár dalších desetiletí si užívat takto vzniklého finančního bezpečí z „vnějších" zdrojů (i když přeznačovaných jako „úroky" z nevráceného církevního majetku) a nic nás nebude až tak příliš „tlačit" do hledání jiných vnitřních zdrojů samofinancování. A pokud ano, bude to spíše hledání na rovině podnikatelských záměrů s výnosy z renty, spíše než důraz na vedení farníků k hlubší finanční spoluzodpovědnosti v oblasti správcovství materiálních prostředků farností.[16] To v sobě skrývá nebezpečí, že se církev s „příjemce vysokých státních dotací s vysokou režií" postupně stane „podnikatelkou pro Boží království s vysokou režií".

Z toho všeho pro nás plyne povzbuzení začít situaci hlouběji reflektovat i na úrovni hospodaření farnosti a na základě této reflexe pak jednat alespoň na lokální úrovni farností či (snad) vikariátů či (alespoň) některých diecézí.[17]

1.3 SOUČASNÝ STAV SPRÁVCOVSTVÍ V CHEBSKÉ FARNOSTI

Současná situace správcovství v naší farnosti je krátce načrtnuta ve třech různých perspektivách církevního správcovství:

1.3.1 *Správcovství farníků:* Správcovství jako součást učednictví jednotlivých členů farní obce
1.3.2 *Správcovství farního týmu:* Hospodaření členů farního týmu s jim svěřenými prostředky

---

[15] Je možné se zde poučit ze zahraničních zkušeností, ze kterých např. plyne, že ve Francii platí tzv. „příspěvek na kult" v církevně doporučené výši 1% příjmu ročně cca 45% katolíků; viz Kolář, P., *Postavení církví ve vybraných zemích Evropy*, str. 30 (viz Bibliografie).

[16] Tento odhad vnitrocírkevní nálady v oblasti financování církve je samozřejmě velmi subjektivně zabarven a potřeboval by proprat v solidní diskusi zainteresovaných. Nám jde však spíše o to, že ať už vnější ekonomické situace církve bude jakákoli, solidní prakticko-teologická reflexe sebepojetí naší církve ve vztahu k financím a majetku bude stále zapotřebí a, dle našeho názoru, stále zoufale chybí. Navíc z již dříve zveřejněných ekonomických rozborů vyplývá, že ani pokud by církev obdržela zpět všechen ukradený majetek, není reálné, aby se ve financování svého vlastního provozu spoléhala jen na výnosy z tohoto majetku: „*Výnos lesu je odhadován na 50-70 milionu Kc, výnos polí na 10 milionu (za rok), výnos rybníku je nepodstatný"* - ekonom CBK ing. Mojmír Kalný a kolektiv, *Církve a majetek*, 23; *"Je jasné, že ani úplné vrácení církevního majetku nemůže celý problém finančního zabezpečení vyřešit, protože výnos z něj se odhaduje na cca 100 milionu Kč po dobu nejméně 10 let, kdy by jej bylo nutné nejprve uvést do stavu efektivního hospodaření",* ing. Mojmír Kalný, *Církevní majetek a restituce*, 22; *„Pokud by církev v znovu nabytých lesích hospodařila, teoretický roční zisk z celé výměry by mohl dosáhnout stěží 60 milionu Kč."* - náměstek ministra zemědělství Pavel Rybníček v článku „Vrácením lesu církvi stát nezchudne" (MfDnes, 26. 7. 1996) a podobne v článku „Lesy církev neuživí" (Lidové noviny 27. 7. 1996, *„Dosud publikovaný odhad ročního zisku (ze všech případné restituovaných lesu) 50 milionu Kč před zdaněním je značně nahodnocen a ve skutečnosti by byl podstatné nižší. Tak od deseti do dvaceti milionu - to není odhad můj, ale odborníku z ministerstva zemědělství"* - kancléř pražského arcibiskupství ing. Petr Ettler pro ČTK a Českou televizi 1. srpna 1996 (vše viz Bibliografie).

[17] Jiří Zajíc se v reakci na článek Petra Uhla *Odluka církve od státu není aktuální* v rámci diskuse, kterou v církvi i mimo církev vyvolal dopis Cyrila Svobody „Nebojme se začít", vyjádřil takto: „Návrh Cyrila Svobody – ve shodě s nedávno veřejně představeným dokumentem Plenárního sněmu Katolické církve v ČR ‚Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě' – pouze konstatuje, že změnit se to dá už teď, jen si musejí katolíci uvědomit svou morálně závaznou odpovědnost za veškerý život své církve – tedy i hospodářský – a tím i svou skutečnou ekonomickou sílu. I v situaci, kdy většina českých katolíků patří do nižších příjmových kategorií (cca 2/3 z nich jsou důchodci či jinak nevýdělečně činní lidé), je jich přece jenom tolik, že i pouhé 1% pravidelného dobrovolného příspěvku ze svého měsíčního příjmu placeného jen těmi, kteří se svou církví opravu žijí, by bylo s to zajistit financování vnitřního života církve. Jestliže arcibiskup Graubner tvrdí, že už dnes katolíci ve sbírkách a příspěvcích získávají ročně kolem 600 milionů (a to je skutečně – s ohledem na známá data z období před rokem 2001 - reálné), tím lépe. A vůbec pak nechápu řeči o tom, že by Svobodův návrh byl „likvidační", a strachy, že by katolíci svou církev „neuživili". To, co by naopak bylo třeba, je dvojí: Zahájit vážná jednání se státem o tom, aby dosavadní prostředky pro vnitřní život katolické církve (tedy především mzdové náklady) byly v plné výši předisponovány na údržbu církevních objektů, a pak transparentní zpravování o hospodaření církve na diecézní i celostátní úrovni (což ostatně již zmíněný dokument také požaduje). Řešení financování nekatolických církví se tím nijak nemění (mnohé z nich už stejně na cestu samofinancování vnitřního života nastoupily dávno). V tomto řešení skutečně nevidím ani nic likvidačního, ani protikatolického – ani nic, s čím by nemohl souhlasit každý rozumný český občan, kterému také záleží na kulturní úrovni naší země. Já jako katolický křesťan budu mnohem raději přispívat na slušné zajištění našich duchovních a lidí potřebných pro efektivní činnost mé církve, než když je polyká nenasytná péče o budovy. Je ovšem pochopitelné, že chci, abych byl o tom, jak mé peníze mé církvi pomáhají, řádně informován. Pro církev, která chce být „domem ze skla", je to standard." Jiří Zajíc, článek „Zodpovědnost katolíků za svou církev aktuální je," který mám přímo od autora a nevím, zda či kde nakonec vyšel.

1.3.3 *Správcovství farnosti:* Hospodaření a ekonomika farnosti jakožto církevní neziskové organizace

1.3.1 Správcovství farníků

Ani v rámci „konsolidační strategie“ (viz 1.1.2) zatím nebylo počítáno s nějakou systematickou prací s farníky v oblasti správcovství (strategie se zaměřovala především na „správcovství farnosti“, případně „správcovství farního týmu“). Předpokládali jsme, že v oblasti správcovství farníků není možné dosáhnout dlouhodobějších a hlubších posunů, pokud se farnost zatím vyrovnává se závažnými dluhy (doslovnými i symbolickými, viz 1.1.1) v oblasti správcovství farnosti.

Nepřímo však byla od roku 2005 ve farnosti připravována půda pro budoucí rozvoj osobního správcovství farníků především právě tím, že se intenzivně pracovalo na konsolidaci správcovství farnosti (především v oblasti ztransparentnění farních financí, díky snahám vyřešit klíčové a zátěžové budovy, hledáním nové koncepce správcovství a v neposlední řadě procesem formulace poslání farnosti a její pastorační vize).

V posledním roce (2006 – 2007) pak byla připravena další půda pro rozvoj osobního učednického správcovství tím, že byl kladen důraz na rozvoj života z Božích darů a na spolupráci mezi farníky navzájem na základě těchto darů.

1.3.2 Správcovství farního týmu

Co se týče současné situace či rozvoje správcovství farního týmu, ani tomuto rozměru správcovství nebyla doposud ve farnosti věnována nějaká systematická pozornost. Avšak díky poměrně zdravým návykům některých členů týmu byly postupně a příležitostně zaváděny určité zvyky či nástroje k tomu, aby správcovství ve farním týmu bylo žito, když ne tak, aby byl farní tým pro ostatní modelem, tak alespoň tak, aby se za své správcovství nemusel stydět.

Ve farním hospodaření i účetnictví jsou v současné době jasně oddělené a vykazatelné náklady na soukromé aktivity či požitky členů farního týmu, pokud používají farní prostředky (auta, mobily, bydlení, energie apod.). Na faře je důsledně tříděn odpad, většina členů týmu důsledně a v plné výši praktikuje „princip desátku“ (i když ještě s různým nasměrováním).

Rezervy lze však ještě najít např. v hospodárnosti užívání kopírky, služebních telefonátů či v ekologičnosti volby způsobů dopravy. Větší rezervy jsou tak nejspíše v učení se vlastní týmové spolupráci, která pak může zpětně přinést ovoce a příklad týmového či komunitního správcovství pro ostatní farníky.

1.3.3 Správcovství farnosti

Následující text, převzatý (po částečné úpravě a aktualizaci) z dokumentu „Pastorační situace Římskokatolické farnosti Cheb: Cesty necesty našeho života“ vydaného naší pastorační radou, hodnotí situaci v oblasti správcovství ve světle cílů konsolidační strategie.

Cíle plynoucí z konsolidační strategie: (1) zpracovaná celková dlouhodobá koncepce finančního hospodaření a správcovství; (2) transformované hospodaření a účetnictví farnosti, (3) zaběhnutá služba ekonomické rady, (4) vyřešené využití, správa a financování klíčových či zátěžových budov

Zhodnocení situace: V oblasti správcovství farnosti, které také bylo jednou z priorit „konsolidační strategie“, lze konstatovat asi nejhmatatelnější posuny ze všech oblastí, a to jak v oblasti správy budov, tak v oblasti finanční administrativy. Avšak co se týče formulace dlouhodobé ekonomické koncepce, na té se začalo intenzivně pracovat později, než jsme předpokládali, teprve v létě 2007.

(ad 1) Práce na dlouhodobé koncepci ekonomiky a správcovství byly iniciovány koncem minulého období (léto 2006) a je vytvořen hrubý rámec, na který pak úzký tým navázal se svojí prací až opět v létě 2007. Časový posun byl částečně daný i tím, že tato koncepce musí navazovat na pastorační vizi a priority, které se teprve formulovaly v průběhu roku 2006. Kromě jiného i kvůli finančním prioritám ohledně získávání peněz pro rekonstrukci fary a stavbu farního sálu se

také zatím stále odsouvá nějaká intenzivnější pastorační práce v oblasti „učednického správcovství“ (tj. růstu v hmotné spoluzodpovědnosti farníků jakožto součásti jejich učednictví).

(ad 2) Během minulého období (2005 – 2006) byla poměrně velká energie (jak ze strany faráře, tak farní asistentky a farního týmu) věnována transformaci ekonomiky, a to především inventáři, rozpočtu, účetnictví a nastavení ekonomického systému ve vztahu s biskupstvím. Všechny tyto oblasti jsou nyní víceméně pod kontrolou a budou dále vyžadovat již jen „udržovací“ pozornost. Zdá se, že se zde ukazuje absence „farního ekonoma“ (zatím jej v podstatě supluje farní tým nebo farář), který by byl schopen řídit celou ekonomiku farnosti, konstruktivně vést ekonomickou radu a připravit vytvoření „správcovského týmu“, který by měl za úkol doprovázet rozvoj spoluzodpovědnosti všech farníků za financování života a služby farnosti.

(ad 3) Poté, co byly vyjasněny základní role ekonomické rady farnosti, se její služba v minulém období celkem solidně konsolidovala a soustředila se především na roli *kontrolní* (kontrola rozpočtu farnosti i rekonstrukce farního centra, účetní uzávěrky, výběrová řízení apod.). Roli *komunikační* zatím zastává spíše farní tým, který zpracovává finanční přehledy pro Zpravodaj, výroční zprávu apod. Zůstává otázkou, zda je služba ekonomické rady v této podobě a složení rozvinutelná také směrem k práci v oblasti „učednického správcovství“ nebo zda má zůstat pouze na této víceméně technické rovině a prolnutí ekonomiky s pastorací je třeba čekat spíše od rady pastorační. V každém případě zůstává skluz v návrhu alternativních stanov či základního dokumentu ekonomické rady (který ovšem musí být navázán na Statut farnosti, který také ještě není hotov).

(ad 4) Zmapování krizových oblastí ve správě budov a dalšího majetku ve farnosti proběhlo dle plánu. Klíčové či krizové budovy pak byly pojednány následujícím způsobem: a) fara Cheb – probíhající rekonstrukce i stavba sálu (za cenu půjček) pod kontrolou; b) fara D. Žandov – finanční vyrovnání dokončeno či probíhá formou sníženého nájmu dle plánu; c) Loreta – dokončeny toalety, technicko-administrativní správa dostala podklad v biskupem schválené dohodě o spolupráci na Loretě, jedná se o spoluúčasti německé strany na financování vnějšího i vnitřního elektronického zabezpečení Lorety; d) nepoužívané kostely – ošetřeno v rámci biskupem schváleného projektu „Ohrožené kostely“, proběhla jednání se zájemci o převod, další jednán na biskupství a první převody majetku u kostelů v Paliči a Hroznatově; e) ostatní – inventář dokončen, účetnictví řešeno vlastními silami včetně převodu do podvojného, převod kostela v Milíkově dokončen, fasáda kostela v Žandově dokončena, běžná údržba kostelů sv. Václava a Mikuláše probíhá, pozemek v Pomezí prodán, naložení s ostatními pozemky v majetku farnosti je třeba dále řešit.

Ostatní výzvy:

- Velmi postrádáme cesty, kterými bychom konzultovali návaznost ekonomické transformace farnosti na rovinu vikariátu, diecéze, a biskupské konference.
- Zvažujeme potřebnost statutu farnosti (případně statutu biskupství), který by pomohl ekonomickou koncepci jasněji a formálněji začlenit do zatím ne příliš ujasněných zodpovědností biskupství a farnosti.
- Nemáme zatím kapacitu iniciovat účinný fundraising pastoračních projektů.
- Pokud nebude ekonomická koncepce farnosti navázána na širší diecézní rovinu, jak bude řešena situace případné výměny faráře, který bude mít o ekonomice farnosti jiné představy?

Shrnující poznámka: Na poli správcovství farnosti se podařilo za uplynulé období udělat řadu dílčích ozdravných kroků. Tyto však bohužel zůstávají bez hotové koncepce farní ekonomiky často nedotaženy a nepropojeny jak mezi sebou, tak na půdě farnosti vikariátu a diecéze. Ocitáme se nyní ve stadiu, kdy je třeba kromě jiného rozhodnout, zda další kroky je možné či nutné propojovat s nějakou (zatím však dle našich informací ani v zárodku neexistující) ekonomickou koncepcí diecéze či vikariátu, nebo zda má naše farnost pokračovat víceméně bez návaznosti na vikariát a diecézi a doufat, že její kroky budou vzaty v budoucnu v potaz a že budou sladitelné s budoucí ekonomickou koncepcí diecéze.

1.4 SPRÁVCOVSTVÍ V PRIORITÁCH FARNOSTI

V dokumentu „Priority Řk farnosti Cheb: „Toto je třeba dělat“[18] na str. 15 se oblast správcovství (spolu s oblastmi slavení a společenství) ocitla kategorii „Ostatní oblasti (minulé priority v období 2005 – 2006)“. O těchto oblastech je zde řečeno, že „to však neznamená, že bychom v těchto důležitých oblastech života a služby farnosti nyní zcela přestali být aktivní. Některé projekty je

[18] Viz Bibliografie, k dispozici na našem farním webu.

navíc třeba dotáhnout, v jiných pak pokračovat v rámci běžného provozu farnosti. Jestliže tyto oblasti nezařazujeme mezi priority ani post-priority, znamená to především to, že je považujeme za momentálně dostatečně rozvinuté na to, aby umožnily růst v ostatních oblastech".

Kvůli přehlednosti níže uvádíme celý oddíl, který se v této kapitole týká správcovství:

Oblast C.3: SPRÁVCOVSTVÍ aneb hospodaření s majetkem

V oblasti správcovství bude třeba v nejbližší době dotáhnout ještě některé důležité projekty, avšak ty by již neměly být v centru naší pozornosti a měly by být dotahovány pouze v „přiměřené kvalitě" (tj. nemusí to být perfektní). I nadále však bude třeba dbát o určitou svobodnou střízlivost či zdravou svědčící chudobu co se týče úrovně bydlení, vybavení fary či celkového životního stylu farářů a nejbližších spolupracovníků, stejně tak jako na hospodárnost a spoluzodpovědnost celé farnosti za získávání, vydávání a spravování farních financí.

Pro nejbližší přibližně dvouleté období (2007 – 2008) si v této podpůrné oblasti pojmenováváme určité důležité důrazy a doporučené aktivity, které mají zabezpečit její fungování a připravit půdu pro její rozvoj směrem k načrtnuté vizi (viz dokument „Pastorační vize Řk farnosti Cheb", příloha 4.8.2).

Cíl C.3.1 DOTAŽENÝ SPRÁVCOVSKÝ SYSTÉM (zodpovídá PB)

Koncem roku 2007 je dotaženo nastavení celkového systému správcovství (ekonomiky, správy majetku, učednického správcovství). K dosažení tohoto cíle považujeme za vhodné následující kroky:

1. KONCEPCE SPRÁVCOVSTVÍ: dokončení dlouhodobé koncepce správcovství, která navazuje na pastorační vizi a priority farnosti, a to včetně jejího schválení ekonomickou radou (do konce roku 2007; zodpovídá PB)
2. ZÁKLADNÍ DOKUMENT EKONOMICKÉ RADY: dokončení návrhu základního dokumentu ekonomické rady v návaznosti na statut farnosti (do konce roku 2007; zodpovídá PB)
3. ROZPOČET FARNOSTI: doladění způsobu přípravy rozpočtu farnosti se zohledněním pastoračních priorit (do poloviny roku 2007; zodpovídá PB)

Cíl C.3.2 TVORBA SPRÁVCOVSKÉHO TÝMU (zodpovídá PB)

V návaznosti na dotvářenou koncepcí správcovství (viz 1) bude během roku 2008 vyřešen způsob spolupráce v oblasti správcovství, kde doposud většinu rolí zastával farář. K dosažení tohoto cíle bude třeba obsadit a vybalancovat následující role:

1. FARÁŘ: nese konečnou zodpovědnost za správu majetku farnosti, o kterou se ovšem dělí s dalšími spolupracovníky (Petr Bauchner)
2. ÚČETNÍ: pokračování služby farní účetní a dokončení záběhu účtování v podvojném účetnictví (Zdeňka Skubeničová)
3. SPRÁVCE: obsazení služby „farního správce" a iniciace dalších kroků k rozvoji správcovství ve farnosti jako nedílné součásti učednictví (zodpovídá Petr Bauchner)
4. EKONOM: hledání „farního ekonoma", který by byl schopen tvůrčím způsobem řídit celou ekonomiku farnosti a konstruktivně vést ekonomickou radu (zodpovídá Petr Bauchner)
5. FUNDRAISER: hledání farního fundraisera a iniciace konkrétních fundraisingových projekty a programů (zodpovídá Petr Bauchner)
6. EKONOMICKÁ RADA: pokračování již zaběhnuté služby ekonomické rady a její postupné přizpůsobování vznikajícím koncepčním dokumentům a potřebám farnosti (zodpovídá Petr Bauchner)

Cíl C.3.3 ZABEZPEČENÉ STAVBY A SPRÁVA MAJETKU (zodpovídá PB)

Do poloviny roku 2008 jsou ve farnosti v oblasti správy majetku dotaženy některé z restů z minulosti a tato oblast je připravena na „udržovací" režim. K dosažení cíle považujeme za vhodné následující kroky:

1. DOSTAVBA FARNÍHO CENTRA: dokončení rekonstrukce farního centra a přístavby farního sálu (do konce října 2007; zodpovídá Jaromír Jiráska)
2. OHROŽENÉ KOSTELY: dokončení projektu „Ohrožené kostely" v jeho vlastních intencích (do konce roku 2007; zodpovídá Jaromír Jiráska)
3. POUŽÍVANÉ BUDOVY: koncepční řešení zodpovědného vztahu mezi užíváním, vlastnictvím a financováním všech budov ve vlastnictví farnosti, především farního centra a stávajících funkčních kostelů (do poloviny roku 2008; zodpovídá Petr Bauchner)
4. OSTATNÍ: vyhodnocena otázka dalšího rozvoje areálu farního penzionu (konec roku 2007; Jaromír Jiráska); zaběhnuta a vyhodnocena technická údržba na Loretě (listopad 2008; pan Flaška a Petr Bauchner); oprava báně kostela sv. Michaela (během roku 2007 podány žádosti o finance, během roku 2008 realizace); postupně řešená otázka naložení s pozemky v majetku farnosti (jak čas dovolí, zodpovídá Petr Bauchner)

1.5 ZÁVĚR SITUAČNÍ ANALÝZY

Pro účely další analýzy byly na předcházejících stránkách načrtnuty hrubé obrysy a hlavní tendence ekonomiky naší farnosti i širšího socio-ekonomického kontextu. Pokud se nyní v následující části budeme z různých hledisek věnovat teoretickým východiskům správcovství, je to proto, abychom se pak v jejich světle vrátili k výše popsané situaci a ve třetí části předložili praktickou reflexi oblasti správcovství v naší farnosti s cílem navržení dlouhodobých směrů a konkrétních praktických kroků pro nejbližší období.

Pro toto navrhování budou jistě důležitým vodítkem konkrétní kroky navržené ve výše citovaném dokumentu „Priority Řk farnosti Cheb", avšak ve světle této širší reflexe mohou být upřesněny.

Jako souhrnné hodnocení lze konstatovat, že farnost v posledních letech ušla velký kus cesty především v oblasti „správcovství farnosti" (zprůhlednění financí pro veřejnost, vykazatelnost hospodaření vůči farnosti, biskupství a dárcům, rozpočet a podvojné účetnictví, formulace poslání a vize farnosti) a „správcovství farního týmu" (oddělení osobního hospodaření farářů od hospodaření farnosti). V oblasti „správcovství farníků" zatím nebyly kromě víceméně nesystematického povzbuzování k finanční solidaritě s posláním farnosti podnikány žádné přímé kroky, avšak byly vytvářeny nepřímé předpoklady pro pozdější rozvoj těchto důrazů především v oblastech, jako je vedení ke spolupráci a spoluzodpovědnosti (tzv. „správcovství schopností" a „správcovství času").[19]

[19] Ve světle v úvodu zmíněné studie Charlese E. Zecha „Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti" (viz Bibliografie) byl poměrně dobrý rozvoj v „kontextu správcovství" (procesy rozhodování ve farnosti, rozvoj farního společenství; viz str. 4 a 5 v Zechově studii), menší pak ve vlastním učednickém správcovství ve smyslu odkrývání smyslu našeho majetku ve světle poslání farnosti a církve.

2 ZÁKLADNÍ PRINCIPY

Tato třetí část dokumentu je výsledkem reflexe situace popsané v první části tohoto dokumentu ve světle teoretických principů načrtnutých ve druhé části. Tvoří základ pro závěrečnou, čtvrtou část, ve které jsou navrženy konkrétní praktické kroky na cestě rozvoje správcovství ve farnosti. Tyto principy by měly být orientační normou pro naši farnost za jakéhokoli dalšího vývoje v oblasti vztahů církev – stát a s tím souvisejících centrálních ekonomických modelů financování církve. Jejich konkrétní aplikace se pak ovšem dle zvoleného centrálního modelu budou lišit.

„Správcovství“ neboli *správu materiálních prostředků k životu a službě* chápeme jako solidární, efektivní, vykazatelné a zodpovědné hospodaření celé farní obce (jednotlivců, rodin i celého společenství) s materiálními a finančními prostředky jim Bohem svěřenými do správy za účelem účinné podpory poslání farnosti (tj. rozvoje tří hlavních úkolů a tří základních rysů života farní obce).

V dalších oddílech se budeme věnovat třem rozměrům správcovství ve farnosti:

2.1 *Správcovství farníků:* Správcovství jako součást učednictví jednotlivých členů farní obce

2.2 *Správcovství farního týmu:* Hospodaření členů farního týmu s jim svěřenými prostředky

2.3 *Správcovství farnosti:* Hospodaření a ekonomika farnosti jakožto církevní neziskové organizace

2.1 SPRÁVCOVSTVÍ FARNÍKŮ

První, nejosobnější a nejhlubší oblast praktického správcovství, správcovství farníků, se věnuje rozvoji správcovství jednotlivých členů farní obce jakožto integrální součásti jejich učednictví, osobního růstu a osobní spoluzodpovědnosti za poslání církve v duchu následujícího výroku (Charles C. Ryrie):[20]

„Na co používáme peníze je svědectvím o realitě naší lásky k Bohu. Určitým způsobem to dokazuje naší lásku podstatněji, než hloubka našich znalostí, délka našich modliteb či výtečnost naší služby. Tyto věci mohou být předstírány, ale používání našeho vlastnictví odhaluje v pravém světle, kým vlastně jsme.“

2.1.1 Vize správcovství farníků

Toužíme po tom a budeme směřovat k tomu, abychom se v přibližně pětiletém horizontu podstatně přiblížili k této vizi naší farnosti:

Většina chebských farníků uplatňuje zásady evangelijně zodpovědného a život z evangelia podporujícího správcovství svěřených darů a statků. V jejich osobním či rodinném životě se projevují konkrétní plody štědrého a svobodného postoje k materiálním statkům, které nesou užitek v jejich osobním, rodinném i komunitním životě. Většina farníků žije hospodárně, rozvíjí citlivost vůči celému stvoření, s radostí se dělí o svěřené dary a zodpovědně podporuje šíření Božího království. Naplňování principu „osobní finanční zodpovědnosti“ (viz níže princip č. 3 v části 2.1.2) se stává nejen osobní prestiží farníků, ale i nosnou osou celého farního správcovství (viz příloha 4.6.1).

2.1.2 Principy pro správcovství farníků

Při rozvoji a praktikování správcovství farníků v naší farnosti vycházíme z následujících principů (viz také příslušné povinnosti věřících ve finanční oblasti na základě církevního práva v příloze 4.8.1):

[20] Tento citát je opět převzat z textů České evangelikální aliance na www.ea.cz/spravcovstvi/index, kterými je i dále tato část inspirována, avšak stejně tak ve svém jádře tato část odpovídá v úvodní poznámce zmíněné studii katolického autora Charlese E. Zecha (viz Bibliografie) a odpovídá důrazům, které se v předchozí části naší studie objevili pod statí o „učednické perspektivě“ (viz oddíl 4.6).

1. Princip provázanosti s osobním růstem

„Místní církve nemohou čekat na to, až lidé duchovně povyrostou, aby dávali; někteří lidé nemohou duchovně růst, dokud se nerozhodnou dávat. Tím, že budeme vyžadovat od lidí zlepšení jejich hospodaření s poklady, budeme vlastně vyžadovat jejich duchovní růst – tyto dvě roviny nemohou být rozděleny. Když se díváme na principy správcovství v našich životech, díváme se na principy, které mohou pomoci lidem duchovně růst“ (Eugene Grim).

Způsob zacházení s majetkem je úzce a obousměrně propojen se způsobem života a růstu Kristova učedníka obecně. Proto se každé zacházení s materiálními statky stává prostorem, který nutně ovlivňuje (pozitivně či negativně) náš způsob života s Kristem či styl našeho osobního i komunitního učednictví.

Znamením naší svobody může být např. „závazné dárcovství“ (ve smyslu jakékoli závazně, ale svobodně stanovené části našich příjmů ve prospěch podpory růstu Božího království; viz níže 3. bod), ale existují i jiné nástroje směřující ke stejnému cíli. Je třeba se však také učit zodpovědně spravovat rodinné finance, nerozumně se nezadlužovat, žít skromně a střízlivě, rozlišit štědrost od rozhazovačnosti. V tomto smyslu je správcovství výchovou a povzbuzováním křesťanů k tomu, aby využívali dary a prostředky, které jim Bůh dává, způsobem, který se jemu líbí, a takto je integrální součástí učednictví (viz příloha 4.6). I když má samozřejmě velmi úzkou souvislost a je provázané s financováním hluboce chápaného a komunitně přijatého poslání farnosti, je samo o sobě také a především cestou k prohloubení našeho učednictví a nesmí se v žádném případě stát pouhým nástrojem pro motivaci věřících k intenzivnější podpoře farnosti.[21]

2. Princip „tříbarevné“ vyváženosti

Na základě růstu v následujících třech oblastech (viz „trojiční perspektiva“ v příloze 4.2.6) je člověk postupně přetvářen z mentality „co si ještě mohu dovolit“ v mentalitu „co je pro lidstvo, svět i mě samotného dobré a požehnané“:

- *Moudré správcovství* (Bůh Stvořitel, „zelená“; prozíravost, zodpovědnost, odbornost)**:** Základem osobního správcovství je prohlásit Boha Stvořitele za dárce majitele věcí, které užívám. Dalším důležitým rozměrem správcovství je pak učit se moudře (prozíravě, zodpovědně, s odborným vedením) rozvíjet a opatrovat majetek, jak ten svěřený do osobní správy, tak majetek společný, a použít k tomu nutné nástroje (rozpočet, moudrou radu druhých apod.).
- *Sloužící správcovství* (Ježíš Kristus, „červená“; poslání, chudoba, služba)**:** Srdcem osobního správcovství je zacházení s majetkem ve světle Kristova povolání k následování kříže a službě evangeliu. Jako praktický krok následuje to, že část svých materiálních dober (nebo u specifických řeholních či podobných povolání všechna) daruji církvi ve prospěch služby evangeliu a jako nástroj k růstu naší vydanosti, důvěry, svobody a lásky ve službě evangeliu.
- *Inspirované správcovství* (Duch svatý, „modrá“; proroctví, solidarita, důvěra)**:** Motivací osobního správcovství je prorocké zasažení inspirací Ducha, který promlouvá k srdci i shromažďuje obec věřících v takové společenství, kde „nikdo netrpí nouzí“. V praxi to znamená být ve správě majetku otevření biblickým zásadám správcovství, nechat se inspirovat Duchem svatým a své zacházení s jakýmkoli majetkem nechat proniknout duchem modlitby.

[21] Jak vyplývá z diskusí na pastorační radě, toto je velmi citlivá dimenze celého konceptu. Zvláště v situaci, kdy se v církvi rozšířil pocit, jak na nic nejsou peníze, navíc v situaci, kdy farnost splácí dluhu za rekonstrukci farního centra, může velmi lehce vzniknout dojem, že celý koncept „správcovství farníků“ je jen jedním z dalších fundraisingových triků, jak z věřících vyždímat větší peníze. Avšak tento koncept pro osobní růst učedníků Kristových zůstává klíčovým i v dobách relativního „bohatství“ a zůstal by klíčovým i tehdy, pokud by si církev „vydupala“ svoji rentu nebo restituci. Přesto, že v současné situaci může být tento koncept „podezřelý“ (viz výše), myslíme si, že je s ním třeba začít ještě dříve, než bude ze strany státu učiněna jakákoli „tečka“ za diskusemi o financování církví, čímž alespoň část církve může dát najevo, že není a nechce být ve svém vnitřním provozu závislá na vnějších zdrojích a že je důvěryhodným partnerem pro diskuse o financování služeb užitečných celé společnosti.

3. Princip „závazného dárcovství“

Některé farní obce, sbory, komunity či jednotliví křesťané se v dnešní církvi při rozvoji správcovství nechávají volněji či doslovněji inspirovat biblickým institutem „desátků“,[22] tj. starozákonním nařízením odevzdávat desetinu svého majetku (úrody) Bohu. Nařízení desátků zde byl převážně chrám, proto i dnes jsou většinou desátky v evangelikálních sborech směrovány především k té církevní obci, kde jsme duchovně „doma“. Avšak na základě předchozích biblických a historických reflexí (viz 4.1 a 4.2) nepovažujeme biblický příkaz desátků za pro naši dobu platný ani historickým zneužíváním zatížený pojem „desátků“ pro dnešek „očistitelný“.[23] Chceme se však nechat inspirovat některými základními rysy jeho původního biblického smyslu a v jejich světle vytvořit správcovský nástroj nesený biblickým duchem a přizpůsobený dnešní pastorační situaci.

Biblické pozadí: Jedním z Božích přikázání v době První smlouvy bylo nařízení tzv. „desátků“, které zdůrazňovalo skutečnost, že vše patří Hospodinu, vyjadřovalo svobodu a poslušnost člověka a jeho úctu k Bohu a umožňovalo praktickou solidaritu s chudými (viz příloha 4.1.1). Evangelijní poselství tento již v Ježíšově době zneužívaný nástroj vnitřně očistilo, vrátilo mu jeho původní smysl (spočívající v rozvoji „práva, milosrdenství a věrnosti“) a pravděpodobně jej přímo nezrušilo, avšak místo něj inspirovalo vznik jiných nástrojů postavených spíše na spontánní štědrosti a solidaritě. Někteří autoři a církve to chápou tak, že příkaz desátků nebyl zrušen a platí dál i v NZ církvi (viz např. „Toto bylo třeba dělat a tamto nezanedbávat“; Mt 23,23; srov. Mt 5,17-20), jiní autoři a většina církví v praxi však převzetí biblického konceptu „desátků“ vidí kritičtěji či jej zcela odmítá (více v biblické části 4.1.2 včetně pozn. č. 48 a v historické části 4.2).[24]

Definice „závazného dárcovství“: Naše farní obec chce tuto biblickou inspiraci, i když ne terminologii či výši, přijmout za vlastní. Pro naše účely mluvíme o „závazném dárcovství“ ve smyslu „pravidelně a dlouhodobě na účely podpory rozvoje Božího království osobně odevzdávané a samotným dárcem v její výši předem svobodně určené části příjmů zaměřené formou neúčelového daru na podporu života a služby domovské farní obce“. Takovéto „závazné dárcovství“ může mít, kromě svého svobodného určení jeho výše dárcem (např. 1% z příjmů, 3 % z příjmů, 5 % z příjmů, 20 % z příjmů – jak si kdo svobodně zvolí), i řadu dalších forem: od finanční („dárcovství peněz“), přes naturální („dárcovství věcí“) až k dobrovolnické službě („dárcovství času“), které jsou podstatné k pochopení provázanosti našich financí s ostatními rozměry našeho křesťanského života, avšak i jeho finanční podoba zůstává nezbytnou součástí tohoto celku. Doporučujeme, aby k „závaznému dárcovství“ nebyli povzbuzováni jen jednotliví farníci (tzv. osobní „závazné dárcovství“), ale aby fungovalo i směrem od farnosti jako celku k dalším farnostem, sborům,

---

[22] „Z lat. decima (pars), ‚desátá část‘, hebr. ma'ser. Obětování desetiny plodů země a stáda jako oběť Bohu k bohoslužbám a vydržování - kněží od lidu - Izraele (Gn 14,20, Gn 28,22). Zvyk desátků byl známý také v katolické církvi, ale všechny formy desátků zanikly v 18. až 19. stol. Dnes platí (CIC 222, par. 1): ‚Křesťané jsou povinni přispívat na potřeby církve, aby měla prostředky nutné pro bohoslužby, apoštolát a charitativní činnost a také pro přiměřené vydržování těch, kdo jí slouží‘“ (http://www.iencyklopedie.cz/desatky). „V počátcích křesťanství nebyl desátek vybírán. Prvním, kdo z vlastní iniciativy zavedl křesťanské desátky, byl až sv. Severinus ve 2 polovině 5.století. Všechny desátky dával chudým a potřebným. Desátky byli uzákoněny závazně teprve na synodě v Mâcon (dnešní východní Francie) v roce 585, kde bylo doporučeno desátky odvádět do biskupovy pokladnice. Povinným se stává desátek v církvi teprve v raném středověku. V době Karla Velikého byl desátek stanoven zákonem a z hlediska kanonického práva jej uzákoňuje *Decretum Gratiani* z roku 1140“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Desátek).

[23] Také Charles E. Zech, ve své studii *Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti* (viz Bibliografie), termín „desátky“ nedoporučuje používat (str. 15). Z ekonomického hlediska je navíc třeba si uvědomit, že doslova chápané „desátky“ snad fungovaly v době, kdy neexistovalo takové zdanění, jaké existuje v dnešní době v Evropě. Dnes platíme ze svých příjmů až „padesátek“ státu, teprve pak přichází na řadu církev.

[24] Např. Charles E. Zech v praxi doporučuje koncept „desátků“ nepoužívat, ale tuto hladinu uznává za jakousi „orientační normu“, když doporučuje vést lidi k „progresivnímu zvyšování“ svého podílu a když píše: „Tento přístup, jestliže je podpořen zvěstí o teologických a duchovních základech správcovství, je plodnější než trvání na dávání celých desátků, protože je méně odrazující. A domácnost, která v této strategii vytrvá delší dobu, těchto desátkových standardů nakonec také dosáhne.“ Charles E. Zech, *Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti*, str. 15 (viz Bibliografie). Z ekonomického hlediska je navíc třeba si uvědomit, že desátky fungovaly v době, kdy neexistovalo takové zdanění, jaké existuje v dnešní době v Evropě. Dnes platíme ze svých příjmů až „padesátek“ státu, teprve pak přichází na řadu církev.

projektům či nadřízeným celkům jako je diecéze apod. (tzv. komunitní „závazné dárcovství“, viz 2.3.2).[25]

- *Symbolická role „závazného dárcovství“:* Farnost jako celek i jednotliví křesťané se nepovažují za „majitele“, ale spíše za „správce“ Božích darů (včetně času, majetku a financí). Tzv. „Praxe „závazného dárcovství“ je pak symbolickým výrazem toho, že „vše patří Bohu“ (pravidelně darovaná část mých příjmů (zvolená pravidelná suma není něčím, co Bohu „dáváme“, ale spíše něčím, co mu svým způsobem „vracíme“ a připomínáme si tím, že jsme „správci“, ne „majiteli“, a to veškerých darů, které užíváme) a znamením Boží vlády nad našimi financemi.
- *Liturgická role „závazného dárcovství“:* Náš způsob zacházení s penězi je také částí naší bohoslužby, naší úcty k Bohu („Kde je tvůj poklad, tam je také tvé srdce“; Mt 6,21). Existují tři základní prostředky, kterým uctíváme Boha: naše slova a písně, naše jednání či skutky a náš majetek. Je proto dobré nacházet vhodné příležitosti k začlenění symboliky závazného dárcovství do společného slavení liturgie.
- *Učednická role „závazného dárcovství“:* Závazné dárcovství není „prostředkem“ ke zbohatnutí. Je spíše jakousi „setbou“, kdy můžeme očekávat bohatou žeň požehnání. Někdy to může být nečekané materiální požehnání, jindy však spíše požehnání hluboké radosti, radostné svobody, překonání závisti či jiného osobnostního růstu na naší učednické cestě. „Závazné dárcovství“ je také prostředkem vyjádření trvalé vydanosti Bohu a svobody od závislosti na módních trendech společnosti v zacházení s veškerým majetkem a nástrojem k učení se být dobrými správci tohoto majetku.
- *Solidární a evangelizační role „závazného dárcovství“:* Jednotlivé farní obce, které umožňují realizovat „závazné dárcovství“, nejen že takto pro své členy vytvářejí prostor k učednickému růstu, ale také získávají určitou jistotu relativně stabilních finančních zdrojů pro krytí základní režie farnosti, jejích kmenových služeb a rozvoj praktické solidarity s potřebnými. „Závazné dárcovství by proto mělo být z podstatné části směřováno k té církevní obci (farní obci, komunitě, hnutí apod.), kde jsme duchovně „doma“: tam, kde dostáváme duchovní pokrm, kde rosteme ke zralosti, kde je postaráno o naše děti a kam se obracíme, když se ocitneme v nouzi.[26]

4. Princip štědrosti a solidarity

Biblický základ: Bůh nám chce dát mnoho, „víc, než si dovedeme představit“ (Ef 3,20-21). „Bůh má moc zahrnout vás všemi dary své milosti, abyste vždycky měli dostatek všeho, co potřebujete, a ještě vám přebývalo pro každé dobré dílo“ (2 Kor 9,8). V NZ spíše než na dávání desátků narazíme na praxi veřejných sbírek (např. 2 Kor 8 – 9), které mají za účel „vyrovnat přebytek a nedostatek“ (k biblickým základům více viz 4.1.3).

Dary a sbírky: Na rozdíl od „závazného dárcovství“ jsou dary či sbírky (liturgické, mimořádné, účelové…) veřejnou záležitostí, která je založena na dobrovolnosti, na příležitosti a na tom, co si kdo může dovolit dát skrze ochotné a radostné srdce. Dávání darů či přispívání do sbírek tedy i v naší farnosti zůstává veřejným a dobrovolným, mimořádným či pravidelným, účelově i neúčelově zaměřeným podílením se na rozvoji církve, solidaritě s chudými a šíření evangelia, které jde nad rámec pravidelného „závazného dárcovství“ (je ovšem pravda, že někteří budou své „závazné

[25] Zde naše pojetí odpovídá kombinaci přístupů, které doporučují přijmout koncepci „desátků“ za vlastní, s přístupem „proporcionálního dárcovství“, který ve své studii navrhuje Charles E. Zech (str. 14 – 15 a 16 – 17; viz Bibliografie). Cennou pro nás zůstává starozákonní teologie desátků (viz dále) a princip závaznosti a pravidelnosti v dávání, avšak co se týče jejich výše, preferujeme respektovat svobodu dárce.

[26] Někteří křesťané volí část svého „závazného dárcovství“„desátku“ nasměrovat do své farní obce či sboru, (tzv. „farní desátek“), další část pak přímo na některé jiní církevní, charitativní, misijní či sociální projekty. Jiní se naopak rozhodli celé své „závazné dárcovství“ (které dle jejich svobodné volby znamená např. 3 či 5 procent příjmů) nasměrovat do své domovské farní obce či sboru, a to proto, že vědí, že jejich farní obec důsledně praktikuje komunitní „závazné dárcovství“„farní desátek“ vůči vybraným církevním, charitativním či sociálním projektům. Takto vědí, že desetina jejich osobního „závazného dárcovství“ jde na podporu projektů mimo jejich vlastní farnost.

dárcovství“ praktikovat třeba zrovna skrze pravidelné každonedělní přispívání zvolené částky do liturgické sbírky). V praxi se tento rozměr správcovství může projevovat např. centrálně i lokálně vypisovaným „účelovými sbírkami“, ať už pravidelnými (na „Charitu“, na „bohoslovce“, na „diecézi“ apod.) nebo mimořádnými (v případě akutní živelné katastrofy či jiné akutní humanitární potřeby ve světě či u nás apod.), nebo pravidelnými či mimořádnými účelovými dary farnosti či jiným církevním, charitativním či humanitárním organizacím.[27]

2.2 SPRÁVCOVSTVÍ FARNÍHO TÝMU

Druhá oblast správcovství v praxi, správcovství farního týmu, se věnuje zásadám a pravidlům hospodaření členů farního týmu s jim svěřenými prostředky. Pro účely tohoto dokumentu se pod termínem „farní tým“ myslí obecně všichni, kdo se jakýmkoli pravidelným způsobem podílejí na vedení farnosti (včetně pastorační rady) či zabezpečování základní režie a kmenových služeb farnosti (včetně ekonomické rady a klíčových vedoucích).

2.2.1 Vize správcovství farního týmu

Toužíme po tom a budeme ve farním týmu směřovat k tomu, abychom se v přibližně tříletém horizontu podstatně přiblížili k této vizi farního týmu:

Všichni členové farního týmu jak ve svém osobním životě, tak službě ve farním týmu naplňují všechny podstatné rysy evangelního správcovství Božích darů. Farní tým se tak stane živnou půdou pro růst zásad farního správcovství a pro formaci celé farnosti v těchto postojích.

2.2.2 Principy správcovství farního týmu

Farní tým se v rozvíjení správcovství na své rovině řídí kromě výše uvedených principů platných pro správcovství farníků také těmito principy týmového správcovství:

1. Princip modelového příkladu

„Závazné dárcovství: Členové farního týmu osobně přijímají za svůj princip „závazného dárcovství“ (viz výše v oddíle 2.1.2).), a to pokud možno ve formě desetiny čistých příjmů věnovaných na rozvoj Božího království ve své domovské farní obci.

Štědrá chudoba: Členové farního týmu, ve svém soukromém životě, osobních nákladech či nákladech spojených se službou farnosti se snaží obecní farní princip přiměřené „dostatečnosti“ standardů pohodlnosti, vybavení či stylu života prohloubit až k rozměru „štědré chudoby pro Boží království“.

2. Princip „tříbarevné“ vyváženosti

I pro členy farního týmu platí analogicky princip „tříbarevné“ vyváženosti popsaný výše v oddíle 2.1.2 pod číslem 2 (tj. „moudré“, „sloužící“ a „inspirované“ správcovství).

3. Princip vzájemné vykazatelnosti

Hospodaření oddělené od farního: Své veškeré soukromé náklady (např. telefon, auto, strava, nájem a média vázaná na provoz bytu) si pastorační pracovníci hradí ze své osobní mzdy. Pokud pro soukromé účely využívají některé z prostředků farnosti, domluví si předem s farním ekonomem způsob a výši finanční či jiné náhrady.

4. Princip komunitní pohostinnosti

Prvky komunitního života: Na komunitním principu se uskutečňuje alespoň částečně stravování farního týmu, které je hrazeno ze společného fondu, do kterého všichni podílející se přispívají

[27] Podle studie Charlese E. Zecha výše této volné solidarity cestou účelových sbírek nekonkuruje výši stálých „závazných příspěvků“ farnostem, ale spíše se s nimi vzájemně pozitivně podporuje (viz str. 17 – 18 Zechovy studie).

předem domluvenými poměrnými částkami. Podobný týmový fond může vzniknout i pro jiné oblasti.

Pohostinnost otevřenost: Farní tým je otevřený a pohostinný jak k farníkům, tak k ostatním návštěvníkům farnosti. Tato otevřenost se realizuje např. zvaním na společnou týmovou snídani či oběd, nabídkou přenocování v pohostince apod.

2.3 SPRÁVCOVSTVÍ FARNOSTI

Poslední oblast praktického správcovství, správcovství farnosti, se věnuje hospodaření a ekonomice farnosti jako celku, jakožto církevní neziskové organizace (k současné situaci viz oddíl 1.3.3).

2.3.1 Vize v oblasti správcovství farnosti

Toužíme po tom a budeme směřovat k tomu, abychom se v přibližně pětiletém horizontu podstatně přiblížili k této vizi naší farnosti:

Chebská farnost je farností, kde základem SPRÁVCOVSTVÍ materiálních statků je důvěra, že *„Bůh má moc zahrnout nás všemi dary své milosti, abychom vždycky měli dostatek všeho, co potřebujeme, a ještě nám přebývalo pro každé dobré dílo“* (2 Kor 9,8), protože Kristus *„byl bohatý, ale pro nás se stal chudým, abychom my jeho chudobou zbohatli“* (2 Kor 8,9).

Konkrétně chceme v příštích pěti letech směřovat k těmto rysům vize farnosti v oblasti správcovství:

- ***finanční spoluúčast a soběstačnost*** *(vnitřní rozměr správcovství):* farní obec, která je finančně soběstačná, protože převážná většina jejích členů žije z evangelijní perspektivy správcovství Božích darů a rozvíjí nějakou formu pravidelné a systematické finanční spoluúčasti na zabezpečení podpory jejího života, který se tak vymaní ze závislosti na vnějších finančních zdrojích;
- ***solidarita a důvěryhodnost*** *(vnější rozměr správcovství)*: farnost, kde s majetkem a financemi hospodaříme šetrně a efektivně, ale také štědře a solidárně, a kde se tak ve spolupráci s různými institucemi a organizacemi, pro něž je farnost důvěryhodným partnerem, daří hledat cesty k financování a podpoře pastoračních, misijních, charitativních či dalších projektů rozvíjejících její poslání;
- ***týmová spolupráce*** *(týmový rozměr správcovství)*: farnost, ve které slouží správcovský tým, který pomáhá prohlubovat učednický rozměr správcovství farníků, dbá na rozvoj efektivního fundraisingu získávajícího další prostředky pro podporu poslání farnosti a ve spolupráci s ekonomickou radou se podílí na rozvoji zodpovědného a průhledného hospodaření farnosti;
- ***zaměření na poslání*** *(podpůrný rozměr správcovství)*: farnost, kde správcovství materiálních statků, včetně oprav a provozu kulturních památek (kostelů či kaplí), farních budov a vlastní podnikatelské činnosti, bude v souladu s předchozími body vize rozvíjeno jen takovým způsobem, aby všechny materiální prostředky přímo či nepřímo podporovaly poslání farnosti a jejich správa aby neúměrně nezatěžovala personální či finanční zdroje farnosti.

2.3.2 Principy správcovství farnosti

Farnost jakožto celek a jakožto nezisková organizace se ve svém správcovství materiálních a finančních prostředků řídí následujícími zásadami, principy či východisky (jejichž hlubším základem jsou samozřejmě všechny výše uvedené principy správcovství farníků a týmového správcovství):

1. Princip „přiměřené dostatečnosti“

Farnost v podpůrných oblastech svého života (tj. např. ve svém centrálním servisu, vybavení budov či osobních nákladech na vedení či administraci) zachovává princip „přiměřené dostatečnosti“ („good enough“) standardů pohodlnosti, technického vybavení či stylu života, aniž by se tím

popírala potřeba „pohostinnosti“, „prosté krásy“ či „krásné jednoduchosti“; případné finanční „přebytky“ mají být naopak vždy nasměrovány do konkrétních oblastí poslání farnosti.

2. Princip „tříbarevné“ vyváženosti

Podobně jako jsme již viděli u správcovství farníků a farního týmu (viz 2.1.2), i pro tuto systémovou rovinu správcovství, správcovství farnosti, platí základní principy „tříbarevného správcovství“ (podrobněji viz příloha 4.2; jejich konkrétním uplatněním jsou pak v dalších bodech rozvinuté konkrétní zásady a principy):

- *Moudré správcovství* (Bůh Stvořitel, „zelená“; prozíravost, zodpovědnost, odbornost)**:** Základem správcovství farnosti je chápat Boha Stvořitele jako dárce a majitele veškerého majetku farnosti, který byl farní obci pouze svěřen do správy. Dalším důležitým rozměrem moudrého **správcovství** je pak učit se prozíravě, zodpovědně, s odborným vedením rozvíjet a opatrovat farní majetek, a použít k tomu nutné nástroje (farní rozpočet, profesionální služby, odborné poradenství, občasný audit apod.).
- *Sloužící správcovství* (Ježíš Kristus, „červená“; poslání, chudoba, služba)**:** Srdcem správcovství farnosti je zacházení s farním majetkem ve světle Kristova povolání ke službě evangeliu. Z tohoto principu pak vyplývá zásada, že *veškerý* majetek farnosti musí přímo či nepřímo evangeliu a jako nástroj solidarity s ostatními církevními obcemi a charitativními projekty.
- *Inspirované správcovství* (Duch svatý, „modrá“; proroctví, solidarita, důvěra)**:** Motivací správcovství farnosti je prorocké zasažení inspirací Ducha, který promlouvá k srdci komunitě věřících ve farní obci, a shromažďuje je v takové společenství kde „nikdo netrpí nouzí“. V praxi to znamená, že farnost je ve správě společného majetku otevřena biblickým zásadám správcovství, prorocky se nechává inspirovat Duchem svatým a jakékoli své rozhodování o majetku nechává proniknout duchem modlitby.

3. Princip integrace charitativních služeb do farnosti

Ve světle formulace poslání farnosti (viz 4.5.1) je očividné, že součástí „hlavní činnosti“ farnosti nejsou jen bohoslužby („slavení“) či vzdělávání („svědectví“), ale také celá oblast charitativních či diakonických služeb farnosti („služba“). Přesto, že z organizačních důvodů respektujících současné uspořádání v plzeňské diecézi je tato oblast svěřena do kompetence Farní charity Cheb (která má svou vlastní právní subjektivitu a tudíž i vlastní, od farnosti oddělené hospodaření či výroční zprávu), z pastoračního a makroekonomického hlediska však hospodaření farní charity chápeme jakožto hospodaření jednoho ze středisek farnosti. Pokud v tomto materiálu mluvíme o hospodaření farnosti, máme tím na mysli společné hospodaření Řk farnosti Cheb a Farní charity Cheb.

Z tohoto pohledu Farní charita Cheb nemůže být např. příjemcem části našeho „farního desátku“ jakožto projevu solidarity *vně* farnosti, ale je považovaná za soubor služeb farnosti jako takové. Toto úzké propojení je zohledněno ve struktuře a způsobu ustanovení řídících a kontrolních orgánů farní charity, kde má farář hlavní slovo při navrhování či odvolávání ředitele farní charity a členů rady charity.

4. Principy zodpovědného hospodaření

Následující důrazy jsou rozvinutím principu „moudrého správcovství“. Farnost se svěřenými prostředky hospodaří hospodárně a efektivně podle těchto zásad (viz příslušné zásady církevního práva v příloze 4.8.1):

- *Subsidiarita:* Farnost si je ve svém správcovství materiálních prostředků vědoma svého integrálního začlenění se do širšího systému pastorace a hospodaření církve, přičemž rozlišuje mezi různými rovinami zodpovědnosti jak uvnitř katolické církve (celosvětová církev, česká církevní provincie, plzeňská diecéze, chebský vikariát, farnost, skupiny uvnitř farnosti), tak v rámci občanské společnosti. Při tomto rozlišování se drží zásady subsidiarity, kdy na vyšší rovině zodpovědnosti jsou financovány a realizovány jenom ty projekty a právě ty projekty,

které není schopna financovat či realizovat rovina nižší. Každý projekt i každé středisko hospodaří s vlastním dílčím rozpočtem tvořeným v souladu s centrálním rozpočtem farnosti. Podobně jako farnost vůči biskupství, i tato střediska či skupiny rozvíjejí co nejširší finanční soběstačnost, a to jak v oblasti získávání prostředků na různé aktivity, tak v oblasti rozhodování o způsobu jejich použití. Pouze to, co přesahuje síly těchto skupin nebo vyžaduje-li to zajištění provázanosti s celkem farnosti, má být konzultováno výše.

- *Rozhodování:* Podobně i na rovině rozhodování o finančních záležitostech farnost dodržuje zásadu, že i ekonomická rozhodnutí jsou připravována či činěna na co nejnižší možné úrovni zodpovědnosti, přičemž vyšší úrovně se považují za podpůrné či poradní do té doby, kdy je jasné, že rozhodnutí bude z této vyšší úrovně kvalitnější či zodpovědnější. Při tom není popřena nutnost do rozhodování nižších úrovní trvale pomocí různých nástrojů vnášet dimenzi provázanosti s celkem.
- *Vykazatelnost:* Farnost hospodaří podle pastorační a ekonomickou radou schváleného víceletého finančního plánu a každoročního rozpočtu odrážejícímu dlouhodobé poslání i momentální pastorační priority farnosti, všechny peněžní toky jsou přehledně zaúčtovány a na základě finanční dokumentace jsou dohledatelné konkrétní účetní položky.
- *Transparentnost:* Farnost má zaběhnutý srozumitelný systém informovanosti farníků i široké veřejnosti o svém vlastním hospodaření a systém vnitřní i vnější kontroly (auditu) hospodaření farnosti.
- *Legálnost:* Veškeré správcovství majetku farnosti je v souladu s příslušnými předpisy ČR, ale také s Kodexem církevního práva, se směrnicemi biskupství (které se ovšem může snažit svými zkušenostmi zas zpětně ovlivňovat) vycházejícími ze Základního dokumentu Církve římskokatolické a s kulturou financování v neziskovém sektoru (viz příloha 4.7).
- *Úspornost:* Při hospodaření ve farnosti se dodržuje zásada úspornosti a efektivnosti a jsou zaběhnuté klasické motivační a kontrolní mechanismy na podporu hospodárnosti. Pastorační zaměstnanci (včetně farářů) mají svůj plat, na základě kterého si hradí své veškeré osobní náklady (telefon, auto, nájem za bydlení, média vázaná na provoz bytu apod.).
- *Odbornost:* Farnost se ve svém správcovství nechává doprovázet a vzdělávat schopnými, pečlivě vybranými odborníky, do jejichž služby dle potřeby také rozumně investuje (viz příloha 4.9).
- *Spoluúčast:* I když to není možné uskutečnit ve všech službách, zodpovědní lidé za konkrétní služby se snaží, aby přinejmenším část těchto služeb byla hrazena lidmi, které tyto služby využívají.
- *Prozíravost:* Farnost má dostatek prozíravosti a odvahy k tomu, aby některé služby orientované dovnitř farnosti neiniciovala nebo zrušila, pokud pro ně nejsou nalezeny dostatečné stabilní vnitřní zdroje. Podobně i do podnikatelských a jiných závažnějších finančních aktivit farnost vstupuje třeba s určitým zdravým rizikem, ale vždy s rizikem reflektovaným a vědomě zhodnoceným oproti případným nabízejícím se výhodám či šancím daného kroku.
- *Spravedlnost:* V celé oblasti správcovství farnosti, zvláště pak při uzavírání pracovního poměru a zadávání prací, farnost, dodržujíc princip spravedlnosti a spravedlivého odměňování, poskytuje spravedlivou a přiměřenou odměnu tak, aby lidé, kterých se to týká, mohli náležitě uspokojit potřeby své i jim blízkých osob v rámci reálného ekonomického kontextu.

5. Principy vícezdrojového financování

Následující důraz je dalším rozvinutím principu „moudrého správcovství“. Farnost hledá cesty k zavedení systému správcovského (tj. výše uvedeným správcovským principům podřízeného a tyto principy respektujícího) vícezdrojového financování (viz příloha 4.6.2 a 4.6.7), který počítá

především s následujícími zdroji a s jejich následující restrukturalizací (teoretická východiska pro tyto zdroje viz 4.9.4, 4.9.5 a 4.9.6):

- *Státní, veřejné či církevní dotace:* Farnost má zaběhnutý systém zpracování, řízení a vyúčtování žádostí o státní, církevní (diecézní fondy či církevní zahraničí) či jiné veřejné dotace a granty, kterými jsou podporovány konkrétní charitativně-sociální, kulturně-vzdělávací či stavebně-rekonstrukční projekty zasahující širokou veřejnost (kam v současnosti spadají i příspěvky MK ČR na platy pastoračních pracovníků). Protože jsme na základě studia teoretických východisek (viz část 1) přesvědčeni, že současný podíl těchto zdrojů (podle analýzy současné struktury příjmů a výdajů farnosti v odd. 1.2.1 to činí 44%) je velmi nezdravý a potenciálně i prakticky omezující svobodu vykonávání poslání farnosti, v nejbližších letech počítáme se zmenšením tohoto podílu (chceme se postupně blížit k maximu 20 %) a s přesunem těžiště od dnešních státních dotací na platy pastoračních pracovníků k vícezdrojovým dotačním příjmům zaměřeným na konkrétní sociální, pastorační či kulturní projekty (pokud se pod charitou rozběhnou nějaké profesionální státem dotované sociální služby, tento podíl veřejných financí v celku farnosti-charita ovšem opět může vzrůst).
- *Příspěvky farníků a příjemců služeb:* Díky svému prolnutí učednickým správcovstvím jednotlivých farníků (viz výše oddíl 2.1) tyto příspěvky tvoří nejen základnu financování farnosti, ze které je hrazena základní režie farnosti (viz níže principy alokace), ale jsou také nástrojem osobního růstu farníků ke štědré chudobě. Jak vyplývá z analýzy současné struktury příjmů a výdajů farnosti (viz 1.2.1) tyto vlastní příspěvky nedosahují ani čtvrtinového podílu z celkových zdrojů. Protože jsou zdroje získané od vlastních členů a klientů zásadním nástrojem umožňujícím jak stabilitu financování, tak relativní nezávislost na vnějším socio-ekonomickém kontextu, finanční strategie bude klást důraz na jejich postupné navyšování, v ideálním případě až k přibližně 40% podílu ze všech zdrojů (ovšem pokud by byly v hospodaření farnosti zahrnuty i nějaké větší budoucí charitní projekty dotované z veřejných rozpočtů, byl by tento podíl vlastních zdrojů nižší). Tento procentuelní nárůst je možný jednak růstem závazného správcovství a sbírek, jednak snižováním závislosti na státních či veřejných dotacích (především v oblasti platů pastoračních pracovníků, kde zvažujeme např. i možnost zaměstnání kněží na poloviční úvazek v nějakých diakonických, sociálně-zdravotnických projektech či vzdělávacích institucích).
- *Sponzorské dary fyzických i právnických osob:* S touto kategorií zdrojů nemá zatím farnost kromě sponzorství některých charitativních akcí přílišné zkušenosti, ale považuje je za nedílnou, i když (z důvodu nestability takovýchto zdrojů) procentuálně nejspíše menší součást svého budoucího financování. Proto finanční strategie bude počítat s rozpracováním fundraisingového plánu systematické práce s drobnými, středními i velkými sponzory, který bude zaměřen nejen na získávání finančních prostředků, ale také na osobní evangelizační práci s dárci. Pro tuto práci by měl být vyčleněn fundraiser věnující se jí systematicky tak, abychom z těchto zdrojů mohli ročně pokrýt přibližně 10% svých nákladů (v případě rozvinutí fundraisingu v oblasti diakonických projektů to může být i více).
- *Vlastní hospodářská činnost:* Nezanedbatelnou částí vlastních (a většinou pravidelných) příjmů farnosti bude její vlastní podnikatelská či hospodářská činnost či příjmy spojené s nějakou činností. Jak vyplývá z analýzy současné struktury příjmů a výdajů farnosti (viz 1.2.1) tyto zdroje momentálně činí necelou čtvrtinu celkových zdrojů farnosti (další necelou desetinu činí výnosy z pronájmu budov). Tato činnost však nesmí ohrožovat poslání farnosti (především ve smyslu odčerpávání času nebo pracovní energie farního profesionálního týmu) a musí být jednoznačně nasměrována k tvorbě zisku pro podporu tohoto poslání. Podíl zisků z takovéto hospodářské činnosti na celkových zdrojích, ze kterého by financovala základní režie farnosti, by však neměl překročit 30%. Pokud by se dařilo získávat tímto způsobem prostředky větší, budou se nasměrovávat do rozvoje nových projektů a služeb, do tvorby investičního fondu pro

rekonstrukce objektů farnosti, do zajištění profesionálních služeb pro území celého vikariátu (ekonom, fundraiser, účetní, technik) a do profesního rozvoje a formace zaměstnanců a spolupracovníků. Jen výjimečně by se tyto zdroje mohly použít pro „zalepení díry“, pokud by se v daném horizontu nedařil plánovaný nárůst závazného dárcovství či fundraisingu.

- *Motivace k podpoře:* Motivace dárců je vždy rozvíjena v pozitivním smyslu nových příležitostí či projektů, přičemž je třeba zachovat vyváženost mezi důrazem na růst „závazného dárcovství“ (tj. neúčelových darů) a „účelových darů“ spojených s nějakým projektem, službou či akutní potřebou. Ačkoli „účelovost“ daru může být aktuálně silnějším motivátorem, dlouhodobě se vyplácí pracovat i na motivaci „závazného dárcovství“ farníků či „patronátu firem“ bez konkrétního účelu (v důvěře v transparentní a efektivní hospodaření farnosti zaměřené na podporu jejího vlastního poslání). Případné dluhy nemají být motivací ke sbírkám, na jejich splácení musí posloužit jiné vnitřní zdroje (např. zisky z vlastní hospodářské činnosti).

6. Principy pro alokaci finančních zdrojů

Alokace finančních zdrojů farnosti (tj. struktura výdajů či nákladů farnosti) vychází z následujících zásad (viz příloha 4.9.6; tyto zásady jsou opět důsledkem principu „moudrého správcovství“):[28]

- *Základní režie farnosti:* Základní režie farnosti (tj. provoz a základní údržba farního centra a bohoslužebných míst, režie farní administrativy a mzdy kmenových pastoračních pracovníků) je financována z *pravidelných vnitřních* finančních zdrojů (tvořených především z příjmů ze „závazného dárcovství“ a dalších pravidelných příspěvků farníků, např. kostelních sbírek). Pokud je některá část tato základní režie farnosti výjimečně a dočasně financována z *vnějších* či *nepravidelných* zdrojů, pak jen pod tou podmínkou, že je určen jasný cíl a konkrétní časový harmonogram vytvoření pravidelných vnitřních zdrojů.
- *Financování projektů a služeb:* Projekty a služby, které přesahují hranice působnosti či současné finanční možnosti farnosti, budou možná i z větší části, zvlášť v jejich iniciační fázi, financovány z *vnějších* zdrojů (např. dotace z veřejných rozpočtů) a zřejmě na nich zůstanou i nadále částečně závislé. Je důležité ale i zde za pomoci těchto *vnějších* zdrojů usilovat o posílení potenciálu zdrojů *vnitřních*. Čím budou tyto *vnitřní* zdroje silnější, tím víc bude zabezpečena stabilita těchto projektů a služeb a jejich provázanost s posláním farnosti (viz příloha 4.3.4).
- *Spoluzodpovědnost za poslání navenek:* Část poslání farnosti navenek (evangelizace, diakonie) je částečně financována z „vnitřních zdrojů“, které jsou doplněny využitím „vnějších zdrojů“ především pro konkrétní projekty, které přesahují hranice působnosti či současné finanční možnosti farnosti.

---

[28] *Vysvětlující poznámka k typům finančních zdrojů farnosti uvedeným v následujících zásadách:*

Podle původu
- *vnitřní*: příspěvky farníků a příjemci služeb farnosti
- *vnější*: ostatní (např. sympatizanti, veřejné zdroje, nadace…)

Podle stability
- *pravidelné*: opakované příspěvky v předem daném či odhadnutelném intervalu
- *nepravidelné*: mimořádné, jednorázové, výjimečné dary

Podle určení
- *účelové*: dar s dárcem definovaným účelem
- *neúčelové*: dar bez tohoto daného účelu

Podle kategorie
- *státní či veřejné dotace* (tj. vnější, pravidelné i nepravidelné, účelové)
- *sponzorské dary fyzických či právních subjektů* (všechny typy)
- *vlastní výdělečná činnost* (vnitřní, neúčelové, pravidelné i nepravidelné)
- *příspěvky vlastních členů a klientů* (vnitřní, pravidelné i nepravidelné, účelové i neúčelové)

- *Profesionalita ve službách režie a dobrovolnictví:* Placení pracovníci farnosti jsou zaměstnáni právě tam a pouze tam, kde je nezbytné pracovní vytížení větší, než by byla schopna poskytnout dobrovolnická služba, kde se nepodařilo dobrovolnické místo obsadit nebo kde se vyžaduje profesionalita a nezbytná odbornost. Profesionální pracovníci jsou využíváni především na zabezpečení základní režie farnosti, aby farníci měli co nejvíce prostoru pro rozvíjení služeb v oblastech vlastního poslání farnosti (viz příloha 4.3.4). Podstatnou součástí úkolu profesionálních zaměstnanců je vyhledávání, iniciace a zmocňování dobrovolných spolupracovníků v jim svěřené oblasti, případně transformace profesionálního místa v dobrovolnické.
- *Většina výdajů na přímou podporu poslání farnosti:* Na přímou podporu poslání farnosti (včetně jejích diakonických služeb) jde většina z výdajů farnosti (během 5 let chceme směřovat k minimálně 60% podílu, přičemž maximálně 20% by časem mělo jít na základní režii a maximálně 20% na podporu rozvoje podpůrných ziskových aktivit).

7. Princip solidarity s potřebnými (aktualizace ze dne 17. 10. 2019)

Tento důraz je rozvinutím principu „sloužícího správcovství“. Farnost rozvíjí štědrou solidaritu s jinými subjekty podporovanou „komunitním závazným dárcovstvím“.

Základní princip: Farnost jako celek (i jednotliví farníci – o tom výše v oddíle 2.1 o správcovství farníků) se nepovažuje za „majitele“, ale spíše za „správce“ Božích darů (včetně času, majetku a financí). Proto systematicky rozvíjí přímou či nepřímou solidaritu vně farnosti formou tzv. „komunitního závazného dárcovství“ (a to včetně zacílené pomoci do chudších zemí). Tento nástroj je kromě svého praktického významu pro rozvoj finanční solidarity také symbolickým výrazem toho, že „vše patří Bohu“ a pastoračním nástrojem podporujícím rozvoj „štědré chudoby“ celé farnosti.

Komunitní závazné dárcovství: Farnost pravidelně realizuje finanční solidaritu k dalším farnostem, sborům, církvím či pastoračním, evangelizačním, vzdělávacím, misijním, charitativním, humanitárním či sociálním projektům či jiným církevním nebo nestátním neziskovým organizacím, jejichž cíle jsou v souladu s jejím vlastním posláním (viz příloha 4.3.4).

- V praxi to znamená, že farnost dlouhodobě každoročně odvádí pevný desetiprocentní (nebo jiný pastorační radou odsouhlasený) podíl svých *neúčelových sbírek a darů* jako projev podpory růstu Božího království (dle definice sem nespadají ani povinné odvody z prodejů, nájmů či jiné hospodářské činnosti farnosti, ani odeslané účelové sbírky).
- Tuto solidaritu může praktikovat jako *přímou* (skrze partnerskou podporu konkrétních organizací či projektů) či *nepřímou* (např. skrze různé fondy zprostředkujících organizací).
- Komunitní závazné dárcovství bude ve farnosti strukturováno takto: Farnost každý rok věnuje jednu část svého „komunitního závazného dárcovství“ pastorační radou vybranému projektu či organizaci na lokální, regionální či celostátní úrovni (např. některému z projektů diecézní charity, ale také v rámci ekumeny či širší občanské společnosti) a druhou částí bude podporovat opět pastorační radou vybraný humanitární, misijní či charitativní projekt v chudších (rozvojových) zemích (s preferencí projektů, na které máme osobní důvěryhodné kontakty, kde je možná nějaká osobní spolupráce, které jsou vedené v křesťanském duchu a které jsou ve využití darovaných prostředků zcela transparentní).

Solidarita vyjádřená účelovými sbírkami: Kromě „komunitního závazného dárcovství“ farnost svoji solidaritu s potřebnými vyjadřuje také příležitostnými či pravidelnými účelovými (vlastními či celodiecézními) sbírkami na předem vyhlášený účel (např. v reakci na nějakou akutní nouzi).

Solidarita vyjádřená odvody do diecézních fondů: Dalším rozměrem finanční solidarity farnosti jsou svým způsobem také povinné odvody do diecézních fondů, ze kterých je jak financována služba biskupství coby servisní organizace, tak také podporovány různé projekty chudších farností.

8. Principy prorockého svědectví

Následující důrazy jsou rozvinutím principu „inspirovaného správcovství“. Při všech výše uvedených důrazech je třeba i v oblasti správcovství dát trvalý prostor působení Ducha. K tomu mohou pomoci následující zásady:

- *Odvaha:* Farnost se ve svém hospodaření chce nechat odvážně inspirovat prorockými impulsy a i ve svém správcovství chce číst „znameními doby“. Tato znamení doby chce naše farnost číst v poctivé pastorační reflexi materiálních podmínek pastorace a evangelizace, která se nevyhýbá často náročnému rozlišování mezi autentickou prorockou Boží výzvou pro dnešek a naivním historizujícím biblicismem.
- *Střízlivost:* Farnost v podpůrných oblastech svého života (tj. např. ve svém centrálním servisu, vybavení budov či osobních nákladech na vedení či administraci) zachovává princip přiměřené „dostatečnosti“ standardů pohodlnosti, technického vybavení či stylu života, aniž by se tím popírala potřeba „pohostinnosti“, „prosté krásy“ či „krásné jednoduchosti“; případné finanční „přebytky“ mají být naopak vždy nasměrovány do konkrétních oblastí poslání farnosti.
- *Modlitba:* Farnost chce i oblast správcovství materiálních prostředků nechat proniknout modlitbou vytvářející prostor pro osobní i společné vrůstání do postoje „dobrých správců Boží milosti“.

9. Principy důvěry a důvěryhodnosti

Následující důrazy jsou dalším rozvinutím principu „inspirovaného správcovství“, tentokrát v jeho rozměru vztahů a tvorby společenství:

- *Spoluzodpovědnost farníků:* Podle Charlese E. Zecha,[29] „zodpovědnost farníků je širší než pouhá potřeba být informován a zahrnuje potřebu účastnit se konzultací a mít možnost přímo tato rozhodnutí ovlivnit. Proces sdíleného rozhodování ve farnosti lze v mnohém považovat za rozšíření konceptu správcovství. Bylo by těžké rozvinout farnost žijící plodné správcovství, jestliže by všechna důležitá rozhodnutí byla přijímána někde mimo hlavy a životy farníků.“ Zde má nesmírný význam *transparentnost* (srozumitelná průhlednost) a *vykazatelnost* (vymahatelná a kontrolovatelná zodpovědnost užívat farní finance pro rozvoj poslání farnosti) farních financí, která je úkolem *ekonomické rady farnosti* používající pro to různé nástroje informování farníků a komunikace o farních financích (včetně možnosti spoluúčasti některých farníků na tvorbě rozpočtu, prezentace rozpočtu a finanční či výroční zprávy).[30]
- *Pastorační služby:* Veškeré pastorační služby poskytované farností jsou zdarma. Ve farnosti tedy např. neexistují žádné předem dané štolové či jiné poplatky ani mešní stipendia. Při poskytování některých služeb (např. letní pobyt pro děti, distribuce tiskovin atd.) je jejich příjemcům doporučena orientační výše daru, kterým je možno přispět. V jiných případech (např. služby kanceláře, křty, svatby, mešní intence) je výše daru na život farnosti zcela ponechána na vůli dárce (viz příslušné zásady pro mešní stipendia z církevního práva v příloze 4.8.1).
- *Charitativní služby:* Většina charitativních služeb je zajišťována dobrovolnicky a poskytována klientům zdarma. Některé profesionální sociálně-charitativní či zdravotně-charitativní služby farnosti (farní charity) však mohou být zpoplatněny podle stávajících zákonů o sociální a zdravotní péči.
- *Předpokládaný úmysl dárce:* Kněží nebo jiní pastorační pracovníci nebo dobrovolníci jim svěřené dary vždy chápou jako darované farnosti, pokud dárcem není výslovně řečeno něco jiného.

---

[29] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 18.

[30] Podle momentálně platné verze Zákona o církvích a náboženských společnostech, § 16 a 16a, mají zatím povinnost zveřejňovat svoji výroční zprávu všechna „účelová zařízení registrované církve“ (např. charity s vlastní právní subjektivitou), přičemž tato povinnost ze znění zákona zatím nevyplývá pro farnosti. Zveřejňování výroční zprávy farnosti podle pravidel pro účelová zařízení církve (§ 16a odst. 5) však považujeme v současné ekonomické situaci za vhodný krok na cestě k budování důvěry vzhledem k širší společnosti. Zveřejňování výroční zprávy nakonec také farnostem velmi doporučuje i Plenární sněm (viz závěrečný dokument *Život a poslání křesťanů,* čl. 300).

3 PRAKTICKÉ KROKY

Tato třetí část dokumentu načrtává praktické kroky, které v jednotlivých oblastech správcovství pomohou podpořit jeho rozvoj a trvalou udržitelnost. Aby ovšem byly tyto kroky účinně realizovatelné, je třeba na tento náčrt navázat s konkrétními „akčními plány“, které budou zahrnovat termíny i osobní zodpovědnosti za provedení či řízení jednotlivých kroků. Většina z těchto kroků je žádoucích za každého vývoje centrálního financování církve. Část z nich bude ovšem muset být přizpůsobena podle nakonec vyjednaného celocírkevního modelu.

3.1 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ JEDNOTLIVÝCH FARNÍKŮ

Z principů správcovství farníků farnost uvedených v části 2.1 zasazených do naší konkrétní situace popsané v oddíle 1.3.1 vyplývají následující kroky nutné na cestě k rozvinutí plodného správcovství farníků (pořadí nevyjadřuje jejich relativní důležitost):

3.1.1 Hlouběji zmapovat situaci v oblasti správcovství

Základní vstupní (viz oddíl 1.3) a následné průběžné sledování základních ukazatelů správcovství farníků (např. znalost biblických principů správcovství, míra porozumění celkového poslání a vizi farnosti, schopnost hospodaření s vlastními či rodinnými financemi, propojení správcovství s učednictvím, vědomí spoluzodpovědnosti za poslání farnosti, míra a způsob identifikace s farností apod.) nesené citlivým rozlišováním „znamení doby“ a nasloucháním tomu, co *„Duch říká církvím“* (Zj 3,22).

3.1.2 Systematicky zapojit faráře do procesu rozvoje správcovství

Je téměř nemožné realizovat jakýkoli efektivní správcovský program bez aktivní vůdcovské podpory faráře. Farář se musí učit a být ochoten s lidmi komunikovat o tom, že dárcovství je důležité – jen tak si mnozí farníci mohou odnést přesvědčení, že důležité skutečně Zapojení faráře musí být větší než každoroční kázání na téma správcovství. Správcovství musí být, v souladu s nedělními texty, příležitostně se vracejícím tématem. Faráři si potřebují stále uvědomovat, že správcovství je důležité jak pro finanční zdraví farnosti, tak pro duchovní zdraví farníků.

3.1.3 Dále posílit vědomí identity, poslání a vize farnosti

V souvislosti s prohlubováním učednického růstu a společenství farní obce lze i pro oblast správcovství přivítat kroky směřující k citlivé formalizaci určitého stupně přináležitosti k farní obci pomocí různých symbolických, katechetických či administrativních nástrojů (symbolické kroky při různých kreativních liturgiích, semináře o poslání a vizi farní obce a o členství ve farnosti, osvěžení či prohloubení smyslu farní registrace apod.). Tyto kroky však musí být úzce a přirozeně spojené s osobním učednickým růstem a nesmí být vnímány jen jako účelové fundraisingové techniky. Při tom musí být vždy respektována poměrně velká rozmanitost forem přináležitosti k farnosti či k církvi obecně.

Je třeba také pokračovat v prohlubování znalosti a identifikace s trvalým posláním farnosti a s její pastorační vizí (viz příloha 4.3.4), které umožní farníkům rozlišování, zda své prostředky chtějí věnovat na celek života a služby farnosti (*neúčelové dary* – ze strany farnosti preferované) či zda své prostředky chtějí směřovat na nějakou konkrétní oblast služby, středisko či jednotlivý projekt (*účelové dary* – pro sympatizanty vně farnosti či pro farníky ne příliš identifikované s farností či farní vizí je tato forma často mnohem schůdnější).

Vedení farnosti se musí snažit, aby pozornost farníků přesměrovalo od farního rozpočtu a zaměřilo jejich pozornost na poslání farnosti a na vizi toho, kam farnost směřuje a čím se může stát. Poslání a vize formulují standardy, kterými lze poměřovat celý život i službu farnosti. Farníci, kteří přijmou poslání a vizi farnosti za své budou i ve své finanční podpoře farnosti velkorysejší než ti, kteří jsou motivováni jen tím, že mají svým dílem přispět k naplnění letošního rozpočtu.

3.1.4 Udržet vyváženost dárcovství času, schopností a financí

Je velmi snadné upadnout ve farnosti do pokušení zdůrazňovat dimenzi finančního dárcovství více než ostatní dvě (dárcovství času a schopností). Avšak farníci velmi dobře vidí pod takovouto fasádu, a jestliže všechno, o čem slyší, je jen finanční stránka, budou správcovství považovat jen za další fundraisingový trik. Nejhlubší ovoce správcovství, proměněné způsoby vnímání, proměněné postoje a proměněné životy, neuzraje, jestliže farníci nejsou vyzýváni, aby zhodnotili užívání svého času a schopností, stejně jako užívání svého majetku a financí. Pokud použijeme názvosloví zavedené v naší farnosti, jde tedy o integrální propojení podpůrné oblasti nazývané „správcovství" s oblastí života farnosti nazývané „spolupráce" (viz 4.5.1 a 4.5.2).

Ačkoli věnovat pozornost všem těmto třem aspektům správcovství přesahuje rámec této studie, která se zabývá především ekonomickou stránkou správcovství (pozornost ostatním dvěma je věnována v programech z oblasti „spolupráce"), pro podporu této vyváženosti mohou pomoci některé osvědčené nástroje, jako např.:

- *„Veletrh času a schopností"*:[31] Setkání, které má za účel představit farníkům různé služby a příležitosti k dobrovolnictví ve farnosti a povzbudit je zavázat se věnovat část svého času a schopností jedné či více z nich.
- *Katalog služeb farnosti:*[32] V tomto katalogu jsou informace popisující každou ze služeb, které jsou ve farnosti organizovány na nějaké dlouhodobější bázi. Katalog služeb může být distribuován do domácností nebo i jinak v souvislosti s „veletrhem času a schopností", ale také může být předáván např. nově zaregistrovaným farníkům. Každé službě je v brožuře věnována jedna stránka zahrnující např. název služby; poslání, cíl a oblast služby; časová náročnost; kontaktní údaje; potřebná kvalifikace či vítané dary; nabízená formace či školení; minimální doba trvání závazku apod.
- *Osobní svědectví farníků:*[33] Osobní zkušenost mnohých farníků potvrzuje, že svědectví někoho z „obyčejných" farníků je často přesvědčivější, obzvláště co se týče finanční oblasti, než přesvědčování v celibátu žijícím knězem. Zdá se, že nejvhodnějším svědkem v oblasti správcovství někdo, kdo je ve farnosti dostatečně znám, nejlépe manželský pár, a kdo je schopný veřejně mluvit ze své osobní zkušenosti o jeho vlastních proměnách smýšlení, postojů a jednání v oblasti správcovství. Avšak každá farnost má svoji vlastní osobitost a kulturu a to, co funguje v jedné farnosti, nemusí fungovat v druhé. Takovéto svědectví může zahrnovat např.: osobní představení se; vztah k farnosti; vylíčení osobní cesty v oblasti správcovství; příklady praktického rozhodování apod.

3.1.5 Začít s trvalou formací k učednickému správcovství

Trvalá formace k učednickému správcovství může zahrnovat např. následující prvky:

- opakovaná a různým věkovým či profesním skupinám přizpůsobená nabídka příležitostí ke správcovské formaci (semináře, katecheze, tematická kázání apod.);
- příležitostná nabídka doprovázení v oblasti zvládání osobních či rodinných financí (finanční poradenství, nástroj rodinného rozpočtu mladých rodin, řešení dluhů a jiných krizových situací apod.);

---

[31] Praktické podněty k realizaci viz např. Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 12 – 13.

[32] Viz Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 13.

[33] Podrobněji viz Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 13 – 14. Co se týče otázky, kdy v průběhu mše je nejvhodnější místo pro takovéto svědectví. je třeba na jedné straně vyjít z toho, že homilie je rezervována pro vysvěceného kněze, na straně druhé správcovská prezentace ke konci mše v rámci ohlášek může vyvolat dojem, že její poselství není zas až tak důležité, nebo toto „něco navíc" může některé farníky odradit a být důvodem k odchodu z kostela. Vhodným řešením může být, když kněz má svoji homilii, v rámci které pozve některého z farníků či hostí, aby ji ilustroval osobním svědectvím.

- propojení s liturgickým slavením (s důrazem na dárcovství jako výraz vděčnosti, svobody a solidarity, viz 4.6.8);
- vyhledávání věřících s darem štědrého dávání a propojování jejich ochoty dávat s konkrétními příležitostmi apod.;
- výuka „závazného dárcovství“ (podrobněji viz další bod).

Nejen, že se podpora rozvoje farního správcovství musí stát trvalým celoročním důrazem, ale také tento proces musí obsahovat prvky přiměřené všem rozličným skupinám ve farnosti (manželské páry, lidé žijící bez partnera, ovdovělí, rozvedení či farníci žijící v manželské odluce, stejně tak jako děti a mládež). Každé z těchto skupin musí být pomoženo porozumět vztahu mezi jejich vírou svěřeným bohatstvím.

3.1.6 Iniciovat a rozvinout nástroje „závazného dárcovství“

Vyučování směřující k pochopení východisek a principů „závazného správcovství“ zahrnuje především:

- vysvětlení základních smyslu a jednotlivých rolí „závazného správcovství“;
- vysvětlování různých způsobů a přístupů, jak rozlišit pro toho kterého člověka či rodinu vhodnou výši a způsob „závazného dárcovství“ (např. rozdíl v řádných a mimořádných příjmech, brutto a netto příjmech, otázka možnosti „proporcionálního“ či „progresivního“ ročního nárůstu dárcovského příspěvku apod.);
- vysvětlování možnosti samostatné regulace výše „závazného dárcovství“ dle osobních možností a velikosti důvěry (např. v případech velké zadluženosti, neúměrně malých příjmů, nesouladu v manželství apod. bude dané procento nejspíše, i když ne nutně, nižší);
- rozvoj liturgických příležitostí k symbolickému vyjádření zvoleného „závazného příspěvku“ (ve všech třech oblastech: čas, schopnosti, peníze);
- vysvětlení vhodnosti směrovat „závazné dárcovství“ do farnosti, ale i možnosti dárce určit větší část desátku na jím svobodně zvolené účely, které rozmnožují solidaritu mezi lidmi (misie, konkrétní misionář, adopce na dálku, charitativní projekty), a to zvláště v případech, kam farnost sama nedohlédne, není schopna pomoc poskytnout nebo v případech, kdy farnost dárce má jiné představy o poslání farnosti či farnost sama není věrná svému trvalému poslání;
- pomoc k pochopení, že „závazné dárcovství“ může mít řadu forem, od finanční, přes naturální až k dobrovolnické službě (o těchto dalších dvou formách pojednávají jiné pastorační dokumenty farnosti zabývající se životem z Božích darů a spoluprací v různých službách ve farnosti, tato správcovská koncepce tyto důrazy předpokládá).

3.1.7 Rozvíjet a zdůrazňovat příležitosti ke štědré solidaritě formou sbírek

V souvislosti s rozvojem systému „komunitního závazného dárcovství“ (viz 2.3.2 č. 7) nezapomínat na pokračování v rozvoji možností darovat finance na zvláštní potřeby (vyhlášené „účelové sbírky“ na různé nadfarnostní potřeby církve či charity), u příležitosti životních jubileí, formou účelově vázaných darů či v podobě životních odkazů či závětí (kterými mohou farníci i po svém odchodu z tohoto světa mít příležitost podporovat hodnoty, na kterých jim záleží a o kterých sami rozhodnou), včetně informovanosti o souvislosti s daňovým systémem a možnostmi odečítání darů církvi od základu daně.

Podle určitých průzkumů se zdá, že ti, kdo patří do farností, kde je zdůrazňován koncept správcovství jako orientace pro utváření osobních životů farníků, do účelových sbírek přispívají více než ostatní. Podobně také bylo prokázáno, že ti, kteří tyto závazky uzavírají, nejen že více přispívají své vlastní farnosti, ale jsou velkorysejší i při přispívání do účelových sbírek. Praktické žití poselství správcovství se nezastavuje na hranicích farnosti.

3.1.8 Citlivě podporovat možnost dárcovství skrze pozůstalost

Mnozí farníci během svého života přispívají na církev velmi málo, a to díky obavě, že pokud by přispívali více, nebudou mít dostatek prostředků na zabezpečení ve stáří. Jako součást jejich správcovské zvěsti by faráři měli pomáhat farníkům přemýšlet o hodnotách, které by chtěli podporovat i po své smrti. Existuje více různých přístupů, které mohou farníci používat, chtějí-li prokázat dobré správcovství prostřednictvím své pozůstalosti. Kromě pamatování na farnost v závěti mohou farníci určit farnost jako oprávněnou osobu při likvidaci životní pojistky nebo učinit druh pořízení, který umožňuje darovat nějakou nemovitost charitativní organizaci a zároveň zajišťuje doživotní právo na jeho užívání či na trvalý příjem.[34]

3.2 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ ČLENŮ FARNÍHO TÝMU

Ve světle principů uvedených v oddíle 2.2 viděných v kontextu současné situace popsané v oddílu 1.3.2 členové farního týmu budou v nejbližší době rozvíjet následující oblasti či se budou pokoušet o následující kroky:

3.2.1 Prohloubit hospodárnost v konkrétních oblastech

- *Doprava*: Řídit se ekologickými principy i principy hospodárnosti a využívat hromadných dopravních prostředků, kola, pěší chůze. Mít jasně stanovené podmínky, kdy je hospodárnější použít auta kvůli úspoře času. Promyšlenou organizací přesunů se pokoušet realizovat spojení více akcí do jedné cesty, při čemž se šetří čas i benzín.
- *Odpady*: Ekologicky nakládat s odpady – třídění, využití odpadního papíru na šmíráky atd.
- *Energie*: Zbytečně rozsvícená světla – nesvítit na chodbách či v místnostech, kde se nikdo nezdržuje. Regulace tepla – topit tam, kde je to potřeba a v míře, která je šetrná.
- *Potraviny*: Sledovat záruční lhůty a potraviny spotřebovávat podle těchto kritérií – zamezit vyhazování potravin. Dle možností nakupovat potraviny sice kvalitní, ale ne zbytečně drahé.
- *Kopírka*: Soustředit se na práci, a tak zamezit zbytečným chybám tisku. Rozlišit, zda některé výtisky bude vůbec někdo číst a stanovit optimální počet výtisků.
- *Telefon*: Sdělovat jen to, co je nutné. Zvažovat nutnost a potřebnost hovorů. Lepší organizací a využíváním elektronické pošty či Skype telefonie zmenšit počet mobilních či klasických hovorů.

3.2.2 Rozvinout komunitnější sdílení materiálních statků

- *Jídlo*: Pokusit se zkvalitnit příležitosti ke společnému stolování symbolicky vyjadřujícímu „společenství majetku“ a učit se efektivněji využívat pohostinnosti.
- *Bydlení*: Zvážit, zda by nebyl schůdný model společného bydlení obou farářů ve dvou místnostech přilehlých ke kuchyňce a jídelně (i v souvislosti se zřízením pracovny Farní charity, ve které by mohl mít Agas i svojí pracovnu). Takto by se vytvořil větší a oddělenější prostor pro pohostinnost v zadních pohostinkách.
- *Prostředky*: Hledat způsoby, jak se mezi sebou i s ostatními dělit např. o dopravní prostředky (auta, kola) či jiné užitkové statky.

3.2.3 Učit se být modelem správcovství pro ostatní farníky

- *Prostota či chudoba*: Členové farního týmu hledají konkrétní cesty k tomu, aby jejich způsob života nabyl či neztratil určitou míru prorocké provokace prostoty či chudoby.

[34] V USA pro to existuje institut nazvaný *Charitable Remainder Trust*, viz http://www.charitableremaindertrust.com.

- *Závazné dárcovství*: Členové farního týmu, především pak faráři, dělají vědomě konkrétní kroky směřující k praktikování „závazného správcovství“ ve výši příspěvku pohybujícího se kolem 10% příjmů věnovaných na rozvoj Božího království do své domácí farní obce.
- *Štědrá solidarita*: Členové farního týmu se navíc ke svému „závaznému dárcovství“ solidární vědomě učí být solidární s konkrétními potřebnými lidmi ve svém okolí či v chudých zemích (např. formou „adopce na dálku“ apod.).

3.3 KROKY K ROZVOJI SPRÁVCOVSTVÍ FARNOSTI JAKO CELKU

Z principů pro správcovství farnosti načrtnutých v oddíle 2.3 po srovnání s naší konkrétní situací popsanou v oddíle 1.3.3 vyplývají následující praktické kroky směřující k rozvoji správcovství farnosti jakožto organizace:

3.3.1 Zavést rozvojové nástroje

Aby bylo správcovství farnosti systematicky rozvíjeno, je třeba vytvořit nebo zkonsolidovat následující nástroje:

1. ***Trvalá formace v oblasti správcovství***

   Bude naplánován a iniciován systém trvalé odborné formace v oblasti správcovství farnosti zahrnující všechny, kteří se jakýmkoli způsobem podílejí na jeho rozvoji a realizaci.[35]

2. ***Soulad prostředků s posláním farnosti***

   Bude dokončen proces zbavení se činností a závazků, které nepodporují hlavní poslání farnosti nebo neúměrně personálně, finančně či energeticky zatěžují (především proces v rámci projektu „Ohrožené kostely na území chebské farnosti“ a proces prodeje nepotřebných pozemků či dalšího majetku).

3. ***Strategický plán přechodu na samofinancování***

   Na základě této koncepce bude záhy vytvořen strategický plán definující konkrétní a časově i personálně vymezené fáze a kroky rozvoje správcovství ve farnosti, a to zejména s ohledem na vizi samofinancovatelnosti základní režie farnosti (zahrnující i platy kmenových pastoračních pracovníků včetně farářů). Zde se dle možností budeme snažit postupovat v komunikaci či ve spolupráci s biskupstvím, jehož podporu pro tento „pilotní projekt“ se budeme snažit získat.[36]

3.3.2 Konsolidovat realizační nástroje

Aby bylo správcovství farnosti systematicky dlouhodobě zdravě realizováno, je třeba vytvořit nebo zkonsolidovat následující nástroje:

---

[35] Důležitou inspirací pro formaci věřících v oblasti správcovství může být pastýřský list biskupů USA *Stewardship: A Disciple's Response*: *A Pastoral Letter an Stewardship* (viz Bibliografie), který stojí za prostudování či dokonce za přeložení.

[36] I když i v jiných oblastech naplňování této koncepce bude velmi důležitá koordinace některých kroků s biskupstvím, otázka financování kněží bude ze všech těchto oblastí jistě oblastí nejcitlivější, protože zde praktické modely velmi úzce souvisí s určitými teologicky či tradičně zakotvenými modely poslání a role kněze v církvi. Jestliže předpokládáme (viz část 1.2.2), že v nejbližších pěti letech bohužel nejspíše nelze očekávat nějaké podstatné centrální posuny v otázce samofinancování kněží, bude třeba hledat nějaké modely např. v rámci „pilotního projektu“ na úrovni diecéze, které by umožňovaly podporu biskupa (a potažmo i celého vedení diecéze a biskupské kurie) ve vytváření nepovinných, ale veřejně podporovaných experimentálních fondů pro financování kněží vytvářených z úrovně farnosti a spravovaných ve spolupráci s biskupstvím. Pokud bychom v rámci tohoto hledání nakonec směřovali i k úvahám o civilním zaměstnání kněží (např. na částečný úvazek), není třeba ihned mluvit o (v dnešní církvi ne příliš z centra preferovaném) modelu „dělnických kněžích“; spíše se zde nabízí inspirace z francouzské církve, kde většina kněží má už dnes vedle svého kněžského povolání také nějaké druhé zaměstnání (většinou takové, které nějakým způsobem souvisí s kněžským posláním, jako např. učitelé na vysokých či středních školách, zaměstnanci médií, různých sociálních služeb, v oblasti vězeňství, ve zdravotnictví, v kultuře apod.); viz např. Občanský institut, *Církve a majetek*, odd. 4.1, část o financování církve ve Francii; viz také diplomovou práci Petra Horáka, *Církev a stát v kontextu historického i současného ústavního a právního systému Evropy a USA se zřetelem na řešení problému na území Čech v období 1918-1997,* část 8.5 věnující se financování církve ve Francii (vše viz Bibliografie).

1. ***Jasná definice poslání, vize a priorit farnosti***

   Pro zdravý rozvoj farního správcovství je nezbytná jasná, stručná a srozumitelná formulace identity, poslání, hodnot, vize a priorit farnosti. Na základě dokumentů „Pastorační vize farnosti“ a „Pastorační priority farnosti“ proto bude vytvořen fundraisingový leták přitažlivou formou sumarizující tyto informace.

2. ***Systémy nadfarnostní komunikace a solidarity***

   Postupně (částečně i experimentálně) budou zavedeny systémy účinné komunikace a finanční solidarity s okolními farnostmi na úrovni vikariátu, s dalšími farnostmi či projekty na úrovni diecéze a s ústředím biskupství, které správcovství farnosti pomohou zasadit do širšího celku a v rámci tohoto celku jej dolaďovat.

   Jedním z nástrojů v rámci výše uvedených systémů solidarity bude „komunitní závazné dárcovství“ farnosti jako celku. Po poradě s pastorační radou byl stanoven relativní podíl 10% ze všech neúčelových příjmů farnosti (kromě transakcí, které dle směrnic biskupství podléhají odvodům do „fondu oprav a investic“), které bude farnost dlouhodobě, každoročně a adresně odvádět na podporu předem vybraných a každoročně pastorační radou odsouhlasených pastoračních, evangelizačních, misijních, humanitárních, charitativních či sociálních projektů. Celková suma plynoucí z „komunitního závazného dárcovství“ bude vždy rozdělena na tři části:

   - *diecézní* (zpravidla formou odvodu do „svépomocného fondu“ plzeňského biskupství);
   - *regionální* (zpravidla přímou podporou vybraného projektu v regionu či v České republice);
   - *celosvětová* (buď přímou podporou vybraného a dále sledovatelného projektu v zahraničí nebo prostřednictvím spolehlivých humanitárních či misijních nadací či fondů).

3. ***Základní ekonomické nástroje***

   Ve farnosti budou zavedeny či dotaženy základní ekonomické nástroje a hledány cesty jejich zdokonalení:[37]

   - nástroje spoluzodpovědnosti (např. ekonomická rada);
   - nástroje dlouhodobého finančního plánování (např. finanční strategie vycházející z principů a směrnic uvedených v oddíle 2.3.2 č. 5 a na ni navazující finanční plán);
   - fundraisingové nástroje (např. fundraisingový plán);
   - nástroje ročního rozpočtování (např. střediskový a zdrojový rozpočet a nástroje jeho tvorby);[38]
   - nástroje finančního vykazování (např. účetnictví, uzávěrka či výroční / finanční zpráva).

3.3.3 Personálně zabezpečit správcovství

Rozvoj a výkon správcovství je na úrovni farnosti bude personálně zabezpečen následujícím způsobem:[39]

---

[37] Za velmi informativní a inspirativní v oblasti dlouhodobého finančního plánování a tvorby rozpočtu neziskových organizací považujeme závěrečnou písemnou práci z Kurzu řízení neziskových organizací zpracovanou Ing. Ivou Teichmanovou, *Finanční plánování v Charitě Ostrava*; viz také J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 4. kapitola (viz Bibliografie). Velmi cenný zdroj mohou být také CFM semináře organizované Sdružením VIA, které zároveň nabízí cenově dostupný softwarový nástroj pro finanční plánování (viz http://www.cfm.cz).

[38] Účelem rozpočtu je (1) zajistit, aby se pastorační priority farnosti důsledně promítaly do jejího praktického hospodaření v různých oblastech života a služby; (2) zakotvit pastorační plánování v současných reálných možnostech farnosti, ale také vytvářet prostor otevřenosti pro nové vize; (3) poskytnout nástroj k výchově ve správcovství a k průběžnému monitorování zodpovědného, efektivního a transparentního nakládání s finančními prostředky farnosti. Struktura účetnictví je zharmonizována se strukturou rozpočtu. Každý projekt má transparentní rozpočet; každá akce je transparentně vyúčtována.

1. Farář či pastýřské vedení farnosti

V oblasti rozvoje a výkonu správcovství farář či pastýřské vedení farnosti zastává především tři následující klíčové role:

- *Základní role faráře v oblasti správcovství: role vůdcovská.* Farář musí ve spolupráci s ostatními (viz níže) podporovat správcovství v rámci nejrůznějších farních aktivit a musí se citlivě zasadit o to, že tento proces se pro farnost stane celoročním pastoračním tématem. Takovýto proces může zvládnout jen farář, který není paternalistický a je nejen otevřený vůči návrhům ze strany farníků, ale také povzbuzuje a respektuje jejich vlastní iniciativy při současném vědomí vlastní zodpovědnosti vykonávané podpůrným způsobem. Tím, že farníkům dovolí používat své individuální dary k tomu, aby v jejich síle mohli spolupracovat na poslání farnosti, udává farář tón pro farníky a pomáhá jim tak objevovat, kým jsou a co od nich Bůh očekává.
- *Druhá role faráře v oblasti správcovství: role komunikační.* Tato role spočívá v rozpoznání a v uznání své vlastní správcovské zodpovědnosti vzhledem k farním zdrojům. Jestliže farář očekává od farníků, že budou více přispívat se svého času, schopností a majetku, musí je přesvědčit, že tyto příspěvky jsou využívány moudře. Proto potřebuje, aby kolem sebe měl tým spolupracovníků, který bude zahrnovat také některé členy, kteří jsou schopni řídit a supervidovat dobrovolníky či další spolupracovníky, kteří jsou schopni připravit rozpočet farnosti a dohlížet nad jeho plněním. Avšak v každém případě je to farářova zodpovědnost, aby bylo zajištěno, že všechny finanční operace farnosti jsou otevřené a transparentní, že farníci jsou o nich vhodně informováni a farnost je vykazatelná ve všech oblastech, včetně farních financí.
- *Třetí role faráře v oblasti správcovství: role pastýřská.* Tato role zahrnuje ochotu mluvit s farníky o důležitosti peněz v jejich životě. Aby mohli získat zdravý správcovský postoj, farníci potřebují mít vyrovnaný pohled na dary, kterými je Bůh obdaroval. Mnozí faráři se cítí trapně, když mají svým farníkům kázat o penězích. Ať už je tím důvodem cokoli (nezvyk, nedostatečná příprava, obava někoho se nedotknout, odtrženost celibátního životního stylu od reality, dualistické pojetí vztahu „ducha“ a „hmoty“ apod.), faráři musí tuto obavu mluvit o penězích a vlastnictví překonat, aby mohli být svým farníkům nápomocni v dosažení jejich správcovských cílů.

2. Pastorační rada farnosti

Role pastorační rady farnosti (PRF) v rámci správcovství je rolí vizionářské komunity či koncepčně-plánovacího grémia. Od členů PRF se očekává, že budou užívat svoji zkušenost a praktickou moudrost k tomu, aby navrhovali budoucí směry pro takové jednání farnosti, které by rozvíjelo poslání farnosti. Protože správcovství je konceptem neseným přesvědčením o klíčové roli poslání farnosti, je těžké si představit farnost, která by správcovství neměla začleněné do své pastorační vize či pastoračního plánu. Avšak tato celková zodpovědnost PRF za určování směrů pastoračního rozvoje farnosti již nezahrnuje vlastní realizaci plánu uvádění správcovství do života farnosti – to je již úkolem zvláštního správcovského týmu. Navíc ke své konzultační roli PRF s farářem a s ekonomickou radou farnosti také sdílí zodpovědnost za to, aby všechny aktivity farnosti, včetně finančních záležitostí, byly uskutečňovány otevřeným a transparentním způsobem, s vhodnou spoluúčastí farníků a byly vykazatelné vůči všem farníkům (proto PR např. schvaluje výroční zprávu farnosti apod.).

3. Ekonomická rada farnosti

Na spoluzodpovědnosti faráře za průhlednou a efektivní správu farního majetku se podílí tří až šestičlenná ekonomická rada farnosti (ERF). ERF je týmem sestaveným na základě schopnosti

---

[39] Oddíl je částečně čerpá ze studie Charlese E. Zecha, *tudy vede cesta*, str. 9 – 11.

jeho členů odborně posoudit hospodaření farnosti; členové ERF se mají vyznačovat znalostmi a schopnostmi v oboru ekonomiky, práva, daňového poradenství, správy a údržby objektů, sociální činnosti a jiných, podle potřeb vyplývajících z ekonomických aktivit farnosti, mají být bezúhonní a mají se těšit dobrému jménu u většiny členů farního společenství.

Hlavním posláním ERF je pomáhat faráři ve správě majetku farnosti (viz Kán. 537 CIC), a to především účinnou kontrolou farního hospodaření a průhlednou komunikací s farností a veřejností. Role ERF je tedy především *kontrolní* a *komunikační*.

V rámci kontrolní role ERF např.:

- schvaluje rozpočet farnosti, bere na vědomí uzávěrku hospodaření farnosti;
- vyjadřuje se k stanovami definovaným úkonům mimořádné správy majetku;
- obecně dbá na to, aby s majetkem a financemi bylo zacházeno zodpovědně, legálně a efektivně;

V rámci *komunikační* role ERF např.:

- podílí se na zpracování finanční kapitoly výroční zprávy farnosti;
- pravidelně zprostředkovává farnosti a zájemcům z řad spolupracující veřejnosti vhled do farního hospodaření,
- se správcovským týmem může spolupracovat na aktivitách vedoucích k prohloubení správcovství ve farnosti.

Předsedou ERF je podle kodexu církevního práva farář (nebo ten, koho biskup pověřil správou majetku farnosti). ERF se ve své činnosti řídí kodexem právem ČR, kanonického práva, diecézními směrnicemi, vlastním statutem a jednacím řádem, z čehož také plyne rozsah případného oprávnění jednat jménem farnosti.

ERF se může také podle potřeby a možností podílet i na některých *výkonných* úkolech v oblasti farní ekonomiky a správcovství, které vykonává správcovský tým (viz níže). Mezi ERF a správcovským týmem může existovat zdravé tvůrčí napětí. ERF si je vědoma toho a dbá na to, že jestliže má farnost realizovat všechny služby a programy, o kterých je farnost přesvědčena že jsou podstatné, někdo pak také musí platit účty. Členové ERF proto mají tendenci soustředit se na to, aby byly naplněny potřeby farnosti, spíše než aby byla mezi farníky rozvíjena potřeba dávat (což je úkolem správcovského týmu).[40]

V nejbližší době bude v tomto smyslu dovršen proces formulace návrhu lokální podoby stanov ERF.

4. Správcovský tým farnosti

Stávající ERF, která si podrží především svoji roli kontrolní a komunikační, bude rozšířena o správcovský tým, který pod vedením ekonoma farnosti, ve spolupráci s farářem a pod dohledem odborníků cíleně a systematicky pracuje na tom, aby se správcovství farnosti na základě stanovených principů vyvíjelo ve službě poslání farnosti.

Posláním správcovského týmu (který se může personálně překrývat s ekonomickou radou, ale má jinou funkci) je tedy podpora formace farníků k učednickému správcovství (rozvíjení „potřeby dávat“) a podpora efektivního používání nástrojů správcovství podle obecných zásad a principů správcovství.

Prakticky to znamená, že členové správcovského týmu se snaží vzdělávat farníky o smyslu správcovství, o příležitostech ve farnosti přispět svým časem a svými schopnostmi, o smyslu peněz v jejich životech a o tom, jak jejich finanční podpora farnosti se může stát jednou z příležitostí pro růst ve víře a jednou z forem vděčné oslavy tohoto růstu. Správcovský tým dále

[40] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti*, k tomu říká: „I když některé farnosti svěřují zodpovědnost za rozvoj správcovství farníků ekonomické radě, od této praxe je obecně vzato spíše třeba odrazovat. Rozvoj správcovství farníků je jednoznačně odlišná aktivita od úkolů spojených s technickou správou financí. Správcovství zdůrazňuje motivaci k dávání, ne metody. Správcovství je teologickým pochopením celého životního stylu, prostředkem pro pozvednutí diskusí o penězích na spirituální rovinu. Ekonomická rada farnosti se zabývá pragmatičtějšími záležitostmi souvisejícími s rozpočtovými pravidly farnosti“ (str. 10).

např. připravuje farní rozpočet a přitažlivou formou jej přibližuje všem, kdo přispívají, nebo vytváří předpoklady pro účinný fundraising apod.

Konkrétními nástroji či aktivitami v rámci služby správcovského týmu mohou být např.:

- příprava a vedení aktuálního přehledu času a schopností farníků;
- organizování farního „veletrhu služeb";
- příprava výroční večeře s poděkováním pro všechny dobrovolníky ve farnosti;
- publikace východisek, zásad a principů správcovství ve farním Zpravodaji;
- příprava tištěných materiálů o správcovství pro nově příchozí či pro fundraising;
- snaha o začlenění dětí účastnících se výuky náboženství do konceptu správcovství;
- vyhledávání farníků ochotných podělit se o osobní svědectví z oblasti správcovství.

Správcovský tým musí sám vyhledávat způsoby a využívat každou příležitost ke vzdělávání farníků ohledně smyslu a důležitosti správcovství v jejich osobních životech a v životě farnosti.

5. Ekonom farnosti

Ekonom farnosti (není členem ERF) má za úkol dále dotvářet koncepci hospodaření farnosti, koncepčně rozvíjet ekonomiku farnosti, dohlížet nad realizací ekonomických nástrojů a zabezpečovat finanční zdroje pro farnost. Má od faráře má zmocnění jednat v ekonomických záležitostech jménem farnosti a v rámci tohoto pověření dělat patřičná rozhodnutí. Je moderátorem práce správcovského týmu a odpovídá faráři za jeho činnost. Ke konkrétním úkolům ekonoma může patřit např.:[41]

- vypracovává návrhy ročních finančních rozpočtů, předkládá je k projednání ERF a sleduje plnění schválených finančních rozpočtů v příslušném období,
- vypracovává návrhy vnitřních směrnic, které se týkají ekonomické a finanční činnosti a to v souladu s platnými zákony, pokud nejsou řešeny ekonomickým oddělením diecéze;
- v souladu s potřebami a platnými zákony stanovuje termíny provádění inventarizací a jejich rozsah, vypracovává příkazy a koordinuje jejich provádění;
- výsledky inventarizací vyhodnocuje, předkládá ke schválení a účetně je vypořádává hlavně při hospodářské činnosti (podnikání);
- informuje ERF o výsledcích hospodaření s finančními prostředky a o průběžném naplňování schváleného rozpočtu;
- navrhuje opatření k zajištění finanční rovnováhy a k naplnění a rozvoji finančních zdrojů.

Místo farního ekonoma je obsazeno buď profesionálně, nebo dobrovolnicky, v závislosti na objemu práce a zodpovědností s tím spojenými. Ekonom může pro plnění své role (např. v oblasti fundraisingu) využívat další dobrovolníky či profesionály.

6. Účetní farnosti

Na zabezpečení správcovství farnosti se v rámci své role a pod vedení ekonoma farnosti podílí také účetní farnosti, která není členkou ERF, avšak intenzivně s ní spolupracuje jako zdroj informací o hospodaření farnosti. Jejím hlavním úkolem je zajistit vykazatelnou a legálně zodpověditelnou evidenci farních financí a majetku. Za tímto účelem účetní např.:[42]

- provádí veškeré účetní práce a vyhotovuje účetní výkazy,
- zjišťuje případnou daňovou povinnost a dává příkazy k její úhradě,
- zajišťuje úhradu faktur, provádí odsouhlasení úhrad faktur s výpisy bankovního účtu,
- vede evidenci hmotného i nehmotného investičního majetku a DHM, včetně pořízení, přesunů a likvidace,
- zabezpečuje vnitřní kontrolu v rozsahu své působnosti,
- odpovídá za řádné uspořádání a ukládání písemností účetní evidence za celé období, činnosti v souladu s právní normou o archivaci účetních dokladů,
- odpovídá za evidenci hospodaření,
- odpovídá za vedení pokladní služby, kterou zároveň zajišťuje.

---

[41] Seznam úkolů je zde převzat z poznámek ke „Stanovám ekonomických rad v plzeňské diecézi" z 1. 12. 1996 týkajících se tzv. „hospodáře" farnosti.

[42] Seznam úkolů je zde převzat z poznámek ke „Stanovám ekonomických rad v plzeňské diecézi" z 1. 12. 1996 týkajících se „účetní".

Kromě toho také spolupracuje na přípravě rozpočtu, řídí další spolupracovníky při vedení střediskových pokladen a střediskové finanční evidence, připravuje podklady pro finanční zprávu a ekonomickou část výroční zprávy apod.

7. Další spolupracovníci

Dobrovolní spolupracovníci: Dále se na zabezpečení dílčích úkolů mohou podílet další spolupracovníci pod vedením jednotlivých zodpovědných za tu kterou oblast, kteří v práci s dobrovolníky vidí jeden z podstatných rozměrů své služby. Tito dobrovolníci mohou být na jedné straně profesionálové ve svém oboru (ti pak mohou např. pomoci s ekonomickou rozvahou, fundraisingem či zpracováním rozpočtu), na straně druhé lidé vypomáhající při různých manuálních či administrativních úkonech (počítání sbírek, rozesílání fundraisingové korespondence, vedení různých pomocných databází apod.). Rolí vedoucích služeb je zajistit, aby zkušenost dobrovolnické služby byla obohacující jak pro farnost, tak pro individuální dobrovolné spolupracovníky. To může někdy zahrnovat i zajištění příslušného zacvičení č ormace pro danou službu a vždy vyjasnění kompetencí, zodpovědností a způsobů vykazatelnosti.

Profesionální spolupracovníci: Některé úkoly v rámci rozvoje či realizace správcovství farnosti lze také zajistit tak, že je vykonají profesionální pracovníci na základě dohody o provedení práce či dohody o pracovní činnosti (např. některé úkoly v oblasti fundraisingu, ekonomické analýzy, studie proveditelnosti, zpracování projektů či auditorské služby apod.). V takovém případě musí být vždy jasné, kdo práci plánuje, zadává, kontroluje a přejímá (farář, ekonom, účetní).

ZÁVĚR

Mnohé z toho, co bylo načrtnuto na předcházejících stránkách, jsme odkrývali „za pochodu“, na základě nutnosti řešení konkrétních oblastí, někdy pomocí průběžné prakticko-teologické reflexe, často však také pomocí metody „pokus – omyl“. Toto oblasti, jak doufáme, dostaly v načrtnutém širším pohledu své specifické místo.

Jiné oblasti jsme postupně odkrývali až při vlastním procesu vzniku tohoto dokumentu a za důležité vhledy do nich jsme vděčni mnoha zajímavým odborným pohledům z nejrůznějších oborů. O těchto poznatcích doufáme, že se nám je podařilo dostatečně dobře pochopit a propojit se specifickou skutečností, uprostřed které žijeme.

Další oblasti bude však třeba ještě dále promyslet, upřesnit či rozvinout. Na jedné straně proto, že jsme je z různých důvodů nebyli zatím schopni do svého uvažování začlenit, na straně druhé také proto, že se tato témata stanou pravděpodobně důležitými díky dalšímu vývoji církevně-ekonomického kontextu v závislosti na řešení financování církve obecně.

Protože tušíme, že nás ještě v oblasti správcovství čeká nelehký proces, dovolujeme si zakončit povzbuzením převzatým ze závěru již vícekrát citované studie Charlese E. Zecha:[43]

„Správcovství je během na dlouhou trať. Farnost, která v této oblasti začíná od nuly, musí počítat s tím, že to potrvá 5 – 7 let, než tam tento koncept zdomácní. Avšak užitek, který to přinese, jak duchovní, tak finanční, tuto námahu mnohonásobně vynahradí.“

[43] Charles E. Zech, ve své studii *Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti*, str. 18.

Pro svoji vlastní potřebu vydala v únoru 2008 Římskokatolická farnost Cheb
http://www.farnostcheb.cz

PŘÍLOHA: TEORETICKÁ VÝCHODISKA SPRÁVCOVSTVÍ

4.1 BIBLICKÁ PERSPEKTIVA - 2 -
4.1.1 Bohatství v době První smlouvy aneb „blahoslavení bohatí“ - 2 -
4.1.2 Majetek podle Krista aneb „blahoslavení chudí“ - 5 -
4.1.3 Solidarita v prvotní církvi aneb „blahoslavení dělící se“ - 9 -

4.2 HISTORICKÁ PERSPEKTIVA - 10 -
4.2.1 Období finanční solidarity a pronásledování - 10 -
4.2.2 Období financování z veřejných rozpočtů Římské říše - 11 -
4.2.3 Církevní finance a desátky ve středověku - 13 -
4.2.4 Církevní finance od reformace po vznik ČSR - 15 -
4.2.5 Ekonomika církve v období první republiky - 17 -
4.2.6 Současné modely vztahů státu a církve a jejího financování - 18 -
4.2.7 Ekonomická dimenze stávajícího modelu v České republice - 21 -
4.2.8 Závěrečná reflexe historických procesů - 22 -

4.3 TROJIČNÍ PERSPEKTIVA - 23 -
4.3.1 Moudré správcovství (ZELENÁ) - 23 -
4.3.2 Sloužící správcovství (ČERVENÁ) - 24 -
4.3.3 Inspirované správcovství (MODRÁ) - 24 -
4.3.4 Cesta k trojbarevnosti církve - 25 -

4.4 EKLEZIOLOGICKÁ PERSPEKTIVA - 25 -

4.5 PRAKTICKO-TEOLOGICKÁ PERSPEKTIVA - 28 -
4.5.1 Souhrn poslání farnosti - 28 -
4.5.2 Správcovství ve světle poslání farnosti - 29 -
4.5.3 Souhrn dlouhodobé vize farnosti - 30 -
4.5.4 Správcovství ve světle vize farnosti - 30 -

4.6 UČEDNICKÁ PERSPEKTIVA - 31 -
4.6.1 Správcovství jako součást učednictví - 31 -
4.6.2 Od „dávání na nějakou potřebu“ k rozvinutí „potřeby dávat“ - 31 -
4.6.3 Součást procesu konverze a evangelizace - 32 -
4.6.4 Správcovství času, schopností a financí - 32 -
4.6.5 Správcovství a liturgie - 32 -
4.6.6 Správcovství a „desátky“ - 33 -
4.6.7 Správcovství a fundraising - 33 -
4.6.8 Souhrn - 34 -

4.7 MAKROEKONOMICKÁ PRESPEKTIVA - 34 -
4.7.1 Utilitaristický přístup - 34 -
4.7.2 Realistický přístup - 35 -
4.7.3 Institucionalistický přístup - 36 -
4.7.4 Další přístupy - 36 -
4.7.5 Souhrn - 36 -

4.8 PRÁVNÍ PERSPEKTIVA - 36 -
4.8.1 Kanonické právo katolické církve - 37 -
4.8.2 Partikulární právo diecéze - 39 -
4.8.3 Právo České republiky - 41 -

4.9 ORGANIZAČNÍ PERSPEKTIVA - 42 -
4.9.1 Farnost ve světle typologie neziskových organizací - 43 -
4.9.2 Místo správcovství v organizační struktuře - 47 -
4.9.3 Fundraising v rámci správcovství - 48 -
4.9.4 Druhy finančních zdrojů - 48 -
4.9.5 Finanční strategie NNO - 49 -
4.9.6 Alokace finančních prostředků - 50 -

BIBLIOGRAFIE - 51 -

4 PŘÍLOHA: TEORETICKÁ VÝCHODISKA SPRÁVCOVSTVÍ

Studie „Teoretická východiska správcovství“ vznikla jako materiál shrnující klíčová témata získaná studiem relevantních pramenů během procesu vzniku dokumentu *Blahoslavení dělící se: Koncepce správcovství Řk farnosti Cheb*. Protože je tento dokument určen pro praktické použití a bylo třeba zachovat jeho rozsah ve snesitelných mezích, byla teoretická východiska, ze kterých jsme při jeho tvorbě vycházeli, zpracována jako samostatná příloha.

Vlastní dokument obsahuje tři části: V první je popsána současná situace ve farnosti v oblasti hospodaření s majetkem (*1. Současná situace*). Tato situace je následně reflektována ve světle základních principů shrnutých ve druhé části (*2. Základní principy*). Z této reflexe pak nakonec vyplývají konkrétní návrhy a doporučení, které jsou shrnuty ve třetí části (*3. Praktické kroky*).

Vlastní příloha shrnující teoretická východiska zmíněného dokumentu je rozčleněna takto: Po základní *biblické* perspektivě (4.1) rozvineme perspektivu *historickou* (4.2), *trojiční* (4.3), *ekleziologickou* (4.4), *prakticko-teologickou* (4.5), *učednickou* (4.6) a *makroekonomickou* (4.7), které budou na konec doplněny perspektivou *právní* (4.8) a *organizační* (4.9). Na závěr naleznete rozsáhlou *bibliografii*, kde se můžete seznámit s prameny, které jsme při práci na dokumentu a jeho teoretických východiscích použili nebo které nás při této práci ovlivnily.

Z technických důvodů je kvůli zachování provázanosti odkazů příloha číslována jako 4. část vlastního dokumentu (stejně tak pokračuje i číslování poznámek pod čarou), stránkována je však samostatně.

4.1 BIBLICKÁ PERSPEKTIVA

Brian Sluth z organizace Christian Stewardship Association říká: *„V bibli je 2350 pasáží zabývajících se penězi či materiálním vlastnictvím. V Písmu se hovoří o tomto více než o jiných záležitostech, ale přesto je to nejméně frekventované téma v církvi. Církev velmi dlouho mlčela, takže lidé nerozumí své zodpovědnosti, jak žít štědrým životním stylem.“*[44]

Podle jiných zdrojů (Klaus Douglass), přímo o našem zacházení s penězi pak mluví více než 700 biblických pasáží. Ani Ježíš se užívání peněz nezřekl, souhlasil s placením daně, komunita učedníků měla svoji vlastní pokladnu. Pokud se však v bibli mluví o penězích, dávání a dělení se, téměř vždy tam nejsou hlavním tématem peníze, ale naše *vydanost*, naše *důvěra*, naše *svoboda* a naše *láska*.

Proč se tedy smýšlení tolika lidí, včetně křesťanů, pohybuje, pokud jde o téma peněz, mezi fascinací a tabu? Jak lze s penězi a majetkem zacházet tak, aby nám sloužily a ne zotročovaly? Lze nalézt nějaká biblická východiska či směrnice pro zacházení s penězi a s majetkem v církvi či v životě jednotlivých křesťanů? Při hledání některých z odpovědí na tyto otázky se podíváme napřed do textů První smlouvy (tzv. Starého zákona), pak nás bude zajímat postoj Ježíše Krista a prvotní církve k těmto otázkám a nakonec se pokusíme shrnout biblické poselství o zacházení s majetkem pro dnešní život církve.[45]

4.1.1 Bohatství v době První smlouvy aneb „blahoslavení bohatí“

Východisko: Základním biblickým východiskem pro náš vztah k majetku je obraz celého stvoření jako stvoření, které je „dobré“ (viz Gn 1), obraz člověka, jemuž Bůh svěřil celé stvoření do jeho péče a opatrování (Gn 2) a obraz člověka, jehož hřích zasahuje až do nitra jeho vztahu ke stvoření a on propadá pokušení vlastnit a ovládat místo spravovat a pečovat (viz Gn 3). Člověk je tedy „správcem“ celého stvoření, které má ve vší jeho i své porušenosti ve spolupráci s Bohem i spolu s ostatními pomáhat dovršovat směrem k jeho původnímu smyslu a cíli.

---

[44] Tento citát i další inspirace především v biblické části tohoto oddílu jsme čerpali z materiálů *České evangelikální aliance* na www.ea.cz/spravcovstvi/index, ale také ze studie katolického biblisty Pierre Debergé, *Peníze v Bibli* (více viz Bibliografie).

[45] Tato část čerpá především ze studie katolického biblisty Pierre Debergé, *Peníze v Bibli* (více viz Bibliografie).

Tóra: Materiální bohatství je v bibli z počátku nazíráno veskrze pozitivně, jakožto znamení Boží dobroty a požehnání (viz např. obrazy bohatství praotců: Abrahám Gn 13,2; srov. 24,5; Izák: Gn 26,12-14; Jákob Gn 30,43; srov. 32,6 a 33,11, či bohatství Šalamouna: 1 Král 10,23; srov. 10,14-25 nebo Joba: Job 1,1-3; srov. 42,12-13). Totéž pojetí vyjadřují mnohé žalmy (viz např. Ž 128 nebo Ž 23).

Deuteronomium: Zároveň je však na bohatství nazíráno také jako na ovoce věrnosti člověka vůči Božím příkazům a chudoba pak jako důsledek lidské nevěrnosti a hříchu (viz především Dt 28,1-6 a 28,15-19; srov. Dt 7,12-13, ale i jinde, např. Ž 112,1-3; Ž 1,1-3; Ž 127; 128; 144,12-15; Sir 11,22; Př 29,25b), což odráželo přesvědčení, že během pozemského života musí být nějak „vyrovnána" Boží spravedlnost. To ovšem tváří v tvář opakované opačné zkušenosti vyvolávalo hluboké pochybnosti nejtypičtěji promítnuté do knihy Job.

Job: Job fakticky vztah mezi bohatstvím a Božím požehnáním zpochybňuje (viz např. Job 21,5-13; srov. 21,19-34). Ve jménu své vlastní zkušenosti Job láme pouto, kterým lidé spojili etické nebo náboženské chování a ekonomickou situaci: boháč nemusí být nutně spravedlivým člověkem a chudák hříšníkem a materiální statky nemohou být výlučně interpretovány jako znamení Božího požehnání – i ony mohou vést ke hříchu nebo být jeho znamením. Job tedy podtrhuje dvojznačnost bohatství a jeho využití a současně potvrzuje zodpovědnost člověka při nakládání se svými statky.

Proroci: S tím se pak shoduje i poselství většiny proroků působících v dobách, kdy se po nastolení monarchie kolem r. 1000 rozdíly mezi bohatými a chudými dále zvětšovaly. Proroci protestují proti vykořisťování chudých, proti přepychu boháčů, proti nerovnoměrnému rozložení bohatství a špatnému fungování justice. Nejtypičtějším představitelem tohoto důrazu je prorok Ámos (viz např. Am 8,4-7; 4,1-2; 5,7.10.11-15.21-24), podobné sociální kritiky, nasměrované i vůči náboženským představitelům, však nalezneme i u Micheáše a Izaiáše (viz např. Mich 2,1-2; Iz 1,21-23; 10,1-3; 5,8-10; 58).

Mudrosloví: Po návratu z vyhnanství (po r. 538 př. Kr) se začne téma zacházení s majetkem objevovat i v tzv. „mudroslovné literatuře" (Př, Kaz, Sir, Mdr, Pís). Ta sice uznává, že materiální statky odpovídají Božímu plánu (viz např. Př 10,15; srov. Př 14,20; Sir 13,21), ale také si je vědoma toho, že lidé se dají bohatstvím velice snadno oklamat a zneužít jej k jiným účelům (Kaz 5,9.11; srov. Sir 31,1; Kaz 5,12-14; podobně i v žalmech, např. Ž 49,17-20; srov. Sir 111,18-19; 14,4.15), případně že se bohatství může stát příčinou pýchy (Př 28,11) nebo mylného pocitu bezpečí (Př 30,9; 11,28; Ž 52,9). Proto připomíná, že spravedlivé a prospěšné využívání bohatství vyžaduje, aby člověk prokázal moudrost (Př 16,16; srov. 1 Král 3,11-12; Kaz 7,12; Mdr 8,21; 7,8-9.13-14; srov. 8,5.18), zahrnující umírněnost, obezřetnost a schopnost rozlišovat důležitost hodnot (Sir 30,14-16; Př 22,1; 28,6). Zároveň je třeba se vystříhat majetku nepoctivě nabytého (Sir 5,8; Př 13,111).

Chudí a chudoba: Je-li v naší kultuře jako „chudý" označován většinou ten, komu chybí nezbytné prostředky k životu, v biblickém světě je to především ten, kdo se ocitl v nějakém podřadném postavení a jeho slabost a závislost z něj pak činí snadnou kořist bohatých a mocných. Hebrejská slova používaná ve SZ odpovídají následujícím významům: „podřadný, postižený, ohnutý" (Ex 22,24; Lv 19,10; 23,22; Iz 3,14.15; 10,2.30; Ž 10,2.9; 12,6 atd.), „vykořisťovaný, žebrající" (Ex 23,6.11; Dt 15,1-11; 24,14; Am 2,6; 4,1; 5,12; 8,4.6; Jer 2,34; 5,28; 22,16; Ez 16,49; 18,12; 22,29 atd.), „neduživý, slabý, křehký" (Iz 10,2; 11,4; Am 2,7; 4,1; Ž 72,13; 82,3-4; Job 5,15; Př 13,8.23; 14,20; Kaz 4,14; 5,7; Sir 10,22; 13,18; 16,9), „nuzný, postrádající" či „závislý" (Kaz 4,13; 9,15.16; Sir 4,3; 30,14). V některých textech se zdá, jakoby chudoba pocházela již od Stvořitele (Př 22,2 či Sir 11,14), ale mnohé jiné považují za příčinu chudoby lenost, prostopášnost, chvat a dokonce i upovídanost, a ovšem také zpronevěření se Božím požadavkům. Chudoba je v každém případě nazírána negativně, je třeba činit vše, abychom se chudobě vyhnuli, avšak ne za každou cenu (život v chudobě a skromnosti je lepší než nespravedlnost. Postupně pak SZ dospívá až k jakési „spiritualizaci" biblické postavy chudého, který již není v prvé řadě kvalifikován z hlediska ekonomického či sociálního, nýbrž z hlediska jeho náboženského postoje. Chudoba je i nadále

vnímána jako zlo, ale chudí, protože se na rozdíl od bohatých nemohou opírat o majetek nebo pozemské pocty či moc, se stávají obrazem věřících, kteří se upínají k Bohu a zaměřují k němu, své spáse, celý život. Označení „chudý" se pak dokonce stává titulem, jímž je definován člověk spravedlivý, zbožný a věrný. Naproti tomu „boháč" představuje postavu neznaboha nebo nemilosrdného utiskovatele, který se Boha nebojí. Chudí jsou pak nejen Boží miláčkové, ale také zvěstovatelé Boží spravedlnosti a privilegovaní spolupracovníci v plánu spásy (srov. např. Sof 2,3; 3,11-13; Ž 34,5-11; Sir 10,9-15; Ž 37,5-9; Iz 61,1-3; srov. 29,18-21; Iz 53,2-5; srov. Zach 9,9).

Bůh, Boží lid a chudí: Bůh přednostně věnuje svoji pozornost chudým a bezmocným. Starozákonní Izrael velmi intenzivně zakoušel svého Boha jako „Otce sirotků a obhájce vdov" (Ž 68,6), který zjednává spravedlnost a právo všem utlačeným (Ž 103,6), obhájí poníženého a ubožákům zjedná právo (Ž 140,13). Jestliže je v Boží přirozenosti starat se o malé, chudé a ponížené, pak lidé, stvoření k Božímu obrazu (viz Gn 1,26-27), jsou povoláni k témuž: *„…nebudeš na své vinici paběrkovat zbylá zrnka; ponecháš je pro zchudlého a pro hosta. Já jsem Hospodin, váš Bůh"* (Lv 19,9n). To je také stále se vracející refrén zvěsti proroků: *„Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidíš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi?"* (Iz 58,6n). Hlásání proroků pak jednoznačně domýšlí zvláštní postavení členů Božího lidu i vůči chudým, kteří v něm musí mít své místo. Poznání Boha musí být provázeno péčí o chudé a nešťastné a proroci tvrdě kritizují opak (viz především Iz 1,13-15, Iz 58). Mesiáš napraví veškerou nespravedlnost (Iz 11,1-5; srov. 61,1-3) a naplní vizi Tóry, že mezi Božím lidem by již nemělo být chudých (Dt 15,4). Ale to ještě není vše. Již nyní, jestliže se lidé nebudou skrývat před potřebami svých bližních, jestliže odvážně vstoupí do koloběhu milosrdné lásky, ani oni sami nepřijdou zkrátka: *„Tehdy vyrazí jak jitřenka tvé světlo a rychle se zhojí tvá rána. Před tebou půjde tvá spravedlnost, za tebou se bude ubírat Hospodinova sláva. Tehdy zavoláš a Hospodin odpoví, vykřikneš o pomoc a on se ozve: ‚Tu jsem!'"* (Iz 58,8n).

Ustanovení proti chudobě: Zákon však také nabízel účinná opatření proti trvalému prohlubování chudoby (viz např. zákaz úročných půjček v Ex 22,24; Dt 23,20-21; Lv 25,35-37; zákon o zástavách, které je nutno vrátit „do západu slunce" v Ex 22,25; Dt 24,11; promíjení dluhu v Dt 15,1-3; propouštění otroků v Dt 15,12-18; předpis o milostivém létě Lv 25,13.23-24; praxe almužny v Sir 12,3; Př 28,27; Sir 3,30; zákaz vykořisťovat druhého v Dt 24,12-15; Lv 19,13; Jer 22,13 či ustanovení o Šabatu, viz např. Ex 20,8-10 nebo Dt 5,13-15).

Desátky

Předmojžíšovské „desátky": Ve SZ máme svědectví o dvou případech desátků „před Mojžíšem" (ovšem s předpokladem, že do těchto příběhů se velmi pravděpodobně mohla zpětně promítnout mnohem pozdější zkušenost): Tzv. „Abrahámův desátek" Melkísedechovi (Gn 14,17-24), který byl jednorázovým aktem vděčnosti za Hospodinem darované vítězství a byl vzat z majetku všech, kteří byli zázračně zachráněni z otroctví, a tzv. „Jákobův desátek" (Gn 28,20-22), který byl součástí podmínečného Jákobova slibu Bohu, že mu dá desetinu z toho, co v budoucnosti získá díky Božímu požehnání.

Desátky v Zákoně: V Mojžíšském zákoně pak najdeme čtyři typy desátků: (1) „první desátek" (desátek pro levity) byl desátek placený každým Izraelitou levitům (Nu 18,20-24), kteří neměli svůj „podíl" v zaslíbené zemi a vykonávali službu u stánku setkávání; s touto liturgickou rolí souvisely i další role dnešní „veřejné správy", jako role hygienická, policejní, soudní či výchovná, které takto byly financovány z desetiprocentní „daně z příjmu"; (2) „desátek z desátku" (desátek pro kněze) byl desátek placený levity áronovským kněžím jako desetina z výše uvedeného obecného desátku (Nu 18,25-31), který zabezpečoval finanční situaci kněží starajících se o provoz chrámu; (3) „druhý desátek" (poutní desátek), který měli Izraelité střádat ze své úrody, aby z něj mohli oni sami jíst a radovat se při putování do jeruzalémského chrámu (Dt 14,22-26), ke kterému byli povinni putovat

třikrát v roce; (4) „desátek chudých“ (Dt 14,28-29; srov. Dt 26,12nn) odváděný každý třetí rok za účelem sociálního zabezpečení bezdomovců, vdov a sirotků.[46]

Desátky v pozdějších dobách: Odvádění desátků bylo zachováno i v pozdějších obdobích (Neh 10,37n; 12,44; 13,10-14), ačkoli v dobách náboženského úpadku se musely vymáhat (2 Pa 31,4-12; Mal 3,7-12). Velmi tvrdou prorockou kritiku neplacení desátků vyslovuje právě prorok Malachiáš (Mal 3,6-12), ve které neplacení desátků přirovnává k „okrádání“ Hospodina, vyzývá k placení „úplných desátků“ do Hospodinových „skladů“ a zaslibuje „otevření nebeských průduchů“ a „vylití požehnání“ poté, co „bude potrava v mém domě“. Zdá se, že zde nejde o onen obecný „levitský desátek“ odváděný všemi Izraelity, ale nejspíše se zde míní „kněžský desátek“, kteří odváděli levité kněžím a dle Neh 10,38-39 jej měli odnášet do „komor ve skladišti“.

Souhrn: Tzv. předmojžíšské desátky (Abrahámův a Jákobův) byly jednorázovými dobrovolnými úkony spojenými s jedinečnou situací vyjadřující buď *výraz vděčnosti* za Hospodinův zásah, nebo *slib projevu vděčnosti* v případě budoucího Božího požehnání (viz také Př 3,9-10). V Mojžíšově zákoně měly desátky na jedné straně funkci *liturgickou*, na straně druhé funkci *praktickou*: Byly „obětí pozdvihování“ (viz např. Nu 18,24; srov. Lv 27,30-33), která, jako všechny oběti, přinesením části úrody naznačovala, že *všechen* majetek patří Hospodinu, a tak i desátky byly jedním z projevů uznání Boží vlády nad naším celým naším životem, včetně všeho majetku (viz Lv 27,30-33). Navíc však také desátky prakticky materiálně zabezpečovaly liturgické poutě do Jeruzaléma („poutní desátek“), službu liturgicko-veřejné správy levitů a kněží („levitský desátek“ a z něj pak přinášený „kněžský desátek“) a solidaritu s chudými („desátek pro chudé“). Jestliže toto vše sečteme dohromady, běžný Izraelita byl „daňově zatížen“ celkem 23% odvodem do „centrální kasy“ na zajištění liturgického života, veřejné správy a sociálního zabezpečení chudých.

Starozákonní autoři ve svém celku pokládají materiální bohatství za přirozeně dobré, protože je součástí Božího plánu, podle něhož má být každý člověk šťastný. Jelikož ovšem nakonec vše záleží na svobodné volbě každého jednotlivce, i bohatství vyžaduje, aby při nakládání s ním uživatelé dokázali správně rozlišovat a chovali se zodpovědně. Někteří autoři dokonce tvrdí, že bohatství je zkouška. Bohatý člověk se v každém případě často ocitá v nebezpečí, že ze svého majetku učiní absolutní veličinu („modlu“) nebo klamnou záruku bezpečí (a pohodlnosti), v nebezpečí, že hodnotu své vlastní existence a existence druhých bude posuzovat podle nabytého jmění. Takovému člověku hrozí značné riziko, že zapomene na jediné a pravé bohatství, a sice na Boha. Toto zapomenutí pak bývá provázeno i pohrdáním chudými. Jedním z preventivních prostředků či léků na toto zneužití majetku jsou „desátky“, která jsou chápány jako nástroj a výraz vnitřní svobody, jako připomínka, že všechno patří Bohu, jako projev vděčnosti za Boží dary, poslušnosti Božímu slovu, projev uctívání Hospodina a prostředek pro částečnou obživu levitů a zaopatření sociálně deprivovaných. Cílem pak je vyvážený život (*„Nedávej mi chudobu, ani bohatství!“* viz Př 30,7-9).

4.1.2 Majetek podle Krista aneb „blahoslavení chudí“

Nový zákon navazuje na poselství První smlouvy o dvojznačnosti materiálních statků, avšak dovršuje je v důrazu kladeném na věčnou alternativu: *„hromadit pro sebe“* nebo *„být bohatý před Bohem“* (Lk 12,21).

Ježíš a peníze: Ježíš sám respektoval používání peněz, osobně se spolu s komunitou učedníků nechal vydržovat bohatými ženami, které se o ně „staraly ze svého majetku“ (Lk 8,3), navštěvoval bohaté přátelé (Josef z Arimatie, Šimon Farizej), spolu s učedníky čerpal ze společné pokladny, kterou spravoval Jidáš Iškariotský (Jan 12,6; 13,29). Ježíš také ve svých podobenstvích používá hodně obrazů z oblasti zacházení s penězi či majetkem, což svědčí o tom, že penězi jako takovými

[46] Viz také J. Newman, *Judaismus od A do Z*, s. 31-32. Newman shrnuje: „Biblický zákon zavazoval rolníka v Zemi izraelské, aby dal stranou asi 2 % své produkce jako ‚oběť pozdvihování‘ pro kněze (truma) a dalších 10 % pro levitu. 10 % ze zbytku se mělo dopravit do Jeruzaléma a tam spotřebovat v 1.,2.,4. a 5. roce sabatického cyklu (šmity). Ve 3. a 6. roce se měl tento desátek darovat chudým.“ (str. 30).

nepohrdal (viz např. podobenství o ztracené minci, Lk 15,10, či o hřivnách, Mt 25,24-29). V podobenství o milosrdném Samaritánovi mluví o tom, že zraněného zanechal v hostinci, zaplatil za něj a byl ochoten v případě potřeby doplatit (podle Joachima Wankeho v tom lze vidět obraz „organizované charity“, která potřebuje peníze a budovy a doplňuje „osobní charitu“ konanou každým, kdo je „na cestě“, podle potřeby a možností).

Ježíš a chudí: Na rozdíl od proroků, jejichž zvěst naplňuje, se však Ježíš přímo nevzpírá stávajícímu sociálnímu řádu. Avšak na rozdíl od vize Tóry, že mezi Božím lidem by již nemělo být chudých, Ježíš říká: „Vždyť chudé máte mezi sebou vždycky a můžete jim prokazovat dobrodiní, kdykoli chcete, mne však vždycky nemáte“ (Mk 14,7). A připustí, aby na něj byla spotřebována vonná mast za tři sta denárů (mzda zemědělského dělníka za 300 dnů práce!).[47] Tímto ovšem evangelista především zdůrazňuje Ježíšovu jedinečnost a neznamená to, že by Ježíš nehledal cesty, jak učit své učedníky solidaritě s chudými. Ježíš však nebyl poslán jako reformátor společenského řádu, ale jako posel Božího království s úkolem sám v sobě ztělesňovat Boží plán spravedlivého, bratrského, solidárního světa a hlásat zvěst o milujícím a odpouštějícím Otci, který proměňuje lidská srdce a uschopňuje učedníky sociální řád postupně přetvářet zevnitř (viz Lk 4,16-30 a 7,18-23). Navazuje na SZ obraz o postavě chudého jako postavě člověka zcela závislého na Bohu a dovolí si hlásat: „Blahoslavení chudí… hladovějící… plačící…“ (Lk 6,20-21; srov. Mt 5,3-11), aby zároveň ve své službě a životě ztělesnil zaslíbení z Mariina Magnificat: „Mocné sesadil z trůnu a ponížené povýšil, hladové nasytil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou“ (Lk 1,51-53; srov. Lk 6,24-25). Chudoba je tedy pro Ježíše na jedné straně zlem, které je nutno potírat, na straně druhé stavem, v němž se lidská bytost může skutečně zrodit ke svému pravému poslání být Božím dítětem solidárním se všemi, stavem, v němž se chudoba stává pramenem bohatství. Bohatství, které nutně vede k milosrdnému a Kristovou přítomností požehnanému setkání s každým, kdo je v situaci nouze: „Cokoli jste učinili pro jednoho z těchto mých nejnepatrnějších bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,31-40).

Učedníci a majetek: Když Ježíš rozesílá učedníky kázat, žádá od nich zvláštní, pro jejich misijní působení vhodnou praxi a vyzývá je k misionářské chudobě umožňující velkou mobilitu a vyžadující materiální závislost na příjemcích evangelia (viz např. Mt 10,5-10). V příběhu o „chudé vdově“ (Mk 12,43-44) pak Ježíš dává jasně najevo, že velkodušnost se nepoměřuje množstvím dávaných peněz (je rozdíl mezi dáváním „z přebytku“ a dáváním „z nedostatku“). Zároveň může být chudá vdova, která „dala vše, co měla“, pro evangelistu předobrazem totálního Kristova sebevydání na kříži. Nakonec ještě zmiňme pověstný Ježíšův spor o daň císaři (Mk 12,13-17). V uznání „dávat císaři, co je jeho“ Ježíš uznává důležitost politiky a ekonomiky se všemi jejími „světskými“ pravidly a logikou a vyhýbá se tím příliš ostrému předělu mezi oblastí politiky a náboženství. Může nás to povzbudit k podílu na politické dimenzi ekonomického a peněžního rozměru života; jako by k tomu, aby člověk dával „Bohu co je Boží“, bylo nejprve zapotřebí, aby dával „císaři, co je císařovo“ (srov. také Řím 13,7), ale také k tomu, aby člověk byl schopen rozlišit, „co je císařovo“, potřebuje také (a především) dávat „Bohu co je Boží“ (ve světle SZ perspektivy tedy všechno).

Nepoctivý správce: Ježíš si je však také vědom toho, že peníze a majetek mohou být nebezpečné (viz především v interpretaci Lukášova evangelia, Lk 12 a 16). Podobenství o „nepoctivém správci“ (Lk 16,1-8) nelze samozřejmě chápat jako výzvu k investování nepoctivě získaných peněz do charity; správce je Kristem dáván za vzor pouze a jen v jednom jediném rozměru svého jednání: *prozíravosti* (praktické moudrosti) a nasazení všech (jemu dostupných) sil v krizové situaci. Podobně jako on bychom i my, v nynější krizové situaci spásy, měli riskovat všechno a nasadit všechny své síly pro to, abychom vstoupili do Božího království.

[47] F. Svoboda nám zde v této souvislosti připomněl starou ekonomickou anekdotu, která pohoršené učedníky ze zmíněného úryvku pasuje do pozice prvních socialistů – chtěli rozdat chudým to, co jim samotným nepatřilo. ☺

Nespravedlivý mamon: Po tomto podobenství však následuje důležitý úsek, který se již přímo vztahuje k našemu tématu (Lk 16,9-13). Používá se zde zvláštní spojení „nespravedlivý mamon“ (v. 9; srov. v. 11). Slovo „mamon“ se ve SZ nevyskytuje a v kumránských spisech se používá v neutrálním významu „majetek“ (v NZ ještě jen v Mt 6,24). Druhou část výrazu „nespravedlivý“, nelze chápat tak, že by zde šlo o peníze nabyté nepoctivým nebo nespravedlivým způsobem; spíše zde Lukáš narážkou na nepoctivé peníze odsuzuje chování těch, kteří si přivlastňují, co jim nepatří, a majetek se jim může stát modlou, protože zapomínají, že majetek a všechno, co bylo stvořeno, náleží jedině Bohu (srov. Ž 24,1). V důsledku toho by peníze samy o sobě neměly být nespravedlivé nebo nepoctivé, ale staly by se takovými v okamžiku, kdy by si je člověk přivlastňoval, hromadil pro sebe a stával se na nich závislým; výraz „nespravedlivý mamon“ bychom tedy z tohoto pohledu mohli přeložit srozumitelněji jako „zrádné peníze“. Peníze jsou zrádné nejprve tím, že zklamou naděje, které do nich člověk vkládá, když je absolutizuje a když je nepokládá za to, čím ve skutečnosti jsou: za nástroj, který slouží k rozvoji každého člověka v zájmu všech. Dále jsou zrádné tím, že tomu, kdo je vlastní, mohou znemožnit vidět dál než na horizont bezprostředních zájmů a vnímat skutečné hodnoty a potřeby bližních („získávání přátel“ a „přijetí do příbytků věčných“). Je třeba se jednoznačně rozhodnout, zda budeme mít za boha peníze nebo Boha (Lk 16,13). Verše 10 – 12 pak k tomu ukazují cestu: učit se věrnosti a poctivosti v maličkostech a v zacházení s „cizím“ (tj. s Bohem pouze do správcovství, ne do vlastnictví svěřeným) majetkem, což pak vede ke schopnosti žít naplno pro „velké věci“, pro „pravé bohatství“, pro to, co nám „právem patří“, tj. pro Boží království (Lk 16,10-12; srov. 12,35-48).

Bohatství může zaslepit: Tuto nebezpečnou příchylnost k majetku ochuzující o perspektivu věčnosti Ježíš ilustruje jiným příběhem, podobenstvím o bohatém člověku shromažďujícím své zásoby do sýpek (Lk 12,16-21). V této ilustraci nejde nutně o nespravedlivě nabytý majetek nebo o to, že by se boháč snažil obohatit za každou cenu. Prostě byl obdařen zvlášť hojnou úrodou a v důsledku toho plánuje, že vybuduje prostory, kam by všechnu tu úrodu uložil. Jen při tom všem zapomněl na jednu podstatnou věc, na smrt (v. 20). Tento člověk není nazván „bláznem“ proto, že je bohatý, ale proto, že ve svém životě nepočítal s perspektivou věčnosti a nechal se bohatstvím zaslepit. *„Tak to dopadá s tím, kdo si hromadí poklady, ale není bohatý před Bohem“* (v. 21). Z toho plyne, že pro Ježíše existují dva druhy bohatství (či majetku obecně): jedno je odsouzeno k zániku, protože je sobecky zaměřeno na sebe; druhé je příslibem věčnosti, neboť směřuje k Bohu (a, jak uvidíme dále, k jeho „miláčkům“ chudým a trpícím).

Bohatství může ohlušit: V příběhu o Lazarovi (Lk 16,19-31) pak Ježíš upozorňuje ještě na další úskalí zacházení s penězi: (1) První nebezpečí zde spočívá v tom, že ten, kdo se honí za bohatstvím, dříve či později přestane slyšet hlas chudých a vnímat jejich potřeby. Hřích boháče zde nespočívá ani tak v tom, že opomněl dát Lazarovi almužnu, ale spíše v tom, že došel tak daleko, že zapomněl na samotnou jeho přítomnost u dveří svého příbytku (pro své bohatství nebyl schopen ho vidět). (2) Druhé nebezpečí pak spočívá v jiné neschopnosti: v neschopnosti naslouchat jinému Slovu, než které mluví o penězích a bohatství. Starost o majetek a vršení bohatství může přehlušit starost o náš vlastní věčný život začínající již nyní životem pro Boha a pro druhé.

Bohatý muž: Právě toto drama prožíval i muž, který položil Ježíšovi otázku: „Mistře dobrý, co musím dělat, abych dostal věčný život?“ (Lk 18,18-23). Ježíš vnitřním zrakem rozlišil jeho osobní situaci a poradil mu účinný lék: „Jdi, prodej vše, co máš, a rozdej to chudým, a budeš mít poklad v nebi.“ Muž se však nechá se raději naplnit smutkem ze svého bohatství, než aby usiloval o opravdové štěstí. V tomto kontextu lze již lépe pochopit Ježíšovu reakci podobající se nářku*: „Jak těžko vcházejí do Božího království ti, kdo mají bohatství! Spíš totiž projde velbloud uchem jehly, než vejde bohatý do Božího království“* (Lk 18,24-25). Podobně i druhé nebezpečí je ilustrováno v dalším Ježíšově podobenství, v podobenství o rozsévači (Lk 8,5-8), kde se v jeho výkladu pak mluví o těch, kdo „(slovo) vyslechnou, ale pak jdou a dusí ho starostmi, bohatstvím a požitky, takže nedozrají k užitku“ (Lk 8,14).

Investice do Božího království: Co tedy dělat, jestliže majetek nás uvádí do nebezpečí zapomenout na věčnou perspektivu svého života a stát se necitlivými k chudým a potřebným a nebýt schopni slyšet Boží slovo? Ježíšova odpověď je jasná: „být bohatí před Bohem" (Lk 12,21), tj. dobře investovat do Božího království. U Lukáše bezprostředně po této výzvě uzavírající příběh o boháči a jeho stodolách následuje poučení, které vrcholí slovy: „Nedělejte si starosti… váš Otec víc, že to potřebujete. Hledejte spíše jeho království a vše ostatní vám bude přidáno… Prodejte svůj majetek a rozdejte na almužnu. Opatřete si… poklad v nebi… Vždyť kde je váš poklad, tam bude i vaše srdce" (Lk 12,22-23.30-34). Bůh se stará o každou lidskou bytost, na nás však je, abychom rozšířili svůj obzor („nedělejte si starosti" je překlad řeckého „meteorózomai", dosl. „rozšířit obzor") a vstoupili do dynamiky jeho lásky charakterizované svobodným dáváním a přijímáním. K tajemství skutečného obohacení tedy dospějeme, když se naučíme sdílet své vlastnictví s druhými, především s potřebnými, a svůj život odevzdávat do Božích rukou (přesně opačný směr, než k jakému vedou peníze – „hromadění pro sebe"). Sdílení majetku zde není jen či ani v první řadě chápáno jako nástroj péče o chudé (i když i to samozřejmě stojí v pozadí), ale jako cesta k vlastnímu osvobození a ke vnímání a přijetí pravého bohatství („pokladu v nebi"). Bůh chce podle biblického svědectví (viz např. Lk 6,34.38) požehnat ty, kteří dávají, půjčují, jsou štědří k druhým („Dávejte a bude vám dáno"); Bůh v tom případě dává „míru natřesenou" (Lk 6,38).

Desátky: V této souvislosti je vhodné zmínit ve SZ tolik zdůrazňovaný příkaz „desátků" symbolizující skutečnost, že vše patří Hospodinu, a vyjadřující svobodu a poslušnost člověka a jeho úctu k Bohu. Zvyk desátků platil v židovsko-křesťanských obcích pravděpodobně nadále i v novozákonní době (Mt 23,23; Lk 11,42; 18,12), i když nebyl nikde v NZ zdůrazňován. Když Ježíš mluví o „dávání desátků z máty, kopru, kmínu" (Mt 23,23), kritizuje rozšíření SZ příkazů o desátcích u rabínů své doby a zdůrazňuje, že přednější je samozřejmě „právo, milosrdenství a věrnost". Někteří vykladači to interpretují tak, že tím SZ příkazy (a tudíž ani příkaz o dávání desátků) neruší, pouze obnovuje a dovršuje jejich vnitřní smysl: *„Toto bylo třeba dělat a tamto nezanedbávat"* (Mt 23,23; srov. Mt 5,17-20; srov. také Žd 7,4-10). Jiní zas usuzují, že přikázání desátků (podobně jako jiné rituální příkazy SZ) ztratilo obětí Ježíše Krista svoji účinnost.[48]

I zde, v tématu zacházení s majetkem, se tedy dotýkáme samotného jádra evangelijního poselství: pobídky všem lidem přijímat sami sebe jako dar od Boha, aby z lásky a ve svobodě dali svůj život pro druhé. V této souvislosti se pak peníze a majetek stávají nástrojem, jenž slouží k rozvoji a štěstí lidí, které má svůj původ v Bohu a které je třeba hledat ve vztazích s druhými. V tomto smyslu platí úvodní výrok této části, kde bylo řečeno, že téměř vždy tam, kde je v bibli řeč o penězích a majetku, „nejsou hlavním tématem peníze, ale naše *vydanost*, naše *důvěra*, naše *svoboda* a naše *láska*". Již Jan Křtitel vyzýval k takovéto solidaritě a souvztažnosti Boží i lidské lásky (Lk 3,10), což Ježíš později rozšiřuje takto: *„Dávejte a bude vám dáno; dobrá míra, natlačená, natřesená, vrchovatá vám bude dána do klína. Neboť jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám"* (Lk 6,38). Toto jádro je pak později vyjádřeno radikální výzvou vůči *některým* ke zřeknutí se veškerého majetku jako symbolu a trvalé připomínky nutnosti svobody od majetku u *každého* (viz Lk 14,23-25.33; srov. 5,11.28). Ježíš má na mysli pro každého tutéž svobodu, ale cesty k ní jsou různé: jedni ji

[48] Např. Charles E. Zech, autor výše zmíněné studie o správcovství, dochází k následujícímu závěru: „… koncept desátků je biblicky podložen jen tehdy, když někdo věří, že bible končí hebrejskými Písmy. Ježíš dávání desátků nezdůrazňoval ani jednou. Ve skutečnosti jedinou příležitostí, kdy se o desátcích zmiňuje, je situace, kdy se vysmívá farizeům. Ježíš podporoval rozvinutí postoje zodpovědného správcovství" (str. 14); Charles E. Zech, *Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti* (viz Bibliografie). Podrobně se historií desátků zabývá J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie), který ve své studii dochází k podobným odmítavým postojům. Odmítavému postoji k desátkům je věnována celá stránka na internetu i v češtině spravovaná zmíněným autorem, kde lze najít další texty i kritiky opačného postoje (viz „Desátky na internetu", http://home.tiscali.cz:8080/~ca980100/ca980100/dni.htm). Podobně srov. dále např. Dave Root, „Must Christians Tithe Ten Percent?" (http://www.layhands.com/MustChristiansTitheTenPercent.htm), Henry G. Sheppard, „Tithing: What does the Bible Really Teach?" (http://www.geocities.com/hotsprings/3658/tithing.html) nebo „Tithe and Offerings" (http://churchtithesandofferings.com). Platnost příkazu desátků i v NZ době zastávají většinou letniční autoři či zastánci různých charismatických proudů v křesťanství, vedle klasické knihy Dereka Prince *Desátky: Smí člověk Boha okrádat?* viz naké např. Eddie Cude, „What does the Bible Say about… the Tithe?" (http://bible.com/bibleanswers_result.php?id=161), který se – ve stopách Dereka Prince – snaží jejich platnost, biblicky ne příliš přesvědčivě, postavit na textech Žd 5 – 7 (především Žd 7,8-9).

naplní tím, že se zřeknou všeho majetku (viz Ježíšovy výzvy k apoštolům nebo k bohatému mladíkovi), jiní tím, že přehodnotí svůj vztah k majetku a začnou jej spravovat v duchu evangelia (viz Ježíšovo setkání se Zacheem; Lk 19,1-10). V tomto smyslu pak lze vytušit význam výroku, který jakoby shrnuje Ježíšovo evangelijní učení o majetku: *„Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království“* (Mt 5,3).

4.1.3 Solidarita v prvotní církvi aneb „blahoslavení dělící se“

Viděli jsme, že již v dějinách starozákonního Božího lidu byl velký důraz kladen na solidaritu s chudými a jako ideál byl vnímán stav, kdy již chudých nebude. Zákon také nabízel účinná opatření proti trvalému prohlubování chudoby. I přesto však dějiny Božího lidu byly nepřetržitou šňůrou různých nespravedlností a nikdy nekončící chudoby. Ani Ježíš, jak jsme viděli, s chudobou nijak revolucionářsky neskoncoval. A přesto, když Lukáš začne psát o obci prvních křesťanů, neváhá ji popsat jako společenství, v němž není chudých: *„… A tak nikdo u nich nežil v nouzi… stržené peníze přinášeli a kladli apoštolům k nohám. Z toho se pak rozdělovalo každému, jak kdo potřeboval“* (viz Sk 4,32-35). Již před tím Lukáš napsal: *„Všichni, kteří přijali víru, drželi pevně pohromadě a měli všechno společné. Prodávali všechen majetek a dělili ho mezi všechny, jak kdo potřeboval“* (Sk 2,44-45).

Ideál nebo skutečnost? Následující epizoda, kdy Petr připomíná dvěma jeruzalémským křesťanům, že je nikdo nenutí prodávat to, co vlastní (Sk 5,4), by byla spíše dokladem idealizace; zmínka o Barnabášovi (Sk 4,36-37) by zase spíše potvrzovala pravdivost vyprávění. Nejspíše však Lukáš, když uvádí Barnabášův případ, zevšeobecnil něco výjimečného, a to proto, aby křesťanům poskytl model a trvalou inspiraci k podobnému jednání. Podobné ideály komunitně sdíleného majetku se vyskytovali jak v tehdejší řecké, tak hebrejské (kumránské) kultuře. Nicméně ve Skutcích je zdůrazněn jedinečný motiv: „*obec věřících* měla jedno srdce a jednu duši…“ (Sk 4,32). Základem sdílení majetku mezi křesťany je (1) skutek obrácení a víry vedoucí k přináležitosti k „obci věřících“, ke „Kristovu tělu“ a (2) touha po dovršení ideálu Deuteronomia „aby nebylo chudých“ (srov. Dt 15,4-5). Sdílení majetku není kvůli pohrdání hmotou nebo idealizaci chudoby, nýbrž naopak proto, „aby nebylo chudých“; ideálem není láska k chudobě, ale láska k chudým. Jeruzalémská komunita je tedy Lukášem představena jako ztělesnění Božího lidu, ve kterém lze rozpoznat znamení „nového společenství“ zrozeného z Kristova vzkříšení a seslání Ducha.

Realismus: To, že Lukáš i přes tuto nabídku ideálu žije v reálném světě, dokazuje příběh o Ananiáši a Safiře (Sk 5,1-11). Tento příběh ilustruje, že sdílení majetku nebylo povinností, nic nenutilo první křesťany prodávat majetek a dávat jej do společného a, když už jej prodali, odevzdávat apoštolům peníze. Pointa tohoto příběhu je spíše v tom, že tito křesťané lhali tomu, kdo oživuje společenství zevnitř, Duchu svatému, který je Duchem pravdy a sdílení. Ananiáš a Safira se sami oddělili od společenství; jejich smrt znamená, že kdo je ze společenství vyloučen, přestává mít život. Ať už příběh chápeme doslovně či symbolicky, nutně nám připomíná hřích jiného páru na počátku dějin, Adama a Evy. Proto se někdy o Ananiášově a Safiřině hříchu říká, že to je prvotní hřích křesťanské obce. I dále Lukáš zmiňuje špatné zacházení s penězi, např. při uplácení svědků proti Štěpánovi (Sk 6,10-11), při snaze koupit si duchovní dobra v příběhu o Šimonu kouzelníkovi (Sk 8,18-20) či v zacházení s mladou věštkyní (Sk 16,16nn). V každém případě, i ve společenství, kde vládne lidská slabost, zůstává pro Lukáše ideálem poskytování majetku pro společnou potřebu, které mělo odstranit chudobu a umožnit svobodu od majetku.

Být v Kristu: Zdá se však, že křesťanské obce na tento ideál velmi rychle zapomněly a někde dokonce dělaly rozdíly mezi bohatými a chudými i při bohoslužbách (viz Jak 2,1-6). Jakub ve svém listě přímo navazuje na tradici starozákonních proroků a rozvíjí velmi tvrdou kritiku bohatých (viz Jak 5,1-6; srov. 4,13-17). Avšak nestačí kritizovat, je třeba svůj příklon k chudým projevit zcela konkrétní solidaritou (Jak 2,14-17; srov. 1,27). Podobně i Žid 13,16; 1 Kor 13,3; 1 Kor 4,7; 1 Kor 1,26-31. Pavlovo hlavní motivace k této solidarity je křest, eucharistie a „bytí v Kristu“ (Gal 3,27-

28; 1 Kor 10,7; 1 Kor 11,17nn), které vede ke konkrétním praktickým projevům solidarity (sbírka pro Jeruzalémské křesťany), aby nastalo „jakési vyrovnání" (2 Kor 8,13-14).

Solidarita: Lukáš prohlašoval, že v jeruzalémské obci nebylo chudých. Ostatní autoři NZ, u nichž je chudoba takřka všudypřítomná, tvrdili pravý opak. Všichni bez rozdílu však říkají – ať už se obracejí k obci jeruzalémské, korintské nebo římské – že je nutno přijímat a projevovat účinnou solidaritu, jež je vepsána do srdcí křesťanských obcí, které se přijímají od toho, jenž položil život, aby se žádný chudý necítil zavržený nebo vyloučený. Tato povinnost vrací prvotní společenství křesťanů k jeho původnímu poslání: podávat svědectví o tom, že Bůh má ve zvláštní oblibě všechny malé a chudé, a šířit nový svět nastolený Kristovým vzkříšením konkrétními skutky solidarity a bratrství. Peníze a majetek pak už nejsou skutečnosti, které rozdělují, ale prostředky, jimiž si člověk dělá z druhých lidí bratry a sestry.

Bůh nám chce dát mnoho, abychom mohli být požehnáním. Bůh dává „víc než dostatečně" (2 Kor 9,8), „více, než si dokážeme jen pomyslet" (Ef 3,20-21). *„Bůh je mocen rozhojnit při vás každý dar milosti, abyste měli vždycky ve všem úplný dostatek a měli hojnost pro každý dobrý skutek"* (2 Kor 9,8). V NZ tak narazíme na praxi veřejných sbírek (např. 2 Kor 8 – 9), které mají za účel „vyrovnat přebytek a nedostatek". Na rozdíl od desátků jsou tedy dary či sbírky veřejná záležitost, která byla založena na dobrovolnosti a na tom, co si kdo může dovolit dát skrze ochotné a radostné srdce (viz např. Lk 21,1-4 o bohatých dárcích a chudé vdově; 2 Kor 8,10-14 o ochotě přiměřené tomu, co člověk má a o vyrovnání nedostatku jedněch přebytkem druhých; 2 Kor 9,6-7 o dobrovolnosti a radosti při dávání do sbírky). Dávání darů či přispívání do sbírek je veřejné a dobrovolné podílení se na budování církve, solidaritě s chudými a šíření evangelia.

Souhrnně lze novozákonní dávání charakterizovat takto: bylo dobrovolným projevem učednické solidarity v těle Kristově; bylo svobodným projevem účasti na Kristově vydanosti; odpovídalo na konkrétní praktické potřeby; dělo se pokorně a spíše ve skrytu; odpovídalo možnostem dárců; dělo se radostně; podporovalo šíření evangelia.

4.2 HISTORICKÁ PERSPEKTIVA

Níže přinášíme stručný (a často nutně jen fragmentární) přehled historie financování církve, který nám má i ve své neúplnosti posloužit jako zkušenostní dějinné zrcadlo při pozdějším uvažování o pastoračně moudrých a evangelijně zodpovědných modelech dnešního financování farnosti. Pro kompletnější obraz doporučujeme především v bibliografii uvedené knihy Jaroslava Rektoříka, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, a Jiřího Doležela, *Dějiny desátků*, ze kterých jsme v této části především čerpali.[49]

4.2.1 Období finanční solidarity a pronásledování

Jak jsme viděli v předchozím biblickém rozboru, v prvotních křesťanských obcích byl velký důraz na materiální solidaritu a děly se pokusy o společenství majetku. Prvotní křesťanské obce zprvu přebíraly ekonomické a organizační modely ze židovství, včetně ekonomiky chrámu sloužící i k podpoře chudých. Někteří členové křesťanských obcí prodávali svůj majetek a sdružili finanční kapitál natolik, že mohli poskytovat sociální pomoc formou společného stravování, ale také konkrétní pomoc nemocným a vdovám.

O místní obce se pastýřsky staraly sbory starších nebo biskupové, služba u stolu a správa majetku byla také svěřována jáhnům. Církevní představení nemněli obživu ze společných financí obce a většinou měli vlastní zdroj obživy (viz i apoštol Pavel), mohli však mít účast na materiálních

[49] V této části vycházíme především ze studií J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve: její reflexe v ČR*, J. Doležel, *Dějiny desátků* a R. Říčan, *Dvanáct století církevních dějin* (vše viz Bibliografie).

požitcích (především putující apoštolové a evangelisté).[50] Finanční solidarita vznikala i mezi jednotlivými obcemi, čímž byla připravována půda pro křesťanskou sociální síť uprostřed hromadící se bídy antického světa.

Co se týče desátků (běžných nejen v židovství starozákonní doby, ale i v mnoha starších pohanských náboženstvích),[51] ty se v prvních stoletích v církevních obcích nevybíraly a důraz byl kladen spíše na dobrovolné sbírky, příspěvky a almužny.[52] Např. sv. Justin (100 – 167 po Kr.) napsal: *„Majetní a ti, kdo chtějí, dobrovolně dávají, co kdo chce, a co se vybere, uloží se u představeného. Ten pak podporuje sirotky, vdovy a ty, kdo mají nouzi kvůli nemoci nebo z jiného důvodu; a také vězně a cizince, kteří žijí mezi námi: zkrátka, stará se o každého, kdo je v nouzi.“* I další patristická svědectví shodně ukazují, že v prvotní církvi nebyla žádná povinnost odvádět nějakou pevnou částku.[53]

V tomto období raná církev prodělávala přeměnu svého charakteru od pocestních kazatelů a apoštolů, kteří po vzoru Ježíšově, často v eschatologickém očekávání, pohrdali majetkem a žili bez rodiny, k usedlé křesťanské obci vlastnící majetek (tyto dvě formy hlásání a žití křesťanství zde existovaly souběžně). Kromě toho během těchto prvních století církev prožila oddělení od židovství, a to především po vyhnání Židů z Jeruzaléma a jeho zničení Římany (r. 70).[54] V obdobích pronásledování pak také nastávala státní konfiskace majetku křesťanů, kteří se nepodrobili příkazu obětovat bohům. I tento po tři století trvající tlak jistě přispěl k prohloubení vzájemné pospolitosti, obětavosti a semknutosti včetně vzájemné finanční a majetkové solidarity.[55]

4.2.2 Období financování z veřejných rozpočtů Římské říše

Poté, co v roce 313 po Kr. vydal císař Konstantin tzv. Milánský edikt vyhlašující všeobecnou svobodu vyznání, byl křesťanům vrácen jejich za dob pronásledování zkonfiskovaný majetek.

---

[50] „Nižší klérus si na živobytí vydělával občanským povoláním. Vyššímu kléru se ukládalo, aby byl živ z darů sboru bez pevného platu. Ale církev zpravidla nestačila uživit kněze a biskupy, takže i oni měli své občanské povolání, pokud nepocházeli z tak zámožných rodin, že výdělek nepotřebovali.“ R. Říčan, *Dvanáct století církevních dějin* (viz Bibliografie) s. 120-121

[51] Pojetí desátků ve SZ a v NZ bylo načrtnuto v příslušných částech biblického oddílu (4.1); přehled praxe desátků v jiných starých náboženstvích (např. ve starověké Babylónii, v Egyptě, Arábii, Africe, Řecku, Římě apod.) lze nalézt např. v J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie).

[52] Podobně i Tertulián (155 – 222 po Kr.): „Předsedají zkušení starší, kteří se osvědčili ve víře. Je to důstojnost, která se nekupuje za peníze. Nic totiž, co je od Boha, se nedá koupit za peníze. I když máme jakýsi druh pokladny, neukládá se do ní poplatek, cosi zač si možno koupit víru. Měsíčně tam ukládá skromný poplatek každý, kdo chce, jestli chce a jestli může. Nikdo není nucen. Přináší to každý dobrovolně. Jsou to jakoby uschované peníze. Vždyť neslouží k tomu, aby se z nich pořizovaly hostiny, při kterých se lidé přejídají a opíjejí, ale slouží k výživě potřebných, na pohřeb, k pomoci osiřelým chlapcům a děvčatům a opuštěným rodičům, nemocným lidem, těm, kdo se ocitli v neštěstí, odsouzeným do dolů, poslaným na ostrovy a do vězení...“ Viz J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie).[52] „V počátcích křesťanství nebyl desátek vybírán. Prvním, kdo z vlastní iniciativy zavedl křesťanské desátky, byl až sv. Severinus ve 2 polovině 5.století. Všechny desátky dával chudým a potřebným. Desátky byli uzákoněny závazně teprve na synodě v Mâcon (dnešní východní Francie) v roce 585, kde bylo doporučeno desátky odvádět do biskupovy pokladnice. Povinným se stává desátek v církvi teprve v raném středověku. V době Karla Velikého byl desátek stanoven zákonem a z hlediska kanonického práva jej uzákoňuje *Decretum Gratiani* z roku 1140“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Desátek). Jiný pramen říká, že desátky jsou "daň běžná především v prostředí s primitivním naturálním hospodářstvím. Znamenala odevzdávání desátého dílu z určitého výtěžku, nejčastěji z úrody zemědělských plodin. Vybírání desátků pro účely světské či církevní je doloženo již ve starověku; zmínky o něm čteme např. ve Starém zákoně (ve 3. a 4. knize Mojžíšově). V raně křesťanském období nebyl desátek odváděn. Běžnou církevní daní se stal až ve středověku. K jeho uzákonění došlo na synodě, jež se sešla v roce 585 v Mâconu v dnešní východní Francii." R. Nový, *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*, s. 400 (viz Bibliografie). Viz také J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie).

[53] Viz také Tertulián (155 – 222 po Kr.): „Předsedají zkušení starší, kteří se osvědčili ve víře. Je to důstojnost, která se nekupuje za peníze. Nic totiž, co je od Boha, se nedá koupit za peníze. I když máme jakýsi druh pokladny, neukládá se do ní poplatek, cosi zač si možno koupit víru. Měsíčně tam ukládá skromný poplatek každý, kdo chce, jestli chce a jestli může. Nikdo není nucen. Přináší to každý dobrovolně. Jsou to jakoby uschované peníze. Vždyť neslouží k tomu, aby se z nich pořizovaly hostiny, při kterých se lidé přejídají a opíjejí, ale slouží k výživě potřebných, na pohřeb, k pomoci osiřelým chlapcům a děvčatům a opuštěným rodičům, nemocným lidem, těm, kdo se ocitli v neštěstí, odsouzeným do dolů, poslaným na ostrovy a do vězení...“ Viz J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie).

[54] Rektořík, *Ekonomická dimenze*, s. 24.

[55] Říčan k tomuto období píše: „Péče o chudé a nemocné bratry o vdovy a otroky ve sborech byla soustavně rozvinuta. Jednotlivci věnovali na ni velké sumy. Římský sbor vydržoval kolem r. 250 na 1500 chudých, vdov a dětí. Když měl římský sbor vykázat, jaké má poklady, diakon Vavřinec předvedl podporované chudé a pravil městskému úředníkovi: To jsou poklady církve! Ale při tom křesťané neodkládali s pomocí komukoliv, kde byli s to přispěti službou nebo darem… Leckterý pro Krista nově získaný při křtu věnoval veliký díl svého jmění církevní dobročinnosti, aby projevil svou vděčnost za to, co v církvi nalezl a aby se připojil k jejímu dílu lásky.“ R. Říčan, *Kapitoly z církevních dějin*, Praha 1936, s. 38.

Křesťanství se začalo stávat masovým náboženstvím a jeho duchovním se dostalo stejných privilegií, jaká měli doposud jen kněží pohanských kultů. Po r. 325 se církev stala právnickou osobou s právem vlastnit, dědit a jakkoliv nakládat s majetkem. Císař Konstantin dokonce daroval římskému biskupovi Lateránský palác včetně pozemků a stal se tak „zakladatelem" pozdějšího Vatikánského státu.[56]

Zdá se, že od té doby spolu s přejímáním dalších inspirací ze židovství začala církev připouštět také ideu desátků, avšak k jejímu všeobecnému zavedení a uzákonění bylo ještě hodně daleko. Např. sv. Jeroným (340-420 po Kr.) k otázce financování kněží napsal: *„Sluší se ony duchovní vydržovati z přídělů Církve, jimž majetek rodičů a příbuzných ničím nepřispívá. Ti však, kteří mohou býti vydržováni z majetku rodičů nebo z vlastního jmění, berou-li to, co je chudých, pášou svatokrádež a jí podléhají."*[57]

Sv. Ambrož (340-397 po Kr.), když se v roce 374 se stal biskupem v Miláně, však ještě rozdal všechen svůj majetek chudým. Později prohlásil: *„Pokud se císaři zachce našeho pozemkového majetku, inu dobrá, má moc jej zkonfiskovat. Nikdo z nás se proti tomu nepostaví. O naše chudé může být bohatě postaráno sbírkami."*[58]

V roce 380 po Kr. se křesťanství na základě ediktu císaře Theodosia I. stalo oficiálním státním náboženstvím: *„Muselo se přitom projevit jako výhoda, že křesťané nepředstavovali nějaký neorganizovaný dav věřících, ale že byli vedeni biskupy a kněžími. Ty si vybral za svoje adresáty. Poprvé se zvláštní postavení kněží, kteří si doposud vydělávali na živobytí vykonáváním nějakého zaměstnání, ukázalo v zákoně, kterým byli osvobozeni od živnostenské daně: ‚Je přece jisté, že zisk z práce svých rukou dávají chudým.'"*[59]

Lidové křesťanství se tímto propojením se státní mocí více a více zplošťovalo a stále více státní moci dobrovolně podřizovalo a organizačně přizpůsobovalo. Církev začala být financována z veřejných rozpočtů a darů vládnoucí světské vrstvy, která zas církev využívala pro podporu státních zájmů. Ruku v ruce s tím šla částečná ztráta autonomie a suverenity. Lze však zároveň zaznamenat i další rozvoj sociální citlivosti církve a rozvinutí systematicky organizované diakonické péče o chudé.[60]

Postupně se však nastával postupný úpadek říše římské směřující k jejímu konečnému rozbití a zániku její západní části. Zároveň se „křesťanstvo" jakožto kulturně-politická veličina stává stále sílící ekonomickou i politickou mocností. Jedním z finančních nástrojů podpory tohoto sílícího vlivu bylo také uzákonění církevních desátků.

---

[56] Rektořík, *Ekonomická dimenze*, s. 30.

[57] Citováno dle T. Akvinský, *Theologická summa*, Olomouc 1939, II-II, s. 1393.

[58] G. Kranz, *Augustin*, Kostelní Vydří 1998, s. 29.

[59] R. Fröhlich, *Dva tisíce let dějin církve*, Praha 1999, s. 27

[60] Viz Rektořík, *Ekonomická dimenze*, s. 27. Říčan ve svých studiích dokládá: „Pozoruhodná byla charitativnost, která zůstávala ve vědomí církve nutným projevem jejího života. Křesťanská služba lásky, prokazovaná především potřebným údům církve, byla tím významnější, čím citelnější byl hospodářský pokles říše. Vedle peněžních nebo naturálních darů znamenalo mnoho služba žen chudým v jejich bytech, vězňům pro víru v žalářích, pohostinnost k cestujícím bratřím. Služba lásky tedy nezůstávala jen věcí diakonů a sborových vdov. Do sborové pokladny chudých se shromažďovaly dobrovolné měsíční příspěvky, oběti při večeři Páně, často velmi značné dary při vstupu do církve. Jindy se sbíralo na výkupné pro válečné zajatce nebo na podporu chudších sborů. Pravidelně se ze sbírek vydržovali chudí, vdovy, sirotci, nemocní, ale i klerikové a sborové vdovy. Již ze židovské morálky pronikala ovšem do křesťanské dobrovolnosti myšlenka zásluznictví a předpoklad, že almužnami lze vyvážit spáchané křivdy." A dále píše: „V čele sborů stáli často lidé velkoryse dobročinní. V okolí se podivovali počtu chudých a vdov, které církev podporovala i výši darů, které členové sboru k tomu účelu věnovali." R. Říčan, *Dvanáct století církevních dějin*, Praha 1990, s. 111 – 112 a 105. V jiné knize také napsal: „Ba v církvi se stávalo, že otrok byl presbyterem sboru. Lidé vážně soudící museli tím vším být zaujati. K tomu viděli, že křesťané, lnouce k sobě navzájem, prokazovali potřebným údům lásku skutkem v podivuhodné míře. Péče o chudé a nemocné bratry o vdovy a otroky ve sborech byla soustavně rozvinuta. Jednotlivci věnovali na ni velké sumy. Římský sbor vydržoval kolem r. 250 na 1500 chudých, vdov a dětí. Když měl římský sbor vykázat, jaké má poklady, diakon Vavřinec předvedl podporované chudé a pravil městskému úředníkovi: To jsou poklady církve! Ale při tom křesťané neodkládali s pomocí komukoliv, kde byli s to přispěti službou nebo darem. Pomáhali nesobecky, ne aby si koupili přízeň lidu. Působila v nich láska, ta nejvydatnější pomocnice kázaného slova. To strhovalo. Leckterý pro Krista nově získaný při křtu věnoval veliký díl svého jmění církevní dobročinnosti, aby projevil svou vděčnost za to, co v církvi nalezl a aby se připojil k jejímu dílu lásky." R. Říčan, *Kapitoly z církevních dějin*, Praha 1936, s. 38.

Desátky: Jakousi předzvěstí pro uzákonění desátků v církvi byl již sv. Augustýn (354-430 po Kr.), který byl jedním z prvních učitelů, kteří považovali starozákonní nařízení o desátcích za platné i pro křesťany: *„Desátky se požadují jako povinnost; a kdo je nechtějí dávati, uchvacují cizí věci.“* A jinde napsal: *„Ze žoldu, z obchodu a z řemesla odevzdávej desátky.“*[61]

Kněží si také postupně začali přisvojovat většinu církevních darů: *„Od konce 5. stol. se stalo pravidlem, že z příjmů církve, jež se soustředily v rukou biskupových a bývaly dosud určeny v první řadě chudým, čtvrtinu pobíral biskup, čtvrtinu ostatní klérus, čtvrtina připadla na vydržování církevních budov a na podobné běžné potřeby. Jen čtvrtina pravidelných příjmů zůstávala pro chudé.“*[62]

Avšak *„teprve na synodě v Tours (567), přišli biskupové s návrhem, aby se finance potřebné k pomoci chudým získávaly za pomocí desátků z výnosů. Tato nová praxe byla dále rozvinuta a uzákoněna na synodě v Mâcon (dnešní východní Francie) v roce 585, kde bylo doporučeno desátky odvádět do biskupovy pokladnice. Chudým se však již měla dostat jen část desátků, větší část připadla na obživu kleriků. Na obhajobu této zásadní změny byly tehdy citovány verše v Mt 10,10 a 1 K 9,14. V pozdější době se pak začalo bez ostychu vyučovat, že celý desátek náleží pouze klerikům.“*[63]

Ještě však o papeži Řehoři I. Veliký (590-604 po Kr.) je známo, že z výnosů z desátků stále ještě rozvíjel solidaritu s chudými: *„Prvního dne každého měsíce rozděloval chudým obecně tu část církevních důchodů, která byla vyplácena v naturáliích. Obilí, víno, sýr, zelenina, slanina, maso, ryby a olej byly rozdělovány jednotlivcům, vždy podle období, hlavou rodiny Páně... každý den vysílal do ulic a uliček všech městských čtvrtí pečlivě vybrané posly s vařeným jídlem pro nemocné a slabé.“*[64]

Propojení státu a církve však postupně v celé římské říši získává podobu tzv. *cesaropapismu* či *byzantinismu.* Jde o situaci, kdy církev je ve státě privilegována, ale také státem ovládána. Takto se na Východě vytvořila v podstatě státní církev a na západě lze situaci přirovnat k elipse: jeden prostor dán dvěma středy, císařským a papežským. Církevní organizace přitom paradoxně nabrala na nové síle, když západořímská říše r. 746 padla a církev se začala šířit mezi germánskými národy a národy západních Slovanů.[65]

4.2.3 Církevní finance a desátky ve středověku

V následujícím vývoji se církev snaží o uznání svého primátu na celém Západě. To se jí podařilo především v přimknutí se k říši Francké. Znovu zde dochází ke spojení se státem, ale na rozdíl od doby říše římské má zde církev již mnohem pevnější organizaci a silnější pravomoci. Roste také církevní majetek. Duchovenstvo je závislé na státě a biskupové jsou voleni králem. Díky tomuto silnému propojení pak byla umožněna i jakási „první sekularizace“, když za Pipina Malého byl z velké většiny zabrán církevní majetek. Za stejného panovníka však byly položeny i základy papežského státu. Během 11. století pak byla dobudována organizace církve a církev byla již tak silná, že si mohla dovolit udělat krok k nezávislosti na státu symbolizovaný především tzv. „bojem o investituru“ za papeže Řehoře VII. S tím také souviselo prosazení názoru, že majetek sloužící pro církevní potřeby má patřit církvi, přičemž původní vlastníci kostelů se stali pouhými „patrony“ (i když s poměrně velkými pravomocemi např. v otázce ustanovování faráře či správě kostelního majetku).[66]

[61] Citováno podle T. Akvinský, *Theologická summa*, Olomouc 1938, s. 696 a 699.
[62] Říčan, *Dvanáct století*, s. 165.
[63] J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie).
[64] P. G. Maxwell, *Papežové* (Praha 1998) s. 20.
[65] Viz P. Horák, *Církev a stát v kontextu historického i současného ústavního a právního systému Evropy a USA*, str. 3 – 4 (viz Bibliografie).
[66] Viz P. Horák, *Církev a stát v kontextu historického i současného ústavního a právního systému Evropy a USA*, str. 4 – 7 (viz Bibliografie).

Desátky: Velkou roli ve financování církve však stále hrály i desátky. Církev se přitom nestyděla desátky vymáhat i po nekřesťanech; podle kanonického práva je museli odvádět i Židé.[67] Tento důraz na povinné dávky přinášel v církvi pozdějších dob stále se vracející nepokoje. Zde uvádíme jen jeden pramen za mnohé:[68] *„Vybírání desátků bylo stálým pramenem sporů a panovalo obecné mínění, že duchovní mají větší zájem na desátcích než na učení stáda. Tento názor podporuje listina typických hříchů rolníků, která pomáhala duchovním při zpovědích. První zde zaznamenaný hřích je odmítnutí placení desátků a další dva jsou zanedbání jejich zaplacení a zaplacení jen části. Téměř všech 19 ostatních hříchů se týče porušení církevní discipliny a neposkytnutí služeb nebo dávek pánovi velkostatku.“*[69] Neodvádění desátků bylo trestáno tím nejtěžším trestem - *exkomunikací* - vyloučením z církve.

S rostoucím bohatstvím církve a zesvětštěním kléru se také v církvi objevovaly snahy o její reformu, které jsou nejmarkantnější na vzniku žebravých řádů, jako byly dominikáni či františkáni, různých reformních hnutích jako byli valdenští či abingenští, ale také se projevily ve snaze o hlubší teologickou reflexi, která vyvrcholila dílem Tomáše Aquinského v jeho druhé polovině. Tomáš Aquinský ve své teologické sumě věnuje např. celou kapitolu desátkům.[70] Dochází zde k závěru, že „*lidé jsou povinni odevzdávati desátky částečně z práva přirozeného, částečně také z ustanovení Církve, jež by však také mohla stanoviti odevzdávání jiného dílu, uvažujíc požadavky dob a osob.“* Je třeba je odevzdávat duchovním, protože „*nástupci synů Levi jsou duchovní v Novém zákoně.“* Nejsou však, jak snad někteří tvrdili, svátostmi: *„Dary a desátky jak v zákoně přirozeném, tak v zákoně Mojžíšově byly zařízeny nejen na podporu služebníků a chudých, nýbrž také za předobraz; a proto byly svátostmi. Nyní však nezůstaly, pokud jsou předobrazy; a proto nejsou svátostmi.“* K těm, kteří desátky neodevzdávají, se Tomáš Aquinský stavěl shovívavě: *„A podobně je dobře když služebníci Církve nepožadují desátky církevní tam, kde by se nemohly požadovati bez pohoršení, pro nezvyklost nebo pro nějakou jinou příčinu. Ale nejsou ve stavu zavržení ti, kteří neodevzdávají v místech, ve kterých Církev nežádá; leda snad pro zatvrzelou mysl, jsouce rozhodnuti neplatiti, i kdyby byly od nich žádány.“*

V době křížových výprav se stalo běžným, že byly částečně financovány také z církevních desátků.[71]

Nakonec i Mistr Jan Hus byl v Kostnici vyslýchán také kvůli svému názoru na desátky, který převzal od Viklefa. O desátcích ve spise „O církvi“ Hus napsal: *„Odsoudili tento článek: ‚Desátky jsou pouhé almužny‘, a potom mnozí přišli na radnici a prosili, aby jejich platy, které jsou přece almužnami, nebyly jim brány. Avšak někteří páni z radnice na to odpovídali: ‚Hle, vy jste dříve odsoudili článek, že desátky jsou pouhé almužny, a teď říkáte, že to jsou almužny. Proč se teď toho domáháte proti odsudku?‘“*[72]

---

[67] Usnesení IV. lateránského koncilu v r. 1215 - článek 67: „Ustanovujeme, aby židé byli přidržováni k tomu, aby vynahrazovali kostelům desátky a další dlužné dávky, které těmto kostelům odváděli křesťané ze svých domů a jiného majetku, než propadl pod jakoukoliv záminkou židům, tak aby církev zůstala bez újmy.“ *2000 let křesťanství*, Kostelní Vydří 1999, s. 364.

[68] Další svědectví ovoce násilného vybírání desátků ve středověké církvi viz J. Doležel, *Dějiny desátků* (viz Bibliografie). Zde jsou shromážděna např. svědectví o protidesátkovém povstání v Dánsku koncem 12. stol., mezi Sasy v r. 792, v Polsku r. 1037, či mezi Slovany r. 939, 954, 983 a 990. Již Alkuin z Yorku (735-804 po Kr.) si stěžuje, že „křesťanské mise v Sasku by měly rozhodně větší úspěch, kdyby se kněží věnovali se stejnou horlivostí kázání jako vybírání desátků a peněžitých trestů“ F. Graus, *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské* I. díl, Praha 1953, s. 225-226; a jinde napsal: „víra Sasů byla zničena desátky.“ Ch. Dawson, *Zrození Evropy*, Praha 1994, s. 188.

[69] A. L. Morton, Dějiny Anglie, Praha 1950, s. 100.

[70] T. Akvinský, Theologická summa, Olomouc, 1937 - 1940, II, s. 694 – 695.

[71] J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Křížové výpravy (viz Bibliografie).

[72] F. M. Dobiáš, *Mistr Jan Hus, O církvi*, Praha 1965, s. 223. Při projednávání článku „Desátky jsou pouhé almužny“ Hus řekl, „že nemohl se odhodlati souhlasiti s odsouzením článku: ‚Desátky jsou pouhé almužny.‘ Kardinál Alliacký namítl: „Aby něco byla almužna, jest třeba, by to bylo dáno svobodně a bez závazku a povinnosti; ježto pak desátky se dávají ze závazku a povinně, následuje z toho, že nejsou almužnami.‘ Takový důkaz Hus však popřel a poukázal na skutky milosrdenství, jako odívat nahé, k nimž jsou vázáni boháči pod trestem věčného odsouzení, ač potřební přijímají je jako almužnu. Nakonec poznamenal Hus také, že spočátku byly desátky dávány zcela svobodně, a že teprve později bylo odvádění jejich předepsáno.“ F. Vratislav, *Mistr Jan Hus*, Praha 1915, s. 202.

Tento odmítavý Husův názor na desátky pak v ještě radikálnější formě převzali husité, Petr Chelčický a celá původní Jednota bratrská: *„Po špatných zkušenostech z římské církve se v Jednotě nevybíraly desátky a poplatky za církevní úkony (křty, svatby, pohřby), pokud věřící sami dobrovolně za ně peněžitě nepřispěli. Určitou obdobou kádí táborského společenství majetku byly almužny anonymně odevzdávané do zvláštních schránek v bratrských modlitebnách a sbírky dobrovolných příspěvků konané každého čtvrt roku. Z nich se hradily potřeby sboru a péče o nemocné a nemohoucí.“*[73]

Kritický postoj k finančním poměrům v církvi těsně před reformací zaujal i Erasmus Rotterdamský (1469-1536) ve svém satirickém spisu „Chvála bláznovství“: *„Prostí kněží si samozřejmě hned myslí, že nesmějí zůstávat pozadu za svatostí svých představených, a proto jako praví vojáci bojují za právo desátků meči, kopími, kameny a všemi možnými zbraněmi. Oči si mohou vykoukat, aby vyhledali z knih církevních Otců něco, čím by postrašili ubohý lid a přesvědčili jej, že jim dluží víc než pouhé desátky.“*[74]

Jestliže se nakonec pokusíme o výčtový souhrn finančních zdrojů středověké církve, vznikne následující úctyhodný seznam:[75] vazalská daň některých králů papeži, census některých exemptních opatství a far papeži, „groš sv. Petra“ placený za každý krb či komín, servitka a annáty z beneficií, simonie neboli prodej církevních hodnotí, dary či dávky beneficiářů papeži a biskupům, daň za nezákonné užívání příjmů, spoliace čili právo papeže zmocnit se celé pozůstalosti po biskupovi, sbírky či dávky na křížové výpravy a náboženské války, desátky, poplatky za obřady včetně zpovědí a bohoslužeb, poplatky za prodej odpustků, poplatky za prodej relikvií (prodávalo se i „mléko boží matky“ či „prsty svatého ducha“), dary při vyhlášení „milostivého léta“, výnosy z inkvizice, výnosy z prodeje hodností kurie, výnosy z papežských monopolů, majetek a hodnoty odkázané papežovi, dary u oltářů římských kostelů, pokuty za rouhání, dary na stavbu klášterů a kostelů, daň z loterií a sázek (např. sázek o jmenování nových kardinálů, o dni smrti papežovy či o jménu nového papeže) a mnohé další.

Jestliže vedle těchto příjmů postavíme např. výdaje ze papežů Klementa VI. a Inocence VI., jako to udělal ve své studii J. Rektořík, lze konstatovat: *„I tyto daleko neúplné údaje jsou v souhrnu velmi poučné. Mluví o tom, že papežové vydávali na své osobní potřeby větší polovinu příjmů římské kurie. Co se týče almužny chudým, kterou byli nuceni papežové dávat jak k posílení svého vlivu na věřící, tak i proto, aby udržovali v klidu masy chudého lidu žijícího v papežských državách. Klement VI. vydával více na svůj stůl a na svou šatnu než na všechny své chudí a poddané a Inocenc VI. zas vložil do své kapsy téměř dvakrát víc, než dal všem chudákům svých držav.“*[76]

Souhrnně lze konstatovat, že v této vývojové etapě, kdy se křesťanství v Evropě stabilizovalo do jediného, státem uznávaného a podporovaného náboženství, byla ekonomická dimenze církve ještě markantnější než kdykoli předtím. Církev měla podíl na státní moci a mohla se podílet na rozvoji státu, který ji zas podporoval politicky. To pak vyvolávalo masová hnutí kritizující nešestné a lichvářské chování představitelů církve odporující evangeliu, která s sebou nesla dlouhodobé, často do dnešních dnů pocítitelné důsledky v podobě proticírkevního afektu (valdenští a albigenští ve Francii, husitství a Jednota bratrská v Čechách).[77]

4.2.4 Církevní finance od reformace po vznik ČSR

Reformace, kterou lze považovat za mnohavrstenatý fenomén, má zcela jistě i svoji dimenzi ekonomickou a část jejích příčin lze vidět právě i v ekonomické oblasti jako jeden ze způsobů reakce na způsob správy majetku tehdejší církve a extrémní prolnutí církevní hierarchie s hierarchií světskou.[78] Po české husitské „předehře“ pak i hlavní proudy reformace vyzývají k návratu k životu podle evangelia v chudobě a odříkání. Drobí se jednota církve, vznikají církve na teritoriálním principu a na protestantských územích je původní majetek církve přebírán státem.

[73] J. Fiala, *Hrozné doby protireformace*, Heršpice u Slavkova 1997, s. 36.
[74] E. Rotterdamský, *Chvála bláznivosti*, Praha 1995, s. 76.
[75] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 50 – 56.
[76] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 57.
[77] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 58 – 59.
[78] Podrobně viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 60 – 61.

V Čechách byl ovšem vývoj spoluurčování tím, že zde od r. 1526 vládli katoličtí Habsburkové a Čechy i Morava tudíž zůstaly většinově katolické. Po bitvě na Bílé hoře (1620) pak kdo odmítl přestoupit na katolickou víru, musel odejít ze země a jeho majetek byl zkonfiskován. Tím byl zahájen dlouhý proces rekatolizace a v některých zemích začaly vedle sebe existovat dva druhy církevní organizace: katolická církev jako mezinárodní organizace se silným centrem a církve evangelické jako korporace teritoriálního charakteru bez ústředního řízení, často podřízené státu.[79]

Pro české země jsou důležité či zajímavé některé paralely ve vývoji ve Francii a v Německu:

Církev ve Francii v tomto období prošla *„bouřlivým vývojem od identifikace se státem s výhodnými ekonomickými podmínkami, přes krátkodobý totální zákaz činnosti v období revoluce a direktivní zestátnění za Napoleona, až po odluku, kterou bylo možné v její podobě z roku 1905 hodnotit jako nepřátelskou.“*[80] Na počátku tohoto období byla církev ve Francii jednou z nejbohatších a na konci nejchudší církví v Evropě, vždy však většinově věrná katolicismu a papeži.

Církev v Německu neprošla tak bouřlivým vývojem, avšak na rozdíl od Francie a Rakouska udělalas mnohem širší zkušenost se spolužitím více konfesí na jednom území. *„Revoluční období kolem roku 1848 přineslo pro církev vymezení jejích obcí uvnitř zemí do formy správně samostatných korporací podřízených obecným státním zákonům jako jiné korporace, avšak s možností užívat uvnitř organizace svoje zákonodárství (kanonické) a tak existovat jako autonomní organizace uvnitř státu. Jde o podobu současného stavu v České republice.“*[81] Samostatnou kapitolou pak bylo období tzv. „kulturního boje“ za Bismarka (1871 – 1887) v mnohém připomínajícího u nás dobu komunismu. J. Rektořík toto období zajímavě glosuje: *„V této etapě vývoje církve se ukázalo, že tam, kde se stát choval anticírkevně, nutil fakticky katolíky k větší vzájemné soudržnosti s biskupy i s papežem. Svědectví o víře i citelné nevýhody, se kterými věřící počítali, v nich rozvíjely sílu, kterou nemohla žádná vláda ignorovat. Jako by se vracela doba prvních křesťanů.“*[82]

České země v tomto období však sdílely osud katolického *Rakouska* a dopady rekatolizace prožívaly obzvlášť tvrdě. Zároveň však lze v období baroka konstatovat stabilizaci církve, rozvoj církevního umění, rozvoj řeholních řádů a velký podíl církve na procesu vzdělanosti. Katolická církev zde tak postupně získávala moci i majetek (i když již ne tak velký, jaký měla před husitským povstáním). I zde se však nakonec, za doby vlády Marie Terezie, projevily snahy o postátnění církve, které jsou podle jejího syna císaře Josefa II. označovány pojmem „josefinismus“ či „osvícenský absolutismus“ (1740 – 1815; omezování vlivu papeže, vnitřní reorganizace církve a zakládání nových farností, rušení klášterů, založení Náboženské matice – náboženského fondu, ze které se hradily provozní potřeby církve a doplácelo se na platy duchovním, *zrušení odvádění desátku*, zrušení mnohých ustanovení kanonického práva, vydávání předpisů o bohoslužbě, prosazování nadřízenosti práva světského atd.).[83] Tím se však stát nechtěl odvracet od církve, ale chtěl upravit organizaci církve tak, aby mohla sloužit jako nástroj k udržení pořádku a pro zabezpečení státních cílů.[84] Teprve po r. 1848, kdy jsou také zrušeny desátky,[85] jsou v Rakousku a

---

[79] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 67 – 68.

[80] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 78.

[81] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 80 – 81.

[82] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 81.

[83] „V roce 1782 došlo ke vzpouře proti desátkům v několika osadách u Nového Města na Moravě. Osady Zvole, Račice a Bobrová při ní odmítly dávat desátky faráři a ke vzpouře se připojili i Novoveští, kteří odmítli dávat desátky místnímu klášteru. Odboj se stále více přiostřoval až došlo v březnu roku 1784 k čtrnáctidenním násilnostem ve Zvoli, které muselo potlačit až přivolané vojsko. Spory o desátky Bobrovskému faráři mělo definitivně ukončit jednání v březnu roku 1809. Zástupci obcí se během něj nakonec podvolili, přesto se však pod konečnou dohodu odmítli podepsat. Kýžené svobody od desátků se tak tyto osady dočkaly až v roce 1848.“ J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Smrákání nad desátky (viz Bibliografie).

[84] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 84 – 85.

[85] „V Evropě, ale i na dalších kontinentech se již po mnoho století vzmáhal odpor proti desátkům, ale teprve od 18. století je postupně zrušila většina civilizovaných zemí. Vydáním zákona desátky odstranila jako první Francie v r. 1789, dále Švýcarsko v r. 1798, Mexiko v r. 1833, Portugalsko v r. 1834, Španělsko v r. 1837 a Irsko v r. 1838. V Čechách byl první vlaštovkou zákon z roku 1755, jímž císařovna

Českých zemích formulovány zákony mající více konfesní charakter, r. 1855 je pak císařem a papežem podepsán konkordát v mnohém vracející stav do předjosefinské doby včetně volného nakládání s církevním majetkem (ke zcizení majetku je zapotřebí souhlas papeže i panovníka). V r. 1874 pak byl přijat zákon, kterým toto konfesní zákonodárství vrcholí a pro církev zabezpečuje soustavu finančních zdrojů zajišťujících její provoz a rozvoj.[86]

Desátky: Bylo by velmi náročné v rámci této studie sledovat vývoj ekonomiky různých církví v jiných než nám nejbližších oblastech, či dokonce v jiných církvích než církvi katolické. V souvislosti s častěji se vracejícím tématem církevních desátků je však třeba alespoň zmínit, že po zrušení desátků v Evropě a Jižní Americe se desátky v 19. století paradoxně vrátily v Americe Severní, kde dříve ani zavedeny nebyly. Jako první s nimi přišli mormoni, jejichž zakladatel Joseph Smith se při tom odvolává jak na Melchizedecha,[87] tak na vlastní zjevení.[88] Mormoni však v zavedení této praxe nezůstali osamoceni. Po svém příchodu do Ameriky (r. 1863) ji jako povinnou zavedli adventisté, do svého učení ji záhy, opřenou o Abrahámův desátek, pojali jako silné doporučení letniční (od r. 1906),[89] jimiž se později (v 50. a 60. letech) i v tomto bodě inspirovaly mnohé charismatické a evangelikální sbory. Na počátku 20. století pak byly pod vlivem amerických misionářů desátky znovu zaváděny i v letničních, charismatických a některých evangelikálních církvích v Evropě.[90]

Shrnutí: Ekonomické uspořádání církve v tomto zkoumaném období víceméně kopírovalo rozhodující historické procesy (reformace, protireformace, rekatolizace, osvícenectví a regionální stabilizace). Uvnitř měnícího se uspořádání vztahu stát – církev (od identifikace přes rozhodující vliv, podřízenost, útlak až k využívání pro účely státu) si vždy našla nové, přiměřené finanční nástroje, jimž pak opět přizpůsobovala způsoby své existence. Specifikem Českých zemí v tomto období byla intenzivní rekatolizace a pocity křivdy z odvetných rekatolizačních opatření, nemožnost aktivně se podílet na vývoji vztahů mezi státem a církví, specifické období „josefinismu" a prolnutí s nacionálními (česko-německými) aspekty

4.2.5 Ekonomika církve v období první republiky

Situace vztahů mezi státem a církví v období po rozdělení Evropy v r. 1918 připravovala půdu pro současný stav a její znalost nám může pomoci vysledovat, na co chtě nechtě dnes navazujeme při hledání přiměřeného modelu pro současnost.[91]

Marie Terezie zbavila včelařství od placení desátku. Všechny desátky pak v Čechách (i v celém Rakousko-Uhersku) zrušil teprve ‚Zákon o zrušení poddanských a feudálních povinností' ze 7. září 1848, kde je v § 3 napsáno: , *Od nynějška se ruší všechny na poddanské půdě lpící břemena, služby a platy všeho druhu, jež vyplývaly z poddanského poměru, jakož i všechny naturální, pracovní či peněžité povinnosti pocházející z vrchního vlastnictví půdy, z práva pobírat desátek, z ochrany, fojtství...'* A v § 6: *‚Za takové práce a naturální i peněžité dávky, které byl povinen poskytovat pánovi statku, desátku nebo fojtství držitel půdy jako takový, nechť je co nejdříve vyměřena mírná náhrada.'* Desátky dále zrušila například Kolumbie v r. 1851, Skotsko v r. 1871, Polsko a Chile v druhé polovině 19. století, Bosna v r. 1876, Itálie v r. 1887, Dánsko v prvním desetiletí 20. století a Anglie v r. 1936. V Čechách byl náhradou za desátky zaveden kostelní poplatek a další finanční požadavky církve na provoz byly uspokojovány z Náboženské matice (ta získala peníze ze zrušených klášterů a darů)." J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Smrákání nad desátky (viz Bibliografie).

[86] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 86.

[87] Kniha Mormon, Alma 13,15 a 3 Nefi 24,1.8.

[88] V Knize nauky a smlouvy (119,3-4) čteme: „Ó Pane, projev se svým služebníkům a rci, kolik požaduješ jakožto desátek z majetku svého lidu? Pán odpověděl: A toto má býti počátek z desátků mého lidu. A potom ti, kteří desátky zaplatili, budou každoročně platit desátý díl svého ročního příjmu a toto bude pro ně zákonem na věky." A na jiném místě téže knihy (64,23): „Skutečně je to den obětí a den pro desátky mého lidu, neboť ten, kdo dává desátky, nebude spálen při jeho příchodu." J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Nečekaný návrat (viz Bibliografie).

[89] Například v největším letničním sboru v Koreji, který vede P. Yonggi Cho, by křesťané odmítající desátky nemohli vést domácí skupiny. Viz. Yonggi Cho, *Úspěšné domácí skupiny*, samizdat z r. 1980, s. 63 - 64: *„Zde je několik kvalifikačních znaků pro vedoucí buňek:… je ochotný k obětem, dává desátky, to je základním prvkem života víry." „Z druhé strany si nemyslím, že nedávání desátků je důvodem pro káznění člověka nebo jeho vylučování ze sboru, což jsem rovněž již zažil."* S. Bubík, *Správcovství peněz v církvi*, Překročit hranice 12/2001, s. 5. J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Nečekaný návrat (viz Bibliografie).

[90] Často tak vzniká mylný dojem, že v Americe všichni dávají desátky. Avšak *„průměrná církevní rodina dává pouze okolo 2,5 procenta svého příjmu církvi."* Překročit hranice 1/2000, s. 13, příloha časopisu Život v Kristu. J. Doležel, *Dějiny desátků*, viz část Nečekaný návrat (viz Bibliografie).

[91] Dále uvedené údaje čerpáme z J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 91 – 94.

Ve Francii po svatořečení Jany z Arku r. 1920 byly velmi rychle uzavřeny nové diplomatické styky mezi s Vatikánem a na území Francie se tak vrátila platnost kanonického práva. Tím se vytvořil právní základ pro „diecézní spolky", jejichž předsedou byl biskup jako předseda správní rady, shromáždění i celého spolku. V platnosti až dodnes zůstala patronace státu nad zestátněnými církevními budovami.

V Polsku, historicky nezatíženém reformačním a rekatolizačním traumatem, byl v r. 1925 uzavřen konkordát zaručující velké majetkové a pozemkové výhody pro církev. Např. pokud měla fara více než 15 – 20 hektarů půdy, mohla se tato výměra „navíc" prodávat, pokud však tolik neměla, byla půda přidělena až do uvedeného maxima. Konkordát byl pak zrušen v r. 1946 polskou vládou.

V Maďarsku byl po r. 1918 uzákoněn stav, který tam byl kodifikován již dříve za Rakousko-Uherska. Církve měly postavení veřejno-právních korporací s vlastní autonomií a majetkovými právy s nároky na státní příspěvky na mzdy duchovních a činnost.

V Československu převládalo zpočátku volání po odluce církve od státu, který byl, zdá se, z velké většiny nesen důvody ne ekonomickými nebo teologickými, ale historickým církevním traumatem založeným husitstvím, Bílou horou, rekatolizací po vestfálském míru a nadvládou katolických Habsburků.[92] Avšak k této odluce nakonec nikdy z různých důvodů[93] nedošlo. Snad zvláště kvůli potřebě stabilizace hranic byly rychle navázány diplomatické styky s Vatikánem a založena komise s úkolem určit nové hranice diecézí totožné s hranicí státní. Nakládání s církevním majetkem bylo pozastaveno do doby, než bude uzavřena dohoda (1937). *„Církevní jmění se tak nakonec stalo jměním vázaným, sloužícím účelům církevním (nikoli patřícím církvi), bylo zvláštním druhem veřejného jmění, u něhož šlo o vlastnictví veřejnoprávní."*[94]

Situaci v meziválečném Československu lze shrnout takto:[95] Vztah mezi církví a státem byl v tomto období, i přes navázané styky s Vatikánem, ve „stavu řešení" (přetrvávaly stále poměry z předchozího období a to, co se řešilo, bylo především rozhraničení diecézí). Pozornost se věnovala především církvi katolické, a to kvůli její nadnárodní dimenzi. V oblasti financování církve přetrvávaly nástroje z doby Rakousko-Uherska. Služba duchovních byla považována za „veřejnou službu", stát vykonával patronaci nad majetkem, platy duchovních zabezpečoval stát. Pozemkovou reformou v r. 1919 bylo církvi odejmuto 234 tis. hektarů půdy, z toho 168 tis. jí bylo vráceno na základě rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Právníci se neshodovali jednoznačně na charakteru vlastnictví církevního majetku (soukromoprávní nebo veřejnoprávní charakter s patronací státu). Po vydání papežské buly r. 1937 byl však církvi majetek státem vydán.

4.2.6 Současné modely vztahů státu a církve a jejího financování

V současném světě se modely vztahu státu a církve (církví) vyznačují značným rozpětím: od „identifikace" přes různé podoby „neidentifikace" včetně přátelské či nepřátelské „odluky" (viz dále uvedené schéma).[96]

Identifikace mezi církví a státem konzervuje jejich historické sepětí, ovšem za tu ceno, že identifikace s jednou „státní církví" automaticky vyvolává podřadné postavení církví ostatních. V praxi křesťanství tento model do jisté míry existuje v Řecku a ve skandinávských zemích, kde jsou státní církve a údržba jejich majetku financovány ze státního rozpočtu z daňových příjmů.

[92] Tak J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 95.

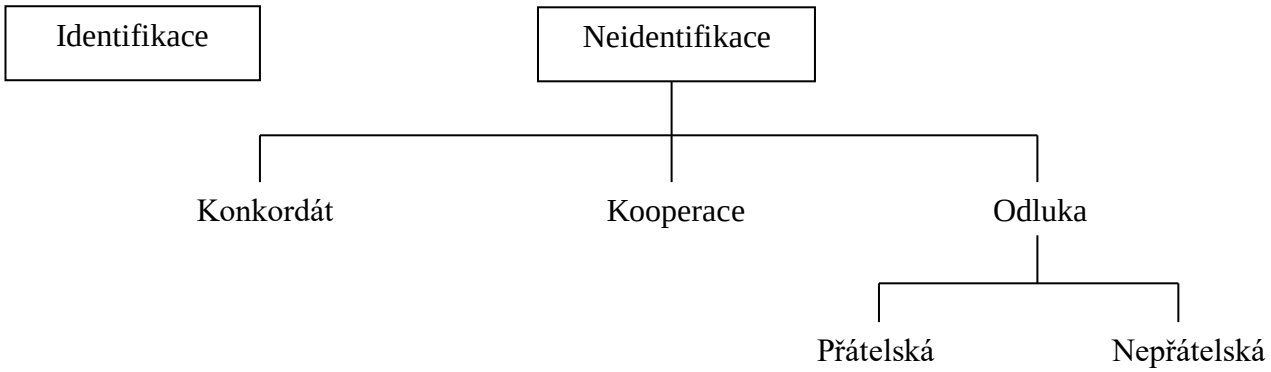
[93] Roli zde hrála neujasněnost koncepce odluky, mezinárodní otázky hranic, kombinace právních systémů rakouského, uherského a československého, role protestantských církví volajících po legalizaci, záležitosti spojené s pozemkovou reformou a nedostatek hlasů v parlamentu; viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 95.

[94] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 99.

[95] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 99 – 100.

[96] Následující schéma i komentář jsou přejaty z J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 104.

Neidentifikace církve se státem respektuje církevní a světonázorovou neutralitu a existují v ní právní záruky ochrany individuálních a korporativních náboženských svobod a pokud jako u nás neexistuje „historická zátěž“, pak také ochranu ve vztahu k ekonomickému postavení církví.

Odluka církve od státu existuje tam, kde církve nemají postavení veřejnoprávní instituce a přechází do statutu soukromého práva. Na jejich majetek je pohlíženo jako na majetek soukromé právnické osoby (podobně jako na majetek jakékoli jiné nestátní neziskové organizace), které s ním hospodaří dle vlastního uvážení. V zemích, kde má vztah mezi církví a státem charakter odluky, se církve financují ze svých vlastních zdrojů (především sbírky)[97] a stát jim přispívá jen na charitativní, vzdělávací a případně kulturní aktivity. *Přátelská odluka* je charakteristická pro USA,[98] kde se však církve těší velké vážnosti veřejných institucí, které i při tomto uspořádání uznávají veřejnou prospěšnost církevních institucí a podporují je např. daňovým zvýhodněním, ale také např. pro Irsko.[99] *Nepřátelská odluka* proběhla na počátku tohoto století ve Francii, avšak postupně získala

[97] „Druhou základní formou financování církví je jejich převažující financování vlastními členy a první dílčí formou je zde systém darů a sbírek. Záleží tu na rozhodnutí svědomí jednotlivého člena církve, zda, v jaké výši a na jaké účely bude církev financovat. Tento systém je vybudován především na úrovni farnosti, kde jsou dárci evidováni a oslovováni a kde se také spotřebovává největší díl příjmů z darů. Systém sbírek a darů je rozšířen v nejrůznějších zemích. Praktikuje se jak v klasických zemích se striktní odlukou státu a církve, civilizačně, technicky a (finančně) hospodářsky vysoce rozvinutých (v USA, ve Francii, Portugalsku), tak i v zemích, v nichž se určitá církev nachází v menšinovém postavení (jako například Katolická církev ve Švédsku). Právě tak se tento systém nachází v ‚mladých církvích' v tzv. rozvojových zemích Afriky a Latinské Ameriky, převážně zemědělsky orientovaných a hospodářsky slabých, kde však nemůže kvůli chudobě obyvatelstva zdaleka přinášet dostačující finanční prostředky. Podobně jako jsou africké a latinskoamerické státy odkázány na zahraniční rozvojovou pomoc, nemohou tamní církve vystačit bez podpory církevních pomocných fondů z Evropy a USA. Přesto se především některé latinskoamerické státy pokoušejí zavést (církevněprávně závazný) systém příspěvků. Podobným směrem se ubírají církve ve Francii a v Nizozemí se svým (dobrovolným) kultovním, resp. církevním příspěvkem. A konečně zůstává systém darů a sbírek jediným možným systémem financování církve tam, kde církve žijí pod diktaturami nepřátelskými církvím.“ Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA,“ *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 1.

[98] „Severoamerický systém sbírek a darů je třeba vidět na pozadí dějinného vývoje, resp. svobodných církví, z nichž Severoameričané získali svoji myšlenku svobody, která byla nosnou silou jejich země a v níž je třeba také hledat kořeny jejich nasazení a štědrosti právě vůči jejich církevním společenstvím. Ke sbírkám a darům přistupují poplatky z užívání, majetkové výnosy a státní příspěvky. Sbírky, které tvoří v Severní Americe přes 50 % příjmů církví, slouží především financování farních, resp. sborových výdajů pro mateřské školky, školy, hřbitovy atd. Například v katolické oblasti bývají členům farnosti doručovány půlročně, čtvrtletně nebo měsíčně obálky s potiskem, který označuje účel daru a na němž je třeba křížkem označit výši obnosu, který dárce identifikovaný uvedením jména a čísla vkládá (zpravidla formou šeku). K tomu přistupuje řada ‚národních' sbírek, jejichž příjmy jsou určeny na sociálně-charitativní projekty… K těmto sbírkám přistupuje tzv. *Fund Raising* (= otevírání peněžních zdrojů) jako masová kampaň na farní a diecézní úrovni na rozmanité účely, které organizují nejen k tomu určení církevní spolupracovníci, ale také mimocírkevní aktivisté. ‚Fund Raising' je tedy známé nejen z církevní oblasti, nýbrž je rozšířené všeobecně a stalo se v USA dokonce učebním oborem vykládaným v učebnicích a vyučovaným na univerzitách… K příjmům ze sbírek a darů přistupují často významné výnosy z majetku, které např. v chicagské diecézi kryjí přibližně 19 % výloh. V posledních letech se stala nepostradatelnou nepřímá finanční podpora církve státem v oblasti péče o nemocné a vyššího školství… Stát navíc přispívá k finančnímu užitku církve daňovými úlevami, například tím, že se vzdává základní daně nebo daňovými odpisy z darů občanů na charitativní účely až do výše 50 % daňového základu.“ Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA,“ *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 1. a.

[99] „Irské obyvatelstvo tvoří z více než 95 % katolíci. Až do roku 1871 byla (anglikánská) Church of Ireland státní církví s právním nárokem na finanční podporu dokonce i od těch, kteří k ní nenáleželi; tedy i od katolíků. Ti byli navíc podrobováni mnohým újmám. Jejich církev nedostávala žádnou podporu z veřejných prostředků. Od roku 1871 byla Church of Ireland odstátněna. Tehdy začala platit také v irském právu - kromě oblasti školství - zásada odluky státu a církve. Po zřízení nezávislého samostatného irského státu v roce 1921 následovalo podle čl. 8 ústavy svobodného Irska zaručení náboženské svobody i ustanovení o financování církve podle britského vzoru, aniž však Katolická církev v Irsku vlastnila srovnatelný majetek. Podle dnes platné ústavy ‚stát zaručuje, že žádné náboženství

charakter odluky přátelské s prvky kooperace a se státní patronací vůči historickému církevnímu majetku.[100]

Kooperace je další formou neidentifikace církve se státem charakteristickou stálou a oběma stranami podporovanou spoluprací, náboženskou svobodou, uznáním církve po stránce právní i ve vztahu k její vnitřní autonomii, podílem církve na rozvoji všech sfér veřejné politiky (charita, vzdělávání, zdravotnictví, volný čas, armáda, vězeňství apod.). Církev jsou v tomto modelu financovány např. z církevních daní (Německo),[101] z církevních příspěvků (Rakousko)[102] či z daňových asignací (Maďarsko). Ve všech těchto státech je církvím postupně uhrazován majetek, který jim nebyl vrácen po r. 1945.

Konkordát je v podstatě vztah kooperace potvrzený formou smlouvy příslušné církve se státem, kde jsou zakotveny vzájemné vztahy, povinnosti a práva, způsob financování církve a vlastnický vztah k majetku. Takovéto rámcové konkordátní smlouvy mezi státem a katolickou církví (Vatikánem) existují např. ve Španělsku a v Itálii. Církve jsou v těchto zemích financovány pomocí daňových asignací, tj. vymezenou částí z daně z příjmů (cca do 1%), o které rozhoduje daňový poplatník.

Níže pro přehled uvádíme příklady způsobů financování církví v některých západních zemích:[103]

Země	Zdroje příjmů		
USA	50% sbírky	50% fundraising, výnosy z majetku, nepřímá státní podpora	
Francie	75% sbírky a dary	25% účelové sbírky na vydržování farního kléru - dobrovolný příspěvek na kult	
Nizozemí	70% příspěvek na církev	20% nedělní sbírky a dary	10% výnosy majetku a státní subvence církevnímu školství
Rakousko	85% církevní příspěvky	10% výnosy z majetku	5% sbírky, dary, státní podpora ve formě renty za nevrácený zkonfiskovaný majetek

nebude finančně podporovat'. Církve a náboženská společenství oddělená od státu ve všeobecnosti nemají statut právně způsobilých sdružení. Jejich vlastnictví je proto přeneseno na správce. Téměř všechny (umělecko-) historicky významné kostely v Irské republice náleží právně i dnes anglikánské menšinové církvi." Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA," *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 1. e.

[100] „75 % celkových příjmů Katolické církve ve Francii dnes pochází ze sbírek a darů. 25 % přichází z dobrovolného tzv. kultovního příspěvku, jehož výši stále větší počet diecézí stanoví orientačním číslem jednoho procenta z příjmu člena církve, avšak závazná církevněprávní úprava zde chybí. Tento kultovní příspěvek se vybírá ve farnostech každoročně, většinou v postní době, a platí jej přibližně 45 % katolíků. Slouží k zabezpečení výloh farního kléru, který je ještě dnes velmi bídně placen. Samotné zrovnoprávnění katolických kněží se sociálně zabezpečenými osobami, zavedené zákonem z roku 1978, by vyžadovalo čtyřicetiprocentní zvýšení kultovního příspěvku. Na otázku, zda heroický život chudých kněží ve Francii vedl k oživení a k větší přitažlivosti církve, odpovídají znalci skepticky. Mladý klérus se snaží najít přiměřeně placenou práci ve druhém, světském povolání, čímž jedná na úkor primárně žádoucí kněžské služby." Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA," *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 1. b.

[101] „Důvodem vzniku církevní daně v Německu bylo protiprávní odnětí, sekularizace církevního majetku rozhodnutím Říšské deputace z roku 1803. Německá knížata, která se tohoto církevního majetku zmocnila, převzala jako kompenzaci povinnost odpovědnosti za financování potřeb církve. V průběhu 19. století se německé státy této povinnosti zbavovaly tím, že ji přesouvaly na členy církví zaváděním církevní daně. Přešly tak od principu financování z obecného státního rozpočtu k samofinancování církví jejich členy a přispěly tím zároveň (nechtěně) k nezávislosti církví na státu. Dnes mají církve právní status korporací veřejného práva sui generis. Církevní daň je zakotvená v ústavě, její výše a účel je stanoven volenými církevními grémii ve smlouvách mezi státem a církvemi, a její vybírání přísluší státu na návrh církví… Jako další církevní daň předpokládá zákonodárství o církevní dani tzv. *Kirchgeld* - příspěvky v pevné nebo odstupňované výši, které nejsou vázány na daně a jsou určitými církevními obcemi vybírány jako doplňkový zdroj také od těch, kteří neplatí daň z příjmu a tudíž ani církevní daň z příjmu." Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA," *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 2. b.

[102] „Rakousko je jediná země, ve které se uskutečňuje systém obligatorního církevního příspěvku. Církve vybírají na základě státního zákona o církevním příspěvku z 1. května 1939 soukromoprávní příspěvky, z nichž kryjí převážnou část svých finančních potřeb. Stát pomáhá pouze v případě žaloby na nedoslé příspěvky, kvalifikované před civilním soudem jako nezaplacené spolkové příspěvky s možností výkonu rozhodnutí (soudní exekuce). Administrativní donucení, které se skrývá také za církevní daní v Německu a ve Švýcarsku, se u rakouského církevního příspěvku v nemalém počtu případů projevuje civilními žalobami a exekucemi." Heiner Marré, „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA," *Revue pro církevní právo* 10/98, odst. III. 2. a.

[103] Převzato z J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 106; viz také skripta Jaroslava Rektoříka z ESF MU 2000, "Církve a náboženské společnosti", odd. 4.4.7, tab. 4.5, a studie Mgr. Petra Koláře, *Postavení církví ve vybraných zemích Evropy*, Příloha č. 2 (vše viz Bibliografie).

Švédsko	systém církevních daní – 1,25% zdanitelných příjmů			
Švýcarsko	systém církevní daně – obdobný systém jako v Německu			
Německo	80% církevní daň	10% státní subvence	5% výnosy majetku a státní odškodnění za sekularizaci církevního majetku v minulých stoletích	5% sbírky a dary
Španělsko	systém daňových asignací – 0,5239% z daně z příjmu			
Itálie	systém daňových asignací – 0,8% z daně z příjmu			
Česká republika Řím.-kat. církev	44 % příjmy z veřejných rozpočtů	45% vlastní příjmy	11 % ostatní	

4.2.7 Ekonomická dimenze stávajícího modelu v České republice

Ve všech středoevropských postkomunistických zemích (Polsku, Maďarsku i Československu)[104] byla po pádu komunismu snaha navázat na vztahy, které rámcově platily do roku 1948. V Polsku byl v r. 1993 podepsán a v r. 1998 uznán konkordát, v Maďarsku byla v r. 1997 uzavřena smlouva mezi státem a Svatým stolcem (řešící jak vrácení majetku a odškodnění za nevrácené nemovitosti, tak způsob financování církví z výnosu asignací daně z příjmu ve výši 1%), na Slovensku byl v r. 1993 přijat zákon o zmírnění některých majetkových křivd církvím, který řeší také navrácení části majetku zcizeného za komunismu, a v r. 2000 podepsána „Základní smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatou stolicí", která definuje postavení římskokatolické církve na poli právním, společenském i ekonomickém. Jediná Česká republika má z bývalých postkomunistických zemí stále ještě vztahy mezi církví a státem značně rozostřené a nejasné.

Podle J. Rektoříka částečně možná i proto, že *„politická reprezentace České republiky se po revoluci v roce 1089 chovala obdobně, jako předcházející politikové po revoluci v roce 1918: hledali specifický model vztahu státu a církve a z něj vycházející ekonomickou dimenzi, který by měl vyjadřovat podrobněji nespecifikovanou a vědecky neprozkoumanou odluku státu od církve."*[105] I přes v právním systému zakotvenou svobodu církve a neutralitu státu zde, zdá se, znovu zapůsobilo „historické církevní trauma" české společnosti a projevilo se podobně jako po r. 1918:[106]

- Jednání nešla do hlubších smluvních vztahů z důvodu skrývané antipatie k univerzálnosti církve a jejímu nadnárodnímu akcentu.
- Z daleké minulosti se na světlo začali vytahovat strašáci reformace, Bílé hory a rekatolizace podpořené předpokladem, že „církvi jde jen o majetek", který ji navíc dle některých expertů nikdy nepatřil.
- Politická reprezentace státu se věnovala především materiální stránce vzájemného vztahu a i přes práci státní a církevní komise nebyl dlouho nacházen hlubší konsensus řešení vztahu.
- Aktivity církve charitativního a kulturního charakteru jsou finančně zabezpečovány, podobně jako v jiných standardních demokraciích, z obdobných zdrojů jaké využívají i jiné neziskové organizace.
- Vzdělávací aktivity celospolečenského charakteru (církevní školství) jsou zabezpečovány podobně jako jinde ze státního rozpočtu nebo modifikovaně jako ostatní soukromá a státní vzdělávací zařízení.
- V České republice, na rozdíl od okolních států, zatím není zaveden systém do způsobu financování údržby a rozvoje kulturních památek, protože není dořešen vztah k církevnímu majetku.

---

[104] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 107 – 110.
[105] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 109.
[106] Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 110 – 114.

- Financování vlastního provozu církve včetně platů duchovních a ostatních církevních zaměstnanců je v České republice řešeno nesystémově tak, že stát na tyto účely vynakládá výdaje ze státního rozpočtu, aniž by do jejich alokace byla zavedena stabilní pravidla dlouhodobého charakteru a aniž by byla stanovena pravidla pro jejich získání v příjmové části rozpočtu.
- Na rozdíl od okolních států není v České republice církevní majetek veřejně uznán jako vlastnictví církve a Česká republika tak doposud nevytvořila stabilní a důvěryhodné podmínky pro nakládání s tímto majetkem a pro rozvoj aktivit církve tím, že předcházející vlastnické vztahy církve k movitému i nemovitému majetku zpochybnila.
- Zdá se však také, že česká společnost očekává, že i církev se bude snažit vytvořit podmínky pro konečné urovnání vztahů s Vatikánem a podstatně zmírnit důsledky historického církevního traumatu české společnosti. Za podnět tímto směrem lze chápat např. i v úvodu k této studii zmiňovanou výzvu ministra Svobody k prohloubení finanční soběstačnosti církve.[107]
- Teprve nyní, v roce 2008, se zdá, že je snad možná jakási politická shoda ve vládní koalici na určitý způsob vyrovnání se s církví v majetkové oblasti (navrácení části majetku řádům a další části formou dlouhodobě splácené a zúročené renty), čímž by se mohla odblokovat další jednání o financování církve, případně o zatím k ledu uložené smlouvě s Vatikánem.

Souhrnně lze uzavřít, že v České republice panuje stav, *„na který nelze uplatnit žádný z modelů. Jde o určitý konglomerát kooperace (majetek, financování, registrace) s prvky odluky zapracované do Ústavy a konfesního práva o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností s možností, aby církev realizoval svoje poslání i podle církevního zákona (kodex kanonického práva).“*[108] Navíc se zdá, že i přes vnější právní svobodu církve v České republice je i dnes *„prostor vymezený církvi pro její činnost a pro přirozený rozvoj její ekonomické dimenze státem historicky omezován prostřednictvím její finanční závislosti na státním rozpočtu.“*[109]

4.2.8 Závěrečná reflexe historických procesů

Z výše načrtnuté historické reflexe se zdá být jasných několik závěrů:

1. Neexistuje jeden jediný „nejsprávnější“ model vztahu církve a státu či model financování církve. Chce-li církev existovat a plnit své poslání uprostřed dnešní společnosti, vždy bude muset náročně rozlišovat a využívat všech možných (s evangeliem spojitelných) příležitostí, přístupů a nástrojů pro rozvíjení od jejího vlastního života neodlučitelné ekonomické dimenze.
2. Z historicky popsatelných modelů se lze inspirovat či poučit, avšak žádný z nich nelze bez dalšího přejímat. Současný model musí vyrůstat z interakce mezi posláním církve a současným socio-ekonomickým kontextem.
3. Volba ekonomického modelu církve samozřejmě závisí na náročných jednáních se státem a s Vatikánem na rovině celé české církve, avšak po dojednání jakéhokoli modelu vždy bude na rovině diecézí a farností poměrně velký prostor pro hledání konkrétních způsobů realizace tohoto modelu na lokální úrovni.
4. Zdá se, že církev jako celek, případně pak i jednotlivé diecéze či farnosti, bude znovu a znovu stavěna před volbu hlubší identifikace či spolupráce s širší společností (přinášející větší vliv, ale menší svobodu) nebo volbu prorocké alternativy směřující o odluce (přinášející větší svobodu a symbolickou sílu, ale také menší přímý vliv skrze ekonomickou dimenzi církve a jejího poslání).

[107] Viz „Nebojme se konečně začít“, otevřený dopis Cyrila Svobody k financování katolické církve a „Pokračujme dál,“ článek Cyrila Svobody zaslaný týdeníku Respekt (obojí viz Bibliografie).
[108] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 125.
[109] J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 114.

5. Církev by měla při svých úvahách brát v úvahu existenci historického církevního trauma a snažit se zmiňovat jeho historické příčiny i současné důsledky. Díky tomuto specifiku české situace je sice na jedné straně nutné vnímat potřebu historické kontinuity, ale také se tím otevírá poměrně velký prostor pro hledání specifických řešení vycházejících vstříc právě této historické zátěži tím, že se odpoutávají od některých řešení minulosti asociovatelných s mocí a bohatstvím církve.
6. Jestliže nějaká forma finanční podpory státu vůči církvi je jistě vhodná a žádoucí nejen v zájmu církve, ale také širší společnosti, cesty a nástroje pro nejbližší dobu by měly respektovat obecné nálady vůči církvi, nevynucovat si respekt uměle a snažit se vlastním průhledným a sloužícím hospodařením přesvědčit společnost o tom, že církev je podpory hodna.
7. I když jsme se v tomto historickém přehledu omezili převážně na reflexi ekonomické dimenze církve, v procesu rozlišování vhodných ekonomických forem se církev neobejde bez reflexe teologické a ekleziologické dimenze.

4.3 TROJIČNÍ PERSPEKTIVA

Z pohledu systematické teologie k našemu tématu zmiňme jen několik velmi schematických podnětů či východisek.

Základním východiskem zde je předpoklad, že zacházení s majetkem a financemi v církvi je součástí Božího plánu spásy (otcové užívali termín „ekonomie spásy“, ř. *oikonomia*), který můžeme z trojiční perspektivy vnímat pod úhlem (1) *teologie stvoření dovršeného ve vtělení* (převažující důraz na Boha Stvořitele, na Otce Ježíše Krista), (2) *teologie vykoupení a spásy* (převažující důraz na Boha Vykupitele, na Ježíše Krista) a (3) *teologie posvěcení pozemských skutečností včetně teologie církve* (převažující důraz na Boha Ducha svatého, přicházejícího od Otce a Syna). Ptáme-li se, jaké jsou důsledky těchto tří úhlů pohledu pro správcovství financí a majetku v církvi, potažmo ve farnosti, lze ve stručnosti poznamenat následující.[110]

4.3.1 Moudré správcovství (ve světle lidského poznání přirozeného řádu Stvořitele; ZELENÁ)

VÝCHODISKO: chápání celého stvoření jako „dobrého“, patřícího Bohu a vylučujícího veškerý negativní dualismus „hmota“ – „duch“; pohled na stvoření je však narušen lidským hříchem, který člověka pokouší klást hmotné dary na úroveň Boží (absolutizace) nebo se nepovažovat za správce, ale za vlastníky (přivlastnění); stvoření je i v tomto svém porušení Kristovým vtělením „přijato“ a „uzdraveno“, takže člověk má i svými přirozenými schopnostmi prohloubenými pohledem víry šanci na odkrytí jeho původní dobroty

Především zřetel na:

- PROZÍRAVOST: moudré správcovství využívá přirozenou schopnost „praktického rozumu“ či ctnost „prozíravosti“ (schopnost dělat v konkrétních situacích odpovídající rozhodnutí ve správný čas); lze také mluvit o „praktické moudrosti“, či „selském rozumu“, díky kterému se kterou jsme schopni posoudit konkrétní situaci z dlouhodobého hlediska a ve světle obecných lidských zkušeností a odbornosti a navrhnout potřebné kroky
- ZODPOVĚDNOST: k tomu je zapotřebí být informováni jak o globálních skutečnostech celého lidstva (jako jsou hlad a bída ve světě, drancování přírodních zdrojů, trvale udržitelný rozvoj či ekologie), tak o lokálních skutečnostech (jako je sociálně-politická situace, stav místní ekonomiky, přehled o zdrojích apod.) s cílem hledat svůj vlastní podíl zodpovědnosti za širší

[110] Tato „tříbarevná perspektiva“ je kromě jiného inspirována dílem Christiana Schwarze *Die dreifache Kunst Gott zu erleben*, *Die 3 Farben deiner Gaben a Farbe bekennen mit Natürlcher Gemeinde-entwicklung* (viz Bibliografie).

celek; moudré správcovství nemá tudíž „klapky na očích“ a je schopné vnímat realitu v jejím celku

- ODBORNOST: nezbytným nástrojem pro praktikování moudrého správcovství je pak také samozřejmě odbornost některých spolupracovníků v běžných ekonomických principech a nástrojích jako je rozpočet, účetnictví, makroekonomika, ekonomické nastavení vztahu církve a státu, fundraising, hospodaření dnešních neziskovek, strategické plánování apod.; moudré správcovství je schopno rozhodnutí, která investují do dlouhodobé přípravy

4.3.2 Sloužící správcovství (ve světle evangelijní zvěsti Ježíše Krista; ČERVENÁ)

VÝCHODISKO: při uznání a respektování výše uvedeného se zacházení s majetkem ve světle Kristova povolání k učednictví stává mnohem více prostorem pro uskutečnění výzvy k následování kříže; pro někoho toto následování nabere formu symbolicky-provokativního, ale i misijně-účelového zřeknutí se veškerého majetku, pro většinu pak formu zodpovědného zacházení s majetkem jako cesty k růstu naší vydanosti, důvěry, svobody a lásky na cestě Kristovy služby evangeliu

Především zřetel na:

- POSLÁNÍ: pokud některý majetek překáží uskutečňování misijního poslání učedníků Kristových nebo jeho množství či druh znemožňuje druhým vnímat svědectví učedníků o Kristu chudém a vydaném, musí být jeho správci schopni odvážných rozhodnutí vedoucích k jeho redukci nebo dokonce ke zřeknutí (potřebujeme „dvojí hůl“, „dvoje šaty“, „peníze do opasku“ apod.?); sloužící správcovství nevede k nějaké samoúčelné „obětavosti“ či „úslužnosti“, ale k vydanosti společnému poslání
- CHUDOBU: sloužící správcovství musí mít ve svých praktických rozhodnutích na zřeteli povolání k evangelijní chudobě, které je postojem, kdy nám majetek neumenšuje Boží svrchovanost nad našimi životy (jsme odkázáni na Boha a máme tak „poklad v nebi“), nezastiňuje potřeby našich bližních v nouzi (vnímáme „Lazara“), starosti o něj nepřehlušují Boží slovo (zvoucí k následování a službě)
- SLUŽBU: veškeré rozhodování o majetku je třeba poměřovat Kristovým „nepřišel jsem, abych si nechal sloužit, ale abych sloužil a vydal svůj život v oběť za mnohé“; majetek je Božím požehnáním určeným nejen k zodpovědnému spravování a uchovávání, ale především k „investování“ do konkrétní služby Božímu království; sloužící správcovství se tedy musí znovu a znovu ptát po smyslu a účelu té které části farního majetku a poměřovat odpovědi s posláním a pastorační vizí farnosti

4.3.3 Inspirované správcovství (ve světle vanutí a sjednocování Ducha svatého; MODRÁ)

VÝCHODISKO: otevřenost Duchu Božímu v oblasti správcovství znamená ochotu nechat se prorocky zasáhnout inspirací „co Duch říká církvím“, Duch, který na jedné straně „vane, kam chce“, na straně druhé je „dáván bez omezení“ a způsobuje, že křesťanská obec má „jedno srdce a jednu duši“, „drží pohromadě“ a směřuje k provokativnímu ideálu „mít všechno společné“, aby „nikdo netrpěl nouzí“

Především zřetel na:

- PROROCTVÍ: inspirované správcovství musí být schopno v určitých Bohem daných časech milosti či krize rozhodovat nejen podle „praktického“ či „selského“ rozumu a na základě učednické vydanosti či obětavosti, ale také poslechnout prorocké vedení Ducha (osobní podnět, komunitní rozlišování), které na první pohled překračuje hranice běžného očekávání (včetně běžně očekávaných materiálních „standardů“ či „práv“ v životě církevních služebníků a církve obecně); zdravý prorocký podnět však ve svém důsledku není nikdy „antiracionální“ a je schopen obstát pod lupou komunitního rozlišování ve světle předchozích důrazů

- SOLIDARITU: Duch Boží je jednoznačně ten, který vede k překonání hranic a ke sdílení uvnitř i vně církevní komunity; proto jím inspirované správcovství bude odvážně hledat jeho cesty k prohloubení spoluzodpovědnosti za hospodaření s majetkem a za ty, kteří se z jakýchkoli důvodů dostali na okraj zájmu společnosti či církve (a to jak v oblasti osobní či organizované charity, tak v oblasti politiky a systémové sociální spravedlnosti); nechat se při správě majetku inspirovat Duchem znamená nechat se vést Duchem toho, který byl nazván „Otcem vdov a sirotků“
- DŮVĚRU: inspirované správcovství vede jak k prohloubení důvěry v Boha, který štědře žehná tam, kde se lidé i svým štědrým dáváním zapojují do koloběhu Boží lásky, tak k prohloubení důvěry mezi lidmi, kdy jsou lidé ochotni druhým svěřit svůj majetek za účelem společné správy a služby nebo hledají cesty k nejrůznějším komunitním formám života včetně různých způsobů sdílení majetku; sem patří i odvážné, ale citlivé vyučování a vytváření prostoru pro růst v důvěře a vědomí společného poslání, na základě kterého pak roste i sdílení ekonomické

4.3.4 Cesta k trojbarevnosti církve

Vyváženost všech tří výše uvedených důrazů bude jistě něčím velmi obtížně dosažitelným a v konkrétních socio-ekonomických krátkodobě vnímaných kontextech někdy nemožným. Jak jsme viděli v části o historické perspektivě (viz 4.2), církev v průběhu svých dějin vždy oscilovala mezi identifikací se širší společností (či státem) a radiální odlukou. Ekonomicko-politická dimenze zde jistě hrála velkou roli, avšak můžeme zároveň vytušit, že v těchto procesech měly i své místo různé teologické důrazy a „situační rozlišování“ pod vlivem Ducha.

Jestliže důraz na teologii stvoření („zelená“) vede spíše k dialogu, spolupráci, případně až rozplynutí se či identifikaci církve se společností (konstantinismus, byzantinismus, baroko), důraz na teologii kříže povede naopak spíše k sloužícím alternativním či kontrastním komunitám (prvotní církev, reformace, doby pronásledování) a důraz na teologii Ducha může uvést do pohybu odvahu ke kritickému prorockému postoji vůči strnulým strukturám, jak státním, tak církevním (období vnitřních církevních reforem a obnovných hnutí). Tomu pak může odpovídat i dobově velmi specifické pojetí zacházení s financemi či majetkem obecně: od téměř „společné kasy“ se státem, přes „nástrojové“ pojetí majetku sloužícímu poslání církve až k odmítnutí majetku jako něčeho nedůležitého či momentálně svazujícího.

Zdá se však, že z dlouhodobého hlediska odpovídá vnitřní teologické logice směřování k vyváženosti všech těchto tří důrazů spočívající v hledání „trojbarevnosti“. Přičemž lze ovšem ponechat místo jednotlivým důrazům realizovaným skrze různé typy společenství, hnutí či komunit v církvi, které teprve jako celek vytvářejí tuto vyváženost. Z hlediska farní obce jako základní buňky církve však bude na místě zdůrazňovat potřebu růstu všech tří rozměrů najednou.

4.4 EKLEZIOLOGICKÁ PERSPEKTIVA

Z ekleziologického hlediska je pro naše téma klíčové pojetí vztahu církve k širší společnosti či pojetí místa církve uprostřed této společnosti. Podobně, jako jsme v historické reflexi (viz 4.2) sledovali proměny ekonomické dimenze církve v dějinách, stejně tak bychom to mohli učinit i s proměnami pojetí vztahu církev – společnost z ekleziologického hlediska. Podobně, jako tomu bylo u modelů ekonomické dimenze, i zde lze konstatovat, že církev často oscilovala mezi distancováním se vůči společnosti či dokonce vyčleněním se ze společnosti (důraz na *„Nejsou z tohoto světa“*; Jan 17,14-16) a mezi začleněním se do společnosti či až identifikací se s ní (důraz na *„Jsou ve světě“* a *„Poslal jsem je do světa“*; Jan 17,11.18). Jak naznačují i základní výpovědi posledního koncilu,[111] v závislosti na vnějších podmínkách i momentální vnitřní síle církve je třeba

[111] Viz např. Lumen gentium: „Církev… jako viditelný organismus… Je to… viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev i církev obdařená duchovními dary. Nelze ji považovat za dvě rozdílné věci, nýbrž to obojí tvoří jedinou složenou skutečnost,

hledat vždy konkrétní formy a nástroje, které toto základní napětí přítomní již v srdci evangelia nezrušit, ale plodně žít.

Jednou ze základních opcí na cestě farní pastorace je tedy volba způsobu, jakým chápeme vztah mezi církví, potažmo farní obcí, a širší postmoderní společností. Jeden z modelů rozlišuje tři základní přístupy k vypořádání se s dnešním radikálním relativismem, pluralitou a fragmentizací ve společnosti a kultuře.[112]

Každý ze zmíněných typů se pak dále projevuje dvěma specifickými formami, jak je načrtnuto níže (viz také schéma na závěr přehledu):[113]

- REAKTIVNÍ POSTOJ, tj. přístup, jehož základem je vazba na vnější, jasně definovanou, transcendentální autoritu, reaktivní (extrovertní či introvertní) postoj, který hledá kotvu a bezpečí a snaží se vytvářet paralelní struktury, protože podle něj je víra s postmoderní kulturou neslučitelná; dělí se na dva proudy:
  - *Fundamentalismus* („extrovertní reaktivita"), který na postmoderní roztříštěnost reaguje bojem, který je klíčovým jevem tohoto přístupu: bojem *proti* ohrožení vlastní identity, bojem *za* svá vlastní neměnná přesvědčení, bojem *pomocí* různých selektivně vybraných textů a zdrojů, bojem *pod* záštitou mocného Boha, za jehož vyslance se zástupci tohoto přístupu považují; komunity, společenství, hnutí či farní obce zasažené tímto proudem vytvářejí dualistické vidění skutečnosti („církev – svět", „svatý – profánní", „dobrý – zlý" apod.), přičemž církev se chápe jako něco mimo společnost či v opozici k ní. V symbolice našich „trojičních" barev (viz 4.3) má tento postoj blízko k absolutizaci „červené".
  - *Neokonzervatismus* („introvertní reaktivita"), který se v proudu postmodernity snaží najít kotvu jistoty v minulosti a v tradičních duchovních zdrojích, často s důrazem na vytváření či obnovu jasně ohraničené katolické subkultury, přičemž, na rozdíl od fundamentalistických proudů, svoji energii zaměřují spíše dovnitř než navenek; komunity, hnutí či farní obce vyznávající tento postoj se snaží vytvářet jakési „kontrastní společenství", která mají být prorockým korektivem k dysfunkčním jevům v širší společnosti, uprostřed které tyto skupiny žijí a chtějí žít, ve které se však nechtějí rozpustit. V symbolice našich „trojičních" barev (viz 4.3) má tento postoj nejblíže k „červené".
- REZISTENTNÍ POSTOJ, tj. přístup, který je založen na pojetí pravdy jakožto otevřené a vyvíjející se; proaktivní postoj, který si je vědom, že víra je a musí být součástí kultury, hledá novou (dialogickou nebo hlubinnou) syntézu odpovídající postmoderní citlivosti, ale snaží se bránit

---

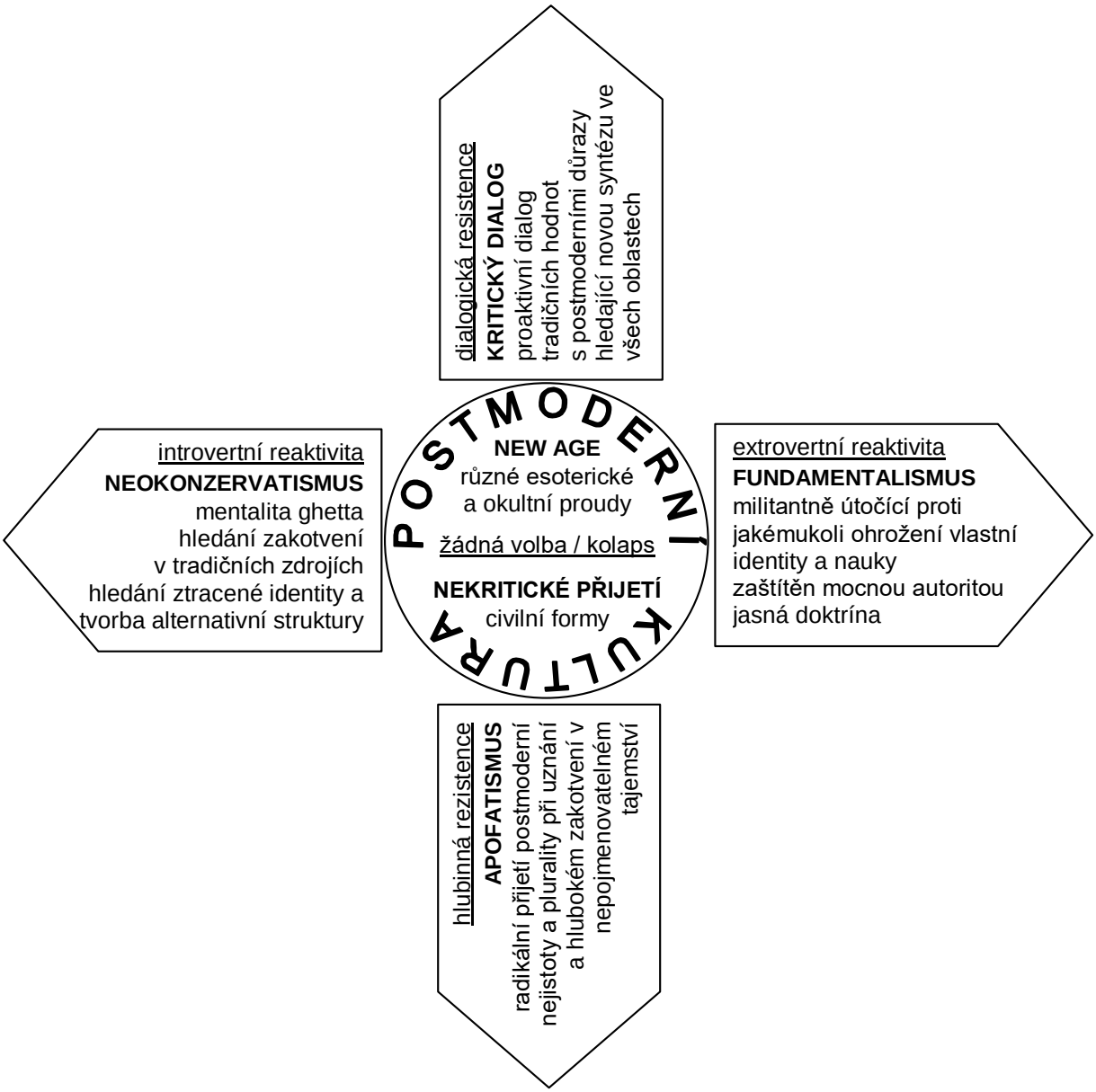
srůstající z lidského a božského prvku" (LG 8). Gaudium et spes: „Proto také toto společenství cítí, že je opravdu těsně spjato s lidstvem a jeho dějinami" (GS 1).

[112] Tato typologie je založena na B. Flanagan, *The Spirit of the City: Voices from Dublin's Liberties* (Dublin: Veritas, 1999) 29-37 a Flanagan, *Liberty God*, 120-149; dále také bylo přihlédnuto k přednáškám zmíněné autorky („Methods in Spirituality"; 2003) a přednáškám Jacka Finnegana („Postmodern Spiritualities"; 2002) na Milltown Institute, Dublin. Srov. také podobnou typologii farních obcí nabídnutou Herbetem Haslingerem, který rozděluje farní obce reagující na postmoderní společnost (1) fundamentalistickým stažením se; (2) alternativním kontrastem; (3) snahou žít jako „homogenní spolek"; snahou vypadat jako „na zákazníka zaměřený podnik"; Herbert Haslinger, *Lebensort für alle: Gemeinde neu verstehen*, Düsseldorf: Patmos, 2005, či další typologii z Hartford Congregational Religious Presence Research, kde rozlišují farní obce či sbory: (1) aktivistické (zaměřené na „tento svět" a otevřené širší společnosti); (2) evangelizační (zaměřené na „onen svět" a otevřené společnosti; (3) civilní (zaměřené na „tento svět" a zahleděné do sebe); (4) svatyně (zaměřené na „onen svět" a zahleděné do sebe); Joseph F. McCann, *Church and Organization: A Sociological and Theological Enquiry*, London and Toronto: Associated University Press, 1993.

[113] Německý sociolog a teolog Karl Gabriel vidí pro budoucnost církve tři alternativní scénáře. *První varianta* je stáhnout se do "ghetta", do konfesionálního prostředí, ostře ohraničeného vůči okolnímu světu: do vlastní rodiny, farnosti, církevní školy, církevních médií apod. - prostě reagovat na konec industriální společnosti tak, jako většina církve reagovala na konec společnosti feudální. Takový postoj obvykle zahrnuje démonizaci svého okolí, čeno-bílé vidění světa a přináší velký pocit jistoty a jasné orientace. Že takový postoj je i dnes velmi přitažlivý, ukazuje nárůst sekt nebo úspěch evangelikálních fundamentalistických proudů v americkém protestantismu. Kdyby se katolická církev rozhodla jít tímto směrem, čeká jí během jedné generace osud marginální sekty na okraji společnosti. Tomuto vývoji se snažil zabránit 2. vatikánský koncil. *Druhou variantou* je ta podoba církve, kterou nesou různá hnutí v církvi nebo která je typická pro latinskou Ameriku: církev malých bratrských společenství. Gabriel se domnívá, že tyto inspirující skupiny mohou vnést novou dynamiku a inovaci do života církve, ale pokud by měly mít monopol, pokud by byly jedinou podobou církve budoucnosti, skončily by na okraji společnosti podobně jako první varianta. *Třetí variantou* je možnost, že církev pochopí faktickou polaritu podob dnešního katolicismu nikoliv jako krizi, nýbrž jako velkou šanci pro věrohodnou reprezentaci křesťanství v dnešní mnohotvárné pluralitní společnosti. Tento scénář předpokládá, že v církvi vzniknou mechanismy, schopné unést a zpracovat tu velkou vnitřní různost, tenze a někdy i konflikty. Úlohou církevní autority by v tomto případě bylo udržovat přátelskou komunikaci a dialog, vytvářet prostor pro jednotlivé aktivity a nepoužívat byrokraticko-centralistických metod řízení, s mocí zacházet "asketicky". Církev budoucnosti by pak měla podobu "smířené různosti". Citováno z Tomáše Halíka, http://www.halik.cz/clanky/cirkev_po_1989.php.) První Gabrielova varianta přibližně odpovídá „fundamentalismu" z našeho náčrtu, druhá „neokonzervatismu" a třetí „kritickému dialogu".

radikální destrukci jakékoli naděje na sdílený smysl a společnou praxi; opět se dělí na dva proudy:

- *Kritický dialog* (snaha o syntézu na základě „dialogické rezistence"), tj. na základě snoubení a dialogu postmoderních důrazů s tradičními tématy a hodnotami; tento dialog se projevuje ve všech možných oblastech, od přírodních věd, přes literaturu a nové objevení Písma jako subjektivně vnímaného a kulturně lokalizovaného příběhu Boží lásky k člověku až k dialogu se sociální analýzou marginalizovaných a utlačovaných hlasů a ekumenickému či mezináboženskému dialogu; komunity, hnutí či farní obce zaměřené tímto směrem často kladou velký důraz na diakonické služby, sociální spravedlnost, dialog a otevřenost pro všechny; V symbolice našich „trojičních" barev (viz 4.3) má tento postoj nejblíže k „zelené".
- *Apofatismus* (snaha o syntézu na základě „hlubinné rezistence") přijímající radikální výzvu postmoderní nejistoty a plurality), který zastává názor, že víra nemůže být zachována odporem vůči všem novým kulturním trendům, ale zakotvením v hloubce nevyslovitelného tajemství a obranou vůči nejextrémnějším postmodernistickým excesům; komunity, hnutí či farní obce vyznávající převážně tento postoj dávají důraz na mystiku, modlitbu, slavení liturgie či symboly, málo se zajímají o „vnější svět", od kterého se však nedistancují, ale snaží se být do něj „vnořeni" na hlubší, mystické rovině. V symbolice našich „trojičních" barev (viz 4.3) má tento postoj nejblíže k „modré".

- ŽÁDNÝ POSTOJ, tj. přístup, který k postmodernitě nezaujímá žádný postoj, ale vstřebává ji se vším všudy tak, jak přichází (v podobě spirituální či civilní); pasivní postoj splývání s postmoderní kulturou se všemi jejími projevy; i zde lze rozlišit dva proudy:

- *New age spirituality* (různé esoterické a okultní spirituality souhrnně označované jako „New age“) nabízející dnešním lidem naplnění jejich tužeb na základě všech možných kombinací východních, keltských, okultních, mytologických, psychoterapeutických, medicínských, meditačních, ekologických či rádoby vědeckých přístupů, často s křesťanským nádechem.
- *Nekritické civilní formy* (civilní populistické nekritické vstřebání všech projevů postmodernity) zasahující všechny možné oblasti od nekritického vstřebávání médií, přes konzumní přístup k životu, až ke všem možným lidovým formám relativismu, skepticismu, subjektivismu a důrazu na zážitek či populárním formám astrologie, horoskopů, reinkarnace a východních meditačních technik.

Pro naše téma hledání vhodných modelů a nástrojů pro rozvoj ekonomické dimenze církve a potažmo farnosti je důležité vnímat, jak nejen socio-ekonomický kontext, ale i vlastní postoj církve jako celku v tom kterém státě a farní obce v té které lokalitě může ovlivnit výběr vhodných ekonomických nástrojů či modelů. Čím větší očekávání finančních zdrojů plynoucích ze širší společnosti, tím také větší nutnost zapojení se do této společnosti spíše jako její nedílná a spolupracující součást než jako jinak nekomunikující „kontrastní“ ostrůvek. Čím větší procento zdrojů naopak bude mít farnost „vlastních“, tím více si může být v některých klíčových momentech také oním prorockým na většinové společnosti nezávislým společenstvím.

Shrnutí: Ve světle obecného poslání farnosti jako základní a nejvšeobecnější buňky církve pro místo ze zdá být důležité, aby farnost rozvíjela „kritický dialog“ (a chovala se tak jako sebevědomá neziskovka začleněná do občanské společnosti), učila se oceňovat prorockou důležitost „neokonzervatismu“ (zachovala si zdravou míru nezávislosti na „vnějších“ financích), s úctou respektovala „apofatismus“ jako nutnou hlubinnou součást svého života (nezůstala na povrchu, ale vnímala, že jsou rozměry života ekonomicky nespočítatelné), nespadla do „nekritického přijetí“ módních spiritualit ani zaručených fundraisingových metod (vždy věděla, kde je její „domov“ a kde má své „poslání“), nevyčerpala se nekonečným a neplodným bojem s „fundamentalismem“ (biblickým, církevnickým i ekonomickým) a zároveň chápala, že běžný život a lidské myšlení jsou mnohem komplexnější než pár orientačních „nálepek“.

4.5 PRAKTICKO-TEOLOGICKÁ PERSPEKTIVA

Z biblického pohledu plyne, že zdravé a správné zacházení s penězi a s materiálními statky obecně je jedním z pilířů každé zdravé křesťanské komunity. Z prakticko-teologické perspektivy je důležité vnímat správcovství v perspektivě hlavního poslání a dlouhodobé vize farnosti.

4.5.1 Souhrn poslání farnosti

Abychom si oblast správcovství mohli zasadit do celkové perspektivy života církve, je třeba si zformulovat, jaké je její hlavní poslání a potažmo hlavní poslání farnosti. Na základě dokumentu *Pastorační vize Řk farnosti Cheb 2006 – 2016: Žít život sloužící životu*[114] lze toto poslání zformulovat takto:

„Jdouce ke všem národům získávejte mi učedníky, křtíce je ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého a učíce je zachovávat vše, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19-20).

Toto velké Kristovo poslání pro všechny učedníky chceme v naší chebské farnosti uskutečňovat takto:

V oázách života i v pouštích umírání uprostřed dnešní společnosti na Chebsku

ŽÍT ŽIVOT s Kristem a s druhými SLOUŽÍCÍ ŽIVOTU pro Krista a pro druhé

[114] Viz Bibliografie; k dispozici na webových stránkách naší farnosti.

Hlavními **úkoly** rozvíjejícími poslání naší farní obce jsou (viz také *Deus caritas est* čl. 25 a dokument Plenárního sněmu *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě* č. 96 a 158):

1. **SLAVIT** DAR KRISTOVA ŽIVOTA v učednické obci (ř. *leitúrgia*);
2. **SLOUŽIT** DAREM KRISTOVA ŽIVOTA všem potřebným (ř. *diakonia*);
3. **SVĚDČIT** O DARU KRISTOVA ŽIVOTA všem lidem (ř. *martyria*).

Vnitřní život naší farní obce (ř. *koinonia*) mají proto charakterizovat tyto základní **rysy**:

4. **SPOLEČENSTVÍ** ŽIVOTA v těle Kristově v malých společenstvích a osobních vztazích;
5. **SPOLUPRÁCE** NA ŽIVOTĚ v těle Kristově v rozmanitých službách a rolích.
6. **SVATOST** ŽIVOTA v těle Kristově rozvíjená učednictvím a růstem k osobní zralosti;

K zajištění poslání a života naší farní obce budou sloužit tyto podpůrné **nástroje**:

a. **SPRÁVA** DOPROVÁZEJÍCÍ ŽIVOT ve farnosti;
b. **SPRÁVCOVSTVÍ** SPRAVUJÍCÍ PROSTŘEDKY K ŽIVOTU ve farnosti;
c. **STRUKTURY** VYTVÁŘEJÍCÍ PROSTOR K ŽIVOTU ve farnosti.

Vlastní „podpůrný nástroj“ zvaný „správcovství“ lze ve světle tohoto dokumentu definovat takto:

„Správcovství“ neboli *správu prostředků k životu* chápeme jako štědré, solidární, efektivní, transparentní, vykazatelné a zodpovědné hospodaření *celé farní obce* s materiálními a finančními zdroji farnosti za účelem účinné podpory poslání farnosti (tj. rozvoje hlavních úkolů a základních rysů života farní obce).

4.5.2 Správcovství ve světle poslání farnosti

Charles E. Zech ve své inspirativní studii o správcovství uvádí:[115] „Formace farnosti jakožto komunity žijící ze síly křesťanského správcovství zahrnuje pomoci jí učit se stát se orientovaná na poslání, spíše než na potřeby.“ Církev orientovaná spíše na potřeby „je pak zaměřena na to, aby se postarala o nereflektované potřeby a přání svých členů.“ Farnosti, ve které je žito správcovství, mají podle Zecha „zformulovány kritéria pro hodnocení celého života a služby farnosti podle toho, jak její aktivity a programy slouží k tomu, aby lidem pomohly pochopit poslání farnosti a smysluplně spolupracovat na jeho realizaci. Takovéto farnosti jsou kladeny následující či podobné otázky ohledně každé farní aktivity: a) Vyzbrojuje tato aktivita lidi pro život v Božím domě? b) Uschopňuje tato aktivita farnost k tomu, aby žila skutečně vysvobozujícím způsobem života, který světu ukazuje alternativní způsob života společnosti?“

Navíc je správcovství také samo o sobě zahrnuto do klíčových podpůrných prostředků pro rozvoj poslání farnosti, což lze shrnout takto:

- Ve smyslu *zodpovědné administrace farní ekonomiky* tvoří správcovství jeden z důležitých organizačních systémů farnosti (viz výše písm. b), úzce provázaný s ostatními organizačními systémy (viz písm. c) a především se stylem pastýřského vedení farnosti (viz písm. a).
- Ve smyslu *integrální součásti spirituality učedníka a spirituality společenství* pak správcovství zasahuje do nejvnitřnějších procesů růstu křesťanů ke svatosti (viz výše bod 6) a tvorby společenství farnosti (viz bod 4). Někdy se pak pojem „správcovství“ rozšiřuje i na oblast zodpovědného využívání jakýchkoli darů, času a schopností ve prospěch farní obce a jejích poslání a v tomto smyslu je pak také v centru pozornosti i v oblasti pastorační spolupráce různých služeb ve farnosti (viz bod 5).
- Ve smyslu *finanční solidarity s jednotlivci i s jinými církevními či charitativními organizacemi* je pak zodpovědně solidární správcovství zdrojů nezbytným rozměrem diakonie, jednoho ze tří základních úkolů farní obce (viz výše bod 2). A samozřejmě, že realizace obou zbývajících základních úkolů farnosti (liturgie a evangelizace) je velmi úzce provázána s finančními otázkami (viz body 1 a 3).

[115] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 7.

Z pohledu zasazení do celkového poslání farnosti je tedy téma zacházení s penězi tématem téměř všudypřítomným, a proto tématem klíčovým pro celkový zdravý rozvoj farnosti. Naopak lze pak také říci, že způsob zacházení s penězi a dalšími zdroji ve farnosti bude pravděpodobně jedním z nejkonkrétnějších a nejautentičtějších ukazatelů, o co v podstatě farnosti jde a jak vážně to myslí s různými pastoračními vizemi či principy a s naplňováním hlavního poslání církve.

4.5.3 Souhrn dlouhodobé vize farnosti

Další důležitou perspektivou života farnosti pro pochopení role správcovství je perspektiva dlouhodobé pastorační vize. Opět na základě dokumentu *Pastorační vize Řk farnosti Cheb 2006 – 2016: Žít život sloužící životu* připomínáme její základní obrysy.

Ve světle poslání naší farnosti před sebou vidíme farní obec, která „má všech ‚šest S' pohromadě" (s důrazem na vyváženost všech šesti oblastí). Proto základní kostrou naší vize je:

FARNÍ OBEC **S**LAVÍCÍ, **S**LOUŽÍCÍ, **S**VĚDČÍCÍ, **S**DÍLEJÍCÍ SE, **S**POLUPRACUJÍCÍ A **S**VATÁ

Kromě nezbytné vyváženosti všech šesti zmíněných oblastí také toužíme po tom, aby naše farní obec ve všech těchto oblastech měla jedinečnou kvalitu. V desetiletém horizontu před sebou tedy vidíme farní obec, která (důraz je zde na *kurzívou* vyznačených vlastnostech):

1. se stále plněji stává *radostně a inspirativně* **s**lavícím,
2. chudým dnešního světa *účinně a milosrdně* **s**loužícím,
3. o Božím království mezi lidmi *odvážně a pokorně* **s**vědčícím,
4. v *malých* skupinách a *láskyplných* vztazích se **s**dílejícím,
5. v různých službách *na základě darů a schopností* **s**polupracujícím,
6. k *odevzdané a zapálené* učednické **s**vatosti rostoucím,

společenstvím bratří a sester v Kristu.

Tato farní obec je navíc používá různé podpůrné nástroje, takže:

b. je pastoračně vedena *citlivým a zmocňujícím* týmem duchovní **s**právy,
c. žije *štědré a efektivní* **s**právcovství materiálních zdrojů a
d. je organizačně řízena tak, aby *pružné a podpůrné* **s**truktury vždy sloužily životu.

4.5.4 Správcovství ve světle vize farnosti

Jak bylo vidět již z rozboru vztahu správcovství k jednotlivým částem poslání farnosti, i vize farnosti formuje veškerou strukturu správcovství stejně tak jako zdravý výkon správcovství naopak umožňuje dosažení vize.

Specificky pro oblast správcovství jsou ve zmíněném dokumentu připomenuty důležité *biblické přísliby*:

Součástí naší vize je farnost, kde základem SPRÁVCOVSTVÍ materiálních statků je důvěra, že *„Bůh má moc zahrnout nás všemi dary své milosti, abychom vždycky měli dostatek všeho, co potřebujeme, a ještě nám přebývalo pro každé dobré dílo"* (2 Kor 9,8), protože Kristus *„byl bohatý, ale pro nás se stal chudým, abychom my jeho chudobou zbohatli"* (2 Kor 8,9).

Konkrétně chceme směřovat k farní obci, která je finančně soběstačná, protože převážná většina jejích členů rozvíjí nějakou formu finanční spoluúčasti na zabezpečení podpory jejího života a poslání (vnitřní rozměr správcovství) a k farnosti, kde s majetkem a financemi hospodaříme šetrně a efektivně, ale také štědře a solidárně, a kde se tak daří ve spolupráci s různými institucemi a organizacemi, pro něž je farnost důvěryhodným partnerem, hledat cesty k financování a podpoře pastoračních, misijních, charitativních či dalších projektů rozvíjející naše hlavní poslání (vnější rozměr správcovství).

4.6 UČEDNICKÁ PERSPEKTIVA

„Na co používáme peníze je svědectvím o realitě naší lásky k Bohu. Určitým způsobem to dokazuje naší lásku podstatněji, než hloubka našich znalostí, délka našich modliteb či výtečnost naší služby. Tyto věci mohou být předstírány, ale používání našeho vlastnictví odhaluje v pravém světle, kým vlastně jsme."

Charles Caldwell Ryrie

„Místní církve nemohou čekat na to, až lidé duchovně povyrostou, aby dávali; někteří lidé nemohou duchovně růst, dokud se nerozhodnou dávat. Tím, že budeme vyžadovat od lidí zlepšení jejich hospodaření s poklady, budeme vlastně vyžadovat jejich duchovní růst – tyto dvě roviny nemohou být rozděleny. Když se díváme na principy správcovství v našich životech, díváme se na principy, které mohou pomoci lidem duchovně růst."[116]

Eugene Grim, Štědří lidé

4.6.1 Správcovství jako součást učednictví

Výše uvedené citáty ilustrují hluboké přesvědčení a historickou zkušenost církve, že způsob zacházení s majetkem je úzce a obousměrně propojen se způsobem života a růstu Kristova učedníka obecně. Proto je každé správcovství svým způsobem „učednické" či „mystagogické", tj. stává se prostorem, který nutně ovlivňuje (pozitivně či negativně) náš způsob života s Kristem či styl našeho osobního i komunitního učednictví.

Znamením naší svobody může být např. pravidelné a závazné darování určitého procenta svých příjmů na rozvoj Božího království (viz onen v některých evangelikálních sborech dnes obnovený institut „desátků" podrobně představený v části 4.2 věnované historické perspektivě správcovství), ale existují i jiné nástroje směřující ke stejnému cíli. I se zbývající většinou svých příjmů, se kterými (v případě přijetí konceptu závazného dárcovství) můžeme svobodně nakládat, je třeba zacházet zodpovědně (i ony svým způsobem patří Bohu!). Je třeba se s nimi učit hospodařit, vést domácí rozpočet, vystříhat se dluhů, žít skromně a střízlivě, rozlišit štědrost od rozhazovačnosti.

V tomto smyslu je správcovství výchovou a povzbuzováním křesťanů k tomu, aby využívali dary a prostředky, které jim Bůh dává, způsobem, který se jemu líbí, a takto je integrální součástí učednictví.

4.6.2 Od „dávání na nějakou potřebu" k rozvinutí „potřeby dávat"

V tomto smyslu může být „správcovství", podobně jako v jedné inspirativní studii Charlese E. Zecha, chápáno jako „navrácení Bohu části z oné hojnosti, kterou nás Bůh obdaroval, spojené s uznáním, že vše, co máme, je ve skutečnosti Božím darem; rozvíjení potřeby dávat (‚a need to give') v životě farníků, jakožto protiklad k tomu, abychom je žádali dávat na nějakou potřebu (‚to give to a need'); sdílení radosti z dávání s farníky; nebo, jak to vyjádřil jeden biskup, učení farníků být tak lehkovážní v jejich velkorysé štědrosti vůči církvi, jako byl Bůh ve vylévání svých darů do jejich životů."[117]

Jak dále Charles E. Zech ve své studii uvádí,[118] biskupové USA ve svém společném pastýřském listě nazvaném *Stewardship: A Disciple's Response* (Správcovství: Odpověď učedníka)[119] mluví o třech přesvědčeních, které slouží jako souhrn teologie správcovství:

---

[116] Oba citáty viz materiály *České evangelikální aliance*, k dispozici na www.ea.cz/spravcovstvi/index. Tato perspektiva, kterou jsme nazvali „učednickou perspektivou", tvoří jádro v úvodní poznámce zmíněné studie Charlese E. Zecha (viz Bibliografie) a i my ji považujeme za základ toho, co nazýváme „správcovství farníků".

[117] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 5.

[118] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 6.

[119] *Stewardship: A Disciple's Response*, A Pastoral Letter an Stewardship (http://www.usccb.org/stewardship/disciplesresponse.pdf).

1. Žít jako křesťanský správce je výrazem zralého učednictví. Znamená to vědomé, pevné rozhodnutí být následníkem Ježíše Krista ať to stojí, co to stojí, projevené praktickými skutky.
2. Začínajíce konverzí, hlubokou proměnou srdce, tento závazek ke správcovství není realizován v jedné akci nebo v nějaké sérii akcí po určitou dobu, ale v celkovém způsobu a stylu života člověka.
3. Praxe správcovství má moc změnit pochopení našeho vlastního života. Dobří správci rozpoznávají a uznávají Boha jako počátek života, dárce svobody a zdroj všeho jejich vlastnictví.

4.6.3 Součást procesu konverze a evangelizace

Charles E. Zech ve své studii dále uvádí:[120] „Proces kultivace komunit žijících z principů křesťanského správcovství musí být chápán jako proces vedoucí k vlastní konverzi či ke vnitřní evangelizaci církve.“ Jak takovýto proces vypadá v praxi? Zech upřesňuje:

„Formace farnosti jakožto komunity žijící ze síly křesťanského správcovství zahrnuje pomoc lidem rozvinout postoj hojnosti. Jak židovská, tak i křesťanská Písma předpokládají, že žijeme ve světě hojnosti, kde, když vládne Boží milostivá spravedlnost, je více než dostatek pro každého… Jestliže předpokládáme, že svět je světem nedostatku, má to na lidi hrozný dopad. Lidé se pak začnou bát. Soustředí se na své přežití. Stávají se sobeckými, zaujímají konkurenční, soutěživé postoje a snaží se ochránit své často velmi úzce definované zájmy. Takovéto postoje a praktiky ničí lidskou komunitu… Tím, že považují a vyhlašují celek svého života za milostiplný dar a posvátný svěřený majetek, křesťané dávají najevo, že žijí v postoji hojnosti a praktikují dar štědrého dávání. Takovýto přístup dělá ze sdílení času, schopností a majetku nejdůležitější část křesťanského života, spíše než aby to bylo chápáno jen jako nějaká druhotná nepříjemná povinnost či dobrý skutek.“

A dále: „To, aby se farnost stala komunitou zodpovědných správců, vyžaduje duchovní cestu, na kterou se vydá celá farnost, společně kněží s ostatními věřící, tím, že začnou snít, přemýšlet a jednat tímto způsobem. Jestliže se takováto konverzace uskuteční, je tím uvolněna obrovská energie. Čas, schopnosti a majetek začne být sdílen mnohem velkoryseji a lidé mluví o ‚znovunalezení‘ nadšení pro život z katolické víry.“

4.6.4 Správcovství času, schopností a financí

Podle Charlese E. Zecha[121] je dále důležité si uvědomit, že „koncept správcovství zahrnuje tři rovnoprávné komponenty: čas, schopnosti a majetek (v angličtině ‚tři T‘: ‚time, talent, treasure‘). Všechny tři jsou klíčové pro úspěšnou správcovskou orientaci. Můžeme to přirovnat ke stoličce se třemi nohami. Pro farnost, která je sužována finančními problémy (a která dnes není?), je velkým pokušením snažit se obejít ony komponenty času a schopností a soustředit se výlučně na snahu po získání finančních prostředků. Avšak toto by neznamenalo jen špatnou teologii, ale také špatný fundraising. Jestliže bychom se pokusili zúžit poselství správcovství tak, že by z něj zbyla jen další fundraisingová kampaň, riskovali bychom to, že se nám většina farníků odcizí. Navíc, studie za studií potvrzují, že farníci, kteří jsou ve své farnosti zapojeni skrze dárcovství svého času a schopností a takto v sobě rozvíjejí postoj spoluzodpovědnosti s farností, přispívají více i ve finanční oblasti. Peníze následují službu.“

4.6.5 Správcovství a liturgie

Náš způsob zacházení s penězi je také částí naší bohoslužby, naší úcty k Bohu („Kde je tvůj poklad, tam je také tvé srdce“; Mt 6,21). Proto je důležité rozvíjet vědomí tohoto prolnutí a nacházet zdravé místo pro témata spojené se správcovstvím při společném liturgickém slavení. Velmi zjednodušeně

[120] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 7 – 8.
[121] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 8.

lze říci, že existují tři základní prostředky, kterým uctíváme Boha: naše slova a písně, naše jednání či skutky a náš majetek. Z toho plyne, že chceme-li zjistit, kdo je pravým „bohem“ našeho života a koho nejvíce uctíváme, je dobré si položit tři otázky:

1. Kolik času věnuji modlitbě a bohoslužbě?

2. Pro jaké účely převážně uplatňuji své dary a svůj čas?

3. Kam investuji své peníze?

Peníze, dávání, dárcovství či správcovství navíc nejsou jen vhodná témata ke kázání a katechezi, ale také jsou to oblasti, které (jako nakonec všechny oblasti našeho života) volají po jejich integraci do liturgického slavení (např. formou symbolického přinášení finančních i naturálních darů či „plodů našeho postění se“ při nedělní mši či zvláštní bohoslužbě např. na Zelený čtvrtek apod.).

4.6.6 Správcovství a „desátky“

Jak jsme viděli v částech věnujících se biblické (4.1) a historické (4.2) perspektivě, v některých dnešních sborech především evangelikálně-charismatického či letničního ražení byla v poslední době zavedena praxe tzv. „desátků“, která ovšem jen částečně odpovídá starozákonní praxi a na církev nového zákona se již odvolávat nemůže vůbec. Ježíš spíše podporoval rozvinutí postoje zodpovědného správcovství a v prvotní církvi byla rozšířena materiální solidarita na základě dobrovolných darů a sbírek. V dějinách církve se pak desátky znovu na poměrně dlouhou dobu objevily, ale byly zatíženy takovým zneužíváním a negativním ovocem, že se nám tento pojem pro praxi naší farnosti nezdá být dost dobře použitelný. To však neznamená, že by nebylo možné se pozitivně inspirovat duchem původních, starozákonních desátků, s jejich důrazem na liturgickou roli, pravidelnost, osobní postoj vděčnosti a svobody a podporu spoluzodpovědnosti za fungování Božího lidu a prohloubení solidarity s chudými.

I z praktických důvodů mnozí místo praxe „desátků“ doporučují přístup zvaný „proporcionální“ či „progresivní“ dárcovství. Např. Charles E. Zech k tomu říká:[122] „To znamená požádat farníky, aby se zavázali přispívat farnosti nějakým jimi svobodně zvoleným procentem z jejich příjmů (např. jedním procentem, pokud přibližně asi tolik již tak jako tak dávají farnosti např. ve sbírkách apod.) a pak aby každý rok toto procento navýšili o nějakou jim přiměřenou hodnotu (řekněme např. o půl procenta ročně). Takto pak může dotyčná domácnost letos přispívat farnosti jedním procentem ze svých příjmů, příští rok pak 1,5 %, následující rok pak 2 % atd. Tím je dosaženo dvou věcí. Pomáhá to navýšit procento příspěvku té které domácnosti postupně, což je psychologicky méně odrazující, a zároveň tento postup umožní, aby příslušné procentuální navýšení bylo v souladu s předpokládaným navyšováním celkových příjmů domácnosti. Tento přístup, jestliže je podpořen zvěstí o teologických a duchovních základech správcovství, je plodnější než trvání na dávání celých desátků, protože je méně odrazující. A domácnost, která v této strategii vytrvá delší dobu, těchto desátkových standardů nakonec také dosáhne.“

A my k tomu dodáme, že tímto způsobem toto „závazné dárcovství“ funguje, podobně jako evangelikální „desátky“, jako nástroj k podpoře učednického růstu ke svobodě ve všech životních oblastech, včetně oblasti materiální. Často je pak s tímto postojem spojeno požehnání hluboké radosti či radostné svobody či překonání závisti apod.

4.6.7 Správcovství a fundraising

Součástí široce pojatého správcovství může být fundraising (nasměrovaný na jednotlivé projekty, viz níže 4.9.3), ale se správcovstvím chápaným jakožto součást učednictví každého křesťana (tzv. „správcovství farníků“, viz 2.1) fundraising není totožný:

[122] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 15.

- Učednické správcovství je motivováno touhou oslavit Boha a mít spoluúčast na poslání církve. Fundraising je motivován snahou vyjít vstříc nějaké finanční potřebě.
- Učednické správcovství je proces formace lidí k tomu, aby byli dobrými správci Božích darů. Fundraising je proces získávání finančních prostředků na konkrétní projekty.
- Církev používá učednické správcovství ke získávání a výchově správců pro Boží království. Církevní a charitativní organizace používají fundraising ke získáván prostředků na své projekty.

Na fundraisingu není nic špatného, je-li používán náležitě. Ale jakákoli jiná metoda je zneužitelná a použitelná k manipulaci. Proto je třeba být v církvi opatrní a nekalkulovat se špatnými motivy. Rozvoj správcovství ve farnosti tedy bude nutně muset mít i tento rozměr začlenění do osobní cesty každého věřícího a v žádném případě nesmí být prezentován jako oblast přístupná jen odborníkům či vybraným zástupcům farnosti. Na druhé straně je třeba se vyhnout nebezpečí snažit se pomáhat farníkům rozvíjet správcovskou dimenzi jejich učednictví jen za tím účelem, aby „více dávali". Hluboké pochopení osobního a komunitního rozměru Božího záměru pro naše životy, naši farnost a pro církve obecně je tedy nezbytným předpokladem pro zdravý rozvoj správcovství. Dávání může změnit život dárce i obdarovaného…

4.6.8 Souhrn

Učednická perspektiva je z našeho pohledu jakýmsi „srdcem" celé oblasti správcovství ve farnosti, protože jedinečně propojuje ekonomické nástroje a potřeby evangelizace a pastorace se srdcem jednotlivých lidí a s jejich duchovním životem. „Nejlepšími dárci v jakékoli farnosti jsou ti, kteří dávají motivováni svým vztahem k Bohu, ne ti, kteří finančně přispívají na základě pocitu viny nebo povinnosti. Je důležité, aby farníci nechápali správcovství jako nějaký další fundraisingový trik, avšak stejně tak nebezpečné je pro ně vnímat je tak, že v nich vyvolává až magická očekávání ohledně automatického růstu požehnání v jejich materiální situaci. Správcovství musí být prezentováno jako celostní přístup k procesu duchovní obnovy, který nás vyzývá, abychom zvážili roli, jakou v našem životě hraje to, co vlastníme."[123]

4.7 MAKROEKONOMICKÁ PERSPEKTIVA

Církvím a náboženským společnostem (CNS) se věnovali různí významní ekonomové, počínaje Adamem Smithem a jeho *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* (1776),[124] z těch novějších pak např. Garry S. Becker ve své knize *Teorie preferencí*.[125]

Podle F. Svobody[126] existují tři přístupy k problematice CNS v ekonomii, které si dále krátce shrneme.

4.7.1 Utilitaristický přístup

Garry S. Becker ve své teorii preferencí věnuje část textu také normám. Jeho přístup je ovšem ryze utilitaristický a v jisté míře vychází z marxismu, byť se od nich do značné míry distancuje. Zatímco marxisté tvrdí, že vyšší třídy vymýváním mozků donucují nižší třídy internalizovat takové chování, které je prospěšné pro vyšší třídy, a činí tak také prostřednictvím církví a náboženských společností, Becker předpokládá, že se jedna třída rozhodne vštípit některé normy členům dalších tříd, které se rozhodují, zda připustí, aby se tyto normy staly součástí preferencí.

Podle Beckera existují empirické důkazy, že účast na životě církve koreluje se společensky zodpovědným chováním. Věřící lidé jsou kromě jiného čestnější při výkonu správy a projevují větší

---

[123] Charles E. Zech, *Tudy vede cesta*, str. 16.
[124] Adam Smith, *Bohatství národů: Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* (viz Bibliografie).
[125] Garry S. Becker, *Teorie preferencí* (viz Bibliografie).
[126] Tento oddíl občas téměř doslovně čerpá z nezveřejněných poznámek k jedné z přednášek Ing. Františka Svobody, PhD, na téma ekonomické dimenze církví a náboženských společností; viz http://www.muni.cz/people/21849.

účast chudým a dalším lidem, od nichž se odvrátilo štěstí. Jinými slovy, věřící nemohou být tak oportunističtí, jak by za jiných okolností mohli. Odtud Becker vyvozuje, že lidé se nebudou účastnit života církví, v nichž si osvojí normy, které snižují jejich užitek, aniž by nezískali náhradou dostatečné odškodnění. Protože vyšší třída má prospěch z norem pomáhajících zajistit její ekonomické a společenské postavení, bude tato třída ochotna přispívat na duchovenstvo a budovy i na další výdaje církví, které napomáhají propagaci pro ni prospěšných norem.

Tyto subvence pak mohou učinit církve, které propagují normy prospěšné vyšší třídě, přitažlivějšími pro nižší třídy než církve, které tyto normy nepropagují a subvence nepobírají.

V USA největší díl finanční podpory církví zpravidla závisel podle Beckera na malém počtu relativně bohatých rodin – 20% členů církve poskytuje více než 80% finanční podpory (v Evropě situace jiná, zde vlastní majetek církví umožňoval nezávislost).

Becker však, dle F. Svobody, neuvádí konkrétní příklady soukromých statků, které může věřící spotřebovávat náhradou za snížení svého užitku. Precizním matematickým postupem zpracovává proměnné, které jsou velmi neurčité. Dále, náboženství bylo velmi často vlastní výhradně chudým lidem, zatímco bohatí byli spíše indiferentní a náboženské normy je stejně neuchránili. Dále, na udržování norem jsou často daleko háklivější chudí lidé, spíše než bohatí.

4.7.2 Realistický přístup

A. Smith ve svém klasickém díle ekonomického liberalismu *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* (rok vydání 1776) jako třetí a poslední povinnost panovníka nebo státu (první dvě povinnosti dobré vlády jsou obrana a spravedlnost) je povinnost vybudovat a udržovat takové veřejné instituce a takové veřejné stavby, které jsou sice společnosti jako celku nejvýš prospěšné, ale jsou takové povahy, že užitek z nich by jednotlivci nebo malé skupině lidí nikdy nemohl nahradit výdaje na ně vynaložené, a proto se ani nedá očekávat, že by je vybudoval a udržoval některý jednotlivec nebo skupina jednotlivců.

Církve řadil Smith do kategorie institucí vzdělávacích, zaměřených na výchovu lidí kteréhokoliv věku. Cílem této výchovy (a to je zásadní rozpor od Beckera, který tuto rovinu neakceptoval) není podle Smithe vychovávat z lidí dobré občany tohoto světa, ale připravit je pro jiný (a lepší) život posmrtný. I Smith nicméně připouští, že také CNS vytvářejí normy, podle kterých se život společnosti řídí, a tedy jsou podstatným způsobem důležité pro život společnosti jako celku.

V oblasti norem zastává Smith názor protikladný Beckerovu – zatímco Becker vidí náboženské normy jako prostředek vyšších tříd, jak zajistit pořádek ve společnosti, Smith tvrdí, že ve společnosti bývají vedle sebe dvě mravoučné soustavy – jedna je přísná a druhá je volnější, benevolentnější. Smith tvrdí, že první morálku obdivují a ctí lidé prostí, tu druhou, volnější, více ctí a přijímají lidé z vyšších kruhů.[127]

Podle této analýzy tedy i v případě CNS jde o vytváření a udržování norem, které nejsou indoktrinovány nějakou vládnoucí třídou shora, ale jsou zásadním prostředkem přežití lidí chudších, kteří je sami o své vůli a velmi pečlivě dodržují. Dále pak CNS zde nejsou výhradně pro výchovu dobrých občanů, ale ve svém důsledku slouží k dobru prostých lidí a musí tak s nimi být nakládáno.

Smith v této souvislosti diskutuje o tom, zda by duchovní měli být alespoň nějak státem podporováni, a velmi sofistikovaným způsobem na konci kapitoly dochází k názoru, že „výdaje na

[127] „Mravnost volná neboli uvolněná pohlíží obvykle na rozmařilost, na bujné, až nezřízené veselí, na až nemírné holdování radovánkám, na zradu nebo křivdu, se značnou shovívavostí a snadno je buď omlouvá, anebo zcela promíjí. Mravnost přísná hledí naopak na tyto výstřelky s největším odporem a ošklivostí. Lehkovážnost je neřest pro prostý lid zhoubná a jediný týden bezstarostného hýření často stačí zničit chudého pracovníka navždy a dohnat ho do takového zoufalství, že je s to spáchat nejstrašnější zločiny. K takovému překračování míry, které lidi nižšího stavu může rázem zničit, pociťují proto moudřejší a lepší prostí lidé vždy největší odpor a ošklivost. Naproti tomu člověka z vyšších kruhů nezničí ani několik let nezřízeného a výstředního života a v tom, že si mohou dovolit v jisté míře holdovat nějaké výstřednosti, vidí lidé těchto vrstev velmi rádi jednu z výhod jejich bohatství, a v tom, že se jí mohou oddávat volně, aniž jim to někdo může vytknout, jednu z výsad, která patří k jejich stavu.“

instituce poskytující vzdělání a výchovu náboženskou prospívají rovněž bezpochyby celé společnosti a může na ně proto zcela po právu hromadně přispívat celá společnost“. Hned však dodává: „Ale bylo by možná stejně spravedlivé a do jisté míry i užitečné, kdyby je platili jedině ti, kdož mají z takového vzdělání a výchovy bezprostřední prospěch, anebo kdyby na ně dobrovolně přispívali ti, kdož si myslí, že by mohli jedno či druhé potřebovat.“

4.7.3 Institucionalistický přístup

Instituce jsou podle tohoto přístupu, jak nám jej interpretuje F. Svoboda, v ekonomii běžně definovány jako jakási omezení či pravidla, kterými se řídí život společnosti, ale méně už se zdůrazňuje, že mají také svůj rozměr konstitutivní, tj. že dokážou nejen omezovat nějaké chování, ale také stimulovat takový druh chování, který je žádoucí.

Všechny instituce totiž mají svůj symbolický rozměr, neboť představují určité hodnoty nebo způsob vnímání světa, které lidé žijící v tomto institucionálním rámci přejímají. Pokud se chováme v souladu s určitou sadou institucí, přejímáme hodnoty vtělené do těchto institucí a v důsledku toho se my sami proměňujeme. Pokud neakceptujeme, že lidé věří hodnotám, které se skrývají v konkrétních institucích, a že obvykle jednají v souladu s těmito hodnotami bez nutnosti trvalého dohledu a sankcionování, nemůžeme vysvětlit existenci institucí.

Církve a náboženské společnosti jsou podle tohoto přístupu v tomto smyslu významnými konstitutivními silami ve společnosti a výrazně ovlivňují jak obecné společenské klima, tak i výkonnost hospodářství.

4.7.4 Další přístupy

Např. Walter Eucken chápe církve jako síly realizující řád. Dle tohoto autora je myšlení v řádech vlastní katolické církvi nejpozději od doby Tomáše Akvinského a odráží se i v moderních papežských sociálních encyklikách. Výstavba společnosti se má dít zdola nahoru: co mohou jednotlivci nebo skupiny vykonat samostatně, to mají učinit z vlastní iniciativy podle svých nejlepších sil a stát má zasáhnout jen tam, kde jeho pomoc nelze žádným způsobem postrádat. Tento princip je konformní jak se soutěžním řádem v hospodářství, tak s principem subsidiarity v katolické sociální nauce.

4.7.5 Souhrn

V kontextu dnešní společnosti se nám na jedné straně jeví jako oprávněné snažit se v našich církvích či farnostech žít a sloužit tak, aby širší společnost zkušenostně a konkrétně víc a víc znovu rozpoznávala hodnotový vklad, který jsou církve schopné do ní vnášet. Na druhé straně jsme přesvědčeni, že toto uznání není možné si znovuvydobýt nějakými silnými slovy, prohlášeními či právními nároky.

V tomto světle se nám jeví jako velmi rozumné výše citované stanovisko A. Smithe, které tvrdí, že by sice na život a službu církví měla zcela po právu přispívat celá společnost, ale také realisticky připouští, že „by možná bylo stejně spravedlivé a do jisté míry i užitečné, kdyby je platili jedině ti, kdož mají z takového vzdělání a výchovy bezprostřední prospěch, anebo kdyby na ně dobrovolně přispívali ti, kdož si myslí, že by mohli jedno či druhé potřebovat.“

V každém případě bychom i v oblasti financování církví měli vycházet ze základního principu subsidiarity a snažit se na lokální rovině farnosti zvládnout vše, co lze zvládnout, dříve než budeme žádat o solidaritu či podporu vyšší celky (diecézi, stát).

4.8 PRÁVNÍ PERSPEKTIVA

Tato perspektiva nám na jedné straně poskytuje zákonný rámec pro rozvoj ekonomiky farnosti, na straně druhé jsou do ní často „vtěleny“ i hluboké pastorační moudrosti. Níže si proto uvedeme

alespoň základní právní předpisy, které nám při tvorbě naší koncepce (a z ní vycházejících směrnic) i při vlastní realizaci správcovství vymezují určitý daný prostor a spojují s celkem celosvětové či diecézní církve a s celkem občanské společnosti.

4.8.1 Kanonické právo katolické církve

Podle *Kodexu kanonického práva* (kán. 1254 § 1) má katolická církev (a potažmo i farnost jakožto základní jednotka místní církve – diecéze) „právo nabývat, držet, spravovat a odprodávat časný majetek *pro dosažení cílů sobě vlastních*“.

Tyto „vlastní cíle“ jsou zde upřesněny jako (viz kán. 1254 § 2):

- „organizování Božího kultu“ (tj. *leitúrgia*)
- „uskutečňování děl apoštolátu“ (tj. *martyria*)
- „uskutečňování děl lásky, zvláště vůči chudým“ (tj. *diakonia*)
- „starost o slušné zaopatření duchovních a jiných církevních služebníků“ (tj. služby v rámci *koinónia*)

Zmíněný hmotný majetek *patří farnosti jakožto právnické osobě* (viz kán. 1279 § 1).

Farář (v našem případě členové SDS) je pouze správcem tohoto majetku jménem církve a má se při tom řídit předpisy obsaženými v kán. 1281 – 1288 (a dalšími paragrafy z V. knihy o správě majetku) a pokyny diecézního biskupa, jež má právo „zasáhnout v případě nedbalosti správce majetku“ (viz kán. 532 a 1279). Vykonavatelem zbožných odkazů (viz kán. 1299) je ordinář, jej je třeba uvědomit o přijetí zbožného odkazu, dát mu soupis příslušného majetku a závazků s ním spojených a jemu je třeba záležitost vyúčtovat (viz kán. 1301 a 1302). „Dary dané od věřících na určitý účel mohou být použity jen na tento účel“ (kán. 1267 § 3; srov. také kán. 1300). Podle kán. 1273, „římský biskup je mocí prvenství vlády nejvyšším správcem a hospodářem všeho církevního majetku“, podle kán. 1276 „ordinář má pečlivě dohlížet na správu majetku, který vlastní veřejné právní osoby tomuto ordináři podřízené, při zachování těch zákonných nároků, které témuž ordináři přiznávají větší práva“.

Svoji roli správce farního majetku má farář plnit „s pečlivostí dobrého hospodáře“ (kán. 1284 § 1), a to povinně s pomocí *ekonomické rady farnosti*, „ve které křesťané pomáhají faráři ve správě majetku farnosti“ a „která se řídí obecným právem a normami stanovenými diecézním biskupem“ (kán. 537, srov. kán. 1280).

Základní povinnosti správců majetku kodex vymezuje takto (viz kán. 958, 1284 § 2, 1283, 1286 a 1288 § 2, 1307 § 2):

- *zodpovědná správa* (dbát, aby církevní majetek nebyl zničen nebo poškozen a je-li třeba, uzavřít pojistné smlouvy; ve stanovenou dobu platit úrok z půjček a hypoték; dbát o náležité vrácení dluhu; volné peníze se souhlasem ordináře uložit pro účely farnosti)
- *dodržování práva* (usilovat, aby majetek byl zajištěn i způsobem platným ve světském právu; zachovávat normy práva jak kanonického, tak světského; dbát na to, aby církvi nevznikla škoda nedodržením světských zákonů; důsledně zachovávají i světské zákony týkající se práce a sociálního zabezpečení)
- *průkazná vykazatelnost* (vést řádně knihu příjmů a vydání; každoročně vyhotovit účetní výkaz o správě majetku a financí; každoročně veřejně vyúčtovat majetek, kteří věřící svěřují církvi formou příspěvků; řádně uchovávat listiny a doklady týkající se správy majetku; vést důkladný a podrobný soupis věcí movitých i nemovitých; vést intenční knihu; vést knihu darů a s nimi spojených závazků)

- *prozíravé plánování* (kodex doporučuje každoročně vyhotovovat rozpočet příjmů a výdajů podle norem partikulárního práva)
- *spravedlivé odměňování* (při uzavírání pracovního poměru a zadávání prací poskytnou spravedlivou a přiměřenou odměnu tak, aby ti mohli náležitě uspokojit potřeby své i jim blízkých osob)

V oblasti majetkové správy jedná statutární orgán farnosti zcela samostatně pouze v rozsahu *řádné správy* ve smyslu kán. 1281. V rozsahu *mimořádné správy* jedná za farnost platně pouze s písemným souhlasem diecézního biskupa (kán. 1281, 1291). Řádnou správou je jednání za právnickou osobu v právním vztahu, který je vymezen právní normou partikulárního práva, tj. normou vydanou Biskupstvím plzeňským (dle kán. 1281 § 2 mohou „řádnou správu" definovat stanovy, pokud ne, musí ji definovat diecézní biskup po projednání s ekonomickou radou).

Farnosti jakožto církevní právnické osoby jsou zvány k *finanční solidaritě* na potřebách diecéze, přičemž „diecézní biskup… má právo uložit veřejným právním osobám podřízeným jeho pravomoci mírný poplatek přiměřený jejich příjmům na úhradu potřeb diecéze" (kán. 1263). Biskup také může nařídit účelovou sbírku na konkrétní „farní, diecézní, národní nebo všeobecné účely", a to „ve všech kostelích a poloveřejných kaplích" (kán. 1266).

Podle kán. 1265 se zdá, že pokud nastane potřeba farnosti vyhlásit nějakou účelovou sbírku („příspěvky pro jakýkoliv zbožný nebo církevní institut nebo účel"), potřebovala by k tomu písemné dovolení ordináře

Co se týče *příspěvků tradičně spojených s některými svátostnými úkony*, „mešními stipendiemi" se kodex podrobně zabývá v kán. 945 – 958. Přijetí finančního příspěvku v souvislosti „sloužením mše na určitý úmysl" je zde chápáno něco, co je víceméně připuštěno („podle osvědčeného zvyku každý kněz *může* přijmout stipendium"; kán. 945 § 1), avšak „kněžím se *vřele doporučuje*, aby také sloužili mši svatou bez přijetí stipendia na úmysl věřících, zvláště chudých" (kán. 945 § 2). Navíc se zde specifikuje účel takovéhoto stipendia, podle kterého tento příspěvek není pouhým osobním darem faráři na jeho soukromé účely, ale „věřící dávající mešní stipendium … přispívají svým *darem církvi* a její péči o svěcené služebníky *a díla církve*" (kán. 946). Proto „(přijímání) mešního stipendia musí být *prosto třeba jen zdání obchodu* nebo kupčení" (kán. 947). Stipendia je třeba evidovat ve zvláštní knize (kán. 958). Doporučenou výši stipendia a další pravidla má upravit partikulární právo (což se u nás v diecézi zatím, pokud vím, nestalo). Poplatky při příležitosti *udílení svátostí a svátostin* (tzv. „štola") mají být stanoveny shromážděním biskupů provincie (viz kán. 1264). „Není-li zřejmé něco opačného, dary složené do rukou představených nebo správců jakékoliv církevní právní osoby, dokonce i soukromé, se považují za darované této právní osobě" (kán. 1267 § 1).

Povinnosti věřících v ekonomické oblasti vymezuje kodex především v kán. 222, kde hovoří o tom, že věřící jsou „povinni věřících přispívat na potřeby církve" ve všech výše zmíněných „církvi vlastních" oblastech, tj. „aby měla, co potřebuje pro bohoslužbu, apoštolskou a charitativní činnost a pro slušné živobytí služebníků církve" (§ 1). Kromě toho jsou podle téhož paragrafu věřící „také povinni podporovat sociální spravedlnost" a „pomáhat z vlastních prostředků potřebným" (§ 2). Totéž je pak potvrzeno přímo i v části CIC o hospodaření s hmotnými statky, kde na jedné straně čteme, že „má církev vrozené právo vyžadovat od věřících to, co je potřebné k dosažení cílů jí vlastních" (kán. 1260), na straně druhé pak, že „věřící mají právo věnovat časný majetek ve prospěch církve" (kán. 1261 § 1). Tuto „povinnost" má biskup věřícím připomínat a „vhodným způsobem naléhat na její splnění" (kán. 1261 § 2). Věřící jsou také povzbuzováni, „ať přispívají církvi požadovanými milodary ve shodě s předpisy, které vydala biskupská konference" (kán. 1262). Věřící také mohou svůj majetek „přenechat na zbožné účely, buď právním úkonem mezi živými nebo závětí pro případ smrti" (kán. 1299). *Věřící mají na druhé straně právo* na spoluúčast při správě majetku (viz ekonomické rady v kán. 537 (srov. kán. 1280), na spravedlivou odměnu za

smluvně dohodnutou práci (kán. 1286) a na transparentní vyúčtování darů poskytovaných církvi (kán. 1287 § 2).

4.8.2 Partikulární právo diecéze

Farnost se ve svých ekonomických otázkách navíc řídí příslušnými, ze „Základního dokumentu Církve římskokatolické“ vycházejícími směrnicemi Biskupství plzeňského, které vyjdou ve Sbírce pokynů Biskupství plzeňského, v konkrétních případech pak interními pokyny diecézního ekonoma (kán. 494 CIC) či jím řízeného ekonomického oddělení Biskupství plzeňského. Jejich přehledu, který je uveden níže, předchází ještě několik textů z dokumentu Plenárního sněmu Katolické církve *Život a poslání křesťanů v církvi a společnosti* rázu sice spíše proklamativního, ale zasahujícího podstatná témata.

Dokument Plenárního sněmu

V závěrečném dokumentu Plenárního sněmu *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě* z července 2005,[128] který schválili jak naši biskupové, tak papež, se v souvislosti s naším tématem dočteme např. toto (zvýraznění je naše):

Proces zapojování laiků do pastoračního rozlišování v církvi „posiluje zřízení pastorační a *ekonomické rady* farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost“ (čl. 32), přičemž v „pastoračních a *ekonomických radách* farnosti“ vidí sněmovní dokument také „vhodnou formou pomoci“ k „disponování věřících k přijetí reálné pastorační situace i spoluzodpovědnosti za ni“ (čl. 38).

„Pro zajištění pastorační péče a evangelizačního působení v *chudých farnostech* (oblastech) je třeba dále budovat *mechanismy vnitrodiecézní i mezidiecézní solidarity*, která se nebude ani tak zabývat zajištěním prostředků na opravy, ale především bude *získávat prostředky na dlouhodobé vzdělávání osob činných v pastoraci a na pastorační projekty*“ (čl. 160).

„Různost ekonomických podmínek v jednotlivých farnostech i potřeba zajištění některých oblastí pastorační péče na nadfarnostní (celodiecézní i nediecézní) úrovni zvyšuje *nároky na finanční zabezpečení této pastorační činnosti.* Sněm konstatuje, že je třeba *důsledně stavět na patřičné místo finanční zajištění pastorační činnosti, vzdělávání pastorujících i pastorovaných a odměňování pastoračních pracovníků* – laiků, tedy nejméně tak vysoko, jako je chápána potřeba finančního zajištění oprav a výstavby objektů. Doporučuje jednotlivým diecézním *zřizování samostatných finančních fondů pro pastorační činnost,* a to s podobnou důsledností, s jakou jsou organizovány a naplňovány svépomocné stavební fondy“ (čl. 162).

Když dokument mluví o důležitosti *kategoriální pastorace*, říká také, že je třeba „uznat nároky na její personální a *finanční zajištění*, které jsou mnohdy větší než u farní pastorace“ (čl. 163), že někdy je třeba „*sdružit finanční nebo personální síly* na úrovní vikariátu/děkanátu, diecéze nebo i celé republiky“ (čl. 164), že je třeba zajistit „kvalitní řízení a *financování pastorace mládeže* zejména na úrovni diecézí“ (čl. 191) a že „*vysokoškolská pastorace* v univerzitních městech vyžaduje větší specifickou podporu diecézní, a to jak personální, tak *finanční*“ (čl. 195).

V oblasti pastorační péče o nemocné a seniory dokument realisticky konstatuje, že „*církev není schopná zajistit ekonomicky náročné fungování zařízení s akutní péčí*“ (čl. 200) a že „diakonický rozměr pastorace se setkává s velkým množstvím legislativních a *finančních problémů*“ (čl. 219), na druhé straně že však „roste poptávka po zařízeních s geriatrickou a paliativní péčí a s duchovní službou“ (čl. 200) a že „vybudování a provozování několika hospiců a domů pokojného stáří je vynikající církevní vizitkou“, která i když „stojí velké oběti“, stojí sněm za to, aby vyzval „k pokračování na této cestě“ (čl. 200).

[128] „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“ (viz Bibliografie); za upozornění na tyto odstavce vděčíme článku Cyrila Svobody, „Pokračujme dál“ (viz Bibliografie).

„Máme šanci, abychom nabídli celkový nový životní styl zahrnující spiritualitu, kvalitní hodnotovou orientaci, metodu účinné výchovy a hodnotné trávení volného času. Nejprve je však třeba znovu získat důvěru většího počtu občanů. A k tomu může pomoci *sebereflexe minulých let* a *stanovení priorit*: šance na přijetí má jen církev *chudá* a *sloužící*“ (čl. 238). „Křesťanská *hodnota chudoby* je realizovatelná jako životní postoj v širším měřítku pouze výchovou od dětství…“ a „pro rozvoj ducha je nezbytná *vnější* i *vnitřní svoboda* člověka“ (čl. 260).

„*Neřešení problémů spojených s financováním života církve* a z nich plynoucího *klimatu nedůvěry až nepřátelství* mezi většinovou společností a církvemi, zvláště římskokatolickou, *výrazně ztěžuje církvi její vlastní evangelizační poslání*. *Česká společnost má navíc pocit, že katolická církev je ‚bohatá‘ a že s bohatými dosud drží.* Tento stav, který určitým skupinám v naší společnosti vyhovuje, nevyvolává ani u většiny věřících-laiků odpovídající patřičný pocit odpovědnosti za církev. *To se projevuje nízkou finanční podporou církve z jejich strany*“ (čl. 299).

„Významnou roli přitom jistě hraje také to, že *v církvích a jejich strukturách s právní subjektivitou zatím není naprostou samozřejmostí* - na rozdíl od mnoha obdobných institucí s neziskovým hospodařením - *vydávat přehlednou výroční zprávu s dostatečně podrobnou a průkaznou hospodářskou částí*“ (čl. 300).

„Pokud ostatní poznají, že nám nejde v prvé řadě o nás samotné, nýbrž o prospěch a zájem mnohem širšího společenství, věřme, že se na nás naši spoluobčané obrátí s očekáváním a s důvěrou“ (čl. 301).

„Církev proto v této činnosti nezapomíná na nemocné a opuštěné, Rómy, migranty, bezdomovce, vězně a na všechny, kteří se nějakým způsobem nacházejí v *nouzi*“ (čl. 334).

„Žít ‚bratrské společenství‘ (koinónia) znamená mít jedno srdce a jednu duši (srov. Sk 4,32), vybudovat *všestranné společenství*: lidské, duchovní a *materiální*. Skutečné křesťanské společenství pečuje i o *dělení pozemských statků*, aby v něm *nikdo netrpěl nouzí* a aby k nim měli *přístup všichni* podle potřeby (srov. Sk 2,45; 4,35; 11,27-30). První společenství, v nichž panovala radost a upřímnost srdce, byla *činorodě otevřená* a misijní (Sk 2,47)“ (čl. 347).

„Církev je povolána vydávat Kristu svědectví… tím, že svůj *vlastní majetek dává ve prospěch nejchudším* a zve k prostému životu v Kristu“ (čl. 350, podle Jan Pavel II., *Redemptoris misio* čl. 43).

Závěr: Dle našeho názoru jsou toto vše velmi přiléhavá slova do vlastních řad, která si (především v oblasti vykazatelnosti, prorocké chudoby a solidarity s potřebnými) mohou vzít k srdci jednotlivé farnosti. Avšak nějaké podstatné systémové zlepšení (v oblasti financování na diecézní rovině) bude vyžadovat současnou intenzivní a systematickou podporu i ze strany vedení diecézí či celé ČBK.

Základní dokument Církve katolické

„Základní dokument Církve římskokatolické“ (čl. XI. Zásady hospodaření církve):[129]

Každá právnická osoba hospodaří se svými příjmy a majetkem samostatně“. „Nakládat s majetkem je oprávněn jen statutární zástupce právnické osoby v souladu s omezeními, které stanoví kodex, usnesení ČBK, diecézní biskupové a statuty jednotlivých právnických osob. (odst. 1)

Církev získává finanční prostředky pro svou činnost od státu a z dalších diversifikovaných zdrojů, které se liší podle druhu právnické osoby – té, jež získává zdroje. Církev je podle platných předpisů oprávněna využívat všech příjmů, přičemž jde zejména o příjmy uvedené v § 27 odst. 4 zákona č. 3/2002 Sb. (odst. 2)

Jedním, avšak pouze doplňkovým zdrojem příjmů, je podnikání a jiná výdělečná činnost (dále jen podnikání) prováděná v souladu s platnými předpisy ČR. Jednotlivé právnické osoby se rozhodují pro podnikání dle místních potřeb a možností. Právnické osoby jsou oprávněny podnikat přímo nebo nepřímo:

a) Pokud podnikají přímo, vykonávají podnikatelskou činnost samostatně a na vlastní odpovědnost.

[129] Viz Bibliografie.

b) Pokud podnikají nepřímo, děje se tak prostřednictvím jiného subjektu, který založí právnické osoby nebo ve kterém budou mít kapitálovou či jinou účast na podnikání.

Právnické osoby jsou oprávněny podnikat a vykonávat jinou výdělečnost činnost ve všech oborech, ve kterých jsou oprávněny podnikat ostatní soukromé právní subjekty, a to na základě živnostenských oprávnění nebo jiných oprávnění dle zvláštních právních předpisů. Právnické osoby jsou oprávněny vykonávat zejména sociální a zdravotnické služby, školskou, výchovnou a jinou obdobnou práci, příp. zemědělskou činnost; aktivitu v oblasti lesního hospodaření a další činnosti uvedené v přílohách č. 1 – 3 živnostenského zákona č. 455/1991 Sb. v platném znění a vládního nařízení č. 140/2000 Sb. v platném znění. (odst. 3)

Dokumenty diecézní

Podle „Organizačního řádu Biskupství plzeňského" (část 3, str. 6 – 7)[130] by se měl diecézní ekonom podílet „na hledání nových zdrojů biskupství a diecéze", na „vytváření a realizaci pastorační reformy diecéze, která zahrnuje i část ekonomickou" a na „vytvoření vize ekonomického fungování při přechodu na (částečné) samofinancování". Dále „metodicky vede a dohlíží na hospodaření podřízených subjektů" (tedy i naší farnosti), „u subjektů s majetkovou účastí Biskupství plzeňského vykonává funkci kontrolní" a „u všech vyhodnocuje efektivitu jejich hospodaření". Kromě toho také „poskytuje konzultace a účastní se ekonomických jednání týkajících se těchto subjektů".

Podle „Pracovního řádu Biskupství plzeňského" (č. VII., str. 6) mají všichni zaměstnanci povinnost „řádně hospodařit s prostředky svěřenými zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.

Podle „Stanov pro ekonomické rady plzeňské diecéze" (viz také kán. 517 CIC) musí mít každá farnost svoji ekonomickou radu (ERF), která je zde chápána jako „pomocný a pracovní orgán faráře…, který se podílí na hospodaření farnosti s péčí dobrého hospodáře" (§ 1). Úkolem ERF je „účast na spolehlivé, šetrné, obezřetné a starostlivé správě církevního majetku farnosti, pokud správou nebude biskupem pověřen jiný orgán" a „péče o zdroje příjmů, starost o zajištění potřeb místní farnosti a plnění všech úkolů spojených s účastí na správě majetku církve" (§ 2). Kromě kontrolní činnosti (§ 4 – 8) se ERF také podílí na přípravě rozpočtu farnosti (§ 9). ERF předsedá farář (§ 11) a tvoří ji 1 člen zvolený pastorační radou (zodpovídající za dobrou spolupráci obou rad, viz § 33) a 2 – 4 členové „jmenovaní farářem podle jeho osobního uvážení, kteří mají zkušenosti v oblasti ekonomie a práva a jsou zcela bezúhonní" (§ 10).

Podle směrnice Biskupství plzeňského „Evidování sbírek vybíraných při bohoslužbách i mimo ně a zveřejňování informací" církevní sbírky musejí spočítat vždy alespoň dvě osoby a vyhotovit o tom zápis; věřící mají být každý měsíc o výši sbírek informováni. Po ukončení běžného roku musí správce farnosti informovat farnost o výsledcích hospodaření (včetně členění na jednotlivé kostely) a doporučuje se za každou farnost „zpracovat výroční zprávu, která bude prezentovat farnost zejména při získávání dotací, darů a grantů. Zpráva by měla uceleně, vyváženě a komplexně podávat informace jak finanční, tak nefinanční."

4.8.3 Právo České republiky

Ekonomiky farnosti a správy jejího majetku se přímo či nepřímo týkají především následující zákony a předpisy:[131]

a) Listina základních práv a svobod (usnesení ČNR č. 2/1993 Sb.), která např. v čl. 16 určuje, že „církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních

[130] Viz Bibliografie; stejně tak i pro další zmíněné dokumenty.

[131] Následující část je zpracována především podle studie Františka Svobody & Tomáše Rosenmayera, *Úvod do ekonomiky církevních organizací* (viz Bibliografie), studie F. Svobody, *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností,* brožury *Přehled legislativy pro neziskové organizace* vydané CVNS a knihy J. Rektoříka, *Organizace neziskového sektoru*, 55 – 56*;* přehledně viz také bakalářská práce Marie Břicháčkové, *Uplatnění marketingových zásad v neziskové organizaci*, část 2.4 (vše viz Bibliografie).

orgánech“ a v čl. 11 říká: „Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“

b) Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví ve společnosti (č. 3 / 2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, jak vyplývá z pozdějších změn) upravuje financování církví ze státního rozpočtu, trvá problém s registrací či evidencí charit a diakonií, zákon v par. 15, odst. 4 určuje, že „podnikání a jiná výdělečná činnost osob evidovaných podle odstavce 1 vedle obecně prospěšné činnosti charitativní, sociální nebo zdravotní mohou být pouze jejich doplňkovou činností“.

c) Zákon o hospodářském zabezpečení církve (č. 218/1949 Sb.) regulující finanční zabezpečení duchovních (včetně sociálních dávek, penzijního zabezpečení, náhrady cestovného a nákladů na stěhování) a úhradu „věcných nákladů spojených s výkonem bohoslužeb a jiných náboženských úkonů i s církevní administrativou“ (viz § 1 – 8)

d) Občanský zákoník (č. 40/1964 Sb.) zahrnuje např. ustanovení ohledně nájemních vztahů (§ 663 – 670) apod.

e) Zákon o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.) obsahující např. ustanovení o evidenci kulturních památek (§ 7) a o oznamovací povinnosti vlastníka obecnímu úřadu (příp. i stavebnímu úřadu) obce s rozšířenou působností v případě ohrožení, poškození, změnu vlastníka či vyklizení kulturní památky (§ 12)

f) Nařízení vlády o osobních požitcích poskytovaných duchovním (č. 86/1993 Sb.)

g) Zákon o veřejných sbírkách (č. 117 / 2001 Sb.) umožňuje veřejně sbírat prostředky od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro veřejně prospěšný účel pouze za podmínky schválení krajským úřadem; výjimkou jsou příspěvky vlastní společenské organizaci pouze od jejích členů a církevní sbírky konané v kostelích a sloužící pro církevní účely

h) Zákon o dobrovolnické službě (č. 198 / 2002 Sb.) reguluje formálně organizované dobrovolnictví akreditovatelné na MV ČR s možností příjmu státních dotací na péči o dobrovolníky.

i) Předpisy o účetnictví (vyhl. č. 507/2002 Sb., zák. č. 563/1991 Sb., vyhl. č. 504/2002 Sb., České účetní standardy č. 401 – 413, vnitřní směrnice Biskupství plzeňského) – vedení knih, účetní závěrka

j) Daňové zákony (např. zák. č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, zák. 357/1992 Sb. o dani dědické, darovací a převodu z nemovitosti, zák. č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků atd.)

4.9 ORGANIZAČNÍ PERSPEKTIVA

V organizačně-finanční perspektivě lze na církev, či spíše její konkrétní organizační jednotky jako je farnost, pohlížet nejen, ale zcela jistě také jakožto na neziskovou organizaci. Proto níže uvádíme alespoň některé koncepty ze světa neziskových organizací, které se pro naše uvažování zdají být důležité.[132]

Církevně-právnické osoby obecně, tudíž i naše chebská farnost, jsou z hlediska ekonomicko-organizačního postavení většinou zvenčí vnímány jako neziskové organizace s určitým veřejným

[132] V následujících částech jsme čerpali především z knih J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového* sektoru; Peter Drucker, *Řízení neziskových organizací*; Gerald H. Twombly, *Funding Your Vision: New Hop for Non-Profits* a *Transforming Culture: … the Church at Work in the World*, z textů *České evangelikální aliance* na www.ea.cz/spravcovstvi/index, ze studie Petra Hrušky, *Mojžíš a Jitro: Manažerské inspirace pro organizačně-pastorační reflex,* z bakalářské práce Marie Břicháčkové, *Uplatnění marketingových zásad v neziskové organizaci* a z příspěvků Jiřího Zajíce (vše viz Bibliografie).

(širší společností více či méně respektovaným) posláním. Problém je, že toto zařazení, které s sebou samozřejmě nese různá „pravidla hry“ či očekávání, je někdy zevnitř církve zpochybňováno tvrzením, že církev je přeci „tajemné tělo Kristovo“, „tajemství“, „nevěsta Kristova“ atd., a že se tedy vymyká všem těmto pozemským organizačním kategorizacím.

Avšak již na II. vatikánském koncilu bylo jasně řečeno, že církev také existuje jako „viditelný organismus“ (LG 8). A aby bylo úplně jasno, koncilní otcové pokračují: „Je to společnost vybavená hierarchickými orgány i Kristovo tajemné tělo, viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev i církev obdařená nebeskými dary. Nelze ji však považovat za dvě rozdílné věci, nýbrž to obojí tvoří jedinou složenou skutečnost, srůstající z lidského a božského prvku. Pro nemalou obdobnost bývá církev srovnávána s tajemstvím vtěleného Slova“ (LG 8).[133]

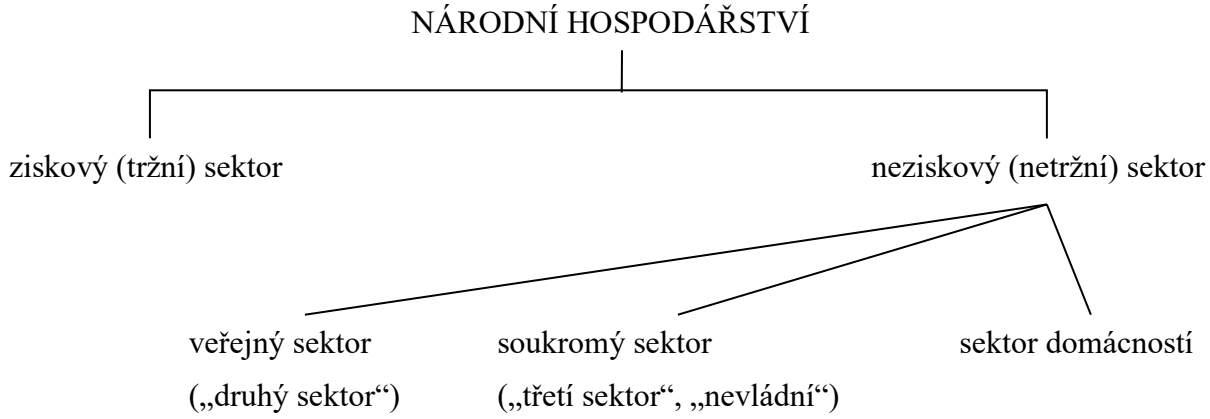
Tento důležitý výrok otců II. vatikánského koncilu založený na nově a hlouběji pochopené teologii vtělení (srov. LG 8) je jedním z mnoha dokladů nové odvážné otevřenosti církve dnešnímu světu a ochotě vstoupit s ním do oboustranného partnerského dialogu. Důležitost sociálních věd pro organizaci pastorační služby je dnes navíc všeobecně uznávána a teologicky podložena v podstatě ve všech tradičních církvích.[134] Co nám tedy k našemu tématu může říci nauka o řízení a ekonomice neziskových organizací?

4.9.1 Farnost ve světle typologie neziskových organizací

Je tedy farnost z organizačního a ekonomického hlediska „neziskovkou“? A pokud ano, tak v jakém smyslu a jakého typu? Na to nám mohou odpovědět různé typologie neziskových organizací.[135]

Základní ekonomické sektory

Nejprve je však třeba představit nejběžnější všeobecně přijímané základní rozčlenění hospodářství, které lze znázornit např. takto:[136]

Asi se lze snadno shodnout, že církev, potažmo tedy i farnost, patří do sektoru „neziskového“, tj. že všechen zisk, který jakýmkoli způsobem (třeba i podnikáním) vytvoří, je použit na podporu či

[133] Viz také: „Jelikož má církev viditelnou společenskou strukturu, jež je znamením její jednoty v Kristu, může být obohacena a obohacuje se i vývojem společenského života člověka; ne jako by něco chybělo v ústavě, kterou jí dal Kristus, ale tak, že se hlouběji poznává, lépe vyjadřuje a vhodněji přizpůsobuje naší době“ (GS 44; srov. LG 48 a GS 40).

[134] Z katolické strany např. J. McCann, *Church and Organization: A Sociological and Theological Enquiry* (Scranton: University of Scranton, 1993) 17-33; z anglikánské strany J. Nelson, ed., *Management and Ministry: Appreciating Contemporary Issues* (Norwich: The Canterbury Press, 1996) 3-27; postoj sociologie vůči církvím viz M. Harris, *Organizing God's Work: Challenges for Churches and Synagogues* (London: Macmillan Press, 1998).

[135] Viz např. přehled a typologie neziskových organizací v P. Fič a R. Goulli, *Neziskový sektor v české republice*, J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 42 – 48, J. Hron a L. Kolářová a kol., *Situační analýza neziskového sektoru Jihomoravského kraje*; shrnutá v bakalářské práci Marie Břicháčkové, *Uplatnění marketingových zásad v neziskové organizaci*; viz také např. v Bibliografii zmíněné příspěvky Jiřího Zajíce (vše viz Bibliografie).

[136] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 13.

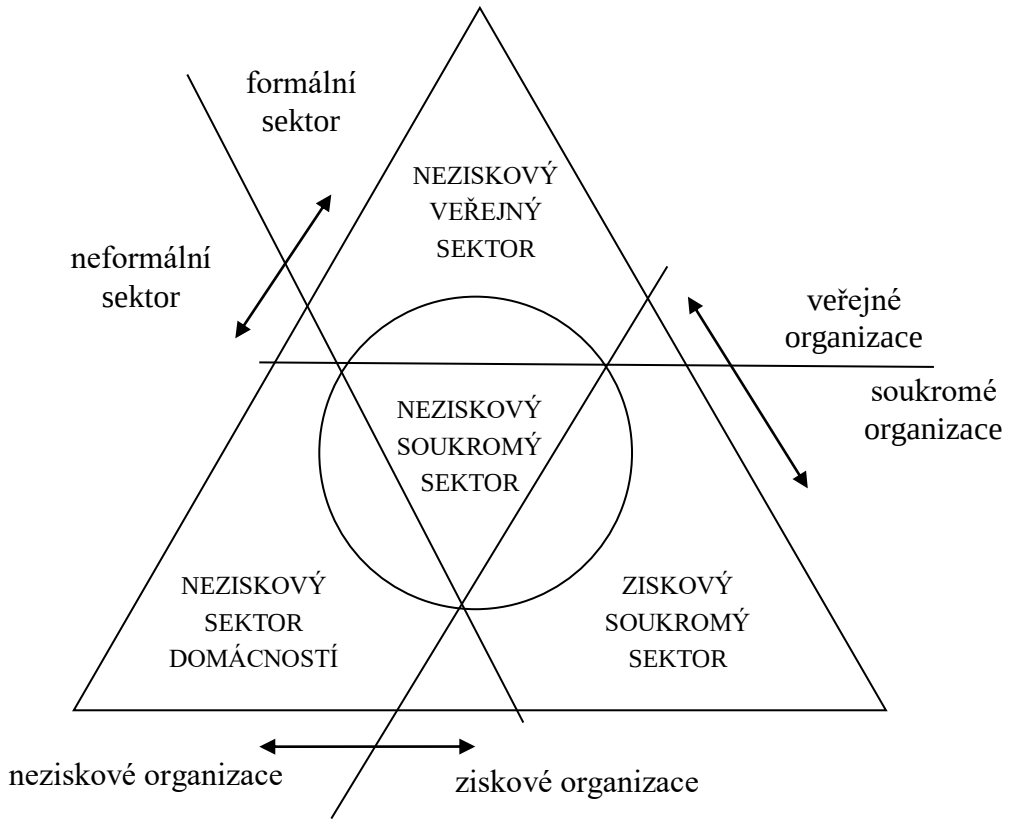
rozvoj základního poslání farnosti; „cílovou funkcí neziskového sektoru totiž není zisk ve finančním vyjádření, ale *přímé dosažení užitku*, který má zpravidla podobu veřejné služby“.[137]

Tak jednoduché to ale nebude u dalších tří segmentů, na které se neziskový sektor dále dělí. Je církev „veřejnou“ či „soukromou“ institucí? Zde mohou vznikat zmatky jak v terminologii, tak i způsobené pojetím církve či křesťanství jako takového. I pokud si neziskový veřejný sektor přesněji definujeme jako tu „část neziskového sektoru, která je financována z veřejných financí, je řízena a spravována veřejnou správou, rozhoduje se v ní veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole“ a „cílová funkce je zde dosahována poskytováním veřejné služby“,[138] pořád můžeme váhat, zda všechno toto se (svým způsobem) netýká i církve – a to tím více, čím více je či by byla církev „integrována“ do širší „veřejnosti“ a čím více by rozhodovala „veřejně“.

Podobně složitá může být i otázka, jak dalece církev či farnost jakožto nezisková organizace zahrnuje či nezahrnuje „sektor domácností“, zvlášť jestliže se např. rodina v církevních dokumentech nazývá „domácí církví“.

Kvůli těmto hraničním oblastem bude lépe si zmíněné sektory znázornit spíše jako na následujícím obrázku.[139] Na základě trojího binárního dělení (organizace ziskové / neziskové; organizace formální / neformální; organizace soukromé / veřejné) lze v naznačeném trojúhelníku národního hospodářství vyčlenit výše uvedené čtyři sektory takto:[140]

- sektor ziskový, soukromý, tržní („první sektor“): organizace ziskové, formální, soukromé
- sektor neziskový, veřejný („druhý sektor“): organizace neziskové, formální, veřejné
- sektor neziskový, soukromý („třetí sektor“): organizace neziskové, formální, soukromé
- sektor neziskový, domácnostní: organizace neziskové, neformální, soukromé

[137] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 14.
[138] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 14.
[139] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 16.
[140] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 21.

Především však je na základě tohoto schématu jasná vzájemná provázanost těchto čtyř sektorů a nutné vzájemné prolínání mezi nimi, které pak způsobuje, že často nebudou existovat jen organizace čistého typu, ale také různé organizace „smíšené" či „hraniční".[141]

Vzájemná provázanost sektorů

Prolínání s veřejným sektorem: Církevně-právnické osoby (CPO) obecně a specificky právě farnosti jsou z hlediska ekonomicko-organizačního postavení většinou chápány jako organizace patřící do neziskového soukromého sektoru (tj. „nevládní neziskové organizace", NNO) s určitým veřejným posláním. Pohybují se tedy na hranicích mezi soukromým a veřejným sektorem, a to tím více, čím více jejich působnost přesahuje do veřejné sféry, čím více je touto sférou akceptována, čím více jsou z této sféry financovány, ale také čím více jsou z této sféry regulovány.

Prolínání se sektorem domácností: Z hlediska vnitřního života však církve a potažmo farnosti (stejně jako mnohé jiné hraniční neziskové organizace) velmi zasahují i do sektoru domácností. Tento sektor totiž pro jím realizované činnost často vytváří různé spolky či seskupení, která mají neformální charakter (např. různé spolky s charitativním zaměřením či se zaměřením na využití volného času dětí a mládeže) a jsou někdy nazývány spolky „sousedské" či „rodinné".[142] V našem případě se jedná o různé malé skupiny, společenství, hnutí apod., která se s životem „organizované" farnosti velmi úzce prolínají, či dokonce lze říci, že farnost jakožto organizace existuje za účelem podpory života a služby těchto neformálních uskupení v čele s vlastními rodinami. Z tohoto neformálního rodinného sektoru pak také plyne důležitá část finanční podpory realizace poslání farností.

Prolínání se ziskovým sektorem: Se ziskovým sektorem se život církevních právnických osob, podobně jako mnoha jiných neziskových organizací, bude prolínat tím, že např. farnost může své neziskové aktivity realizovat s využitím dostupných právních forem ze ziskového sektoru (např. může podnikat na základě živnostenského listu podle obchodního zákoníku, může založit společnost s ručením omezením apod. za účelem získání prostředků na realizaci jejího hlavního poslání). Ze ziskového sektoru se pak navíc také rekrutují nepravidelní i pravidelní sponzoři neziskových organizací.

Některé typologie neziskových organizací

Podle globálního charakteru poslání se ovšem také ještě organizace dělí na „veřejně prospěšné" (založené za účelem poslání spočívajícím v produkci statků či služeb, které uspokojují potřeby veřejnosti – společnosti, jako např. charitativní služby, ekologie, zdravotnictví, vzdělávání, veřejná správa apod.) a „vzájemně prospěšné" (založené za účelem vzájemné podpory skupin občanů či právnických osob, které jsou spjaty společným zájmem, jako např. různé aktivity v kultuře, různé profesní zájmy, ochrana zájmů skupin apod.).[143]

Podle způsobu financování lze pak mluvit o organizacích financovaných zcela z veřejných rozpočtů, z části z veřejných rozpočtů s legislativním nárokem, z různých zdrojů jako dary, sbírky, sponzoring, granty a vlastní činnost či především z výsledků realizace svého vlastního poslání.[144]

Jaroslav Rektořík na základě výše zmíněných a mnoha dalších poznatků uvádí následující členění neziskových organizací do pěti skupin akceptovaných naší legislativou:[145]

1. Neziskové soukromoprávní organizace *vzájemně prospěšné,* s globálním posláním vzájemně prospěšné činnosti (jako příklady zde uvádí občanská sdružení či profesní komory).

---

[141] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 17. Rektořík vidí příklad smíšené organizace např. v soukromé střední škole, která „svým posláním zasahuje do veřejného sektoru, má privátní charakter a je z určité části financována z veřejných financí".
[142] Viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 17.
[143] Viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 40.
[144] Viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 41.
[145] J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 43.

2. Neziskové soukromoprávní organizace *veřejně prospěšné*, s globálním posláním veřejně prospěšné činnosti (jako příklady jsou uvedené obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, politické strany či hnutí a církve a náboženské společnosti).
3. Neziskové veřejnoprávní organizace typu *organizačních složek a příspěvkových organizací státu a samosprávných územních celků* s globálním posláním veřejná správa a veřejně prospěšná činnost (jako příklady jsou uvedené organizační složky státu a územních samosprávných celků, příspěvkové organizace státu a těchto celků, obce, kraje apod.).
4. Neziskové *ostatní veřejnoprávní organizace* s globálním posláním veřejně prospěšná činnost (jako příklady jsou uvedené Český rozhlas, Česká televize, vysoké školy, Česká národní banka, VZP, státní fondy apod.).
5. Neziskové soukromoprávní organizace typu *obchodních společností a jim podobných* (jde o výjimečné případy neziskových organizací) s možností globálního poslání veřejně i vzájemně prospěšné činnosti (jako příklady jsou uvedené společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti, družstva a společenství vlastníků bytových jednotek).

Farnost jakožto nezisková organizace

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že se církve a specificky farnosti nemusejí bát začlenění do kategorie neziskových organizací, že by tak snad ztratily něco ze svého „tajemství". Spíše by se měly bát, pokud by někdo nebyl ochoten přijmout tento ekonomicko-organizační kontext a snažil by se sám sobě či ostatním namluvit, že není třeba rozvíjet konstruktivní diskurs na téma místa a případné specifičnosti církevních právnických osob v bohatém a komplexním světě neziskových organizací. Že pro nás není připravena nějaká jasná, všemi akceptovaná škatulka, to nás až tak zase nemusí trápit, protože to se svým způsobem týká celého neziskového sektoru. Zdá se, že i uvnitř tohoto sektoru si církve mohou zachovat svoji jedinečnou tvářnost, a to právě tím, že budou trpělivě žít své vlastní povolání, které sice překračuje všechny škatulky, ale zároveň je ochotné se do nich „vtělit".

V současnosti tedy i naše farnost (a potažmo farní charita) žije ve společensko-právním prostředí, které ji nejspíše považuje za „neziskovou organizaci výchovně-vzdělávacího a charitativního typu". Vzhledem k tomu, že společnost a úřady většinou vnímají církev (a potažmo farnost) jako organizaci starající se především o své vlastní členy („věřící"), přičemž charitativní činnosti či církevní školství chápe jako vykonávané jinými speciálními organizacemi (charity, církevní školy), blíží se vnější obraz „farnosti" či „diecéze" k obrazu „vzájemně prospěšné společnosti", spíše než k obrazu „veřejně prospěšné společnosti". To se promítá i do diskusí kolem nového církevního zákona (problémy s kodifikací „veřejného poslání" církve a s evidencí charit, diakonií a vzdělávacích zařízení, přístup do škol, do vězení, sňatky apod. uznávány jen u větších či tradičních církví).

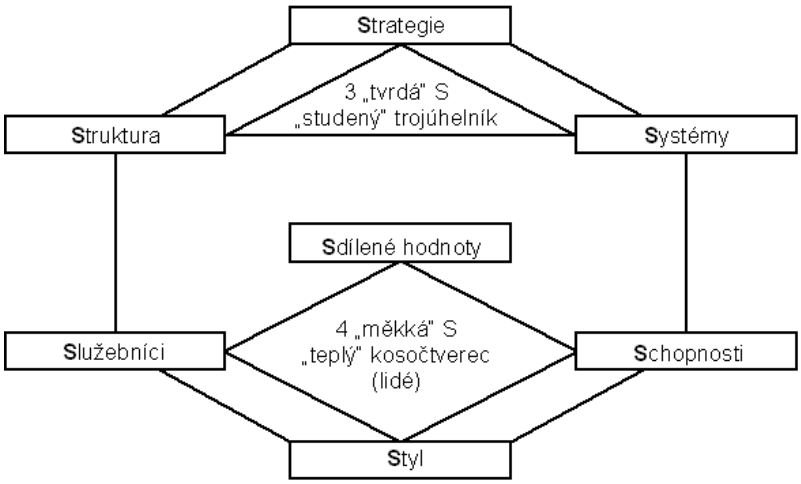
Toto napětí mezi pochopitelnou touhou církví být vnímané jako „veřejně prospěšné" organizace (čímž na základě svého vlastního diakonického a evangelizačního poslání jistě jsou) a převažujícím vnímáním církví jako spíše (či výlučně) „vzájemně prospěšných" organizací (kterými ovšem vůči svým „členům" jsou a chtějí být také a vidí v tomto rozměru svého života nutný předpoklad své schopnosti naplňovat svoji „veřejnou prospěšnost") však nejspíše je a bude trvalou součástí života a hospodaření církví v dnešní společnosti a je spíše třeba se s ním a v něm naučit žít než na ně jen žehrat.

S touto reflexí pak také souvisí otázka, zda či kdy je pro některé specifické účely vhodné zakládat zvláštní církevní či další právnické osoby (např. typu občanských sdružení, nadací, obecně prospěšných společností), které by si zachovaly církevní charakter např. konkrétním zastoupením biskupství či farnosti v představenstvu, ale pro právní oblast by byly jakožto jedna z neziskovek jasněji vyprofilovatlené. Stejně tak je třeba naopak vždy zvažovat i druhou možnost, která klade důraz na zachování jasného církevního profilu té které farnosti a všech jejích projektů a

organizačních jednotek, přičemž je třeba vydržet určité trvalé napětí plynoucí z oné náročnější „zařaditelnosti“ do kategorií světa neziskovek.

4.9.2 Místo správcovství v organizační struktuře

Z organizačního pohledu, hospodaření s majetkem či ekonomika organizace tvoří jeden z organizačních „systémů“. Každá organizace v sobě zahrnuje několik z „organizačních systémů“, které mají za úkol podporovat hlavní poslání organizace. „Systémy“ (např. participace, odměňování, účetnictví, administrativa, komunikace, výkaznictví, evidence, personalistika apod.) jsou součástí tzv. „tvrdého“ (strukturálního) jádra farnosti jakožto organizace (strategie, struktury, systémy; viz tzv. „studený trojúhelník“ uvedeného klasického schématu organizačních dimenzí),[146] které je integrálně provázáno s tzv. „měkkými“ (vztahovými) oblastmi farnostmi jakožto organismu (hodnoty, lidé, dovednosti, styl práce; viz tzv. „teplý kosočtverec“ na uvedeném schématu organizačních dimenzí) a pohybuje se v kontextových vztazích prostředí, ve kterém organizace pracuje (kultura, ekonomika, politika, širší církev). Obzvlášť v organizaci typu farnosti je třeba velmi dobře vybalancovat „služební“ rozměr organizace (úkol) s jejím rozměrem „vztahovým“ (lidé) a „kontextuálním“ (kultura). Správcovství nemůže sloužit jen „úkolu“, ale musí vycházet z konkrétních „vztahů“ a podporovat je a zohledňovat reálný „kontext“.

Z jiného pohledu je možné chápat správcovství v kontextu organizačního marketingu a fundraisingu jako integrální a vzájemně provázanou součást většího celku, který zahrnuje:[147]

- *Zákazníka*, klienta, člověka s jeho potřebami, zkušenostmi, známými, tlaky sociálního okolí apod.
- *Okolí*, ekonomickou situaci, ve které se člověk jakožto klient pohybuje, a vnitřní svět organizace
- *Produkt*, výrobek či služba, která je nabízena, a to včetně užitku, který je s ní spojen

Je pak třeba počítat s integrálním propojením oblastí jako je „získávání příznivců“ (evangelizace, klienti), „public relations“ (image farnosti vztahy s okolím), „database management“ (přehled o typech vztahů jednotlivců i organizací k farnosti a jejich vývoji), „strategické plánování“ (poslání, vize, cíle, prostředky a zdroje) a „organizační struktura“ (pružně podporující všechny interní a externí aktivity). Ve fundraisingu je třeba dbát na všestranný prospěch v naplňování společného poslání (ne manipulace s lidmi k „našim“ cílům).[148]

---

[146] Podrobněji k uvedenému schématu viz např. studii Petra Hrušky, *Mojžíš a Jitro: Manažerské inspirace pro organizačně-pastorační reflexi*, část 3.3. Základem je zde vzájemně propojený tzv. „studený trojúhelník“ třech „tvrdých S“ (strategie, struktury a systémy) a tzv. „teplý kosočtverec“ čtyřech „měkkých S“ (sdílené hodnoty, schopnosti, styl a stav zaměstnanců). Charles Handy konstatuje, že „tvrdá S“ může být jednodušší rychle změnit, avšak jejich změna může být jen iluzorní, jestliže „měkká S“ zůstanou neproměněná. Je však také jasné, že „měkká S“ je mnohem obtížnější změnit, obzvláště změnit je rychle. Viz Charles Handy, *Understanding Organizations*, 187 a 327-328; srov. také Charles Handy, *Understanding Voluntary Organizations*, 151.

[147] Viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 81.

[148] Viz např. Gerald H. Twombly, *Funding Your Vision*; k marketingu viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 80 – 93 (viz Bibliografie).

4.9.3 Fundraising v rámci správcovství

Součástí široce pojatého správcovství ve farnosti může být i specifické fundraisingové aktivity (nasměrované na jednotlivé projekty), které ale nejsou totožné se správcovstvím farníků v úzkém slova smyslu, které je nasměrováno na rozvinutí potřeby jednotlivých farníků dělit se o své vlastní zdroje (viz 4.6.2 a 2.1). Fundraising je oproti tomu motivován snahou vyjít vstříc nějaké konkrétní finanční potřebě. Je to proces získávání finančních prostředků na konkrétní projekty, který církevní a charitativní organizace používají jako součást širší strategie správcovství jakožto společné zodpovědnosti za Bohem svěřené poslání.

Klíčové důvody, které lidí přesvědčí o finanční, časové či materiální podpoře organizace:[149]

1. lidé znají vaše poslání a vizi do budoucnosti
2. lidé rozumí vašemu poslání a vizi
3. lidé jsou přesvědčeni, že jste schopni dosáhnout deklarovaných cílů
4. lidé mají transparentností hospodaření podpořenou důvěru, že jejich dary byly smysluplně použity

Klíčem k úspěchu je *vztah*;[150] čím bližší mají vztah k vaší organizaci a k jejím členům, tím více vás budou lidé podporovat. V neziskových organizacích však mají ti nejbližší (členové, klienti) také nejméně prostředků. Více prostředků mohou mít jejich příbuzní, přátelé či zaměstnavatelé, ale s těmi často nemáme vztah. Nejvíce prostředků pak mají lokální firmy, podnikatelé či úřady, ale tam je také vztah nejvolnější. Proto je třeba „přirozené vazby“ k první skupině doplnit „vytvořenými vazbami“ ke skupinám dalším (vytváření podpůrných kruhů přátel, sponzorských programů, informovaností, systému patronátu či kmotrovství, firemního partnerství apod.).

Zdá se, že ekonomická nezávislost neziskových organizací se odvíjí především od dvou věcí:

- ochoty vlastních členů vybrat dostatek peněz pro zaplacení silného a schopného profesionálního týmu, který dokáže získávat pro činnost další prostředky zejména ze soukromých zdrojů, případně i ze zdrojů nepřímé státní podpory
- aby toto bylo možné, nějaká ze služeb té které NNO tedy musí být natolik společensky uznávána, že je prestižní záležitostí takovou NNO podporovat či pro orgány veřejné správy jsou služby takovéto NNO srozumitelné a smysluplně zařaditelné do jejich vize občanské společnosti

4.9.4 Druhy finančních zdrojů

Finanční zdroje běžných „nestátních neziskových organizací“ (NNO) jsou v podstatě čtyři (srov. také § 3 ve stanovách ERF):

a) *státní či veřejné dotace* (granty evropské, státní, regionální či obecní úrovně) – tyto typy příjmů jsou podstatné pro každou NNO, jsou však zdrojem jejich velké závislosti na státu; dá se být velmi neprozřetelné, ne-li nebezpečné, když na těchto penězích závisí mzdy „klíčových“ zaměstnanců NNO; tyto zdroje je ještě smysluplné rozdělit na:
   - státní příspěvek podle zákona 218/1949 Sb. na zabezpečení církví (do farnosti jde tento zdroj pouze zprostředkovaně přes biskupství, které z tohoto příspěvku platí zaměstnance biskupství včetně kněží a pastoračních asistentů) – příspěvek sice zatím stálý, ale společensko-ekleziologicky „nezdravý“

[149] Čtivý úvod do základních principů a metod fundraisingu viz např. J. Ledvinová, *Základy fundraisingu*, nebo M. Norton, *Praktický průvodce fundraisingem pro neziskové organizace*; K praxi fundraisingu viz také viz J. Rektořík a kol., *Organizace neziskového sektoru*, 93 – 100, a knihu Zuzany Polačkové, *Fundraisingové aktivity* (vše viz Bibliografie).

[150] Toto je klíčový důraz knihy Gerald H. Twombly, *Funding Your Vision* (viz Bibliografie).

- veřejné dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu, z kraje, obcí, veřejně-prospěšných nadací apod. (příspěvky zatím využívané především na větší investice, možnost jejich využití i na větší diakonicko-pastorační či vzdělávací projekty) – příspěvky sice společensko-ekleziologicky poměrně „zdravé“, ale nestálé či nejisté, znemožňující dlouhodobé plánování, navíc uvádějící do nebezpečí skrytého „posunu cílů“ od oblastí, na které „nejsou peníze“ směrem k oblastem, kde se peníze „nabízejí“
- dotace s fondů solidarity biskupství (svépomocný fond, fond oprav a investic, fond automobilů) – při dobrých vztazích s biskupstvím zdroje poměrně jisté, ale využitelné pouze na krytí mimořádných nákladů

b) *příspěvky vlastních členů a klientů* (vzniklé např. liturgickými či účelovými sbírkami, dáváním „do kasičky“, pravidelným přispíváním „na účet“ nebo příspěvky příjemců pastoračních služeb farnosti) – toto se považuje za jediný skutečně spolehlivý zdroj každé NNO; tyto zdroje, i když se tyto kategorie budou prolínat, lze snad ještě smysluplně rozdělit na:

- pravidelné příspěvky členů farní obce či stálého okruhu sympatizantů (registrovaných farníků či „kruhu přátel farnosti“); tyto příspěvky jsou často použitelné na vnitřní provoz organizace, ale někdy se lépe získávají spíše na konkrétní služebné projekty
- příspěvky příjemců služeb farní obce (pravidelných účastníků bohoslužeb, návštěvníků kostela či příjemců různých liturgických, pastoračních či diakonických služeb farnosti); zde je šance cyklického vzájemného oplodnění kvality služby a zpětné finanční vazby, ale je zde také určité nebezpečí závislosti na zisku

c) *sponzorské dary fyzických či právních subjektů* (tj. sponzorská podpora, ať už tuzemská či zahraniční) – ač sponzoring ve prospěch NNO u nás není brán jako společenská nutnost (výjimkou je sponzoring politických stran a některých atraktivních sportů), lze tuto oblast považovat za „pole neorané“ s určitým skrytým potenciálem především v práci s podnikajícími farníky či s firmami přišlými do regionu z oblastí, kde byla tato forma podpory běžná; lze dále dělit na:

- mimořádné dary fyzických osob (účelové příspěvky na konkrétní projekty, dary u příležitosti různých životních jubileí apod.)
- mimořádné dary právnických osob (účelové příspěvky na konkrétní fundraisingové projekty, „patronát“ nějaké „spřátelené“ firmy vyjádřený v pravidelném přispívání apod.)
- převody majetku či odkazy ze závěti (převody či odkazy členů farní obce či sympatizantů)

d) *vlastní výdělečná činnost* (pronájem, podnikání jako např. vydavatelská činnost, kulturně-osvětová činnost, sociální služby, ubytovací služby, výnosy z vlastního majetku či jeho prodej) – i „neziskovky“ mohou mít svojí „ziskovou“ činnost, podmínkou ale je, že onen zisk je investován do hlavní činnosti, nikoliv rozdělen mezi „akcionáře“; zde vzniká nebezpečí závislosti na zisku, a tím i možné ohrožení vlastního poslání organizace.

4.9.5 Finanční strategie NNO

Každá NNO si musí na základě svého poslání a průzkumu socio-ekonomického kontextu formulovat pružnou finanční strategii na několik let dopředu, která také zahrnuje vytipování zdrojů, se kterými lze počítat, o které je třeba se snažit a které můžeme nebo musíme opominout jako nepřístupné.[151]

Obecně lze říci, že výhodná strategie je *diverzifikované získávání peněz* z mnoha různých zdrojů. Taková strategie zajišťuje poměrně velkou nezávislost organizace. To znamená, že na žádném zdroji nejsme existenčně závislí: Pokud jeden zdroj přestane fungovat, neznamená to pro nás katastrofu a naopak si můžeme dovolit odmítnout sponzora, pokud by chtěl nevhodně ovlivňovat naši činnost.

[151] Následující podněty jsou převzaty z „Fundraising 96: Finanční zdroje pro neziskové organizace“, odkaz „Jak financovat neziskovou organizaci a její projekty“, oddíl „Finanční strategie a plánování“, http://knihovna.adam.cz/fund96.

Za vhodné zdroje z hlediska nezávislosti jsou považovány především členské poplatky a příspěvky od jednotlivců. Je třeba podotknout, že na Západě jsou organizace z těchto zdrojů financovány v daleko větší míře než u nás.

Příklad vhodně diverzifikované skladby zdrojů NNO:

50 % různé fondy, granty, dotace,
25 % členské příspěvky a příspěvky od klientů,
10 % dary od sponzorů,
15 % vlastní hospodářská činnost.

Příklad vhodného vytváření další strategie:

Můžeme např. odhadnout, že v příštích letech nám pokladny různých fondů nebudou příliš nakloněny a tudíž přijdeme o některé dotace. Nebo se rozhodneme, že nechceme být na některých dotacích závislí.[152] Zaměříme se tedy na získání takového počtu členů či příznivců, který by zvýšil příliv financí z členských příspěvků či z pravidelných darů sympatizantů během dvou let z 25% na 40% a navíc se zaměříme na budování vlastní výdělečné činnosti.

Výsledkem může být po určené době nová skladba zdrojů, která nám zajistí nižší závislost na fondech:

20 % různé fondy, granty, dotace,
40 % členské příspěvky a příspěvky od klientů,
10 % dary od sponzorů,
30 % vlastní hospodářská činnost.

Na určenou finanční strategii by měl navazovat plán, jak ji uvést do života: kde žádat o peníze, jakým způsobem postupovat při rozšíření členské základny, plán rozvíjení vlastní hospodářské činnosti, apod.

4.9.6 Alokace finančních prostředků

Zdá se, že za ekonomicky zdravé NNO lze podle různých zdrojů považovat ty organizace, ve kterých *mzdové* náklady na nutné činnosti související s vnitřním životem organizace zajišťuje první ze zdrojů uvedených v oddíle 4.9.4: *příspěvky členů a klientů*. Ty se totiž zdají být jediným spolehlivým zdrojem – ty tři ostatní jsou vždy problematické (druhý je nejistý a vytváří závislost na státu či jiné instituci, třetí je nespolehlivý – navíc na vnitřní provoz organizace dnes prakticky nikdo nedává dary, čtvrtý vytváří závislost na zisku – a to může ohrozit vlastní poslání organizace).

Smyslem existence neziskové organizace je poslání, kvůli kterému vznikla. Konkrétně to bývá nějaký soubor služeb, které nabízí společnosti i svým členům. To se musí – u správně řízené a ekonomicky fungující NNO – projevit i alokací zdrojů (jak lidských, tak finančních).[153]

[152] Např. J. Rektořík na základě svých přehledů mluví o 44% podílu příjmů církve v r. 1997 plynoucích z veřejných rozpočtů, což charakterizuje jako „vysokou existenční závislost církve na státních a obecních dotacích". Viz J. Rektořík, *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, s. 113.

[153] Je navrhováno např. toto rozložení: Minimálně 60% finančních zdrojů by mělo jít na přímou podporu poslání (na ty služby, které poskytuje společnosti a svým členům); maximálně 20% by mělo jít na „vlastní režii" (tedy mzdové náklady, energie, nájmy, spoje, materiál); maximálně 20% na rozvoj vedlejších aktivit (včetně ziskových); viz v Bibliografii uvedené příspěvky Jiřího Zajíce.

BIBLIOGRAFIE

V tomto pracovním materiálu byly jako prameny použity především následující texty:

ČLÁNKY A DOKUMENTY

Pokud není uvedeno jinak, články označené BP jsou k dispozici na webových stránkách *Biskupství plzeňského* (http://www.bip.cz menu „Informujeme“ – „Dokumenty“), články označené ŘkF na webových stránkách Římskokatolické farnosti Cheb (http://www.farnostcheb.cz menu „Dokumenty“ – odkazy „Pastorační reflexe“ – „Obecné texty“ nebo menu „Dokumenty“ – odkaz „Dokumenty farnosti jako celku“) a články označené ČEA na stránkách České evangelikální aliance (http://www.ea.cz menu „Správcovství a finance“). Dokumenty bez uvedeného původu jsou interními dokumenty biskupství či farnosti.

„Biblické principy hospodaření s penězi“, materiál z konference ETK 2004 pořádané ČEA v Praze; ČEA.

„Bohatství“, v Xavier Léon-Dufour, *Slovník biblické teologie*, Velehrad, Řím 1991, str. 32-35.

„Desátek“, in Adolf Novotný, *Biblický slovník*, Kalich, Praha 1956, str. 120n.

„Diecézní fond aut“, ze dne 27. 2. 2006, Sbírka pokynů Biskupství plzeňského č. ??

„Ekonomická stránka pastorační proměny diecéze“, Plzeň, pracovní text z 9. ledna 2004.

„Evidování sbírek vybíraných při bohoslužbách i mimo ně a zveřejňování informací“ ze dne 27. 2. 2006, Sbírka pokynů Biskupství plzeňského č. 28.

„Financování církve“ v archívu diskusí na ChristNetu, http://www.christnet.cz/diskuse/archiv/tema_9.html.

„Financování církve – sněm“ v archívu diskusí na ChristNetu, http://www.christnet.cz/diskuse/archiv/tema_382.html.

„Koncepce nakládání s finančními prostředky získanými z prodejů nemovitého majetku na území diecéze“, ze dne 14. 6. 2005, Sbírka pokynů Biskupství plzeňského č. 26.

„Kurz fundraisingu, plánování a strategického rozvoje pro křesťanské organizace“, skripta v rámci kursu Budování křesťanské organizace s trvalým vlivem pořádaného ČEA a ETS 23. – 24. 2. 2004 v Praze; ČEA.

„Legislativa a křesťané v posledních letech“, za socio-politickou sekci ČEA sestavil A. Kobylka; ČEA.

„Návrh přípravných kroků v oblasti vlastního financování Arcidiecéze pražské“, Praha, pracovní text z 10. února 1999.

„Nebojme se konečně začít“, otevřený dopis Cyrila Svobody k financování katolické církve, k dispozici např. na http://www.cyrilsvoboda.cz.

„Organizační řád Biskupství plzeňského“, ze dne 1. 9. 2004, Sbírka pokynů Biskupství plzeňského č. ??

„Pastorační situace Řk farnosti Cheb“, Pastorační rada Řk farnosti Cheb, Cheb 2007; ŘkF.

„Pastorační priority Řk farnosti Cheb: „Toto je třeba dělat“, Pastorační rada Řk farnosti Cheb, Cheb 2007; ŘkF.

„Pastorační vize Řk farnosti Cheb: Žít život sloužící životu“, Pastorační rada Řk farnosti Cheb, Cheb 2007; ŘkF.

„Pokračujme dál,“ článek Cyrila Svobody zaslaný týdeníku Respekt, kde vyšel v upravené verzi dne 26. 8. 2007; k dispozici např. na http://www.cyrilsvoboda.cz.

„Pracovní řád Biskupství plzeňského“, ze dne 1. 7. 2005, Sbírka pokynů Biskup. plzeňského č. 28.

„Příprava projektů a možnosti čerpání prostředků ze Strukturálních fondů EU pro křesťanské sbory, církve a neziskové organizace“, skripta k Odbornému semináři Ing. Víta Skály pořádanému ČEA 23. 2. 2005 v Praze; ČEA.

Rybníček, Pavel, „Vrácením lesu církvi stát nezchudne,“ MfDnes, 26. 7. 1996.

Rybníček, Pavel, „Lesy církev neuživí,“ Lidové noviny 27.7. 1996.

„Správcovství v místním sboru“, materiál z konference ETK 2004 pořádané Českou evangelikální aliancí v Praze; ČEA.

„Stanovy pro ekonomické rady farností plzeňské diecéze“, ze dne 1. 12. 1996, novelizace od 1. 7. 2000, Sbírka pokynů Biskupství plzeňského č. 05.

„Teze k lekcím“, materiál z konference ETK 2004 pořádané Českou evangelikální aliancí v Praze; ČEA.

„Výroční zpráva Plzeňské diecéze za rok 2004“, k dispozici na stránkách BP.

„Vyučování a modelování biblického správcovství“, přepis přednášky Rediny Kolaneciové na konferenci o správcovství pořádané Českou evangelikální aliancí v Praze v roce 2004; ČEA.

„Základní dokument Církve římskokatolické“ ze dne 28. 9. 2006, ACTA České biskupské konference, Číslo 2, Ročník 2007; ČBK, Praha 2007.

Zajíc, Jiří, „Banky, lesy… církve,“ příspěvek do diskusí na portálu ChristNet, 20.3. 2005 18:18.

Zajíc, Jiří, „Marnost nad marnost,“ příspěvek do diskusí na portálu ChristNet, 20.3. 2005 02:13.

Zajíc, Jiří, „Několik drobných faktů,“ příspěvek do diskusí na portálu ChristNet, 7.1. 2004 2:21.

„Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě,“ Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

KNIHY A ROZSÁHLEJŠÍ STUDIE

Becker, Garry S., *Teorie preferencí*, Praha: Liberální institut, 1997; originál *Accounting for Tastes.*

Břicháčková Marie, *Uplatnění marketingových zásad v neziskové organizaci*, bakalářská práce pro ZČU Plzeň, fakulta ekonomická, Cheb, 2007.

Cahalan, Kathleen A., *Projects that Matter: Successful Planning & Evaluation for Religious Organizations*, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2003.

McCann, Joseph F., *Church and Organization: A Sociological and Theological Enquiry*, London and Toronto: Associated University Press, 1993.

Clements, Justin C., *Stewardship: A Parish Handbook*, Ligouri, MO: Logouri Publications, 2000.

Debergé, Pierre, *Peníze v Bibli*, edice biblistika, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

Dobal, V., *Církve a majetek: K restituci majetku církví a náboženských organizací*, Praha: Občanský institut, l993.

Doležel, Jiří, *Dějiny desátků*, Ostrava, 2002; http://www.hcjb.cz/03_O_cirkvi/05_Prakticky_zivot/Dejiny_desatku.html (prezentaci knihy s výtahem některých míst najdete na http://home.tiscali.cz:8080/%7Eca980100/ca980100/index.htm).

Donahue, John R. & Daniel J. Harrington, *Evangelum podle Marka*, Sacra Pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Douglass, Klaus, *Gottes Liebe feiern: Aufbruch zum neuen Gottesdienst*, Edition „Kirche für morgen“ Gemeinde natürlich entwickeln, Emmelsbüll: C & P Verlag, 2003[3].

Drucker, Peter, *Řízení neziskových organizací*, Praha: Management Press, 1994.

Frič, P. & R. Goulli, *Neziskový sektor v České republice*, Praha: Eurolex Bohemia, 2001.

Fröhlich, R., *Dva tisíce let dějin církve*, Praha 1999.

Handy, Charles, *Understanding Organizations*, 4th ed., London: Penguin Books, 1993.

Handy, Charels, *Understanding Voluntary Organizations: How to make them function effectively*, London: Penguin Books, 1988.

Harrington, Daniel J., *Evangelium podle Matouše*, Sacra Pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

Haslinger, Herbert, *Lebensort für alle: Gemeinde neu verstehen*, Düsseldorf: Patmos, 2005.

Hoge, Dean R., ed., Patrick H. McNamara, Charles E. Zech & Michael J. Donahue, *Money Matters: Personal Giving in American Churches*, Louisville: Westminster/John Knox Press, 1996.

Horák, Petr, *Církev a stát v kontextu historického i současného ústavního a právního systému Evropy a USA se zřetelem na řešení problému na území Čech v období 1918-1997*, Praha, 1997; diplomová práce ETF UK, vedoucí práce Pavel Filipi.

Hron Jaromír, Luciea Kolářová & kol., *Situační analýza neziskového sektoru Jihomoravského kraje:* Brno, 2003.

Hruška, Petr, *Mojžíš a Jitro: Manažerské inspirace pro organizačně-pastorační reflexi*, k dispozici na stránkách BP i ŘkF.

Hyánek, Vladimír, Simona Škrabalová & Markéta Řežuchová, *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů: Metody, problémy, řešení*, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, v příloze další literatura, k dispozici na http://www.e-cvns.cz/soubory/Rozbor_metody_problemy_reseni.pdf.

Jeavons, Thomas H. & Rebekah Burch Basinger, *Growing Givers' Hearts: Treating Fundraising as Ministry*, San Francisco: Josuy-Bass Publishers, 2000.

Johnson, Luke T., *Evangelium podle Lukáše*, Sacra Pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2005.

Kalný, M., *Církevní majetek a restituce*, Praha: Občanský institut, l995.

Kalný, M., *Církve a majetek I.*, Praha: Občanský institut, l993.

Kalný, M., *Církve a majetek II.*, Praha: Občanský institut, l993.

Kolář, P., *Postavení církví ve vybraných zemích Evropy*, Informační studie č. 5.159, Praha: Parlamentní institut, září 2000; www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-5-159.doc.

Květon, J., *Problémy financování církví a náboženských společností*, Brno: DP, ESF MU, l996.

Kodex kanonického práva, Úřední znění textu a překlad do češtiny, Praha: Zvon, 1994.

Kotler, P., *Marketing management*, Praha: Grada Publishing, 2001.

Ledvinová, J. *Základy fundraisingu*, Praha: ICN, 1996; ke stažení na www.fundraising.cz.

Marré, H., „Systémy financování církví v zemích Evropské unie a v USA," *Revue pro církevní právo* 10/98.

McNamara, Patric H., *More Than Money: Portraits of Transformative Stewardship*, Washington D.C.: Alban Institute Press, 1999.

Morneau, Robert, *Theology of Stewardship*, k dispozici na http://www.gbdioc.org/pg/spiritualityStewardshipTheology.tpl.

Murhpy, Thomas J., „Giving From the Heart: Stewardship as a Way of Life," *New Directions for Religious Fundraising*, No. 17, 21 – 33.

Norton, M. *Praktický průvodce fundraisingem pro neziskové organizace*, Praha: Nadace Via, 2003; k dispozici na vyžádání od Nadace VIA, Jelení ul., Praha 1.

Nový, R., *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*, Praha 1987.

Občanský institut, *Církve a majetek: K restituci majetku církví a náboženských organizací*, Studie OI č. 1, Praha: Občanský institut, 1993.

Plamínek, J. & kol., *Řízení neziskových organizací*, Nadace Lotos, 1996.

Polačková, Zuzana, *Fundraisingové aktivity: Jak získat finanční prostředky od místní komunity*, Praha: Portál, 2005.

Přehled legislativy pro neziskové organizace 2007, Brno: CVNS, 2007; http://www.e-cvns.cz/soubory/Prehled_legislativy_2007.pdf

Rektořík, J., „Církve a náboženské společnosti," ESF MU 2000**;** oddíl 4.4 většího, ve zdroji neanotovaného celku, k dispozici na http://www.econ.muni.cz/~simona/skola/ekonomika/cirkve.html.

Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve: její reflexe v ČR*, Brno: MU v Brně, 2000.

Rektořík, J. & kol., *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení,* druhé aktualizované vydání, Praha: Ekopress, 2007.

Rektořík, J., *Úvod do problematiky financování církví a náboženských společností*, Acta oeconomia pragensia č. 6, Praha: VŠE, l996.

Root, Dave, „Must Christians Tithe Ten Percent?" http://www.layhands.com/MustChristiansTitheTenPercent.htm.

Rosenmayer, T., *Ekonomické výsledky církevních subjektů v roce 2004*, Brno: CVNS, 2006; k dispozici na http://www.e-cvns.cz/soubory/Ekonomicke_vysledky_CS_2004.pdf.

Říčan, R., *Dvanáct století církevních dějin*, Praha 1990.

Schwarz, Ch. A., *Farbe bekennen mit natürelicher Gemeinde-entwicklung: Wie kann ich mein Christsein kraftvoll leben und entfalten?* Emmelbüll: C&P Verlagsgesellschaft, 2005

Schwarz, Ch. A., *Die dreifache Kunst Gott zu erleben: Die befreiende Kraft eines trinitarischen Glauben*, Emmelbüll: C&P Verlagsgesellschaft, 1999

Schwarz, Ch. A. , *Die 3 Farben deiner Gaben, Wie jeder Christ seine geistlichen Gaben entdecken und entfalten kann*, C & P Verlag: Emmelsbüll, 2001

Schwarz, Christian A. & Christoph A. Schalk, *Příručka pro realizaci programu Přirozený růst církve*, Praha: Luxpress, 2003.

Schwarz, Christian A., *Přirozený růst církve: Průvodce osmi základními vlastnostmi zdravých sborů*, Praha: Luxpress, 2000.

Smith, Adam, *Bohatství národů: Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*, Praha: Liberální institut, 2002; originál *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealt of Nations.*

Stewardship: A Disciple's Response: *A Pastoral Letter an Stewardship*, USCCB, k dispozici na http://www.usccb.org/stewardship/disciplesresponse.pdf.

Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007; http://www.e-cvns.cz/soubory/Legislativni_prostredi_CNS.pdf.

Svoboda, F. & T. Rosenmayer, *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004; http://www.e-cvns.cz/soubory/Uvod_do_ekonomiky_cirkevnich_organizaci.pdf.

Teichmanová, Iva, *Finanční plánování v Charitě Ostrava*, závěrečná písemná práce Kurzu řízení neziskových organizací, http://www.tretipatro.cz/res/data/000025.doc.

Targosz, Lukáš, *Budování církve*, Modul 2, Poznej, Služ, Veď, Albrechtice: Křesťanský život, 2006.

Tretera, J. R., *Stát a církve v České republice,* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Twombly, Gerald H., *Funding Your Vision: New Hop for Non-Profits*, Nappanee: Evangel Press, 2000

Twombly, Gerald H., *Transforming Culture: ... the Church at Work in the World*, Nappanee, Indiana: Evangel Press, 2004

Transformation: A Newsletter of The Centrer For Parish Development, Vol. 3, No. 2, 1996.

Wanke, Joachim, *Postavit světlo na svícen*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Zech, Charles E., „Tudy vede cesta: Rozvoj správcovství ve farnosti," český překlad kapitoly „Developing Stewards in a Parish Setting," *The Parish Management Handbook: A Practical Guide for Pastors, Administrators, and Other Parish Leaders*, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2003, 154 – 172; http://www.farnostcheb.cz Dokumenty – Pastorační reflexe – Obecné texty.

Zech, Charles E., *Why Catholics Don't Give… And What Can Be Done About It*, Huntington, IN: Our Sunday Visitor Press, orig. 2006, aktualizované vydání 2006.

Zech, Charles E., „Population shifts pose problems, opportunities for church finance," *National Catholic Reporter*, August 12, 2005, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1141/is_36_41/ai_n15383915.

Zech, Charles E., „When parish giving goes electronic, giving goes up," *National Catholic Reporter*, Januar 27, 2005, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1141/is_13_42/ai_n16100974.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Církevní katolické

www.catholicstewardship.org (International Catholic Stewardship Council)
www.villanova.edu/business/excellence/churchmgmt (Center for the Study of Church Management)
www.usccb.org/stewardship (USCCB an Stewardship)
www.catholicsteward.com (Catholic Stewardship Consultants)
www.marian.edu/stewardship/about.shtml (Marian College Center for Catholic Stewardship)

Církevní nekatolické

www.ea.cz/spravcovstvi/index (Správcovství a finance na stránkách České evangelikální aliance)
home.tiscali.cz:8080/~ca980100/ca980100/dni.htm (Desátky na internetu)
www.hcjb.cz/03_O_cirkvi/05_Prakticky_zivot/Dejiny_desatku.html (Dějiny desátků)
money.crosswalk.com (stewardship resources and ideas for families)
www.biblicalstewardship.com (Rick Kornmeier, Stewardship Specialist)
www.goodsenseministry.com (the Good Sense Money programme)
www.christianitytoday.com/bcl/areas/stewardship (stewardship resources)
www.mcconkey-johnston.com (McConkey/Johnston International, Redina Kolaneci)
www.missionalchurch.org (Center for Parish Development)
www.stewardship.org (resources and event from CSA/USA)
www.stewardshipforum.org (stewardship materials and events)

Neziskový sektor obecně

www.fundraising.cz (České centrum fundraisingu)
www.neziskovky.cz (ICN – Informační centrum neziskových organizací)
www.neziskovky.info (Neziskovky Info)
www.vlada.cz/cs/rvk/rnno/uvod.html (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace)
www.tretipatro.cz (III. patro – Informační portál neziskového sektoru)
knihovna.adam.cz/fund96 (Fundraising 96)
www.sof.cz (Společenská zodpovědnost firem)
www.managementhelp.org (Free Management Library)
www.cfm.cz (Cash Flow Management – software a školení ze Sdružení VIA)

Pro svoji vlastní potřebu vydala v noru 2008 Římskokatolická farnost Cheb
http://www.farnostcheb.cz